S

119.568

Proprietatea Bibliotecii
Universității Iași
II - 9568
BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Mircea STREINUL

DRAMA CASEI TIMOTEU

Roman

Editura Remus Cioflec

CU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Proprietatea Bibliotecii
Universității Iași
II-9568

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

DE ACELAŞ AUTOR:

Carte de iconar, poeme (epuizat);
Itinerar cu anexe în vis, Cartea pământului, poeme, premiul de poezie
Tarot sau călătoria omului, poeme (epuizat);
Divertisment, câteva poezii pentru prieteni (epuizat);
Zece cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi, poeme (epuizat);
Comentarii lirice la poeme într'un vers de Ion Pillat (epuizat);
Poeţii tineri bucovineni, antologie cu portrete de *Rudd Bybiczka*, ed. „Fundaţiilor Regale";
Aventura domnişoarei Zenobia Magheru, povesitre, ed. „Vremea";
Corbul de Aur, poeme (epuizat);
Ion Aluion, roman, premiul „Ion Alexandru Brătescu Voineşti" pe anul 1939 (epuizat);
Guzli sau Tsu-Tsui, romanul unui băiat de stradă, ed. „Vremea";
Viaţa în pădure, roman, ed. „Fundaţiilor Regale";
Meşterul Manole, libret pentru o operă de *Paul Constantinescu;*
Operă lirică, 1929—1939 (epuizat);
Lupul din Ţara Huţulilor, roman;

In curs de apariţie:

Poezia lui George Traki, traducere integrală;
Catilina, biografie romanţată;

T r a d u c e r i :

Orfeu, versiune (în colaborare cu George Drumur) după textele, italian, francez şi german ale operei lui Gluck, reprezentată pe scena Teatrului Naţional din Cernăuţi de către societatea „Armonia", sub conducerea lui Liviu Rusu;
Motanul, de August Hinrichs, comedie în 3 acte, reprezentată în turneu de teatrul „Luptă şi lumină" sub direcţia de scenă a lui Victor Ion Popa;
Ping-Pong, de Hans Jaray, comedie în 3 acte.

MIRCEA STREINUL

DRAMA CASEI TIMOTEU

ROMAN

EDIȚIA A II-a

620552
B.C.U. IASI

15 1944 JUN.

1944
EDITURA LIBRĂRIEI REMUS CIOFLEC
București, Calea Victoriei, 27

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Proprietatea Bibliotecii
23 DEC 1944
Universitatii Iaşi
ale 40.743

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Ziua să zici: „O, de s'ar face seară!“,
iar seara să zici: „O, de s'ar lumina de ziuă!“

Deuteronomul.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Unui poet al spadei

domnului general ILIE ŞTEFLEA

M. S.

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

PROLOG

SUB SPÂNZURĂTOARE

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

SUB SPÂNZURĂTOARE

— A venit? — întrebă, poate pentru a zecea oară în ziua aceea posomorîtă și friguroasă, domnul Igel, directorul închisorii, chinuindu-și mustățile arse de nicotină, cari ascundeau sărăcia unei guri cu abia doi-trei dinți în gingiile de-o culoare neplăcută ca a râmelor.

Răspunsul, negativ și deastădată, îl scoase din sărite și, ne mai având răbdare să stea la biroul imens ca o criptă, acoperit cu colecții de legi și dosare voluminoase, legate cu șnururi, pecetluite și unsuroase, domnul director Igel se duse șchiopătând la fereastră, să privească spânzurătoarea din mijlocul curții vaste și pavate, pe care o înconjurau zidurile mohorîte și roase de intemperii ale penitenciarului din „Austria-Platz".

— Hm ! — făcu domnul director, încercând să ghicească dacă ploaia asta afurisită va continua să-i frământe și mâne bietele oase chinuite de reumatism.

Omul de serviciu, obișnuit să-i citească gândurile, spuse respectuos:

— De mâne se'nseninează, domnule director !

Bătrânul, care crezuse că e singur în camera imensă și dușmănoasă, tresări speriat:

— Erai aici? Poți să te duci, Iancic. Adică, stai ! Il rog pe domnul subdirector Pasternak să poftească încoace, Dar imediat ! M'ai înțeles? Imediat ! Du-te ! Mai ești aici?

Omul de serviciu dispăru ca o umbră după uşa îmbrăcată în piele sângerie şi bătută cu ţinte lucitoare de alamă.

— E'n toane bune der alte Herr? — se'ngrijoră subdirectorul Pasternak, culegându-şi ochii dintr'o carte, pe care-o feri instinctiv de privirea curioasă a lui Iancic.

— Nu prea. Ploiaia-l cam scoate din sărite pe domnul director. Afurisită boală reuma! Mă'ncearcă şi pe mine câteodată blestemata! — deveni familiar camerierul.

„Domnul Igel iar o să-mi ţină o conferinţă despre decadenţa disciplinei administrative şi despre lipsa mea de patriotism..." — oftă subdirectorul, ale cărui sentimente de simpatie pentru social-democraţii dela Viena, unde studiase, erau cunoscute în întreg oraşul.

Trecându-şi mâna peste părul tuns cu maşina No. 3, murmură un „Lua-l-ar dracu'!", care se referea la „maniacul şi senilul Herr Direktor", şi se grăbi să bată foarte-foarte respectuos la uşa „Diavolului-şchiop".

— Ia loc, domnule subdirector Israel Pasternak! — şi mâna osoasă şi cu vine umflate a directorului indică un fotoliu cu arcuri plesnite, cari împungeau nemilos pielea neagră, scorojită de vechime.

Partenak se conformă şi numai cu greu se decise să-şi ridice privirea voalată de ochelari la faţa omului de-a cărui limbă ascuţită tremurau până şi pietrele penitenciarului din Cernăuţi.

— Ei, ce ne facem, Pasternak?

Cum subdirectorului nu-i trecea prin cap despre ce e vorba, superiorul său se enervă şi strigă de se-auzi până'n coridor:

— Ce te uiţi aşa la mine? Evident că mă gândesc la călău. Bine'nţeles, dumneata n'ai habar de nimic! Mâne

dimineaţă trebuie să fie spânzurat un om aici, dar onorabilul domn Israel Pasternak se distrează cu romanele acelea imorale, pe cari m'aş jena să le iau în mână. Domnul consilier mi-a comunicat că Timoteiu trebuie executat neapărat mâne în zorii zilei. Cererea de graţiere a fost respinsă de prea luminatul nostru Impărat, aşa că... Hm! Doamne-Dumnezeule! Afurisit lucru...

— Cred că diligenţa dela Lemberg nu va întârzia prea mult şi condamnatul va putea fi...

— Dumneata crezi! Dumneata crezi! Crezi! Crezi! Crezi! Puţin mă interesează ce crezi dumneata! Dacă nu întârziai adresa către directorul închisorii din Lemberg, călăul era încă de ieri aici! Dar dumneata ai alte griji... Romane! Ca mâne o să aflu că întreţii vreo... Na! Atâta ţi-ar trebui! Eu nu admit cocote în casa funcţionarilor mei.

„Afurisit individ! Doamne, greu e să ai un director bolnav de reumatism! Şi măgarul acela de Iancic nu şi-a putut ţinea gura cu cărţile mele..." — se gândi amărît şi furios Pasternak, rozându-şi nervos unghiile tăiate în formă de semilună.

— Dacă până la orele şase seara călăul nu va fi aici, să faci o adresă către domnul consilier şi să mi-o aduci s'o semnez. Şi bagă de seamă să nu mi-o scrii pe coperta vreunui roman de-al dumitale! — pufni batjocoritor domnul Igel.

„Mânia zeilor asupra ta!" — se gândi şi mai furios subdirectorul, ridicându-se să plece.

— La câţiva paşi de noi un om îşi aşteaptă moartea şi dumneata eşti de-un calm atât de nesimţit, încât... încât... pleacă, domnule!

Pasternak se retrase cu o adâncă plecăciune şi închise

fără sgomot uşa după sine. In coridor, se isbi de Iancic, care-şi permise să-l întrebe perfid:

— Cum l'aţi găsit dispus pe Herr Direktor?

Subdirectorul clătină evaziv din cap şi-şi jură să nu-i mai dea niciodată bacşişuri Kammerdienerului „impertinent şi şmecher".

In biroul său, directorul se plimba tot mai nervos încoace şi'ncolo. Incercase să citească o revistă de criminalogie din Viena, dar după cinci minute o aruncă plictisit şi enervat. Aşezându-se iarăşi la birou, deschise dosarul celui ce-şi aştepta moartea şi reciti poate pentru a suta oară :

Culpa: crimă premeditată;

condamnatul: Inochent Timoteiu, agricultor, în etate de 24 ani, în deplinătatea facultăţilor mintale;

victima: Toader Timoteiu, părintele condamnatului;

sentinţa: condamnare la moarte prin strangulare.

Directorul îşi apăsă cu pumnii săi uscaţi şi mici tâmplele şi gemu. Nici un condamnat nu-l turburase atât de mult ca acest Inochent Timoteiu. Dorise din toată inima ca împăratul să-l graţieze şi, prin absurd, chiar sperase acest lucru. Totul îi părea atât de ciudat, încât, împotriva realităţii, se'ntreba dacă Inochent Timoteiu comisese într'adevăr crima aceea, care pasionase cercurile judiciare din întreaga Austrie.

Seara începuse să se lase prin ploaia măruntă, care-l îmbolnăvea pe director, şi Iancic aprinse lampa chioară depe birou. Pasternak aduse adresa de amânare a execuţiei, când camerierul se-apropie pe vârful picioarelor, plecându-se ca pentru a spune ceva tainic.

— Domnule director... Nu mai e nevoie să iscăliţi... A venit... A venit chiar acuma... Aşteaptă în coridor...

— A venit... — şi directorul se scuturâ ca de frig. — Să se prezinte!

Călăul, îmbrăcat într'o largă manta de călătorie, îşi făcu sfios apariţia.

— Să trăiţi, domnule director! Am primit abia ieri ordinul... Cu toate că l-am primit cam târziu, aş fi sosit mai curând, însă drumurile-s grozav de desfundate. In Galiţia plouă de-o săptămână... Când trebuie să aibă loc execuţia?

— Mâne în zorii zilei. Deci pela orele cinci... Apucă-te imediat de lucru... Iar dumneata, Pasternak, vezi să i se pună la dispoziţie toate cele necesare.

— Am înţeles... Să trăiţi, domnule director!

Călăul ieşi urmat de Pasternak.

Oftând, directorul îi porunci lui Iancic s'aprindă un felinar.

— Du-mă la condamnat.

O luară prin coridoarele întortochiate ale închisorii. Paşii lor răsunau a piatră goală; umbrele tremurau pe zidurile mucegăite; câte-un şobolan chiţăia înspăimântat de lumină, încurcându-se între picioarele camerierului care mergea înaintea directorului. O tăcere aproape nefirească domnea în această clădire uriaşă, ale cărei coridoare fără sfârşit dădeau impresia unui labirint. Nici un lanţ nu se mişca. Deţinuţii par'că-şi ţineau răsuflarea şi noaptea mocnea a umezeală în ziduri, iar lumina felinarului părea un fluture cu sbor nesigur.

In curte, călăul şi ajutoarele sale controlau spânzurătoarea, de-al cărei cârlig fusese prinsă o frânghie nouă, căci cea veche putrezise.

Apoi, ajutoarele călăului trecură în atelierul de tâmplărie al închisorii, ca să pregătească sicriul, şi, în curând, loviturile surde al topoarelor sparseră liniştea

nopții. Fiecare lovitură par'că bătea un cuiu în inima deținuților, cari începeau să se agite surd în celulele friguroase și pline de șobolani pitiți în ungherele umede.

Iancic veni la călău:

— Domnul director m'a trimis să-ți arăt odaia dumitale... Am făcuț și-oleacă de foc, că noaptea aiasta are să fie cam răcoroasă... Sunt trei paturi în ea...

— Nu-i nici o grabă, domnule Iancic. Mai bine să fumăm o țigară aici, sub streașină, pân'or termina ajutoarele mele cu sicriul. Doamne, cumplit m'a sdruncinat călătoria aceasta! Mi se părea mereu că nu se mai sfârșește... Așa niște ploi n'am mai pomenit din optsute treizeci! Potop, nu alta!

Călăul avea o voce moale, obosită, și, uneori, abia șoptită. In etate de 50 de ani, părea, totuși, mai bătrân și-avea o privire sfioasă de om nenorocit. Imbrăcat în haine cuviincioase, cam demodate, făcea impresia unui negustor. Lui Iancic îi plăcea să stea de vorbă cu dânsul, căci călăul știa întotdeauna o mulțime de noutăți sau de istorii ciudate cu iz mucegăit de cimitire.

— Am avut mult de lucru în ultimul timp. Alaltăieri, am spânzurat o femeie la Lemberg. Și-a ucis ibovnicul, ca să-l prade. Urât s'a mai sbătut! M'a sgâriat, m'a mușcat... A trebuit să-i leg mânile. Da' aiesta, al vostru, ce-a făptuit? Ha? Am auzit că-i un biet tinerel... Tare mă ustură inima când trebuie să execut un om tânăr...

— Și-a omorît tatăl.

— Țțț! Cumplit lucru!

Capătul țigărilor lucea în întuneric. Ploaia ropotea acuma și-acoperișul de tablă al clădirii suna ca o darabană. Pe stradă, trecea uncori câte-o căruță, însă huruitul roților abia de se auzea prin sgomotul ploii.

In celula condamnatului la moarte nu pătrundea nici un sunet. Flacăra felinarului pâlpâia sărac, aşa că ungherele rămâneau întunecate, ascunzând ţesăturile păianjenilor. Directorul se-aşezase pe-o laviţă şi se gândea cum să înceapă. Celorlalţi condamnaţi la moarte, cari trecuseră pe-aici, le spusese întotdeauna brusc, fără milă: „Mâne ai să fii spânzurat! Să-ţi trimit un preot?" — dar acestuia par'că nu-i putea vorbi astfel.

— Şezi, măi băiete... — îl îndemnă cu glas blând directorul.

Condamnatul se supuse şi se-aşează pe scândura goală a patului de fier.

— Măi băiete... Măria sa împăratul... a... respins cererea ta de graţiere... Dumnezeu să te ierte, căci mâne dimineaţă... mâne dimineaţă... ştii tu... Hm!

Flăcăul dădu din cap c'a înţeles.

Directorul reluă cu glas stins şi jalnic:

— Cum de ţi-ai ucis tatăl, măi băiete, că doar eşti om întreg şi cu judecată?

Flăcăul îşi strânse a tăcere încăpăţânată dinţii.

Renunţând să insiste, directorul oftă; apoi, continuă:

— A fost vara ta pe la noi...

Condamnatul se ghemui în sine şi ochii îi luciră atât de chinuit, încât bătrânul funcţionar simţi o milă cum n'o avusese, niciodată, faţă de nimeni.

— Vara ta a născut. E băiat.

Flăcăul sări în picioare; părea buimac; apoi, ochii îi sticliră de bucurie, însă — aproape imediat — îşi reluă vechea înfăţişare şi se-aşează iarăşi pe marginea patului, care scârţâi jalnic din încheeturile ruginite.

Directorul făcu o ultimă încercare:

— Dece vrei să duci cu tine în mormânt taina omo-

rului tău? Tăcând, iei un păcat cumplit de greu asupra ta.

Văzând că nu va mai putea scoate nimic din gura băietanului, directorul se ridică.

— Iți trimit un preot...

Timoteiu dădu negativ din cap și directorul plecă mai turburat decât venise. După câteva minute, se-arătă călăul, care-i scurtă condamnatului părul dela ceafă. Terminând, îl îmbie cu o țigară; flăcăul o primi, fumând-o lacom. De crimă, călăul nu pomeni nimic. Știa că n'are nici un sens să discute despre culpa lor cu condamnații. In schimb, îl încurajă cu multă simpatie pe Inochent, care-l privea ca dintr'o depărtare nesfârșită.

— Să n'ai nici o teamă... Moartea prin spânzurătoare n'are nimic îngrozitor în ea. Aproape că nici n'o simți. Aș putea spune că e chiar plăcută... Mai rău îi în Francia, căci acolo le taie oamenilor capul. Așa, însă, nici nu prinzi de veste că mori. Să știi, dragule, că am mână pricepută la legarea lațului... — și, lăsându-i un pachet întreg de țigări, se duse, căci Iancic îl aștepta ca să meargă amândoi la o cârciumă din Mehlplatz, unde se petrecea bine, căci erau și femei frumoase acolo; în stradă călăul îi spuse lui Iancic: — Săracu' băietan! Are ochi atât de blânzi... Cum de-a ucis?

— N'a vrut să mărturisească din ce pricină și-a omorît părintele. Jurații erau tare mânioși că nu puteau scoate nici o vorbă dela dânsul. Amù, are un băiat, făcut cu o vară de a lui, pe care tot Timoteiu o chiamă.

Incet-încet, trecură la alte subiecte. Lui Iancic îi plăcea să discute cu călăul. Amândoi erau holtei bătrâni și se'nțelegeau bine întreolaltă. „Săracu' Laufer..." — își spunea de multe ori Iancic. — „Ce-i el de vină dacă e călău?" — și făcea un semn nelămurit către cer.

Amândoi petrecură până aproape de miezul nopţii, când se despărţiră cu asigurări reciproce de-amiciţie eternă. Laufer ajunse pela ora 1 din noapte acasă, căci se tot oprise în drum, vorbind verzi şi-uscate cu felinarele, cari aveau chef strașnic de taifas. In odaia din parterul închisorii era cald şi plăcut, căci Iancic nu economisise cu lemnele înainte de-a ieşi în oraş. Făcând lumină, Laufer constată că primele două ajutoare se duseseră deasemenea să colinde „Cernowitz"-ul şi încă nu se întorseseră. „Bieţii băieţi au prilejul să petrească şi ei olecuţă, săracii..." — mormăi călăul. La Lemberg, cele două ajutoare nu se puteau apropia de nici o femeie, căci toată lumea le cunoştea ocupaţia, şi trebuiau să trăiască asemenea unor păgâni. Laufer îl trezi pe cel de-al treilea ajutor, tinerelul a cărui mustaţă abia mijea deasupra buzelor roşii ca focul.

— Haide, mă ! Trage-mi ciubotele !

Băietanul începu să-şi frece ochii turburi de somn.

— Mişcă-te odată ! — se stropşi Laufer, însă stropşeala era doar de formă, căci călăul îl apucă mângâietor de părul roşu, care părea o flacără de aur, şi-l bătu cu palma peste ceafă. — Hai, măi, hai ! Aşa ! Trage şi cealaltă ciubotă... Da' dece nu te-ai dus şi tu în oraş, ha?

— Ce era să caut? — căscă somnoros ajutorul.

— Ce era să cauţi?! Na ! Asta-i bună ! Să fiu eu în locu tău... Thii, să am numai douăzeci de ani ! Aş şti ce să caut... Stinge lumânarea şi marş la culcare, prostule ! Mişcă, mă ! Mişcă !

După câtva timp, oftă:

— Cine te-a pus să te faci ucenic de călău?

La orele 4, un gardian bătu în geamul odăii. Laufer bojbăi prin întuneric şi-aprinse un fanar; apoi, îşi scu-

ură ajutoarele, cari, încă ameţite de bătutură, ar fi avut nare poftă să mai doarmă.

— La treabă, băieţi, la treabă! După ce terminăm, ă puteţi culca iarăşi! — le promise dânsul, deşi ştia rea bine că, după orice execuţie, nimeni din ei nu mai euşeşte să-şi închidă ochii, ci se pune să bea până la ierderea cunoştinţei.

Se'mbrăcară în grabă şi ieşiră în ogradă. Un gardian prinsese o torţă şi-o înfipsese lângă spânzurătoare, aşa că zidurile interioare ale închisorii luaseră o culoare roşie, de iad. Ploaia nu contenise. Bălţile, în cari se-oglindea torţa, păreau de sânge.

— Afurisită vreme! Imi distruge nervii... — se plânse călăul. — Mă! Dece dracu' nu pui scaunul sub spânzurătoare? Umeziţi bine streangul, dacă nu l-a umezit ploaia destul, şi ungeţi-l cu săpun! De toate trebuie să am eu grijă... — se tângui dânsul, tuşind sec. — N'am văzut oameni mai lăsători decât voi!

Ajutoarele făcură întocmai şi, apoi, aduseră sicriul. Mai în umbră, aştepta un furgon, la care erau înhămate două gloabe ca vai de ele. In curând, se luminară câteva ferestre; venise directorul. Laufer se prezintă imediat la dânsul.

— Gata? Totul în ordine?

— In ordine, domnule director, — raportă călăul, luând poziţie de drepţi.

Peste un sfert de oră, Laufer şi două din ajutoarele sale intrară în celula condamnatului. In tot spectacolul execuţiei, acesta era momentul cel mai penibil pentru călău, căci unii condamnaţi strigau şi se-apărau cu'nverşunare, aşa că trebuia să se'ntrebuinţeze forţa.

Inochent Timoteiu, însă, era liniştit şi călăul fu foarte bucuros de-acest lucru.

— Ia o gură de rum. Poți lua și două, că nu mă supăr... — și-i întinse sticla cu băutură; condamnatul făcu un gest de refuz; totuși, pe urmă, înghiți câteva guri. — Așa, măi băietane! Să-ți leg mânile?

— Trebuie numaidecât?

— Nu, dar e mai bine. Că, la Lemberg, am avut o mare belea cu o femeie căreia nu i le-am legat...

Flăcăul se supuse. Călăul îi vârî o țigară între buze și i-o aprinse. Preotul dela biserica Sfântul Nicolae, care fusese chemat să-l asiste pe condamnat, murmura rugăciuni într'un ungher și glasul curgea lin ca o cântare de îngeri.

— Nu te gândi la nimic, băietane... Nu te mai gândi la nimic... — îl îndemnă călăul. — Totul are să fie foarte ușor... Să nu te sperii, că, atunci, e mai rău... Fii liniștit, cât mai liniștit... Și să nu-ți încorzi trupul.

Directorul aștepta în coridor.

Inochent păși calm în întuneric și, urmat de ceilalți, o luă înainte; cineva ridică fanarul, ca Timoteiu să vadă drumul. Directorul se-apropie cu o implorare în ochi de condamnatul care par'că zâmbea cuiva nevăzut. Flăcăul se-opri și fu cuprins de milă pentru omul de lângă sine, omul care voia să știe **cu orice preț.**

— Inochent Timoteiu, poate că tot vrei să spui dece l-ai omorît pe tatăl tău...

Flăcăul dădu încet cu mânile într'o parte, ca și cum ar fi vrut s'alunge pe cineva sau să-și facă loc printre văpăile cine-știe-cărui foc necruțător.

— Da. Am să vă spun. L-am ucis, **fiindcă am luptat cu diavolul.**

— Ai luptat cu diavolul? — întrebă aiurit directorul, care părea foarte palid în lumina fanarului.

— Da. Iată, v'am spus taina. Și, de-aici, începe altă

tainã, pe care n'o mai pot spune, fiindcã n'o ştiu. Fiindcã nimeni nu poate s'o ştie. Nimeni... Numai Dumnezeu!

Spre marea sa mirare, Pasternak văzu, la lumina fumegoasă a fanarului, pe care unul din ajutoarele călăului îl tot agita deasupra tuturor, că directorul are lacrimi în ochi şi, pentru prima dată de când era funcţionar la penitenciarul din Cernăuţi, avu o undă de simpatie faţă de morocănosul şi nesuferitul său superior.

In curte se-adunaseră reprezentanţii autorităţilor obligate să ia parte la execuţie, personalul închisorii, corespondenţii ziarelor din Viena şi reporterii celor locale. Alt public nu fusese admis să asiste la sinistrul spectacol, care avea să se desfăşoare în curând.

Ploaia tot nu stătuse şi vântul bătea mânios, aruncând rafale de apă în obrajii celor prezenţi. Văpaia torţelor, care se oglindea în geamurile clădirii, înflorea cu lumini fioroase spânzurătoarea, al cărei streang se legăna în bătaia vântului. Câţiva domni, chinuiţi de astmă, reumatism şi alte boli bătrâneşti, îşi deschiseseră umbrelele spre scandalizarea preşedintelui de tribunal, care era de părere că, astfel, se diminuiază solemnitatea execuţiei. Corespondenţii ziarelor din Viena, afişându-şi cu morgă superioritatea faţă de reporterii locali, formaseră un grup aparte, discutând chestiuni profesionale, ca să-şi alunge nervozitatea. Funcţionarii penintenciarului, obişnuiţi cu execuţiile, se ţineau cel mai bine. Unul vorbea despre o partidă de taroc, la care pierduse 5 florini, însă un „tâşt!" energic al preşedintelui îi închise gura.

Poarta interioară a clădirii se deschise încet, cu un uriaş scârţâit de rugină.

Amuţiră cu toţii.

Intâiu, se arătă directorul; apoi, umil, Pasternak; după ei, doi gardieni, urmaţi de condamnat şi de preot; peste

câteva clipe, ieşiră călăul şi ajutoarele, cari se grăbiră să ajungă la spânzurătoare înaintea convoiului.

Ochii tuturor se aţintiră asupra lui Inochent Timoteiu, care se apropia calm de mijlocul curţii. In dreptul sicriului, condamnatul se opri o clipă, privindu-l cu o nemăsurată curiozitate. Laufer, fiindu-i milă, îl luă de braţ şi-l duse mai departe, sub spânzurătoare, întorcându-l cu spatele către sicriul care aştepta cu capacul pus deoparte.

Preşedintele, preocupat şi nervos din cale-afară, făcu semn să se dea citire sentinţei. Cum ploaia răpăia prea puternic, nu se distinse aproape nici un cuvânt. La urmă, preşedintele îl întrebă pe condamnat:

— Mai ai vreo dorinţă?

Ziariştii îşi ascuţiră urechile şi-şi pregătiră creioanele, însă — spre marea lor desiluzie — Inochent Timoteiu răspunse după o scurtă şovăire:

— Nu.

Imediat, ajutoarele călăului se repeziră la el şi-l urcară pe scăunaş; Laufer se-apropie, şovăind ca niciodată, şi-i puse streangul în jurul grumazului; apoi, îl întrebă după tradiţia de veacuri a călăilor, aşteptând cu ochii mari răspunsul:

— Iartă-mă, Inochent Timoteiu...

— Dumnezeu să te ierte, călăule.

Laufer îi mulţumi din privire; închizându-şi ochii, trase brusc scăunaşul şi Inochent începu să se bălăbănească în gol. Cu încetul, faţa i se învineţi, dar nu deveni hidoasă ca la alţi spânzuraţi, ci-şi păstră blândeţea calmă din viaţă. După vreo 10 minute, trupul fu deslegat şi medicul legist constată moartea.

— Ai lucrat bine, domnule Laufer. Fractura coloanei vertebrale. Moarte aproape instantanee... Eşti un adevărat maestru.

— Dumnezeu a fost milostiv cu el... — şopti călăul şi se grăbi să dispară turburat în odaia sa; restul îl făceau cele trei ajutoare.

Pe vremea aceea, autopsierea cadavrului executaţilor nu era obligatorie. Medicul, care, după cum susţinea şi Pasternak, era un sentimental incorigibil, se uită cu milă la bietele rămăşiţe pământeşti ale lui Inochent: „La ce să-l mai ciopârţesc?" — îşi spuse. — „Nu mai sunt tânăr şi secretele vieţii au încetat să mă pasioneze..." — aşa că lăsă în seama ajutoarelor cadavrul, care şi începuse să-şi piardă căldura sub căderea ploii mărunte şi bătute de vânt.

In timp ce lumea se'mprăştia, trupul lui Inochent Timoteiu fu aruncat în sicriu; directorul se înfioră la sgomotul pe care-l făcu ceafa mortului lovindu-se de marginea capacului; după ce sicriul fu urcat în furgon, preotul spuse o scurtă rugăciune şi poarta cea mare a penitenciarului se deschise larg, ca trupul flăcăului să fie dus prin ploaie şi vânt spre cimitir şi înmormântat sub gard, în afara lui, laolaltă cu hoituri de câni şi de pisici.

Cele două ajutoare mai în vârstă se îndepărtară şi ele de lângă spânzurătoare, ca să se înfunde într'o cârciumă din „Austria-Platz". Numai cel cu părul roş intră după călău; ca să se întindă lângă el şi să plângă neostoit, în timp ce, afară, vântul urla nebuneşte la fereastră şi ploaia se revărsa cenuşiu în lumina zorilor apropiate. Laufer îşi strângea pumnii. Suferinţa băieţandrului dealături îl înebunea.

— Lasă, măi! — strigă el. — N'am destul nervii mei? Să ţi-i suport acuma şi pe-ai tăi? — însă mâna i se aşeză blând pe creştetul celui ce plângea.

In biroul său urât şi friguros, directorul îşi înfundase

în mâni capul, peste care lumina sărăcăcioasă a lămpii tremura ca o apă tulbure.

Iancic își permise să tușească respectuos, dar domnul Igel nici nu se mișcă. Atunci, cu prudență, ca să nu-l smulgă din gânduri, camerierul luă din cuier blana și-o puse pe umerii directorului, căci în odaie se făcuse deodată un frig ca de iarnă.

Plecându-se, Iancic văzu că obrajii lui Herr Direktor sunt umezi — însă nu din cauza ploii...

Oftând, camerierul ieși din birou pe vârful picioarelor. In coridor, se opri și privi lung spânzurătoarea, al cărei ștreang se legăna cu regularitatea unui pendul în vântul aspru.

Un corb roti croncănind în jurul ei, dar nu se lăsă pe stâlp, ci se pierdu după ziduri; apoi, nimeni nu mai turbură liniștea curții imense și Iancic își plecă obosit capul, așa că nici nu-l observă pe domnul Pasternak, ai cărui pași lunecau atât de încet pe piatra coridorului, încât păreau de pâslă.

Departe, furgonul scârțâia tot mai stins peste bolovanii negri ai uliței.

Sângele nourilor se revărsa fără milă asupra orașului. In celule, condamnații nu scoteau nici o vorbă. Fiecare din ei simțea cum, prin apropiere, moartea mai stăruia între zidurile închisorii, adulmecând lacomă o nouă pradă.

Corbul reveni și, deși era evreu, domnul Pasternak își făcu — fără să vrea — cruce.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

PARTEA INTÂIA

M A F T E I U

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IAS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

MAFTEIU.

1.

Comuna Camena se răsfira sărăcăcioasă pe văi la câţiva chilometri de Cernăuţi. In zare, spre miazăzi şi apus, pădurile încremeneau enorme şi înalte. Toamna, dealurile luau o culoare roşcată, aspră, care, sub cerul plumburiu, dădea peisagiului un luciu straniu şi enervant, totuşi nu neplăcut la vedere, de sânge uscat. De cum începeau ploile de toamnă, uliţele se desfundau şi comunicaţia cu Mihalcea şi Cuciurul-Mare devenea aproape imposibilă. Când se întorceau cu lemne dela pădure, căruţaşii îşi deşelau gloabele, dar degeaba! Roţile rămâneau înfundate până la butuci în glodul cleios şi căruţele trebuiau lăsate în plata Domnului, căci nu mai puteau fi urnite din loc decât când se schimba vremea.

Ploua de vreo săptămână. Ploaie aprigă, necontenită. Şanţurile erau pline de apă şi noroiul colcăia ca un aluat pe uliţe. Până şi imaşurile se îmbibaseră de-atâta ploaie, aşa că musteau sub picioarele vitelor scoase la păscut. Iar gardurile de nuiele putrezeau risipindu-se când vântul bătea ceva mai tare.

Numai doi oameni din tot satul îndrăzniseră să se ducă — disdedimineaţă — la pădure pe-o ploaie ca asta, care prefăcea văsduhul într'un fel de ierbărie ciudată şi prin

ale cărei fire nu vedeai mai departe ca până în vârful oiștei, dacă, bineînțeles, nu era prea lungă... Numai cu greu, după multă osteneală, isbutiseră cei doi oameni să scoată lemnele din văgăuna, la care-i dusese forestierul, și să se aștearnă la drum.

— Mare necaz pe capul nostru, măi Mafteiu! — spuse cu năduf Trifon. — Tocmai astăzi și-a dus aminte dumnealui că-i trebuie lemne pentru fiertul povidlei...

„Dumnealui" era Gora Maţco, ţăran chiabur și cârciumar în fundătura dinspre Cuciurul-Mare; Mafteiu și Trifon slujeau la el. De mici copii, în ograda lui Maţco se treziseră. Acolo le-au crescut primele tulee de barbă, acolo și-au câștigat primii bani și și-au băut primul rachiu într'un ajun de Crăciun cu strașnică veselie. Tot acolo, au avut, fiecare, prima dragoste cu niște femei venite la lucru tocmai din Maramureș.

Mafteiu își șterse ploaia depe frunte.

— Trifoane, — râse dânsul, — apa a început să-mi treacă prin căciulă. Nu m'oiu mira dacă îndată mi-or cânta din cap niște broaște. Dii, haram! Amù era să mă răstoarne spurcăciunea naibei. Ce, ţi-i a harmăsar, Frozino? Dii, nea!

Iapa, albă de spumă, trăgea din greu. Căruţa se'nfunda când cu o roată, când cu alta, așa că părea o corabie clătinată de toate furiile unei mări agitate.

— Mai avem un ceas de drum, — oftă Trifon. — Poate-a da Dumnezeu și-om scăpa cu bine.

Ajungând pe un deal, opriră căruţele și se adăpostiră sub o răchită, ca să-și aprindă câte o ţigară, căci dela pădure și până aici nu putuseră să fumeze.

Mafteiu privi lung satul, care abia se deslușea, posomorît și șters, din șuviţele ploii. Acolo, între perii, cireșii și nucii uriași ai pomătului, se grămădea, la drumul spre

Cuciurul-Mare, gospodăria arătoasă a lui Maţco. Casa, cu localul cârciumii în faţă, — o namilă! Şura, uriaşă, prajdul acoperit cu tinichea, şoproanele şi coteţele dovedeau că Gora Maţco poate rivaliza în bogăţie cu părintele Grigorencu şi chiar cu primarul comunei. Grădina din jurul gospodăriei îşi ducea până departe, la pârâu, pomii frunzoşi şi înalţi. Spre Cernăuţi, se întindeau pământuri negre şi grase cu legume şi porumbişti, cari dădeau în câmp. Privind toate acestea, flăcăul nu-şi putu reţine un oftat pornit din adâncul sufletului.

— Ce dor te-a pălit, Maftulache măi? Ţi s'au scufundat niscaiva corăbii ori Zanchira nu te mai sloboade la dânsa în ceasurile de noapte? Ha? — glumi Trifon.

Flăcăul nu răspunse. Tăcu înainte, încăpăţânat. O picătură de apă îi stinse ţigara şi el o aruncă înciudat în noroiu. Apoi, îşi întinse mâna spre sat, arătând casa lui Maţco.

— Bogat îi stăpânu' nostru, Trifoane!

— Aiasta te roade, măi frate? Eh! A avut noroc omul, că, în tinereţele lui, a fost calic ca şi noi. Chioara, însă, avea zestre mare. Pământul, cât îl cuprinzi cu ochii, ea i l-a adus. Da' pe mine să mă ferească Dumnezeu de-aşa nevastă! Amù nu că duhneşte dela dânsa ca dintr'un părâu cu cânepă, însă în rătutate o întrece până şi pe bunica procletului, — rosti Trifon, calomniindu-şi stăpâna. — Ori nu-i aşa, măi frate?

Mafteiu asculta mai mult ploaia decât vorbele tovarăşului său. Stropii căzeau ca o dulce muzică pe frunzele palide ale răchitei. Văile par'că abureau. Sătenii fierbeau povidlă în pomete şi fumul se târa leneş pe ierburi de sub scândurile aşezate să ferească de ploaie cazanele cu fiertură. Mafteiu nu-şi mai lua ochii dela gospodăria stăpâ-

ului său. Ii plăceau mai ales ogoarele acelea de sub deal
u țărna lor bogată și bună, neagră ca funinginea.

— Pentru așa minunăție de pământ, măi Trifoane, face
ă te bagi la pat cu o slută și zăludă ca femeia lui Mațco.

— Pe mine, să mă păzească Dumnezeu! — se scutură
rifon. — Femeia aiasta îi așa de-a dracului, că nici copii
u i-a putut naște lui Gora. Da' hai, frate, că'ndată se
ască sara și n'om ști să ajungem acasă pe ulița asta nu-
nai gropi și baltă. Uf, ce vreme! Cred că și broaștelor
nceput să li se urască de-atâta apă!

Mafteiu se desprinsese cu părere de rău de trunchiul
orburos al răchitei, de care-și răzimase spatele ud
oarcă, și 'ndemnă la drum iapa. Căruțele abia înaintau.
crâșnind, roțile cădeau când într'o groapă, când în alta,
-amenințau să se rupă sub greutatea încărcăturii. Flă-
ăii, mergând alături de cai, își înfundau până peste
leznă picioarele în glod. Coborîră, totuși, cu bine panta
nu mai aveau decât o bucățică de uliță până acasă,
ar diavolul care, în loc să stea liniștit la căldură, în fun-
ul iadului, pe o vreme ca asta, tocmai se plimba prin
amena și, pentrucă diavolul e diavol la orice ceas din zi
i din noapte, își vârî coada în roțile căruței lui Trifon.

— Dii, haramule! Ce-i cu tine? — se stropși băietanul.

Calul se-opinti, însă nici pomeneală ca roțile să se ar-
ească măcar cât de cât din loc.

— Tare mi se pare c'am dat de dracu', frate Mafteiu,
- oftă Trifon, scuipând cu amărăciune.

Celălalt flăcău își opri iapa și se-apropie de căruța îm-
otmolită, însă — oricât se opintiră om și vită — har-
ații nu reușiră s'o scoată din înfundătură.

— Na... Apoi a trebui s'o lăsăm aici, că nu-i ce face...
- spuse cu un icnit de resemnare Mafteiu, vânăt de o-

fort. — Nu se putea ca satana să nu-şi bage nasul în treburile noastre!

Trifon plesnea de ciudă. Ştia că Zanchira va bodogăni şi că-şi va aţâţa împotriva lui bărbatul. Dupăce-şi şterse cu palma fruntea şi obrajii, pe cari şiroaiele de ploaie se amestecaseră cu sudoarea, deshămă calul şi, alături de Mafteiu, porni mai departe. Din-când-în-când, se oprea şi-şi întorcea capul, ca să privească la căruţa împotmolită, care-şi aburea contururile în ploaia par'că şi mai înteţită. Peste puţin, ajunseră cu bine acasă. Inserase şi felinarele ardeau acum în grajd, aruncând lumini tulburi în ogradă.

— Că mult aţi mai stat! — sfârâi un glas din gura căscată a şurii, care se proţăpise ca o namilă în fundul ogrăzii.

— Ptiu! — făcu Trifon, încet, ca să-l audă doar Mafteiu. — I-a şi pornit clonţul... Nici lutul n'are să i-l astupe, s'o ştii dela mine, măi frate!

Când Zanchira văzu că ei s'au întors numai cu o căruţă, stârni un scandal care-l scoase din casă pe Gora. Plictisit de gura nevestei sale, care umplea ograda cu o grindină de văicăreli şi sudălmi, dânsul porunci hargaţilor să descarce la repezeală încărcătura, şi-i trimise să aducă lemenele din căruţa lăsată în părăsire.

— Hai, duceţi-vă repede! — se răsti Zanchira. — Cri vreţi să v'apuce miezul nopţii?

— Om căuta s'aducem şi căruţa... — spuse Mafteiu, însă numai cu jumătate de gură, căci ştia că roţile s'au afundat prea adânc în noroiu ca să mai poată fi trasă afară.

— Aşa eşti tu, bărbate! — îl luă Zanchira la rost pe Gora. — Mă mir că nu le dai şi-un rachiu pentrucă ticălosul acela de Trifon ţi-a împotmolit ca un nerod căruţa!

Şi încă o căruţă nouă! Cu bănetul dat pe căruţă puteam să-mi cumpăr o casă! — exageră femeia.

Maţco ridică din umeri şi intră în cârciumă, ca să-l salute pe primar, care tocmai venise, înfruntând ploaia, să bea un păhăruţ de rachiu sau, poate, ca să scape şi el de gura vreunei neveste cicălitoare.

In grădină, Varvara, sora lui Trifon, mesteca de zor chiseliţa de perje; flăcările din cuptorul săpat în pământ luminau roşietic pomii din apropiere şi faţa cu trăsături blânde şi regulate a fetei. Lângă ea sta, închincită în groapa dela cuptor, Veronia, o copilă de pripas, care se-aciuiase într'o bună zi la casa lui Maţco, fără ca el sau altcineva să ştie cum şi de unde a venit.

Un iz greoiu, totuşi plăcut, de putreziciune se ridica uneori, când îl stârnea vântul, din bălele cartofilor, usturând nările fetelor, pe cari le mângâia dulceag aroma chiseliţei din căldarea de-aramă.

— Varvara, — spuse Veronia, aruncând un vreasc în foc, — Mafteiu s'a întors dela pădure, dar fratele tău şi-a împotmolit căruţa şi-a fost mare huit în ogradă. Până mai 'nainte a tot boscorodit Zanchira!

Fata se opri puţin din amestecat, însă tăcu. Veronia observă că Varvara are cearcăne la ochi şi că abia se ţine pe picioare. O linişte copleşitoare se lăsase peste pomăt. Numai ploaia şi focul, care mânca vreascurile, erau vii în pomătul întunecat şi încremenit sub cerul de seară. Mai târziu, făşii lungi de pâclă începură să se târâie pe sub garduri şi să-şi scoată din şanţuri capetele de balaur, iar izul bălelor putrede, stârnit iarăşi de un vânt, deveni şi mai pătrunzător.

— Varvara, ce-i cu tine?

Hargata făcu un semn cu mâna: „Nu-i nimic!" — şi-şi

reluă lucrul, dar nu continuă mult, ci, scăpând din mâni enormul culişer, se puse pe plâns.

Veronia începu să amestece ea în locul Varvarei, căci chiseliţa ameninţa să se-afume.

— Astăseară am să-i spun lui Mafteiu, — îngăimă Varvara. — Nu mai pot! Doamne-Doamne, ce voiu face?

— Când ai simţit pentru 'ntâia oară? — se interesă lacomă Veronia, uitând o clipă să amestece fiertura care borborosea furioasă.

— Incă amù o săptămână, da' m'am temut să-i spun. Aşa o veste n'aduce mare bucurie dacă n'ai cununie în toată regula.

— Ce crezi c'are să fie? Fată ori băiat?

Varvara îşi uită pentru o clipă necazul şi zâmbi în pălălaia potolită a cupotrului, care înflorea cu trandafiri aurii întunericele dese ca o pădure ale pomătului.

— Fată, ca să fie cuminte ca tine, Veronia!

Copila roşi de plăcere şi bătu bucuroasă din pălmi. Culişerul căzu în căldare şi Varvara oftă:

— Vezi? Nici n'a apucat să vie pe lume, că plodul meu a şi 'nceput să facă pozne!

Apoi nu mai scoaseră nici o vorbă. Intunericele se grămădeau peste sat şi pâcla prindea să învăluiască pomii. In curând, totul înota într'o mare de lapte cenuşiu, vâscos şi cu iz de vreasc umed, iar tăcerile se îmbulzeau din-ce-în-ce mai aspru în ogrăzile goale, aşa că nici câinii nu încercau să le stârnească şi-abia dacă-şi mişcau uneori lanţul, dar sgomotul era repede acoperit ca de-o pâslă.

Mafteiu şi Trifon descărcaseră lemnele din căruţa împotmolită şi se'ntoarseră fără nici un incident acasă. Invârtindu-se prin ploaie, Zanchira mai bodogănea Abia într'un târziu, răsbită de umezeală, se duse în casă, dar

nu stinse îndată lampa, ci-l mai descântă pe Gora în privința lui Trifon.

— Ia lasă-mă odată 'n pace, femeie hăi! — se răsti bărbatul.

— Apoi da! Dumnealui n'are nicio grijă, că eu i-am adus zestre mare, ca s'o poată istrăvi în voie! — nu se dădu bătută femeia și Gora icni în sec.

In cele din urmă, dânsa adormi.

Mațco, însă, se tot sucea în așternut, căci somnul nu voia să vină. Când socoti că nevastă-sa a căzut în lumea visurilor, bărbatul se ridică din pat și bojbăi prin dulapul cu străchini, ca să scoată la iveală o sticlă de rachiu, din care trase câteva înghițiuri sdravene. După ce puse sticla la loc, se lăsă pe marginea laviței și sdrobi în degete câteva fire de busuioc uscat. Apoi, își duse degetele la nas și-aspiră cu putere parfumul tare, evocator de prospețimi primăvăratice. Ploaia țârâia la geamuri. Câteva umbre se mișcau prin ogradă. Gora stinse lampa și rămase să veghieze a pustiu.

Afară, Mafteiu și Trofin mai roboteau. Erau încă o mulțime de lucruri cari trebuiau terminate astă noapte. Un purcel buiac scăpase din cocină și guița în șopronul de lângă grajd, unde se încurcase între niște lemne, stârnind lătratul cânilor. Trifon se duse să-l găbjească. O lodbă se desprinse și-i căzu peste picior, lovindu-l atât de puternic, încât băietanul rămase năucit câtva timp. Apoi, îl apucă o furie așa de oarbă, că-i veni să gâtuie godacul, care guița ca într'o gaură de șarpe.

— Hai, Trifoane, să punem sișca în ciubere și s'o ducem în grajd, — îl chemă Mafteiu.

Acela se-apropie șchiopătând și încleștându-și de durere dinții.

— Mi-a căzut un afurisit de lemn pe picior, de-am văzut stele verzi!

— Atunci, lasă, nu-mi mai ajuta. Ţine fanarul!

— Ai înebunit? Vrei să capeţi vătămătură? Cine-a mai văzut să ridice un singur om aşa namilă de ciubăr?

Totuşi, Mafteiu nu vru să primească ajutorul lui şi dúse singur ciuberele. In grajd, atârnă de cuiu fanarul şi se trânti pe-un butuc.

— Uf! Iată c'a mai trecut o zi... Is aşa de trudit, că nici nu-mi vine să mă culc! Vai şi-amar de bietele mele ciolane...

Trifon îşi desfăcu nojiţele dela opinca piciorului stâng şi şi-o descălţă. Când îşi desfăşură obielele, îi veni rău: ele erau pline de sânge. Mafteiu sări de pe butuc şi-l prinse la timp de umeri; apoi, vru să-l apuce de brâu, dar nu mai era nevoie să-l ţină, căci băietanul se şi desmeticise.

— Afurisită zi astăzi! Se vede că m'am sculat cu josu 'n sus... Noroc că lodba nu mi-a strivit osul! Atâta-mi mai lipsea...

Mafteiu îi turnă apă peste picior. Carnea era ruptă pe-alocuri şi sângele izvora mereu din scrijileli. Trifon alese din boarfele sale o fâşie de pânză curată şi-şi înfăşură piciorul. Apoi, susţinut de Mafteiu, şchiopătă până'n odăiţa amenajată în corpul şopronului de lângă grajd.

— Zanchira e 'n stare să spuie că mi-am făcut anume rana, ca să nu lucrez mâne. Afurisită femeie, măi! Cu tine, însă, se poartă mai altfel. Când ne-am dus să ridicăm lemnele din căruţa rămasă 'n drum, mi s'a părut, chiar, că te priveşte aşa, nu ştiu cum, ciudat.

— Prostii! — protestă Mafteiu, şi-şi întoarse în altă

parte ochii; bănuiala tovarășului său îi umplea de speranțe inima.

— Ba nu, — se 'ncăpățână Trifon. — Incă de mai de mult am băgat de seamă că dânsa îți tot aține cărările, — și tăcu un timp, după care reluă pe-un ton jumătate serios, jumătate glumeț: — Vezi să nu-mi nenorocești sora, că te ucid!

— Dormi, — îi spuse încet Mafteiu. — Indată-i miezul-nopții.

Prin întuneric, abia străbătea lumina slabă, roșietică, din grădina cufundată în tăcere. Ploaia bătea subțire în geam și Trifon lălăia pierdut o frântură de cântec. Uneori, câte-o aripă de vânt se'mpiedica'n fereastră, înspăimântându-l pe Mafteiu, căruia i se făcuse, deodată, frig. Amândoi băietanii aveau numai o singură pătură; ca să se'ncălzească, Mafteiu se dădu lângă Trifon. Atinse fără să vrea, cu palma, obrazul acestuia.

— Măi, fața îți arde ca focul. Te doare tare piciorul? Ar fi bine să-ți pun un șervet ud peste rană.

— Lasă, că nu m'a lua dracu' din atâta treabă!

Insă Mafteiu nu-l ascultă, ci, aprinzând opaițul depe prichiciu, luă un capăt de ștergar, pe care-l muie în apă și-l puse pe locul lovit; apoi, stinse din nou opaițul și se lungi alături de rănit.

— Așa... Ne-a fi cald la amândoi, — spuse cuibărindu-se cum putu mai bine; deodată, însă, se ridică într'un cot și-aprinse un chibrit, ca, la lumina pâlpâitoare a acestuia, să-l privească pe Trifon.

Băietanul își deschise ochii, peste cari plutea o vagă ceață, și clipi jenat de flacără.

— Ce te-a apucat, Maftulache? — zâmbi dânsul.

Chibritul se stinse, dar hargatul rămase cu chipul lui Trifon în minte; o frunte înaltă, dela care pornea un

strălucitor păr castaniu, ochii verzui și buzele subțiri, fine — totul frumos și perfect proporționat, ca și la Varvara.

— Trifoane, ai fi tu într'adevăr în stare să mă ucizi? — și-așteptă răspunsul, însă nu veni decât un râs încet, care-l turbură, așa că nu insistă; se simți trist; încercă să-l vadă pe Trifon ridicând o secure, pentru a-l lovi la mir, dar imaginea îi scăpă și râse și el. — N'ai fi în stare să mă omori, — și iarăși așteptă un răspuns, care nu veni nici de astădată. — Ci vorbește, omule! — se'nfurie hargatul.

— Socotind bine, cred că n'aș fi în stare să te omor. Tu ești mai tare decât mine și pe la spate mi-ar fi scârbă să te ucid. Dealtfel, însă, te-aș omorî.

Mafteiu se învârti în culcuș. Incercă să găsească o poziție potrivită pentru somn, dar nu reuși. Gândindu-se la cele spuse de Trifon, încercă din nou să-l vadă ridicând securea; îndărătnică, viziunea refuza să se construiască. Enervat, Mafteiu aprinse iarăși un chibrit și-l privi gânditor pe Trifon: fața acestuia, arsă de soare, era blândă și ochii aveau o odihnitoare lumină de iaz liniștit. Mulțumit, stinse chibritul și-l strânse prietenește de braț pe Trifon, care mai zâmbea îngăduitor prin întuneric de ideile ciudate ale prietenului său.

Apoi, regăsindu-și calmul, Mafteiu începu să se gândească la ale sale, ca'n fiecare noapte înainte de-a adormi.

Copilăria lui Mafteiu Timoteiu numai fericită nu fusese. Mama îi murise când dânsul împlinise abia cinci ani. Copil din flori, nu fusese adoptat de nici una din rudele sale îndepărtate. Nimeni nu voia să se-ocupe de vlăstarul unui asasin și-al unei fete ușuratice. Intr'o noapte de Maiu, după câteva zile dela moartea mamei, nimerise bolnav și slăbit de foame în ograda lui Mațco

și, cum acolo era nevoie de un băiat care să pască gâștele, rămăsese pe lângă casa bogătanului. Dovedindu-se dârz și puternic, Mafteiu începuse să fie întrebuințat și la munci mai grele sau mai de răspundere. Evident, nu primea nici o simbrie. Pentru de mâncare și câteva boarfe, trebuia să muncească de-i săreau ochii. Cu toate acestea, băiețandrul nu voia să plece de-aici. Noaptea, când toată lumea se culca, el ieșea în ogradă și, plimbându-se încoace și'ncolo, își închipuia că șura, grajdul, șoproanele, casa, pomătul și pământurile îs ale sale. Atunci, își trăgea adânc în piept aerul și, amețit, se bătea cu pumnul în inimă. In astfel de clipe, el era stăpânul. Dimineața, când se trezea, revenea la realitate și-și îndeplinea cuminte munca de toate zilele. Când i se făcea vreo nedreptate, îndura fără să crâcnească. Un fel de nătângie sălbatică i se cuibărise în inimă și, întărâtat de-această nătângie, Mafteiu nu s'ar fi despărțit nici în ruptul capului de casa lui Mațco, unde credea cu putere că, într'o bună zi, își va face din plin norocul. Așa, tot muncind și visând, Mafteiu ajunsese un flăcău voinic, în stare să ridice câte-o fată în fiecare braț.

— Tu, dormi?

Trifon nu-i răspunse. Atunci, Mafteiu Timoteiu se ridică din pat și-ascultă înspre fereastră, dar nici un alt sgomot decât al ploii nu răsbătea din ogradă. După câtva timp, își trase o pereche de ciubote vechi în picioare și, deschizând ușa, care, deși scârțâi îngrozitor, totuși nu-l trezi pe Trifon, se furișă pe sub streașina grajdului, ca să ajungă la tinda casei, unde dormeau Varvara și Veronia. Cercă ușa. Găsind-o descuiată, intră cu nesfârșite precauțiuni în bezna dinăuntru. Bojbăind, ajunse la culcușul Varvarei; când dânsul se plecă asupra fetei, mâinile ei îi căutară lacom grumazul și flăcăul se vârî în mindirul

din care ieșea căldură amestecată cu miros de pelin și de ploaie. Veronia răsufla liniștit alături. O pisică mieună încet, a alintare.

— E bine și cald la tine, Varvara, — îndrăzni să șoptească flăcăul.

Vru să-i spună că Trifon s'a rănit la picior, dar se răsgândi, căci fata s'ar fi neliniștit și, atunci, s'ar fi dus naibei tihna aceasta din așternutul moale și cald. „Am să-i spun abia când mă voiu duce..." — și-o strânse de mijloc pe Varvara, care râse aburind cu răsuflarea ei plăcută și calmă tâmpla băietanului. Apoi, încetară să se joace. Fata deveni nemișcată ca o bucată de lemn și flăcăul ghici prin întunericul aspru și des că trebuie să fie vorba de ceva foarte serios. Aproape că simți un fel de amenințare sau cel puțin ceva cu totul neplăcut, dar se reținu să întrebe.

„Acuma... Acuma îi voiu spune..." — se gândea, chinuită, Varvara; amână totuși. Strânse cu o teamă dureroasă mâna flăcăului; când, în cele din urmă, vru să vorbească, vântul începu să sgâlțâie atât de puternic ușa, încât, înfricoșată, amână din nou să spună ce are pe suflet. Intâiu, voise să-i spună deodată, brutal; apoi, se răsgândi și, când vântul se liniști, îl sărută pe băietan și-i șopti:

— Mă ai dragă, Mafteiu?

Dânsul nu răspunse îndată; îi plăcea s'o necăjească și, deaceea, afecta uneori indiferență față de ea. Deastădată, nu-i răspunse imediat și din altă cauză; avea sensația că o mare obligație atârnă de răspunsul său și, deaceea, și-l întârzie până când fata repetă cu un fel de teamă întrebarea.

— Da, îmi ești dragă, — și ghici că fața Varvarei s'a destins dintr'o încordată așteptare.

— Atunci, n'am nici o grijă. Pot să-ţi spun fără frică. Mafteiu, m'ai lăsat grea.

Abia vorbi şi se şi făcu mică. Simţise o tresărire puternică în mânile lui Mafteiu şi, cu toate că nu putea desluşi nimic în întunericul vâscos şi aspru al tindei, ştiu că faţa lui a împietrit într'o groaznică strâmbătură de spaimă. Incepu să plângă. Băietanul se depărtă de dânsa, aşa că spatele lui atinse peretele, şi rămase într'o atitudine încordată, aproape dureroasă. Varvara continua să plângă, însă el n'o asculta, ci se gândea cu repeziciune la situaţia în care intrase. In curând, îşi dădu seama că, aici, lângă fată, nu se poate gândi în linişte.

— Ai spus cuiva până acuma despre... despre asta?

— Nu. Adică da. Veroniei.

— Muierea, muiere ! — şopti dânsul, mânios. — Ce dracu' ! N'ai avut altă treabă?

— Trebuia să spun cuiva ! Mă temeam să-ţi spun ţie. Ce-om face, Mafteiu? Doamne ! Doamne !

— Taci ! Am să mă gândesc ce-i de făcut.

— Trebuie să te'nsori cu mine, Mafteiu, — şi, cum el nu răspunse, fata reîncepu să plângă.

— Tu... Să nu-i sufli deocamdată nici o vorbă lui Trifon, că... Na ! Lasă, că totul va fi bine... Vom vedea cum s'o dregem, — şi, fără să mai aştepte vreun cuvânt, se pierdu în întunericul alburiu şi umed al ogrăzii, care, sub copacii dela garduri, devenea afund ca al unui iad.

Se-opri abia lângă şopron. Ploaia îi cădea peste creştet, răcorindu-i-l. Cu încetul, îl pătrunse frigul, dar nu se duse în odăiţă, să se culce, ci se furişă în grajd, unde se-aşeză, toropit de-o molatică oboseală, în ieslea vitelor. Răsuflarea lor uşoară, ritmică, avu un efect calmant asupra băietanului. Abia aici începu să se gândească temeinic şi metodic la încurcătura în care intrase. Ca să

se'nsoare cu Varvara însemna să renunțe la o mulțime de planuri menite să-l ducă la bogăție. Oh! Și Mafteiu n'avea alt vis decât s'ajungă bogat... Prea se săturase să tot fie rob la alții și, dacă îndurase atâtea umilinți, o făcuse pentrucă bănuia un mare noroc la capătul lor. Desigur, o iubea pe Varvara, dar una era iubirea, și alta însurătoarea. In primul rând, fata nu se bucura de simpatia Zanchirei. Până acuma, Mafteiu se-apropiase pic cu pic de stăpâna sa, i se vârîse pe nesimțite sub piele și, cu timpul, nădăjduia să i se'nfigă și'n inimă. Maţco și Zanchira n'aveau copii și nici neamuri apropiate, așa că Mafteiu putea nădăjdui o minune. La altceva, evident, dânsul nu se gândea și nici nu bănuia că Zanchira se culcă în fiecare seară cu chipul lui lângă Maţco. Insurându-se cu Varvara, s'ar fi îndepărtat pentru totdeauna de stăpâna sa. Când somnul îl mână în odăiță, să se trântească lângă Trifon, care gemea încet prin vis, Mafteiu ajunse la hotărîrea să n'o ia de nevastă pe Varvara. Ce va fi mai departe — se va gândi mâne.

Ca aducându-și aminte de ceva depărtat, prinse mânile lui Trifon. Erau plăpânde și fierbinți. Mafteiu fusese pe punctul să adoarmă și i se păruse că Trifon îl amenință cu securea. Dumerindu-se, se scutură ca de ploaie și râse. Mânile prietenului său nu erau făcute să ucidă.

2.

Așa ape nu mai pomeniseră oamenii din Camena. Cum se limpezea oleacă zarea în părțile de răsărit, vântul aducea alți nouri, tot mai vineți, dinspre dealul Țeținului, cetatea ploilor lungi. Țăranii stăteau prin casă. Care-

apucase să-şi facă din timp arăturile de toamnă, dovedise multă înţelepciune, căci acuma nu mai puteai scoate plugul la câmp. Desfăcatul păpuşoiului se terminase de mult şi oamenii, nedeprinşi cu lenea, mureau de plictiseală. Maţco, însă, întârziase cu secerarea porumbului şi Mafteiu trebuise să lucreze prin ploaie, singur, căci Trifon mai zăcea din cauza rănii dela picior, care se tămăduia greu şi cu zăbavă.

Zanchira nu se-arătase mânioasă din cauza bolii hargatului. Dimpotrivă, părea chiar bucuroasă; nimeni n'o mai stânjenea când voia să fie singură cu Mafteiu. Acesta — încă nu-şi da seama de adevăratele sentimente ale femeii faţă de dânsul. Credea că Zanchira-l priveşte mai prietenos numai fiindcă el lucrase cât doi în timpul din urmă, înlocuind cu prisosinţă şi braţele lui Trifon.

De Varvara, Mafteiu fugea, cu toate că, noaptea, i se făcea dor de culcuşul din tindă. Fata suferea tot mai mult şi ochii i se'nfundau, dar Trifon nu observa nimic neliniştitor în faţa surorii sale, aşa că Mafteiu nu era înîngrijorat că ar putea isbucni vreun scandal. De bine, de rău, Varvara îşi ascundea grijile şi nu plângea decât noaptea, când o auzea doar Veronia.

Mafteiu devenea tot mai plecat în faţa Zanchirei. Simula, în faţa ei, o naivă timiditate externă, îşi scădea glasul şi rămânea în atitudini umile de câne care-aşteaptă o vorbă bună. La rândul ei, femeia îi era mereu pe urme, pândindu-i toate mişcările şi, când se credea neobservată, privindu-l cu o încăpăţânată şi lacomă insistenţă.

Intr'o după-amiază.— ploaia devenise acum atât de rece, că oamenii se vârau în sumane cojocite când trebuiau să stea pe-afară, — hargatul trebăluia în şură, unde fânul păstra încă izul crud al frunzei amare de pelin şi barba-ursului.

Infruntând cu bărbăție drumul desfundat, Gora plecase la Cernăuți; Varvara și Veronia desfăceau păpușoiul în podul casei, iar Trifon mai zăcea în odăița din șopron. Mafteiu se lăsase pe fân, să se odihnească și, gândindu-se la încurcătura în care intrase cu Varvara, nici n'o simți pe Zanchira, care tocmai intra ca o șopârlă. Călcând pe-un vreasc, făcu sgomot, speriindu-l pe flăcău, care, jenat că fusese surprins odihnindu-se, sări în picioare.

Mafteiu începu să-și joace degetele în bumbii de alamă dela chimir. Se-aștepta ca femeia să-l suduie, însă ea nu spuse nimic, ci veni lângă dânsul și-și puse mâna pe umărul lui. Apoi, totul se desfășură atât de repede, încât Mafteiu nici nu-și dădu bine seama ce se'ntâmplă.

Zanchira îl sărutase cu o lăcomie slăbatică și dânsul se lăsase tras peste ea ca smuls de-o furtună. Când se desmeticiră, Mafteiu avu sentimentul că a ieșit învingător dintr'o luptă cumplită. Femeia sta mică lângă dânsul. O privi ca și cum n'ar fi văzut-o niciodată până acuma.

Sculându-se, îi spuse poruncitor:

— Dă-mi furca! — și-așteptă încordat și emoționat: știa că de supunerea ei în momentul acesta atârnă totul; deaceea, răsuflă ușurat când femeia, ridicându-se, îi aduse furca de răsturnat fânul.

Pentru întâia oară în viața sa, Mafteiu nu se mai simți hargat, ci stăpân. O satisfacție nebună îl cuprinse și-i veni să chiuie nebunește, de să răsune întreg satul, din deal în deal. Era așa de sigur de victoria sa, încât, din senin, o pălmui pe Zanchira.

Ea se făcu și mai mică și-i sărută mâna.

Din ziua aceea, viața lui Mafteiu începu să se schimbe. Deși Trifon mai șchiopăta, Zanchira îi porunci să se ridice

din pat şi-l puse la lucru. Sentimentul de camaraderie al lui Mafteiu se revoltă, însă el nu-şi dădu curs revoltei, ci tăcu, bucurându-se într'ascuns că femeia îl favorizează.

De curând, se 'ntâmplase în comună un atac banditesc la un jidov bătrân, care ţinea o moară în capătul satului; Zanchira începu să se plângă lui Gora că se teme şi-l pisă atât de mult pe tema aceasta, încât bărbatul, ca să scape de gura ei, hotărî ca Mafteiu să doarmă de-acum înainte în casă, aşa că femeia venea în fiecare noapte la băietan, ţinându-l treaz până la cântatul cocoşilor.

Trifon încercase să facă nişte aluzii, dar Mafteiu i le retezase scurt. In ceeace-l privea pe Gora, acesta nu vedea sau nu voia să vadă nimic. Varvara, însă, avea tot mai dese crize de plâns, căci flăcăul o evita făţiş, şi ea nu reuşea să fie împreună cu dânsul decât în timpul mesei, dar, atunci, erau toţi ai casei de faţă şi nu putea vorbi nimic cu dânsul.

Pe la sfârşitul lui Noembrie, ploile încetaseră şi începură îngheţurile. Gora se îmbolnăvi atât de greu, încât Zanchira se pregăti să-i ţină lumânarea, însă constituţia lui robustă birui boala, aşa că planurile secrete ale femeii nu se realizară.

După un timp, Zanchira începu să fie plictisită că nu se poate drăgosti decât noaptea, pe ascuns, cu Mafteiu şi dorea din tot sufletul moartea lui Gora. Din cauza aceasta, nu mai striga când bărbatul se'mbăta până la nesimţire cu diferiţi calici cari veneau în cârciuma lui. Dimpotrivă, îl îmbia la băutură, aşa că, nu peste mult timp, Maţco ajunse să nu mai poată conduce gospodăria şi cârciuma. Atunci, Zanchira luă asupra sa gospodăria, iar la cârciumă îl puse pe Mafteiu.

Veronia asculta în fiecare noapte tânguirile Varvarei, care nu mai găsea somn.

— Dece nu-i spui lui Trifon? — o întrebă ea odată.

— Nu! — strigă Varvara, înspăimântată. — N'am voie să fac asta! Și mi-i și rușine... Veronia, nu cumva să-ți scape vreo vorbă necugetată... Te rog, Veronia...

Fata îi promise, însă — chiar a doua zi — îi istorisi totul lui Trifon. Băietanul abia își veni în fire. Impingând-o la-o-parte pe copilă, se duse la Varvara. Hargata se clătină pe picioare și se făcu albă.

— Nu te mânia, Trifoane. Totul are să fie bine. Mafteiu mă va lua de nevastă. Știu că i-s dragă. Nu-ți face nici o grijă!

— Ți-a spus el că te ia de nevastă? — o privi aspru și drept în ochi băietanul.

— Da, — îl minți fata, plecându-și privirile.

Flăcăul se liniști și-și mângâie sora. După-amiază, se duse în cârciumă. Gora dormea cu capul pe tejghea, iar Mafteiu răsfoia într'un caiet jerpelit, în care își însemna socotelile. In local nu era nici un străin. Aerul, acriu și cu miros de tutun înbibat în lemnul tejghelei și-al meselor, îl ameți pe Trifon, care se lăsase pe-o laviță din fața lui Mafteiu.

— Să-ți dau un rachiu, Trifoane?

— Nu, — și voi să'nceapă vorba, dar nu știa cum; în cele din urmă, spuse: — Va-să-zică ne facem cumnați, Maftulache, ha?

Mânile lui Mafteiu, care se văzu prins din scurt, tremurară după tejghea; stăpânindu-se cu mare greu, hargatul dădu din cap, zâmbind silit: — Cam așa, Trifoane.

— Na! Atunci, toate-s bune. Mi-ai luat o piatră depe inimă. Acuma, poți să-mi dai un rachiu. Da' să fie din cel bun! — clipi mulțumit băietanul.

Din ziua ceea, Trifon nu mai pomeni nimic despre sora sa; avea încredere desăvârșită în cuvântul lui Mafteiu și-aștepta ca acesta să facă liniștit nunta imediat după postul Crăciunului.

Când căzu prima zăpadă, Mafteiu se duse la Varvara. Fata îl primi cu o sălbatică și dureroasă bucurie. Il desmierdă și sărută, și el îi întoarse desmierdările.

— Credeam că nu vei mai veni.

— Mi-a fost ciudă că i-ai spus lui Trifon despre...

— De asta te-ai supărat? Te rog să mă crezi că eu nu i-am spus nimic. Veronia n'a avut altă treabă! Pe când te-ai gândit să facem nunta?

— Vom vedea, — se eschivă Mafteiu și se posomorî, așa că hargata nu îndrăzni să mai insiste.

Băietanul abia se'ntoarse în odaia sa, care era alături de-aceea a lui Gora și-a Zanchirei, că aceasta și veni. Omătul scânteia afară, în lumina lunei. In sobă mai licăreau câțiva cărbuni și femeia își încălzi la ei picioarele înainte de-a se întinde lângă ibovnic.

— Mi se pare c'am auzit ușa scârțâind.

— Am fost afară și-am stat oleacă de vorbă cu Trifon.

— Mi-am închipuit eu... Că, dacă te-aș prinde cu vreo hargată, ar fi vai de capul tău! — îl amenință ea cu glas aspru; apoi, trecu la alte lucruri. — Din când în când mă tem că bărbatul meu cam bănuește câte ceva. Mafteiu, așa, cu dânsul între noi, nu mai merge. Mi-i să nu mi se 'ntâmple ceva.

— Ce pot eu?

— Mai toarnă-i și tu câte-un pahar! Toarnă-i rum de cel tare, ori șliboviță, să-i ardă maţele.

Un câne urlă în ogradă. Mafteiu se'nfioră și-și duse mâna la frunte. Totuși, după o scurtă ezitare, spuse:

— Bine. Voiu face așa.

Intr'o noapte, Veronia o scutură din somn pe Varvara.

— Tu, ascultă! Ai auzit?

— N'aud nimic... Da' ce-i?

— Este cineva în odaia lui Mafteiu.

Varvara îşi încordă urechea.

— Nu, n'aud nimic. Ţi s'a părut. Poate că...

— St! Acuma...

Deastădată, Varvara auzi şi ea un sgomot în odaia din capătul tindei. O uşă se închidea încet, însă balamalele, neunse, scârţâiau ruginit.

— Cine să fie?

— Poate că-i e rău lui Gora... — spuse Varvara.

— Nu cred. Mai degrabă Zanchirei... — şopti cu un anume tâlc Veronia.

— Să fie Zanchira? — întrebă fata, nedumerită.

— Da, Zanchira... la Mafteiu.

Varvara simţi un cuţit rece în spate.

— Nu, nu se poate! — strigă dânsa şi, ridicându-se din culcuş, se duse până la uşă.

Nu se mai auzea nimic.

— Eu dorm ca un câne aici, în frig, iar el, dincolo, cu foc în sobă şi cu ţiitoare 'n pat... — isbucni ea şi plânsul începu s'o scuture.

A doua noapte, ascultă cu şi mai multă încordare. Târziu, pe la 'ntâiul cântat al cocoşilor, scârţâitul uşii se auzi lămurit şi Varvara îşi strânse atât de puternic pumnii, încât unghiile îi intrară în carne, însângerându-se.

Convinsă că nu poate fi vorba decât de Zanchira, Varvara nu-şi închise toată noaptea ochii. Când, în zorii zilei, Mafteiu trecu prin tindă, fata îl apucă de mâni:

— Tu, eu trebuie să vorbesc cu tine.

— Disdedimineaţă, fa hăi? Da' harnică mai eşti! — încercă dânsul să glumească, însă şovăi, căci privirea fe-

tei îl îngheța. — Bine. Să mergem în șură, că acolo vom putea vorbi în liniște.

Se furișară ca două umbre prin ograda cu lumină tulbure de zori înouraţi. Trifon încă nu se sculase. Frigul era puternic. Satul părea amorțit. In pomătul care-și întindea spre cer miile de brațe negre, câteva ciori cârâiau răgușit și aerul înghețat suna strâniu de vaetul lor. Intrând în șură, Mafteiu se'mpiedică de niște saci și'njură în gând: „...'tu-i! Semn rău, disdedimineață..." Prinzându-l furia împotriva fetei, care se ținea ca un scaiu de dânsul, lui Mafteiu îi veni poftă s'o lovească.

— Măi omule, dece-ți baţi joc de mine? Zanchira... Am auzit as' noapte... Tu... Mafteiu, aibi milă de chinurile mele!

— Așa? Va să zică mă pândești, — și un fel de oboseală îl cuprinse; totuși, îi explică sincer, fără să-i ascundă ceva: — Mi-ești dragă, Varvara, așa să-mi ajute Dumnezeu, dar am planurile mele. E adevărat că mă țin cu Zanchira. M'am ferit de tine, pentrucă, dealtfel, eram în primejdie să dea de noi și, atunci, s'ar fi sfârșit cu cele ce mi le-am pus în cap. — Pe măsură ce vorbea, Mafteiu se încălzea tot mai mult; luând mâinile fetei, i le strânse și continuă pasionat: — Ce suntem noi, Varvara? Niște hargaţi, cari n'avem nici măcar o pernă a noastră! Un calic și încă un calic sunt doi calici, nu? Ai vrea tu ca plodul nostru să fie copil de calici? Nu, nu vrei, știu că nu vrei, Varvara! Increde-te în mine și toate vor fi bune! Nu te iau de nevastă. Mă 'nțelegi? Nu te iau! M'am săturat să fiu slugă. Dece n'ai încredere'n mine? Până s'a vedea c'ai rămas grea, Gora are să moară, și, atunci, mi ți-o joc pe Zanchira cum mi-a fi pofta. Varvara, îți jur că-mi ești dragă, dragă ca ochii din cap. Dacă te iau de nevastă, slugi rămânem până la moarte. Vrei

tu aşaceva? Dacă nu te iau, eu voiu ajunge odată stăpânul aici, unde n'am fost decât un biet pripăşit, — şi tăcu brusc, aşteptând să vadă ce efect au făcut vorbele sale asupra fetei, însă ea începu să plângă şi Mafteiu adause amar: — Nu vrei să mă înţelegi! Oare în tine nu se ridică un dor de mai bine, un dor de belşug şi fericire?

Varvara bocea acum deabinelea şi hargatul se temu să nu dea cineva peste dânşii.

— Ei, încetează odată, fa hăi!

— Copilul nostru să fie fără tată?... Doamne, s'ajung de râsul satului?... să nu pot scoate, de ruşine, capul între oameni?... dece nu se deschide pământul sub mine, să mă'nghită? — hohoti dânsa.

— Ţine-ţi gura! — se'ndârji băietanul. — Varvara, te rog... Aibi încredere... Oleacă de răbdare şi nu va fi spre răul tău... Taci odată! Nu boci ca la mort!

Mângâind-o şi sărutând-o, reuşi s'o liniştească.

— Dece nu vrei să fii ascultătoare, Varvara? Hai, făgăduieşte-mi că vei fi ascultătoare...

— Da... da...

Mafteiu ghici prin obscuritatea apoasă a sfârşitului de noapte că fata zâmbeşte printre lacrimi şi-o sărută cu drag, din toată inima, ca şi cum ar fi vrut să-i soarbă zâmbetul depe buze.

— Tu eşti ca un fel de otravă pentru mine. M'auzi, Varvara? Tu, tu... şi-o sărută din nou, strivindu-i buzele. — Iată, fa hăi, că iar a 'nceput să ningă. Hai să ne jucăm...

Ieşind din şură, luă un bulgăre de zăpadă şi-l frecă pe obrajii hargatei. Fata râse. Trifon, care tocmai se sculase şi se uita prin geam, le făcu semn prietenesc din mână. Mafteiu îi răspunse şi-o mai cuprinse odată de mijloc pe

Varvara. Apoi, dispăru repede în casă, căci se temea ca Zanchira să nu cadă peste ei. Câtva timp, fata rămase zâmbind în mijlocul ogrăzii, privind jocul sglobiu al fulgilor.

Pe urmă, ca fără să ştie dece, se pomeni că lacrimile îi curg iarăşi pe obraji.

3.

Pornise o viforniţă cumplită. Ningea cu nemiluita şi vântul era atât de puternic, încât smulgea draniţele din acoperişul caselor.

Era una dintre nopţile acelea, în cari lupii coboară până'n mijlocul satelor, ca să-şi astâmpere cu carne de om foamea.

Viscolul dură de trei zile. Nămeţii astupaseră uliţele şi năruiau gardurile de nuiele. Frigul era atât de mare, încât ţăranii îşi deslegaseră din lanţuri câinii, ca bietele animale să-şi afle adăpost în şuri sau în grajduri, în cari paiele fuseseră aşternute din belşug pentru odihna vitelor.

In sat, veneau veşti rele, tot mai rele. O femeie degerase în mijlocul câmpiei pe când se'ntorcea dela Cernăuţi acasă şi câţiva ţărani o găsiseră cu faţa şi mâinile sfâşiate de corbi.

Câţiva lupi năvăliseră'n vatra satului, la o văduvă săracă; sărind peste poartă, pătrunseseră în grajd şi sfârticaseră vaca sub ochii îngroziţi ai femeii, care privea neputincioasă din fereastră. Şi mai umbla svonul că nişte negustori din Storojineţ, rătăcind drumul, se răsturnaseră cu sania într'o râpă din apropierea comunei Mihalcea, dar vestea încă nu era sigură.

Viforniţa — nici gând să contenească. Noaptea era atât de deasă, încât fulgii de zăpadă abia se zăreau prin beznă. Trifon isprăvise lucrul în grajd şi se retrase în odăiţa sa, în care era un frig de'ngheţase apa în cofă.

Aşezându-se'n faţa sobei, clădi vreascurile şi, după ce turnă puţin petrol peste ele, le dădu foc. Flacări mari începură să duduie şi, peste puţin, aerul se'ncălzi, aşa că hargatul putu să-şi deslege bernevecii şi să-şi desbrace cojocul. Cum muncise din cale-afară'n decursul săptămânii, o rugase de cu seară pe Varvara să grijească ea de vite a doua zi dimineaţă, căci dânsul voia să se odihnească până la amiază.

In curând, se'ncălzi bine de tot în odăiţă. Băietanul aprinse fanarul — opaiţul era prea chior şi nu reuşea să sperie umbrele mâsgoase din unghere, — scoase din sertarul mesei un almanah primit în dar dela un negustor, căruia îi ajutase, cu câteva zile'n urmă, să-şi încarce în sanie sacii de secară, cumpăraţi dela Gora, şi prinse să întoarcă filele gălbui şi cu tipar frumos.

Trifon se uita cu un deosebit interes la gravurile din carte. Erau acolo, prinşi în cerneala tiparului, împăratul Francisc Iosif cu împărăteasa lui, domnii cei mari dela Curtea din Viena şi-o mulţime de ghinărari, care de care mai bărbos şi mai ţanţoş. Şi mai erau o groază de minunăţii în cartea aceea: cascada Niagara, piramida lui Keops, o balenă cât zece căruţe aşezate una lângă alta, baletul imperial din Sankt-Petersburg şi câte mai câte, una mai strașnică decât cealaltă!

Hargatul tocmai se uita la chipul unei femei cu barbă şi se mira foarte de-asemenea năzdrăvănie a naturii, când i se păru că, din ogradă, cineva sgâlţâie cu putere fereastra. Ascultă încordat, însă — cum nu se mai auzea nimic decât vâjâitul vântului — îşi spuse că vre-o crean-

gă desprinsă din cireșul dela poartă va fi lovit în geam și, aprinzându-și o țigară răsucită din pacul de tutun gălbuiu și-aromat, privi din nou la chipul femeii cu barbă, care, par'că, îi zâmbea batjocoritor din poză. Intorcând fila, dădu de-o ilustrațiune și mai și: o dănțuitoare americană, care trecea fără teamă pe-o sârmă întinsă între două case; ca să privească pe'ndelete, Trifon își sprijini de masă coatele și ridică mucul fanarului, dar un nou sgâlțâit, deastădată și mai puternic, sună dinspre fereastra căptușită cu'ntuneric.

„Cine să fie?" — se'ntrebă dânsul, înspăimântat, și-o sumedenie de năluci îi năvăliră'n cap, dar n'avu timp să se gândească prea mult, căci sgâlțâitul se repetă.

Luându-și inima'n dinți, sări din pat și se duse la fereastră, însă nu reuși să vadă ceva, căci gerul acoperise întreg geamul cu flori de ghiață, cari își contorsionau fabulos pe sticlă irealitatea diafană. Cum sgâlțâitul continua, prefăcându-se apoi într'un bontănit puternic, flăcăul se repezi la ușă și'ntrebă cu voce tare, ca să poată fi auzit prin geamătul vântului care-și făcea de cap, hăulind uneori ca'n codru:

— Care-i acolo, mă?

— Eu, Trifoane! Eu...

Nu, nu era glasul lui Mafteiu. A cui să fie vocea asta aspră, spartă și, par'că, înecată într'o dureroasă tusă? Trifon se gândi repede, căutând în memorie. Poate vreun flăcău din sat, care vrea să-l amăgească afară, ca să-l bată. Nu, nici asta nu poate să fie, căci n'a căutat niciodată pricină cu cineva și nici n'a suflat nimănui vreo ibovnică.

— Deschide, Trifoane! Eu îs, eu!

— Care eu? Că nu te cunosc după glas...

— Eu, Gora, stăpânul tău...

Gora la el, noaptea! Așa ceva! Mare ciudățenie... — și deschise repede ușa. Un val de omăt îl isbi în față, înlăcrimându-i ochii, și băietanul se dădu îndărăt, ca să respire. Imediat se ivi, ca o matahală, silueta uriașă a lui Gora. Trifon închise ușa pe care vântul amenința s'o scoată din țâțâni și-și șterse ochii. „Mari ți-s minunile, Doamne!" — gândi hargatul. — „Nemaipomenit!" — și se uită lung și curios la stăpânul său, care se lăsase gâfâind pe pat. — „Oare ce vrea?" — însă nu întrebă nimic, ci așteptă răbdător ca Mațco să înceapă vorba. In așteptare îl privi lung pe Gora, care-abia își revenise dintr'o tusă lungă și chinuitoare. Acesta îmbătrânise cu zece ani în timpul din urmă; ochii i se'nfundaseră și nasul se subțiase, atârnând peste niște buze strâmbe de durere. Pe cât i se uscaseră fața și mânile, pe-atâta îi crescuse burta, umflându-se ca un putineiu. Fruntea, odinioară luminoasă și netedă, era acuma boțită și fricoasă. „N'o mai duce mult bietul Gora..." — își spuse Trifon și-un sentiment de jenă îl cuprinse: par'că îi era rușine de propria robustime și sănătate.

Gora tuși iarăși greu și uscat; când se liniști, își duse mânile la piept și, ca și cum ar fi ieșit de sub o apă, trase adânc aerul în sine.

— Măi băiete, vină mai aproape, să te simt lângă mine, că ochii mi's împăienjeniți și-abia dacă te văd, ca printr'o sită deasă.

Hargatul îi ascultă rugămintea și se-așeză lângă stăpânul său.

— Așa, Trifoane, așa... — și tăcu mult, ca și cum gândurile i-ar fi fost împrăștiate în cine știe ce depărtări, din cari s'ar fi silit să le-adune cu mare trudă; când i se păru că, în sfârșit, și le-a adus ca pe niște oi la țarc, spuse: — Apoi, băiete, te-i cam fi mirând de ce am venit

la așa ceas târziu, dar află că's pe moarte și... — Simțind că hargatul vrea să protesteze, ridică mâna și șopti: — Află că aiasta nu-i vorbă zădarnică, Trifoane, ci adevărul adevărat. Moartea îmi dă târcoale prin viforniță asta cumplită. Ascultă cum urlă câniii! Îi auzi? O durere crâncenă îmi taie măruntaiele și par'c'aș avea foc aici, sub coaste. Azi după-amiază, credeam c'o voiu mai duce o săptămână-două, da' amù văd că s'a sfârșit cu mine.

Vântul smulgea, nu alta, ușa. Crengi rupte din garduri sau din pomi loveau în acoperișul șopronului și pumni de omăt isbeau în geam, însă'n odaie era bine și cărbunii din sobă luminau plăcut încăperea în care stăruia un miros vag de mere, de ierburi aromitoare și de ceară curată.

— Fiindcă n'am să mai apuc ziua de mâne, ți-oiu spune ție, Trifoane, ceeace-mi stă pe inimă. Știi că's bogat, poate mai bogat decât crezi. Bogăția mi-a venit dela Zanchira. Când m'am însurat cu dânsa, oamenii au spus c'am făcut-o din lăcomie, ca să-i iau averea, da' nu-i adevărat. Mie mi-era un fel de milă față de dânsa. Vedeam cum întreg satul își bate joc de hâzenia ei și, încetul cu'ncetul, mi-a căzut dragă. Până nu de mult, am trăit bine cu ea, însă de vre-o jumătate de an femeia s'a schimbat. Eu, iată c'am tăcut. Nu era frumos să m'amestec în treburile femeii mele. Am suferit și-am tăcut. Nu se cădea s'o fac de râsul lumii tocmai amù, la bătrânețe... — și-și prinse între pumni tâmplele, adăugând mai târziu cu o cumplită descurajare: — Nu vreau să arunc în nimeni cu pietre... Doamne! Fiecare om are dreptate în felul său... Și nu se poate face nimic împotriva acestui fapt.

O durere îl săgetă în piept pe Gora. Buzele i se strânseră de durerea aceasta care-i rupea carnea și fruntea i se acoperi cu broboane de sudoare. Băietanul îi dădu apă

şi bătrânul se linişti încetul cu'ncetul, ca, peste câtva timp, să se agite din nou, şi mai puternic.

— Mi se pare că umblă cineva prin ogradă... — şopti dânsul cu o spaimă copilărească în ochii săi mari şi aburiţi de-apropierea morţii.

— E vântul... — răspunse Trifon. — Iarnă grea... O vreme cumplită, care nu-ţi dă voie să lucrezi pe-afară.

Noroc că suntem îngrijiţi cu lemne pe câteva săptămâni, până s'or bătuci drumurile prin pădure. Astăzi, câţiva lupi au coborît până'n sat... Vrăbiile pier de foame...

Un câne urlă iarăşi.

— Iţi spun că umblă cineva prin ogradă! N'auzi, măi omule? — aproape că plânse Gora.

Băietanul îşi aruncă sumanul pe umeri, luă fanarul şi ieşi în întuneric. Vântul încercă să-l răstoarne, însă flăcăul îşi înfipsese bine în zăpada înaltă picioarele şi se ţinea dârz împotriva vrăjmaşului. Din cauza ninsorii, nu se putea desluşi nimic lămurit în ogradă.

— Nu-i nimeni... — spuse Trifon, întorcându-se în odăiţă şi scuturându-şi picioarele.

— Trebuie să fie cineva! Se-aude... — se'ncăpăţână Gora, privind cu groază spre fereastră. — Trebuie să fie cineva şi-l aud numai eu... Doamne! Il aud numai eu... A venit... N'auzi? A venit... Stinge fanarul, Trifoane! In numele lui Dumnezeu, stinge-l! Stinge-l, ca să nu afle că-s aici...

Odăiţa se cufundă în întuneric. Bătrânul gemu şi se strânse în Trifon, care'ncepuse să se teamă şi el. Cărbunii din sobă se stinseseră şi numai geamul arunca puţină lumină, o ceţoasă lumină alburie, în odăiţă.

— Dacă ai şti cum mă chinueşte diavolul, când se tăvăleşte în fiecare noapte cu Zanchira! Eu îmi rup carnea cu unghiile... Satana! I-aş putea ciopârţi cu toporul pe

amândoi, că oricare judecată mi-ar da dreptate, dar mi-i groază de sânge... Zanchira ştie asta! Deaceea mă'nfruntă cu atâta nerușinare... Ştie că nu-i pot ucide! Când văd sânge, privirile mi se'ntunecă şi iadul se deschide sub picioarele mele.

Trifon asculta livid. Ochii îi rătăceau tulburi asupra lui Gora, peste care se-aşternea un fel de cenuşă; gândurile flăcăului sburară la Varvara şi mânile se frământau ca în căutarea unui topor, cu care să-l sfarme pe Mafteiu.

„Trebuie să lămuresc numaidecât legăturile lui cu sora mea... Trebuie să... Dar cum? Cum? Blestemaţii!"

Dinţii lui Trifon scrâşniră ca nişte cremeni.

— Doamne, cum mă ard măruntaiele! Par'c'aş fi înghiţit foc... Şi vremea asta! Totul îi aşa de-ascuns şi de ciudat... Aproape că-mi pare bine că mor... Trifoane, în numele lui Dumnezeu! Uită-te la mine, uită-te bine la mine! Incă n'am semnul morţii pe frunte? — şi-aprinse un chibrit, cu care-şi lumină faţa.

— Ce fel de semn? Nu ştiu... Eu nu ştiu... Nu, n'aveţi nimic... — şi flăcăul îşi făcu cruce pe-ascuns, rostind o rugăciune în minte.

Gora se mai linişti.

Trifon privea pierdut în întunecimea cumplită de-afară şi se gândea mereu la Varvara. Abia acuma îşi da seama dece era atât de mâhnită sora sa. Teama că Mafteiu nu se va căsători cu ea, îl rodea. Cine ştie ce planuri afurisite are Mafteiu! Şi, când acela îşi pune ceva în cap, nu-l abaţi nici cu zece boi dela ale lui. Neam al dracului! Nu degeaba a'nceput în streang.

— Mie soţia, — spuse Gora, ca şi cum i-ar fi ghicit gândurile, — ţie sora. Ţie, ca să-şi astâmpere poftele cărnii, mie, din socoteală... — şi dădu obosit din mână, ca, după un oftat, să şoptească şi mai chinuit: — Ori mai

știu eu? Poate că'n felul acesta trebuie să-mi ispășesc vre-un păcat ascuns... Ascultă bine ce-ți spun... Toate se plătesc! Nu numai pe lumea cealaltă, în flacările nestinse ale iadului, ci încă aici... Da' aș fi dorit ca pedeapsa să-mi vie altfel, nu dela muierea mea și dela sluga pe care-am crescut-o cu dragoste de părinte. Par'că-l văd, înainte de ani, căzându-mi ca din senin în ogradă. El, fiul celui spânzurat... Mama lui, Dumnezeu s'o ierte, a murit de inimă rea... Și plodul iată cu ce încredere în sine s'a ridicat, ca să-l lovească pe stăpân! Trebuie să fie un rost tainic al tuturor faptelor... Nu-i așa? Spune! — și dădu iarăși într'o tusă uscată și chinuitoare, care-i aduse noui broboane de sudoare pe frunte.

— Asta-i o noapte tare lungă... — șopti Trifon, alungând niște vedenii venite din tainițele cele mai ascunse ale nopții, care se revărsase ca o ploaie de dohot asupra lumii.

— Da. In așa niște nopți se nasc copii nenorociți. Veliar se ține veșnic după ei, până îi aruncă în smoala cea nestinsă a iadului.

In odăiță începuse să se răcească și vântul cânta a batjocură în horn. Trifon se urni de lângă bătrân și, făcând foc în sobă, își umplu de fum ochii. Băietanul nu se simțea bine. Mărturisirile lui Gora îl îndureraseră crâncen și-l porniseră împotriva lui Mafteiu. In capul lui Trifon — Varvara, Zanchira, Gora și Mafteiu se'nvârteau într'un iureș drăcesc, pe care, par'că, nimic nu-l va putea opri până nu se vor prăbuși cu toții în cine știe ce prăpastie fără fund!

— Apoi... eu m'oiu duce... — sună slab, înecat într'un hârcâit, glasul lui Gora.

Trifon aprinse din nou fanarul și se'mbrăcă în suman; luându-și cușma, spuse:

— Să vă duc până'n casă...

— Nu, nu! — se'ncăpăţână bătrânul. — Pot şi singur! Pune fanarul în fereastră... — şi se ridică să meargă, însă nu făcu decât doi paşi şi se'mpletici; dacă Trifon n'ar fi sărit la timp să-l prindă în braţe, Gora s'ar fi prăbuşit ca un lemn.

Ajutându-i să se ţină drept, Trifon îl conduse afară. Înaintară cu mare greu prin viscol şi abia putură ajunge cu bine la casă; băietanul deschise uşa şi Gora, şovăind şi ţinându-se cu mâinile de perete, dispăru în bezna tindei.

Flăcăul mai rămase afară un timp; se simţea singur, nespus de singur, undeva la capătul lumii — aşa de ciudată era ninsoarea aceea care curgea cu nemiluita dintr'un cer aspru şi tulbure, blestemat să aducă numai plâns şi nenorociri asupra bieţilor oameni.

Totuşi, Gora nu muri a doua zi; dimineaţa, când viscolul se mai potoli, ceru de mâncare şi chiar fumă din vechea sa lulea, pe care-o avea încă depe vremea cătăniei sale. Zanchira nici nu-l lua în seamă. Nici ea, nici Mafteiu nu credeau că Gora e atât de greu bolnav, încât moartea se pregăteşte să-i stingă suflarea.

„Slab la frig, ca orice beţiv!" — spunea cu dispreţ femeia şi-şi vedea de treabă cu ale casei.

Pela amiază, însă, hargatul o luă la o parte şi-i şopti:

— Mi se pare că-i rău cu Gora. Uite'n ochii lui!

— Fleacuri! — răspunse indiferent femeia, dar, cu toate acestea, se-apropie de soţul ei şi-i cercetă cu atenţie faţa veştejită şi plină de'ncreţituri pela ochi.

Gora o privi fix şi Zanchira nu se simţi în larg.

— Tu, Mafteiu... Mă tem... — îi spuse ea în tindă flăcăului.

Hargatul se duse la Gora și-l cercetă; părându-i-se că acesta-l privește batjocoritor, se retrase intimidat.

Cu încetul, însă, figura bolnavului își pierdu expresia răutăcioasă și-o lumină la început tulbure, apoi clară ca a unei zile de toamnă, se răspândi pe fruntea lui; profilul lui Gora avea, acuma, linia nobilă a unei coline în bătaia unui dulce soare de după-amiază.

Mai ningea, însă lin, cu fulgi mari, cari fluturau a poveste pe dinaintea ferestrelor. Gora se-așezase la un geam și zâmbea din altă lume la jocul fulgilor. Se lăsa o calmă și adâncă seară, când bărbatul o chemă la sine pe Zanchira.

— Femee, — îi spuse el cu glas liniștit, — cred că încă în noaptea asta voiu pleca de lângă tine. Mi se pare c'a și venit...

— Cine? — întrebă stins dânsa; dorința ca bărbatul să moară dispăruse; ar fi vrut ca el să fie iar sănătos; acuma își dădea seama că o stingherea atât de puțin în treburile ei cu Mafteiu!

Gora zâmbi și continuă ca și cum n'ar fi auzit întrebarea:

— E un drum lung și cu întunerice multe, dar nu mă tem de dânsul, căci la vămi m'or aștepta îngerii cu toată mărirea lor.

Apoi, tăcând, îl privi pe Mafteiu. Flăcăul sta lângă ușă, atât de înalt și voinic, încât aproape c'o astupa. Bolnavul simți deodată un fel de dragoste pentru ibovnicul Zanchirei, care era dârz și frumos ca un brad din pădurile Cuciurului.

„Am fost și eu ca dânsul... Un biet băietan fără o palmă de pământ... Mafteiu m'a slujit cu credință, n'am ce spune! Dacă n'ar fi fost năpârca asta de Zanchira, el nu m'ar fi înșelat, însă dânsa l-a asmuțit, l-a descântat cum

a ştiut mai bine... Muierea dracului!" — şi se revăzu cu ani în urmă; plutind îndelung în farmecul amintirilor, Gora se muiè şi ura împotriva Zanchirei mai scăzu. — „Are şi ea dreptate... Dacă nu mă beţiveam, de bună seamă că nu-mi punea gând rău... I-a venit dor de-un braţ tare lângă ea, că, dealtfel, nu mă'nşela, săraca!"

In odaie se grămădise o tăcere de biserică. Mafteiu îşi tot necăjea degetele, iar Zanchira privea în gol. Pe Gora îl cuprinse o milă ciudată de ei.

„Par'că s'ar teme de mine", — îşi spuse, însă gândul acesta, care altădată l-ar fi bucurat, nu-i făcu nici o plăcere; ar fi vrut ca, dimpotrivă, Zanchira şi Mafteiu să se-apropie cu dragoste de dânsul; o spaimă sălbatică îi sbătu inima: „Nu vreau să mor aşa, Doamne, nu vreau să mor aşa..."

— Mafteiu, apropie-te... Dă-mi mâna... — aproape că strigă bolnavul.

Flăcăul se-apropie palid; se temea că bătrânul îl va blestema; Zanchira urmărea cu mâna la gură scena. Gora se ridicase într'un cot şi-l privea în adâncul ochilor pe Mafteiu.

— S'ar cuveni să te-alung cu pietre dela casa mea, dar cred că nu mi se cuvine tocmai mie să vă judec. Pentru păcatul vostru, veţi da în faţa altcuiva socoteală. Din partea mea sunteţi iertaţi. Tu, Mafteiu, s'o iei după lege pe Zanchira. Nu vreau ca numele meu s'ajungă de râsul lumii. Tu, Zanchira, să-i fii soţie legiuită lui Mafteiu, nu ţiitoare. Atâta e tot ce vă mai cer. Mă'nţelegeţi, oameni buni? Mafteiu, îţi las cu limbă de moarte pe Zanchira, să-i fii stăpân şi slugă totodată.

— Jur că voiu face cum îmi spui! — se legă flăcăul, ridicându-şi dreapta.

Zanchira îşi plecase capul; Mafteiu se'nchină în faţa

icoanei, iar Gora făcu la fel; apoi, își dădură mâna și se sărutară.

Afară, Veronia lălăia, ducând prin ninsoare fân la vite: în grajd, îl găsi pe Trifon, care sta înfundat în halău, mângâind în neștire botul unui cal.

— Dece așa de trist și singuratic, Trifoane? — îl întrebă cu glas catifelat fata; fără să aștepte răspuns, mai spuse: — Bătrânul trage să moară.

— Știu.

— El a fost la tine as'noapte.

— Toate le vezi tu! — spuse cu o urmă de ciudă în voce Trifon.

— Așa e bine. Trifoane, eu văd într'adevăr toate. Am darul aiesta și n'am ce-i face... Ajută-mi să dau ciubărul la vite. Hai...

— Lasă, că l-oiu da eu. Știi de Zanchira...?

— Știu.

— Tu un dram de fată și le știi toate, iar eu flăcău în lege și nu știam nimic! — râse amar hargatul. — Ești strașnică, Veronia!

Fata își puse mânile pe umerii lui și râsul se stinse ca un gâlgâit de plâns.

— Tu... Trifoane...

— Ce-i? Dece te-oprești?

— Nimic... — și fata îl privi întristată; apoi, deodată, începuse să lălăiască în gura mare, ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic.

O tusă crâncenă îl ostenea pe Gora. Vinele dela grumaz se umflară ca niște odgoane, fața i se'nroși, iar ochii se pierdură în fundul capului.

— Mă înăbuș, — isbuti să strige.

Zanchira îi puse un șervet muiat în zăpadă pe piept și-accesul se potoli încetul cu încetul.

Când putu să vorbească, Gora spuse:

— Să muncești cum se cuvine pământul, Mafteiu, că el e mama noastră a tuturora. Nu te lăsa ispitit de alte lucruri, m'auzi? Pământul să-ți fie ca o femeie, pe care s'o iubești mai presus de toate. Numai pământul e credincios și nu te'nșeală niciodată...

Mafteiu clătină din cap și Gora se lumină fericit la față. Orice urmă de ură sau de necaz dispăruse din ochii lui, cari, par'că, nici obosiți nu mai erau.

— Nu uitați să-mi faceți pomenile la timp, ca sufletul meu să găsească tihnă și mulțumire pe lumea cealaltă. Să-i ospătați din belșug pe cei ce-or plânge la groapa mea.

Mafteiu simțea o sinceră simpatie pentru stăpânul său, care se pregătea cu atâta liniște și demnitate de moarte și-i venea să plângă ca pentru un părinte.

Către seară, intră și Veronia în odaie, aducând un suflu sănătos de aer proaspăt și'nghețat de-afară.

Bătrânul o binecuvântă și ea îi sărută mâna.

Simțindu-se mai bine, Gora ceru să fie lăsat singur peste noapte.

— Lasă-mă să rămân lângă tine. Poate-i avea nevoie de ceva... — se-opuse Zanchira.

— Nu voiu avea nevoie de nimic. Fă cum ți-am spus...

Zanchira și Mafteiu îi sărutară mâna. Veronia suflă în lampă și totul se nărui în beznă; ușa se'nchise și pașii celor sănătoși se pierdură în odaia de alături. Gora auzi încă o ușă; apoi, nimic. Incet, foarte încet, fereastra începu să se limpezească și tăcerea să zumzăie între pereți. Bolnavul tuși puțin, însă n'avu nici o durere. Nu se mai gândea la boală sau la moarte. Printr'un extraordi-

nar efort de voință, reușise să elimine din mintea sa aproape orice gând urît despre moarte; altfel, poate c'ar fi sfârșit prin a înebuni de groază. Dupăce-și așeză mai bine perna, își suci o țigară și-avu puterea să și-o aprindă cu amnarul, ceeace-i produse o mare plăcere.

„Nu mai am nici o socoteală cu lumea asta..." — își spuse cu mulțumire bolnavul. — „Pot să mor cu inima împăcată".

Afară, ninsoarea continua să cadă, înflorind copacii și gardurile și-aruncând perdele de catifea peste lătratul cânilor. Vântul nu mai bătea și Gora se gândea cât de plăcut trebuie să fie un drum cu sania printr'o noapte liniștită ca aceasta. Mâne-poimâine, va fi un soare minunat pe cer, un soare care va străluci cu o tărie încă neîntâlnită și care va topi ometele, lăsând să se iveasc pământul negru, lucios, plin de sucuri hrănitoare pentru sămănături și pomi. Nici o groază nu-l încerca pe muribund. El știa că, de'ndată ce va închide ochii, vor veni îngerul și diavolul, ca să-l ducă acolo, unde va fi judecat — așa că nici nu se mai gândi la asta.

„Dumnezeu a fost bun cu mine și-a liniștit vânturile. Drumul îmi va fi ușor ca o preumblare printre grâiele mele".

Gora își mai aprinse o țigară.

Își propusese să nu adoarmă. Era convins că va muri în cursul nopții și nu voia ca moartea să-l surprindă în somn, căci o aștepta cu o nestăpânită curiozitate. Auzul i se-ascuțise foarte mult, așa că, deși ușa era închisă, auzi câteva frânturi de conversație din odaia cealaltă.

„Mafteiu vorbește despre mine... Are glas trist. Te pomenești că-i pare într'adevăr rău de moartea mea..." — și se simți înduioșat la gândul acesta.

„Poate că e bine că s'a'ntâmplat așa cum s'a'ntâmplat.

Zanchira n'ar fi fost în stare să-mi ducă singură gospodăria şi totul s'ar fi împrăştiat în cele patru vânturi... Fiecare rău îşi are binele lui..."

Un câne prinse să urle lung în ogradă, însă Gora nu se mai înspăimântă, ci ascultă liniştit şi-şi făcu cruce, după datină, ca, apoi, să se gândească la o mulţime de nimicuri plăcute, cari i se perindau încet pe dinaintea ochilor.

Deodată, lui Gora i se-aprinde o straşnică sete. Nu ţine minte să-i mai fi fost vreodată aşa o sete. Il ustură ca piperul în gâtlej, nu alta!

Mânile încep să-i bâjbâie pe laviţă, unde e deobiceiu ulcica de apă. Dând de ea, o ridică şi bea câteva guri. După ce îşi potoleşte setea, vrea să pună înapoi ulcica, însă puterile îl părăsesc brusc şi simte în trupul său o apăsare ca şi cum sângele ar vrea să-i isbucnească prin piele. Ulcica i se răsturnă pe piept şi restul de apă îi învăluie grumazul. Senzaţia de frig îi pare nespus de plăcută, nespus de plăcută, nespus de plăcută.

Mafteiu se trezi având impresia că tocmai a trecut cineva prin odaie. „Să fi fost Zanchira?" Nu, căci răsuflarea ei puternică s'aude lămurit din odăiţa de lângă cârciumă, în care s'a culcat noaptea asta. Incearcă să adoarmă din nou, însă senzaţia ciudată că mai e cineva în odaie nu vrea să-i dea pace. Scăpărând amnarul, se uită la ceasornic; patru dimineaţa. Din încăperea lui Gora, nici un sgomot, nimic. Aprinzând lampa, Mafteiu deschise încet uşa şi se-apropie de pat. In primul rând, vede ulcica răsturnată şi băltoaca de apă. Cilindrul afumat al lămpii întunecă odaia şi apa de jos pare sânge.

Plecându-se asupra lui Gora, Mafteiu ascultă câtva

timp; apoi, punând lampa pe laviță, aleargă la Zanchira și-o scutură de umeri:

— Tu! Tu! Moare... Vină, că moare...

Zanchira aleargă la pat și'ncepe după cuviința din bătrâni:

— Valeu, cui mă lași, Gora? Cui mă lași? — și bocetul ei trezește întreaga casă.

Gora privește sticlos tavanul și surâde din noua sa lume, pe când Zanchira, îngenunchiată, bocește și-i sărută mereu mânile, cari au și început să se răcească.

4.

După înmormântare, viața își reluă cursul normal în casa Zanchirei; de ochii hargatelor, femeia mai simula uneori că plânge, dar, în curând, amintirea lui Gora se șterse ca o umbră în inima gospodinei; singur Trifon nu putea și nici nu voia să-l uite pe fostul său stăpân. De multe ori, noaptea, se trezea și-avea impresia că Gora a intrat în odaie și că bâjbâie fără astâmpăr prin unghere. Atunci, servitorul tresărea și-și făcea încet cruce.

Liniștindu-se, încerca să adoarmă din nou și, cum nu reușea, gândurile începeau să-l chinuiască. Fără să știe dece, Zanchira se ferea de Trifon. Il simțea ostil și, din cauza aceasta, îl persecuta oridecâteori i se oferea prilejul, însă nu găsea nici un pretext ca să-l concedieze, căci hargatul îi asculta întotdeauna, fără să crâcnească, poruncile. Lucrul acesta o exaspera pe Zanchira și-o determina să se plângă mereu lui Mafteiu.

— Avem dușman la casă, omule! Trifon acesta se prefăce că e supus și-ascultător, dar îl simt după ochi... Câte-odată, mi se pare că privirea îi sticlește de răutate.

Cred că, dacă i-ar sta în putere, m'ar ucide, — îi spuse ea într'o după-amiază lui Mafteiu.

— Dă-l naibei! Ce ne pasă de dânsul? — și, isbind enervat cu mâna, aproape că-și rupse o unghie în lemnul afumat de vreme și scrijelit al mesei.

Mafteiu se temea și el de Trifon. Uneori, ar fi dorit să aibă o explicație definitivă cu fratele Varvarei, însă, când ajungea la adică, bătea repede în retragere și se mulțumea să-l înjure în gând.

— S'au isprăvit lemnele, — spuse femeia după o lungă tăcere. — N'ai vrea să te duci tu la pădure? Că'n Trifon n'am nici o încredere...

— Bine, m'oiu duce eu. Vremea-i frumoasă și drumurile bune. Omătul s'a bătucit îndeajuns, așa că n'oiu avea nici o greutate.

A doua zi, Mafteiu se sculă cu noaptea'n cap și înhămă la sanie caii. Varvara îi ajută să iasă din ogradă și'nchise poarta după dânsul. Drumul era într'adevăr bun și sania sbura peste crusta de zăpadă înghețată. Stelele licăreau prietenește pe cerul limpede și dealurile odihneau liniștite. Rar când câte-un câne, trezit de clinchetul clopoțeilor dela sanie, lătra somnoros prin aerul curat ca o apă de munte. Mafteiu pocnea vesel din biciu și sania sbura tot mai repede. In curând, ajunse pe platou și lăsă caii la pas. Cerul se lumina acuma în partea dinspre răsărit; peste puțin, un șuvoiu de sânge inundă orizontul, scăldând câmpiile într'o gingașă văpaie trandafirie. „Va fi o zi frumoasă, o zi senină și caldă!" — își spuse fericit flăcăul și, îmbătat de priveliștea dimineții, nu se mai gândi la Trifon. Caii scoteau aburi groși pe nări; umbra lor albăstrea ușor zăpada. Un deal greu de urcat veni în fața lor și Mafteiu sări sprinten din sanie, ca să meargă alături de cai.

— Hai, voinicilor, hai! — îi îndemnă băietanul, mângâindu-le coama învolburată. — Hai, fraților!

Și răsări soarele.

Omătul începu să ardă, atât de strălucitoare era lumina! Câmpiile se prefăcuseră într'un ocean de flacări, pe cari apele cerului încercau zădarnic să le stingă cu imensul lor azur. O ușoară dâră alburie de păclă mărea și mai mult iluzia că întreg pământul se prăpădește într'un incendiu uriaș de-apocalips. Apoi, când soarele se'nălță de-o suliță peste dealuri, șuvoaiele de sânge ale aurorei se scurseră în hăurile fără de sfârșit ale zării și-o adâncă pace se lăsă peste toate ale pământului.

Revenindu-și din emoția acestui spectacol grandios, Mafteiu se scutură ca dintr'un vis și dădu biciu cailor. Ajungând la pădure, flăcăul se prezintă la forestier și luă în primire un metru de lemne. Rămânând singur, Mafteiu desfăcu șervetul cu de mâncare din traistă și-și astâmpără foamea. O liniște desăvârșită domnea în împărăția pădurii. Rar se desprindea câte-un pumn de zăpadă din rămurișul copacilor și, atunci, tăcerea scotea un strigăt mic, repede înăbușit. In timp ce mânca, Mafteiu văzu o vulpe, care trecu ca o toamnă printre troiene. Flăcăul chiui la sălbăticiune, însă ea nu se 'nspăimântă, ci se-opri și-l privi lung, ca și cum ar fi vrut să-i spună ceva. Apoi, dispăru fără nici o grabă în niște tufișuri. După ce mâncă, Mafteiu își dădu cu zăpadă pe față, și, făcându-și cruce, se-așternu la lucru. Aerul proaspăt și curat, cu un vag iz de brad, îl îmbăta și-i mărea pofta de viață. Băietanul avea toate motivele să se simtă mulțumit. Zanchira îl trata acum ca pe-un soț legitim și-i arăta cea mai deplină încredere.

— Doamne-ajută! — sări ca o glumă un glas lângă Mafteiu.

Flăcăul rămase încremenit cu lodba în aer. In faţa lui sta Trifon, privindu-l ţintă în ochi. Liniştea pădurii se făcuse par'că şi mai mare. Cu încetul, Mafteiu se dezmetici şi cercetă cu înfrigurare faţa lui Trifon, însă nu putu descifra nici un gând lămurit pe fruntea lui.

— Mulţumesc, Trifoane! Da' cum de-ai răsărit aşa, deodată, aici, că te ştiam cu o mulţime de lucru pe-acasă... — şi tăcu, căci i se păruse că desluşeşte un zâmbet de batjocură pe buzele fostului său prieten.

O creangă se scutură asupra lui Mafteiu, umplându-l de zăpadă.

— Nu te-aşteptai să mă vezi aici astăzi, ha? — şi, deodată, schimbă tonul: — Ascultă, Mafteiu... Cred c'a venit timpul să vorbim lămurit şi pe faţă... Suntem bărbaţi în lege, nu?

— Ce-avem de vorbit noi doi? — se răsti Mafteiu.

— Intr'adevăr? Crezi că n'avem de vorbit nimic?

— Nu mă lua aşa, Trifoane, că nu mă tem de tine. Nu mă tem de nimeni. Nici de naiba!

— Nu vreau să ne sfădim. Aici e linişte şi putem vorbi fără teamă că ne-ar putea asculta cineva. Deci nu-i nici o primejdie pentru tine. Mafteiu, cum rămâne cu vorba noastră?

— Care vorbă? Că eu n'am nici o vorbă cu tine!

— Mafteiu, pântecele surorii mele începe a se cunoaşte. Doar' nu ţi-a fi luat diavolul într'atâta minţile, încât s'o laşi de ruşinea satului pe Varvara.

Mafteiu îşi încreţi fruntea şi se gândi mult. In cele din urmă, îi mărturisi lui Trifon că nu vrea s'o ia în căsătorie pe hargată.

— Aiasta nu se poate! — protestă Trifon. — Ai lăsat-o grea şi datoria ta îi să te'nsori cu dânsa. Aşa e frumos şi cinstit.

— Nu! — spuse aspru Mafteiu. — Nu pot să mă'nsor cu sora ta.

Caii ronţăiau fânul din desagă. O vrabie sburlită ciripea lângă fărâmăturile de mămăligă, cari căzuseră în zăpadă, şi îndată veni şi-un vrăbioiu mânios. Trifon îşi chinuia mânile. Mafteiu nu-l scăpa din ochi. Aştepta o isbucnire din partea celuilalt. „Oare va sări cu securea la mine? — şi-i spiona cu atenţie toate mişcările. — „Desigur că-şi ţine sub cojoc securea. A venit să mă omoare" — şi gândul acesta nu-l mai părăsi. Părându-i-se că Trifon face o mişcare suspectă, strigă cuprins de panică:

— Dă-te mai încolo! Nu te-apropia de mine! Nu te-apropia, că-ţi sparg capul! — şi-apucă o lodbă.

Trifon îl privi cu un fel de mirare tristă.

— Am trăit ca fraţii, Mafteiu, şi-acuma ridici mâna asupra mea?

— Nu cumva ai vrea s'aştept liniştit până mi-i sparge tu capul, cu securea! — se răsti băietanul.

— De fapt, n'ar fi nici un păcat să te ucid ca pe-un câne.

— Incearcă!

Trifon — par'că sta pe gânduri. Ochii i se închiseră şi buzele îi tremurară uşor, iar mâinile, învineţite de frig, i se'ncurcaseră sub chimirul lat de piele stacojie.

— Da, ar trebui să te ucid.

— Dece nu'ncerci odată? Hai!

— Nu, nu te pot ucide. Mafteiu, ai uitat într'adevăr totul? Ai uitat cum am dormit amândoi, de mici, în acelaş culcuş, că am mâncat din aceeaşi strachină, că, dacă aveai tu doi creiţari, îmi dădeai mie unul, că ne-am iubit drept şi fără'nşelăciune? Mafteiu! Ce s'a întâmplat cu tine, că ţi s'au întunecat minţile? Nu mai ţii minte

noaptea aceea cumplită, când ne-au înconjurat lupii pe drumul Cernăuților? Vorbește, măi omule! Vorbește!

Mafteiu îi răspunse și glasul lui n'avea nici o umbră de mânie; nici măcar aspru și răgușit ca de-obiceiu nu era.

— N'am uitat nimic din câte mi le-ai spus, Trifoane, dar n'o pot lua de nevastă pe sora ta, — și băietanul căzu într'o tăcere adâncă și încăpățânată, care i se păru lui Trifon de-o mie de ani.

O împușcătură răsună în depărtare; pădurea vui în lungi ecouri, ca și cum undeva s'ar fi prăbușit o stâncă uriașă, huruind prin munți; caii își ciuliseră urechile și ascultau încordați. Deodată, par'că întreg văzduhul se umplu de-un suav miros de sânge sălbatic, ai cărui aburi nevăzuți șerpuiau alene pe sub copaci, ca, apoi, să se piardă în văile întunecate.

— Ferșterul trebuie să fi ucis o fiară, — spuse foarte încet Trifon.

„Poate vulpea care-a trecut adineaori pe-aici," — se gândi Mafteiu. — „Doamne, cât de puțin lucru înseamnă viața!" — și privi fără țintă peste dealurile albăstrui din depărtare, deasupra cărora începuse să se ridice o ușoară negură alburie.

— Or veni iarăși ninsori... — rosti cu un fel de tristețe Trifon.

— Or veni... — repetă ca'ntr'un oftat Mafteiu. — Măi omule de ce nu vrei să mă'nțelegi? Mi-i drag de sora ta, dar mi-i lehamite de sărăcie. Iată, mă știi vrednic la muncă și cu mintea limpede. Cu toate-acestea, nici o mie de ani nu mi-ar ajunge să-mi fac un rost omenesc în viață. Dacă mă'nsor cu Varvara, pot pune cruce gândurilor mele de mai bine. Mă'nțelegi, măi? — și aproape că plângea, însă Trifon rămânea întunecat, cu ochi grei și apăsători

ca niște nouri nesfârșiți și posomoriți peste-o miriște de toamnă.

Inebunit de-această tăcere, Mafteiu se deslănțui ca un orcan, năpustindu-se cu pumni de piatră asupra lui Trifon. Acesta se clătină; totuși, își reveni imediat și'ncercă să-l prindă de mijloc pe celălalt, dar îmbrăcămintea prea groasă îl împiedica, așa că trebui să renunțe. Lupta era sălbatică, fără cruțare. Luptă pe viață și moarte. Mafteiu îl lovea din răsputeri în cap. Pumnii cădeau ca o năruire de pietre și-l năuceau pe Trifon, care zădarnic încerca să-i evite.

„Trebuie să-l ucid, trebuie să-l ucid..." — se gândea Mafteiu, care lupta cu ochii închiși, ca să nu vadă fața îndurerată a fostului său prieten. — „Dacă mă uit, fie și numai o clipă, la dânsul, mă ucide! Privirea lui m'ar moleși dintr'odată... Ori m'ar vrăji!"

— Ai să mă omori, — gemu Trifon, însă nici o dușmănie nu se-arătă în glasul lui blând și'ntristat.

— Da. Te voiu omorî. Nu se poate altfel.

Lupta era stranie în liniștea pădurii. Copacii se ridicau până la cer, unde-și muiau în lumină crengile. Dealurile din depărtare se făceau tot mai albastre.

Trifon privi în sus, dar nu trecea nici o pajură, căreia să-i poată cere un strop de apă vie.

Deodată, Mafteiu încetă să-l strângă de gât.

— Trifoane, dă-mi cuvântul tău că nu vei spune nimănui nimic și vom fi iarăși ca frații... — și-l imploră îndelung din ochi. — Dă-mi cuvântul și-om fi ca frații, Trifoane... Fie-ți milă, măi omule! Nu mă lăsa să păcătuiesc...

— Oare lupul care zugrumă mielul poate fi frate cu acesta?

— Atunci, nu-i încotro. Dumnezeule mare! Trifoane, apără-te cum știi mai bine.

Caii nu mai mâncau, ci priveau nemișcați la cei doi flăcăi, cari, acuma, se tăvăleau prin zăpadă, spulberând-o ca un vârtej. Cerul era obositor de clar. Pădurea — cenușie și albă; rareori câte-un brad al cărui vârf părea un ciudat buboiu verzuiu pe fruntea netedă a cerului. Mafteiu îl strânse puternic de mijloc pe Trifon și răsuflarea aprinsă a acestuia se transformă într'un gâfâit dureros. Sforțându-se de-i plesneau vinele dela tâmplele transpirate, îl ridică în aer și, cu un icnet, îl trânti de lemne.

Se'ntinse o tăcere cumplită.

Mafteiu își șterse fruntea, căci sudoarea îi intra în ochi, orbindu-l. Apoi, se-apropie de Trifon, care zăcea cu ceafa'n zăpadă, și-l cercetă la brâu. Uimit, constată că fostul său prieten n'avea nici o armă asupra lui. „Va să zică n'a venit cu gândul să mă omoare pela spate..." — și, obosit, se sprijini de sanie, așteptând ca Trifon să se trezească, pentru a relua lupta. Flăcăul își aprinse o țigară. Trecu vre-un sfert de ceas — Mafteiu isprăvise de fumat țigara, — însă cel doborît nu se mișca. „Va trebui să-i frec cu omăt fața..." — și se-apropie iarăși de Trifon. Când văzu că zăpada începe să se'nroșească de sânge, se opri cu o sfârșeală în suflet. Totuși, își învinse slăbiciunea și, apucându-l de chimir pe Trifon, îl ridică și-l îndesă în așa fel de lemne, ca acela să se poată ține pe picioare.

Băietanul își deschise ochii.

— Apără-te! — — îi spuse Mafteiu.

— Nu... nu mai e nevoie... Mor.

Nehotărît, Mafteiu își coborî mânile.

„Așadar s'a terminat..." — și-și aprinse o altă țigară;

sângele din rana lui Trifon se prelingea ușor pe-o tâmplă, unde se'nchega; Mafteiu nu mai putu răbda tăcerea și-l întrebă:

— Nu vrei să fumezi?

Rănitul făcu un semn afirmativ din cap; Mafteiu aprinse o țigară și i-o dădu. Trifon o duse cu mare greu la buze și trase lacom câteva fumuri; apoi, țigara căzu în zăpadă și se stinse.

— Te doare tare?

— Aproape de loc.

— Așa...

Mafteiu încercă să pară indiferent, făcându-și de lucru cu un căpăstru, care lunecase din sanie, dar, în curând, simți că o lacrimă îi curge pe față și veni la Trifon.

— Iartă-mă frate! — spuse plângând și, îmbrățișându-l, îl sărută.

— N'am de ce să te iert, Mafteiu, căci lupta a fost dreaptă. Ne-am bătut deschis, ca doi voinici.

Sprijinindu-și fruntea de umărul lui Mafteiu, Trifon îl rugă:

— Așează-mă jos, căci picioarele par'că mi-s de ceară. Ajută-mi să mor.

Mafteiu îl lungi pe zăpadă și'ngenunchie lângă dânsul.

— Varvara...

— Lasă! — îl întrerupse Trifon. — Să nu mai vorbim de-acestea. Iți dau sărutul de împăcare. Mi se pare că vin nouri, frate Mafteiu.

Când flăcăul lăsă din brațe capul lui Trifon, acesta era acuma mort. Ochii îi sticleau și fruntea se făcuse luminoasă, ca și cum soarele ar fi bătut numai pe ea. Ridicându-se, Mafteiu isprăvi repede cu'ncărcatul lemnelor și trecu lanțul peste'ncărcătură, așa că putea s'o pornească spre casă. Totuși, încă nu dădu biciu cailor, ci

se'ntoarse la mort și căzu în genunchi; înălță ușor capul lui Trifon; ceafa acestuia, deși căzuse în zăpadă mai era caldă; rana din creștet, mare cât pumnul, era acoperită cu păr; Mafteiu îi mângâie fruntea și, plecându-se asupra lui, îl sărută cu sărutul morților. Apoi, luă o lodbă și-o potrivi astfel lângă băietan, încât oricine ar fi putut crede că ea a lunecat din mormanul de lemne din apropierea lui, ucigându-l.

— Dumnezeu să ne ierte pe-amândoi, Trifoane! — rosti băietanul.

Indemnând caii, scoase din văgăună sania și, așezându-se peste'ncărcătură, porni în goană către sat.

La ieșirea din pădure, îl văzu de departe pe forestier; acesta îi făcea semne să oprească și flăcăul se conformă. Forestierul veni până la drum; pe spate, purta hoitul unei vulpi și Mafteiu recunoscu în ea animalul pe care-l văzuse dispărând prin tufișurile înzăpezite.

— Un băietan întreba de dumneata. Spunea că l-a trimis stăpână-sa să-ți ajute la încărcat și l-am îndrumat către văgăună. Nu v'ați întâlnit?

Mafteiu ticluise din timp o întreagă poveste, care să explice verosimil moartea lui Trifon, așa că întrebarea forestierului nu-l surprinsese nepregătit.

Alcătuindu-și o față disperată, spuse:

— Ba da! Vai, domnule ferșter! S'a întâmplat o nenorocire cumplită. Prietenul meu tocmai îmi ajuta să leg lanțul peste sanie, și, deodată, o lodbă a lunecat din grămada de-alături și i-a sdrobit capul.

Incremenit, forestierul uită să mai tragă din țigară; revenindu-și, întrebă cu voce stinsă:

— A murit?

— Da. L-am lăsat acolo, ca să-l vadă jandarmii.

— Așa trebuie. Bine-ai făcut. Mă duc într'acolo, să nu

dea vreo sălbăticiune peste el, că lupii 's tare lacomi iarna asta. Bietu' creștin... Ceasu' cel rău! Nimeni nu-i poate sta 'mpotrivă... Ce să-i faci?!

— Da, ceasu' cel rău...

— Moartea vine așa, deodată. N'așteaptă s'o chemi... — și râse, ca să-și facă o brumă de curaj pentru ceeace-l aștepta acolo, în văgăună. — Apoi... noroc bun! — spuse deodată forestierul și-o luă printre fagii acoperiți cu omăt, pe care nici un vânt nu-i stârnea din aspra și'ndărătnica lor nemișcare.

Ajungând acasă, Mâfteiu se duse deadreptul la Zanchira, care pregătea în bucătărie fiertura de-amiază.

— Tu, Trifon s'a furișat după mine și-a vrut să mă ucidă. N'am avut încotro și i-am crăpat cu o lodbă capul. Bagă bine de seamă femee, că au să vie jandarmii peaici, ca să'ntrebe una și alta. Să le spui că tu, crezând că n'oiu putea dovedi repede cu'ncărcatul, l-ai trimis după mine, să-mi ajute. M'ai înțeles?

Zanchira nu-și pierdu cumpătul, ci întrebă calm:

— Dece a vrut să te-omoare Trifon?

Glasul femeii sunase ciudat ca o oglindă care se sparge. Afară, în ogradă, Varvara îndemna o vacă, iar Veronia lălăia cât o ținea gura. In odaie, însă, totul era altfel — o liniște mocnită, urâtă, cum e liniștea de lângă un mort.

— Credea că...

Mafteiu se-opri încurcat, căci nu știa ce să răspundă; înfuriindu-se, strigă:

— Ci nu mă mai întreba atâta! Ce-ți pasă?

Zanchira îl privi rece, cu o lumină de-oțel în ochi, și ripostă:

— Ascultă, măi băiete... Să nu strigi așa la mine! Cu banii mei pot găsi și zece flăcăi ca tine, cari să-mi ție de urât noaptea, m'ai înțeles? — și, apoi, adause cu mai pu-

ţină asprime: — Insă, fiindcă nu vrei, iată că nici nu te-oiu mai întreba dece a vrut să te ucidă Trifon. Acuma, du-te la jandari şi spune-le povestea ta. Numai să nu spui vre-o prostie! Că tu... deh!

Inainte de a merge la jandarmerie, Mafteiu se-abătu pela grajd, unde Varvara adăpa caii, şi-i aduse la cunoştinţă moartea lui Trifon.

Fata îngălbeni şi scăpă găleţile din mână.

— Mafteiu! Tu l-ai omorît, Mafteiu... — şi se sprijini de halău.

Dânsul îi spuse apăsat:

— Nu vorbi prostii! Trifon şi cu mine am fost ca fraţii. Cum să-l fi omorît? Ai înebunit? Nu cumva ai de gând să spui astfel de lucruri şi jandarilor când dânşii or veni să'ntrebe pe aici?

Fata începu să plângă şi'ngăimă printre lacrimi:

— Să n'ai nici o grijă! Dacă l-ai ucis tu, va avea Dumnezeu grijă să te pedepsească.

Mafteiu dădu din umeri şi trânti uşa grajdului după sine.

Veronia, care-ascultase tăcută, veni la Varvara şi-i şopti:

— Să ştii că Mafteiu l-a ucis! Cu toate acestea, faci bine că nu vrei să-l învinuieşti de moartea lui Trifon. Pe fratele tău nu-l mai poate învia nimeni şi nu trebuie să ştie toată lumea că tatăl copilului pe care-l porţi în tine e un ucigaş de rând.

După înmormântare, jandarmii mai veniră odată la Zanchira. Terminând cercetările, destul de sumare, ei ajunseră la concluzia că moartea lui Trifon se datoreşte într'adevăr unui accident şi comunicară femeii acest lucru. Atât ea, cât şi Mafteiu răsuflară uşuraţi. De bucurie, femeia îi dărui cu câte-o sticlă de rachiu bun.

Jandarmii retrăgându-se, Zanchira îi spuse flăcăului:
— Numai să nu mă omori și pe mine așa, într'o bună zi.

Mafteiu râse silit și-o strânse de mijloc; dânsul nu observă că femeia se uită ciudat la mânile lui și că ea se'nfioară, ca, apoi, să-i strângă deasemenea mijlocul svelt și, totuși, puternic, în care picioarele se'nchegau mlădios ca ale unui harmăsar.

Zanchira nu mai făcu niciodată aluzie la crima lui Mafteiu și-acesta n'avu nici o mustrare de conștiință. Pe Varvara o evita și mai mult. Apoi, începu s'o evite și pe Veronia, căci fata îl privea batjocoritor de câte ori dădea de dânsul; ochii ei par'că spuneau: — „Hei! Eu știu totul! Mă'nțelegi? Totul!"

5.

O sălbatică poftă de muncă îl cuprinse pe Mafteiu. Nu mai avea astâmpăr și-abia aștepta să vină primăvara, ca să poată ieși cu plugul. Pământurile lui Gora erau acuma ca și ale sale. Deocamdată, se ocupa cu treburile gospodăriei, alegând semințele, aerisind hambarele sau supraveghind cămările. Pe la mijlocul lui Ianuarie, plecă la Cernăuți și cumpără o mulțime de mărfuri pentru cârciumă; astfel, creie noui venituri, căci oamenii veneau tot mai des pe la localul în care se găseau acuma atâtea și-atâtea bunătăți din cele mai alese, de-ți venea să crezi că ești într'un restaurant din „Ring-Platz"-ul cernăuțean, nu într'o cârciumă din Camena... Ca să aducă lume cât mai multă la cârciumă, Mafteiu ceru și obținu dela jandarmi permisiunea să angajeze în fiecare Duminică și sărbătoare de frupt lăutari pentru petreceri cu dans.

Zanchira aprecia hărnicia lui Mafteiu și, în curând,

dragostea femeii se uni cu o admirație din cele mai vii pentru ibovnicul atât de harnic și cu mână fericită la lucru.

Nopțile, flăcăul dormea somn bun și liniștit lângă Zanchira. De Trifon, abia dacă-și amintea câteodată.

In locul lui, luase alt hargat. Mai târziu, trebui să angajeze și lucrători cu ziua, căci nu prididea singur cu treburile. Varvara se-ofilea, însă frumusețea ei nu scădea; dimpotrivă, paliditatea feței o făcea și mai gingașă. Când Zanchira observă, în cele din urmă, că servitoarea e însărcinată, nu spuse nimic. Ghicea că Mafteiu nu se mai ocupă de Varvara și lucrul acesta o flată îndeajuns ca să-i ierte buclucul.

Până'n primăvară, Mafteiu nu-și văzu capul de lucru. Antrenată, Zanchira îl seconda din răsputeri. Munca o desgheța pe femeie și-o reîntinerea. Numai Varvara gogea. Veronia îi vorbea mereu de Trifon și simțea o sălbatică plăcere în a-i sgândări rana.

Primăvara veni de timpuriu, repede ca în nealți ani. Omătul se topea văzând cu ochii și șuvoaiele gâlgâiau vesel pe uliți. Răchitele înverziră mai curând ca'n primăverile trecute. In Martie, era acù o vreme ca'n Aprilie.

Mafteiu ieși cu Vasâli, noul hargat al Zanchirei, la arat; ca să nu piardă prea mult timp, cumpără încă un plug și termină primul în sat cu însămânțarea. Seara, când se'ntorcea rupt de oboseală acasă, îl aștepta o masă bogată, pe care-o înfulica grăbit, cu poftă, și, apoi, se tolănea pe pat, căci, de altfel, ar fi adormit de-a'n picioarelea.

Intr'o seară de Duminică, Vasâli — hargatul cel nou — o prinse în șură pe Veronia. Fata se sbătu cât se sbătu, însă — înebunită de primăvara care plesnea în mugurii

pomilor — sfârşi prin a se lăsa moale în braţele băietanului, cufundându-se amândoi în fânul aromitor.

— Dacă m'ai lăsat grea, îţi scot ochii! — îl ameninţă ea.

Intr'adevăr, Vasâli Combra o lăsase grea, însă Veronia nu-i scoase ochii când îşi simţi în pântece plodul, ci, dimpotrivă, începu să joace de bucurie şi nu încetă decât când văzu cât de tristă o priveşte Varvara.

— Leliţă, — o mângâie Veronia, — nu te'ntrista! Să n'ai nici o grijă, că plozii noştri vor creşte împreună şi-om îngriji amândouă de ei. Amù mă duc să-i spun lui Vasâli vestea cea bună.

Când auzi despre ce e vorba, hargatul roşi ca o fată pe care-o surprinzi în braţele unui flăcău — ceeace o înveseli grozav de mult pe Veronia, poate chiar mai mult decât s'ar fi cuvenit într'un moment aşa de solemn...

— He-hei! — râse hargata. — In loc să mă 'roşesc eu, te'nroşeşti tu, ca un curcan mânios.

— Aiasta-i din pricina soarelui, care-mi bate'n faţă, fa hăi! — se apără dânsul, roşind şi mai tare.

— O fi! Vasâli, te bucuri?

— Mă! Sigur că mă! — şi, cuprinzându-i mijlocul, o sărută lung pe frunte.

— Da' buzele cui i le laşi? — protestă fata. — Ce, eşti călugăr?

Fără multă discuţie, Vasâli şi Veronia hotărîră ziua nunţii şi, în prima Duminică după Paşte, părintele paroh Grigorencu le puse'n regulă cununiile pe cap.

Când Varvara născu — un băiat dolofan şi frumos, — Veronia şi Vasâli îi aduseră dela Cernăuţi o zestre întreagă. Zanchira se-arătă şi dânsa binevoitoare şi tânăra mamă nu se simţi prea nefericită la gândul că satul o cam cle-

vetește și că babele îi tot privesc pântecele care rodise rod de flăcău.

După un an, Mafteiu se căsători cu Zanchira. Averea lor creștea mereu. Copilul Varvarei, îngrijit mai mult de stăpână decât de mamă, se făcea frumos și voinic, ca și băiatul născut în toamnă al Veroniei. Zanchira iubea cu patimă copilul lui Mafteiu, ceeace-l măgulea pe bărbat, care se bucura că sămânța i-a fost bună, prinzând ca bobul de grâu în brazda proaspătă.

Veni o primăvară nespus de caldă.

Intr'o dimineață clară, cu un potop de soare zâmbitor, Mafteiu ieși pe câmpul proaspăt arat. Acolo, dădu de Varvara, care își învăța copilul să umble, și-o privi ca pentru întâia oară în lumina puternică a dimineții fără sfârșit din câmpia reavănă și plină de viață.

— Varvara, ai ieșit cu soarele, — și surâse. — Intr'adevăr, mândră vreme, Varvara, mândră ca nealtădată și soarele-i dulce ca o bucată de pâne, iar tu ești minunat de frumoasă...

Apoi, ochii bărbatului trecură asupra copilului :

— Voinic ! Sdravăn băiat avem.

— Nu-i așa? — și hargata își ridică spre cer copilul.

— Femeie hăi ! Diseară vin la tine. Dar nu vin ca stăpân, ci ca rob supus ție. Mă'nțelegi, Varvara? Privește livada, țarina și gospodăria ! Sunt ale mele... și tu ești a mea ! — Și, după o tăcere, adause: — Oare dece n'a vrut să'nțeleagă și Trifon toate acestea?

Grâul semănat de cu toamnă se'ntindea ca o apă verde până sub zare, unde-l cotropeau azururile limpezi ale cerului; tălăngi sunau clar pe dealuri; oamenii își îndemnau veseli caii dela pluguri și brazdele se revărsau ca niște isvoare negre, vestind bogăția rodului viitor.

— Mafteiu, te rog să-mi spui un lucru. Lupta a fost dreaptă când l-ai ucis pe Trifon? Spune-mi adevărul, numai adevărul! — îl imploră Varvara cu ochii plini de lacrimi.

Faţa bărbatului se posomorî. Totuşi, după câtva timp de luptă lăuntrică, Mafteiu se'nsenină şi-o privi ţintă'n ochi pe mama copilului său.

— Mă dau în mânile tale, femeie! Da, l-am ucis pe Trifon. Şi lupta a fost dreaptă. Jur pe capul copilului nostru, Varvara. A trebuit să-l omor. Dar iată cum lucește soarele în părul băiatului. Par'că plouă cu aur asupra lui. Dacă vrei, poţi să te duci la jandari, ca ei să mă'nchidă.

Drept răspuns, Varvara îl sărută supusă.

Copilul luase în pumnii mici un bulgăre şi se juca bucuros cu el, fărămiţindu-l.

— De-acuma'nainte, să muncim pentru copilul nostru, Varvara. Planurile mele au ieşit bine la capăt. Sunt mulţumit şi nu mă mai tem de nimic. Să mergem spre casă. Mai am o mulţime de lucru astăzi. Ia în braţe copilul. Să mi-l păzeşti ca ochii din cap, femeie, că, de altfel, n'ai ce râde! El mi-i tot aşa de scump ca şi pământurile mele. Hai! — şi, luând de mână pe Varvara, porni către gospodărie.

Soarele îi scălda într'o lumină atât de puternică, încât păreau fiinţe coborîte din altă lume şi umbra care cădea pe ţărna jilavă era albăstrie.

Intrând în ogradă, Mafteiu porunci:

— Vasâli, vâră caii în ham, să sfârşim încă azi cu aratul costişei!

Varvara îşi şterse pe furiş două lacrimi.

Veronia, care-o văzuse, îi spuse:

— Ai început să fii fericită. E bine aşa. Destui nouri

au trecut peste casa aceasta ! De-amù, poate că s'a'ndura Dumnezeu... — iar lui Mafteiu ii șopti între patru ochi: — Bucură-te cu umilință, căci bucuria ți-ai câștigat-o prin sânge și sângele nu se șterge decât foarte greu de pe mâinile ucigașilor.

Mafteiu dădu din umeri; soarele lucea atât de frumos ! Acolo sus, pe costișă, e așa de plăcut să'nfunzi în pământ fierul plugului și să răstorni brazdă după brazdă ! Ce însemnătate au toate celelalte?

— Haide, Vasâli !

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

PARTEA A DOUA

Z A N C H I R A

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ZANCHIRA.

1.

Trecură ani — unii buni, alții răi, după voia lui Dumnezeu. Mafteiu rămânea mereu acelaș, reușind să se ridice printre primii oameni din sat. Zanchira intra fără părere de rău în bătrânețe. Părul alb și privirea îmblânzită de vârstă o înfrumusețau. Când Mafteiu, ars de sângele său de bărbat în puterea maturității, se ducea noaptea la Varvara, femeia nu se jăluia, ci închidea îngăduitoare ochii, spunându-și liniștită: „Inima lui e încă tânără și are nevoie de Varvara..." Dealtfel, Mafteiu îi arăta Zanchirei cel mai adânc devotament și-o respecta cu toată sinceritatea. In sat se cam glumea pe seama ei, însă fără răutate, căci oamenii erau îngăduitori cu păcatele altora și, pe deasupra, deși uneori îl găseau prea hapsân, il iubeau, totuși, pe Mafteiu, pentru hărnicia și priceperea lui de gospodar.

Rareori se'ntâmpla să-l bârfească vreo inimă pestriță; nimeni nu-l lua în seamă pe îndrăznețul pismăreț, chiar dacă acesta aducea aminte oamenilor că Mafteiu s'a născut dintr'un tată spânzurat pentru ucidere și-o mamă așa și-așa. Bine'nțeles, oricine se ferea să aducă asemenea vorbă în fața lui Mafteiu Timoteiu. Nici un sătean nu s'ar fi încumetat să șăguiască astfel cu el, căci soțul Zan-

chirei avea pumn greu al dracului! Așa stând lucrurile, comuna și-l alese de primar și domnii cei mari din Cernăuți întăriră cu peceţile lor alegerea, dar dânsul se mulţumi în curând de-această cinste, căci îl împiedeca dela treburi.

In cele din urmă, Mafteiu s'ar fi putut astâmpăra, căci avea de toate; își cumpărase pământuri până sub Cuciurul-Mare, grajdul îi număra cinci cai unul și unul, cârciuma îi mergea ca fermecată cu iarba norocului, ograda gemea de orătănii, cu strămoși tocmai de prin ţara Neamţului, dar el muncea mai departe, încăpăţânat, fără hodină și tăcut — de se'nspăimânta și Zanchira uneori.

— Mai liniștește-te, bărbate! — îl mustra dânsa. — Unde vrei s'ajungi? Că ne-ar fi destul și pentru o mie de ani ceeace avem!

Mafteiu o privea ca trezit din altă lume și-i răspundea încurcat, chinuindu-și mânile:

— Unde vreau s'ajung? Nu știu... Zău că nu știu... Dar ce'nsemnătate are asta? Nu eşti bucuroasă că astăzi suntem cei mai bogaţi oameni din sat? Cine se poate măsura cu noi? Suntem mai bogaţi ca părintele Grigorencu! Ca mâne l-om întrece și pe Hilwig din Cuciurul-Mare ori pe Tivilic.

— O fi cum spui, bărbate... — se resemna Zanchira, căreia, în fond, îi plăcea că are un soţ atât de răsbătător.

Veronia, însă, îl urmărea cu ochi tot mai ciudaţi. Intr'o Duminică de toamnă albastră cu un soare de argint înghețat, femeia lui Vasâli Combra îi șopti ca să audă numai dânsul:

— Degeaba, Mafteiu! Sudoarea frunţii tale nu va spăla sângele depe mânile cu cari l-ai ucis pe Trifon. Numai lacrimile ţi-ar putea spăla mânile. Roagă-l pe Dumnezeu

să-ţi trimită o pedeapsă. Cu atât mai repede, cu atât mai bine, căci, dealtfel, bătrâneţele ţi-or fi iad, nu alta!

Mafteiu o privi ca şi cum n'ar fi înţeles-o. Trifon era atât de departe! Tot atât de departe ca şi Gora... Şi, apoi... „...oare nu l-am ucis în luptă dreaptă pe Trifon...?" —spuse el. — „Dacă nu-l omoram eu, mă omora dânsul! Asta-i limpede ca lumina zilei!"

Dumnezeu nu-i trimitea nici o încercare lui Mafteiu. Dimpotrivă, îl dăruia cu belşug şi fericire în casă. Băiatul împlinise zece ani şi, acuma, tatăl său se purta cu gândul să-l dea la o şcoală mai înaltă. Când Mafteiu i se destăinui Zanchirei, dânsa aprobă planul şi-o certă pe Varvara că plânge din pricina asta.

— Ce? Tu nu vrei ca Anton s'ajungă domn mare? Ce fel de mamă eşti? C'amuş, mă supăr! Ca să nu se simtă prea singur între străini, l-om da şi pe Paul la şcolile cele înalte. Ş'apoi ce? Suntem la doi paşi de Cernăuţi, aşa că-l poţi vedea şi'n fiecare zi dacă vrei! Hai, nu mai plânge! Linişteşte-te femee, c'amuş mă supăr...

Veronia era în al noulea cer pentru faptul că şi băiatul ei va merge la gimnaziu şi-i sărută Zachirei mâna. Mafteiu muncea cu şi mai mare drag şi, în toamnă, îi duse la Cernăuţi pe cei doi băieţi, pe cari îi dete în gazdă la un profesor în pensie, recomandat călduros de părintele Grigorencu.

Tot a doua sau a treia zi, Zanchira lua drumul oraşului, interesându-se cu deamănuntul de progresele elevilor; ajunse astfel să înveţe la bătrâneţe o mulţime de lucruri, de cari nici habar n'avusese. Când copiii terminară cu bine clasa întâia, gazda îi spuse clipind a glumă din ochi:

— Dumneata îi ştie amù tot atâtea năzdrăvănii ca şi

plozii... Nu m'aș mira să-mi grăiești latinește ori grecește într'o bună zi...

— Oiu știe, dece să nu știu? Că, slavă Domnului! minte am și de dat la alții! — și-l ghionti cu degetul între coaste pe domnul Filipaș, care, gâdilicios cum era, trebui să facă haz de necaz.

Paul se ținu bine și'n clasa a doua; Anton, însă, dădu îndărăt. Cu toate acestea, intrară amândoi într'a treia. Feciorul lui Mafteiu crescuse împlinit ca un copac de pădure. Avea mâni tari și-agitate de om cu poftă de muncă fizică, iar în ochi îi lucea o lumină de oțel, care nu se prea potrivea cu cărțile și caietele școlărești. Desi abia terțian, Anton fuma acù și umbla după fetele dela pedagogiu. Paul era cu totul altfel și prefera o carte de literatură unei escapade cu conșcolarul său. La sfârșitul semestrului al doilea, Zanchira află cu groază că Anton e amenințat de repetență. Ce mai umblete, atunci, pela profesori! O lacrimă la cel de latină, un curcan la cel de germană, plânset mare la director... — așa că Anton se văzu promovat în clasa a patra.

— Mai stai pe-acasă! — îi spusese Mafteiu Zanchirei într'o crâncenă dimineață de iarnă. — Ai să te îmbolnăvești tot alergând pe-o vreme de viscol ca aiasta la Cernăuți...

— Nu mă'nvăța tu pe mine! — îl repezi ea și, apucând traista din cuiu, o luă prin viforniță care amenința să prăpădească lumea.

— Se duce Zanchira la școlèrii ei... — grăia câte-un țăran privind-o de după geam. — Amarnică femeie! Știe înfrunta viscolul, nu șagă! O femeie ca asta îl bate și pe diavolul!

La Cernăuți, domnul Filipaș o întâmpină cu neprefă-

cută uimire, când ea intră cu o iarnă întreagă pe spate în curtea troienită:

— Ira! D'apoi pe-așa viscol te-apuci mata să vii? Ai să te răcești, mătușă hăi! Ce atâta grijă pentru băieții aieștia? Le dă mustața pe la nas și mata îi tot moșești... Nu vezi că li se... Ahi!

Intr'adevăr, Zanchira răci și căzu la pat.

— Nu ți-am spus, femeie? — o dojeni îngrijorat Mafteiu, văzându-i obrajii înroșiți și ochii aprinși și duși în fundul capului.

— Lasă, că nu mi-a fi nimic! Știu eu cum să mă lecuiesc! Veronia m'a freca pe spate cu o leacă de oțet și mi-a trece. Ia trimite-mi-o încoace...

Dar Veronia nu-i ajută mare lucru, după cum nu-i ajută nici moașa satului, care se pricepea la de toate. Mafteiu văzu că Zanchira s'a'mbolnăvit deabinelea și-aduse un medic din Cernăuți. Acesta o bocăni, își puse urechea la pieptul ei și dădu îngrijorat din cap:

— Femeia dumitale are aprindere de plămâni, bade. Trebuie îngrijire mare... La anii ei, asta-i o boală grea. Și, afară de-aceasta, ai venit cam târziu după mine...

A doua zi, Zanchira ceru să fie adus preotul. Spre seară, Veronia aprinse o lumânare. Bolnava voia să moară după obiceiu. Cu glas limpede și liniștit, dădu diferite instrucțiuni — cum să fie îmbrăcată după ce va muri, câte stări să i se facă, totul îndeamănunt. Apoi, îi trimise afară pe toți, oprindu-l numai pe Mafteiu.

— Bărbate, — îi spuse, — după ce va trece anul, să te'nsori cu Varvara, m'ai'nțeles? Băiatului tău îi trebuie tată după lege. Ți-am dat bogăție. Ai fost vrednic și-ai mărit-o. Mi-ai fost drag și nu-mi pare rău de nimic. Băieților să le spui că m'am gândit și'n ceasul morții la dânșii. Pe Paul să-l ții mai departe la școală. Nu cumva să-ți în-

torci fața dela dânsul! Așa. Acuma, lasă-mă și tu, că mai am, ca tot omul, niște socoteli cu mine însămi... Să te'nsori cu Varvara, auzi? Ii femeie vrednică și mi-i dragă!

Mafteiu o sărută pe frunte și ieși pe vârful picioarelor. Umbra Zanchirei se zugrăvea pe albul peretelui. Uneori, flacăra lumânării pâlpâia și, atunci, umbra se tulbura ca și cum s'ar fi topit într'o apă. Afară, ningea liniștit. Mafteiu, Vasâli și cele două femei stăteau în bucătărie, prin întuneric, și tăceau privind în jarul care se stingea auriu în vatră. In odaia ei, Zanchira se gândea la Anton și la Paul. Târziu, când un câne urlă prelung în ogradă, Mafteiu se redică repede și-alergă la bolnavă, unde zăbovi câteva minte.

— A murit.

— Dumnezeu s'o ierte! — murmurară cu piatră pe inimă ceilalți.

— A fost o femeie bună și vrednică, — adause Veronia.

2.

In clasa a cincea, Anton se'mpotmoli în așa hal, că nimeni, nici măcar domnul Filipaș, care-și dăduse toată silința, nu-l mai putu salva dela repetență. Mafteiu îndură cu multă greutate lovitura, dar nu se plânse nimănui. Când, însă, Anton rămase pentru a doua oară repetent, bărbatul avu un acces de mânie atât de puternic, încât băiatul fugi de-acasă și trăi o săptămână întreagă prin porumbiști. De'ndată ce socoti că tatăl său se va fi liniștit îndeajuns, Anton veni la dânsul și-i spuse fără ocoluri:

— Uite ce-i, tată. Nu-mi place cartea. Bate-mă, o-

moară-mă, dar eu la școală nu mă mai duc. Vreau să mă fac negustor. Asta mi-ar plăcea mai mult decât grecească ori latinească aceea afurisită, cari îmi umblă ca niște muște prin cap. Creerul meu n'are cleiu pentru ele...

— Piei din ochii mei, ticălosule! — strigă Mafteiu.

Băiatul clătină din cap și dispăru din fața tatălui său care'ngălbenise de mânie. Lui Mafteiu îi venea să plângă. Toate nădejdile în fiul său se spulberascră ca sămânța unei păpădii și bărbatul simți cu amărăciune un fel de apăsare pe inimă. Noaptea, totuși, se liniști. După câteva zile îngrozitor de goale, bărbatul se resemnă și-l chiemă la sine pe Anton, ca să-i spună cu glas răgușit:

— Poate că ai dreptate. Dragoste cu sila nu se poate... și nici școală... Te-oiu da într'o casă de comerț. Numai să nu mă faci și-acolo de râs, că atâta-ți trebuie! Nu-i mai mânca din aceeași strachină cu mine...

Varvara îl mângâie pe băiat. Ce-i păsa ei de planurile lui Mafteiu?! Ea-l iubea pe Anton așa cum era. Aproape c'ar fi dorit ca el să rămână pe lângă casă. Totuși, nu'ndrăznea să-și mărturisească lui Mafteiu gândurile.

„Măcar de mi-ar face Varvara încă un băiat!" — se ruga bărbatul în nopțile lui de nesomn, când ieșea să-și răcorească fruntea arsă de necaz, însă pântecele ei nu mai primea pentru rod sămânța bărbatului.

Peste câtva timp, Mafteiu își reveni. După postul Crăciunului, se căsători cu Varvara și intră iarăși în ritmul său obișnuit de viață. Acuma, însă, nu-l mai interesa atât de mult cultivarea pământului. Prefera să opereze diferite transacții în stil mare, cari aduceau câștiguri enorme și imediate. Pe Anton îl dăduse la o casă

de export și nu se mai îngriji de el până când, într'o zi, Varvara se'ntoarse palidă și cu glasul stins dela oraș.

— Bărbate, ni s'a'mbolnăvit băiatul! — gâfâi dânsa, căzând obosită pe laviță.

Întâiu, Mafteiu ridică din umeri: „Ei și?" — dar, îndată, îl scutură gândul că Anton ar putea să moară ca și Zanchira — dintr'o nimică — și, fără să mai ezite, porunci să fie înhămați caii, așa că, gonind amarnic, peste-o jumătate de oră fu la Cernăuți, unde-și găsi copilul scuturat de friguri și fără cunoștință.

Băiatul se'ntremă cu mare greu, dar fiecare rău își are binele: boala îl împăcă pe tată cu fiul său, mai ales că șeful firmei se declara foarte mulțumit cu Anton.

— Are cap de mare negustor, s'o știi dela mine!

Certificatul jupânului Mayer era cu atâta mai prețios, cu cât bătrânul negustor se sgârcea grozav să aibă păreri bune despre cei ce lucrau în casa lui vestită, cunoscută chiar și la Viena, Varșovia ori Odessa, și cu cât până și domnul Bezirkshauptmann îl saluta cu o deosebită amabilitate pe-acest om de afaceri. Mafteiu fu atât de bucuros de vorba jupânului Mayer, încât, pentru prima dată, îl pofti pe fiul său cu sine la restaurantul din „Ringplatz", unde-l tratâ cu o sticlă de bere Porter, de se minuna cu mâna la gură de-așa consumație Varvara. Apoi, îi dădu băiatului 10 coroane de aur și, după ce-l expedie cu un pumn în spate, spuse către nevastă:

— E și negustoria lucru bun! Astăzi, sunt negustori cu cari stă și'mpăratu' de vorbă... Numai sănătate și noroc să-i dea Dumnezeu lui Anton al nostru, că minte are destulă! Iată că vine și Veronia! Gustă, bre femeie... Astăzi îs voios și vreau să te bucuri cu mine, Veronia! Șezi și tu, Vasâli! Ce face Paul al vostru? Bun băiat și el!

Anton nu mai locuia împreună cu Paul. Totuși cei

doi băieți se'ntâlneau adesea, ca să-și comunice planurile, idealurile, experiențele. Anton semăna cu Mafteiu la'nfățișare și la suflet, Paul cu Veronia; unul era robust, de-un curaj gălăgios, totuși prudent, și egoist, calculat în plăcerile sale, celălalt crescuse subțire, mlădios, cu o sete mare de cunoaștere. Deși atât de diferiți, ei se'nțelegeau foarte bine și semănau în felul comun de-a se realiza la maximum în domeniile lor: primul visa o mare casă de comerț internațional, ultimul o catedră universitară.

— Tu... Știi că s'a'mplinit un an dela nunta noastră? — îi spuse lui Mafteiu femeia, zâmbind blând.

— Da? — și bărbatul, scuturându-se dintr'un gând, își văzu mai departe de lucru; amândoi trecuseră de prima tinerețe; lui Mafteiu i se făcea tot mai rar de dragoste și femeia începuse să nu-l mai intereseze decât ca bună gospodină; după'ce isprăvi să trebăluiască la căruță, înhămă caii și se duse la pădure, să supraveghieze încărcatul câtorva stânjeni de lemne, căci se ocupa și de negoțul cu ele acuma.

După-amiază, plecă la Cernăuți; acolo se'ntâlni, ca de obiceiu, cu o mulțime de negustori, dela cari afla diferite noutăți importante. Pe nesimțite, Mafteiu intra tot mai mult în cercurile comerciale, îmbogățindu-și cunoștințele și pătrunzând toate chițibușurile orășenești, așa că le știa pe degete, de-a fir'a-păr.

Deastădată, rămase o săptămână întreagă la Cernăuți. Avea în gând o afacere mai mare și-i trebuiau bani mulți pentru aceasta. Cerând o întrevedere lui Mayer, își expuse planul și-obținu suma necesară; întorcându-se acasă, luă în arendă patruzeci de fălci dintr'o țarină cu pământ foarte bun, din apropierea Cuciurului-Mare, și le lucră

cu niște muncitori de peste Prut. Toamna, după ce vându recolta obținută, constată că a realizat un câștig de două sute la sută.

— Măi Antoane, — îi spuse Mafteiu într'o seară băiatului său, — deschide-ți ochii în patru la jupânul Mayer al tău. Vreau s'ajungi negustor mare. Capital vei avea destul. Am grijit eu de asta, măi băiete!

— Nici o grijă, tată! Is mai de nădejde decât chiar Berl, feciorul jupânului! Am ajuns mâna dreaptă a domnului Mayer. E vorba ca dintre toți funcționarii, eu să fiu acela care să plece săptămâna viitoare cu dânsul la Lemberg. Asta înseamnă că are încredere în mine, că știe câte parale fac...

— Na! Așa-mi place! Uite și Paul! Ce-i, Paule? Ce mai spun profesorii tăi?

— Se laudă cu mine! Nu te teme, că nu te dau de rușine, unchiețule...

— Bravo, băiete! Ian beți câte-o halbă cu mine, fârtaților!

Apoi, la despărțire, le dărui câte-un florin și, acasă, îi istorisi Varvarei că băieții îs tare detreabă și că vor fi o cinste pentru casa lor. Veronia asculta și dânsa și da mulțumită din cap, ca, apoi, s'alerge în șură și să-i istorisească lui Vasâli cele auzite.

Bărbatul Veroniei rămăsese cel vechiu: dacă nu i s'ar fi înăsprit puțin trăsăturile și dacă nu i-ar fi răsărit câteva fire albe pe la tâmple, ai fi putut jura că-l ai în fața ta pe flăcăul sdravăn și chipeș de-acu aproape douăzeci de ani. Lui Vasâli nu-i prea păsa de lucrurile complicate ca succesele de studiu ale fiului său; îl interesa mai mult gospodăria lui Mafteiu, pe lângă care muncea cu drag, iar pe Veronia o iubea cu o primăvăratecă pa-

timă, făcând-o să zâmbească duios la pornirile lui neastâmpărate de mânz scăpat din ocol.

— Ce-i cu tine, bărbate? — îl dojenea în glumă Veronia.

— Ce să fie? — se-apără Vasâli. — Mi-eşti dragă şi-atâta tot, femeie... — şi dânsa se pierdea în marea lui furtună, care, par'că, avea mereu gust de ţărână proaspăt răsturnată cu plugul sau de iarbă crudă.

— Cât de tare ţi-s dragă, Vasâli?

— Cât toată zarea dimprejurul nostru, Veronia!

— Nu-i oleacă prea mult, bărbate?

— Nimic nu-i prea mult când e vorba de tine!

Uneori, Veronia începea să plângă din senin. Zădarnic încercau toţi ai casei s'o liniştească sau s'o facă să spună dece plânge. Femeia se'nchidea în plânsul ei şi nu răspundea nimic. Atâta — că-l privea ciudat, ca peste un mormânt, pe Mafteiu, care, atunci, isbea în dreapta şi'n stânga cu tot ce-i ieşea în cale, căci ochii Veronici îl ardeau ca două săgeţi de foc.

In taina inimii sale, Timoteiu păstra de mult timp un plan; de câte ori, însă, voia să-l pună în aplicare, deatâtea ori teama îi trântea în cale piedici peste cari nu putea să treacă. Dela o vreme istoria cu Inochent Timoteiu — numai prea vag auzită dela câte-un moşneag — devenise atât de obsedantă, încât, într'o Duminică după-amiază, Mafteiu bătu în geamul portarului dela penitenciarul din „Austria-Platz" şi, strecurându-i în mână o bancnotă de cinci coroane, îl întrebă pe omul uimit de asemenea bacşiş împărătesc:

— Nu ştii mata cine-a fost director acù treizeci-treizeci şi cinci de ani la închisoarea asta?

— Hm! — se scărpină în cap portarul, ale cărui barbete à la Francisc-Iosif I-ul îi dădeau un aer foarte ve-

nerabil. — Cred că domnul Gottlieb Igel. Da! De bună-seamă! Numai că, amù, trebuie să fie tare bătrân, săracu'!

— Va-să-zică trăiește! — respiră ușurat Mafteiu. — Ai putea să-mi spui unde locuiește domnul Gottlieb Igel?

— Așteaptă oleacă aici... Mă duc să'ntreb la cănțălărie... Domnii de-acolo vor fi știind... — și portarul, fost gardian, dispăru șontâc-șontâc, trăgând un picior mort după sine, căci un bandit îi tăiase în timpul unei încercări de evadare tendoanele, lăsându-l beteag pentru toată viața.

După câteva minute, portarul se'ntoarse aducându-i adresa dorită. Mafteiu îi mai dărui o coroană și-o luă prin „Neue-Weltgasse" spre podul căii ferate; trecându-l, dădu pe stânga într'o ulicioară care se pierdea sub Weinberg și se-opri în fața unei grădinițe pline de flori, înapoia căreia se ridica o căsuță bătrânească, acoperită cu viță sălbatică. Mafteiu bătu cu putere în poartă. Indată se-auzi din casă un glas care porunci:

— Iancic, ia vezi cine-i acolo!

— Mă duc, domnule director... — tuși alt glas și, peste câteva clipe, se-arătă un moșneguț de vreo 70 de ani, care-l măsură mirat din cap până'n picioare pe Mafteiu. D'apoi mata ce dorești, bădică?

— Aș vrea să vorbesc cu domnul Gottlieb Igel.

— Cu domnul director Gottlieb Ephraim Igel, — îl corectă completându-l Iancic. — Să văd dacă dumnealui te poate primi, că-i cam bolnav astăzi domnul director.

Cu toate acestea, Mafteiu fu primit. Țăranul intră cu sfială în salonul luminos, împodobit cu tablouri și fotografii — dela împăratul Francisc-Iosif și Maica-Domnului până la domnul Bezirkshauptmann de Cernăuți. Igel, doborît de bătrânețe și de reumatism, sta într'un

fotoliu de lângă fereastră și-o rază de soare i se juca în barba stufoasă, argintându-i-o.

Bătrânul îi făcu semn să ia loc pe scaun.

— Ei, ce te-aduce la mine?

Mafteiu nu știa cum s'o'nceapă; în cele din urmă, prinse curaj, căci directorul avea o privire nespus de blândă, și-i spuse că vrea să cunoască îndeamănunt cazul lui Inochent Timoteiu. Bătrânul tresări surprins. Iată cum re'nvie imaginea spânzuratului... Totul a fost ca ieri! Omul din fața sa seamănă perfect cu Inochent Timoteiu. „Cine-a spus că morții nu re'nvie?" — se'ntrebă amar domnul Gottlieb Ephraim Igel.

— Și'a ucis părintele și-a fost spânzurat, după cum cere legea, — vorbi deodată directorul; apoi, glasul i se'mblânzi:

— Dumneata ești băiatul lui, nu?

— Da. Eu îs feciorul lui. Cum a fost tatăl meu, domnule director? In sat n'am prea putut afla multe amănunte... Știți cum îs oamenii... Se sfiesc de-asemenea lucru... Dumneavoastră l-ați cunoscut cel mai bine, cred eu. Vă rog să-mi spuneți totul. A fost un netrebnic?

— Poate. Nu știu. In fața morții asta n'are nici o importanță. Dar îmi amintesc dearostul ultimele lui cuvinte către mine. Nu le-am putut uita niciodată. Eu l-am întrebat dece și-a ucis părintele. „L-am ucis, fiindcă am luptat cu diavolul", mi-a răspuns dânsul.

— Ce vorbă a fost aceasta? — se cutremură Mafteiu.

— Așa m'am cutremurat și eu. Și l-am întrebat ca și cum n'aș fi auzit bine: „Ai luptat cu diavolul?" El mi-a răspuns: „Da. V'am spus taina. Și, de-aici, începe altă taină, pe care n'o mai pot spune, fiindcă n'o știu. Fiindcă nimeni nu poate s'o știe". Și s'a dus cu fruntea sus la moarte, la moartea prin spânzurătoare...

Soarele apunea după acoperişuri. Faţa bătrânului se învăluia într'o uşoară bură de aur, care se răspândea apoi în întreaga cameră. Era o linişte de biserică înoptată. Iancic intră încet în salon şi-i făcu semn lui Mafteiu. Bătrânul adormise cu fruntea plecată. Ţăranul ieşi pe vârful picioarelor, iar Iancic îl urmă. Afară, lumina aproape că-l orbi pe Mafteiu.

— N'am văzut de mult un apus de soare atât de frumos... — spuse Iancic.

— Da. A fost foarte frumos. Ca şi cum ar fi plouat cu aur, — răspunse Mafteiu, plecându-şi capul sub seara care'ncepea să se reverse ca un şuvoiu asupra oraşului.

— Iată că vine şi domnul Pasternak! — se bucură Iancic. — Asta are să-i facă mare plăcere domnului director, căci dumnealui are o adevărată patimă pentru jocul de şah...

Cuvintele lui Inochent îl chinuiră mult timp pe Mafteiu şi numai cu mare greu se putu scăpa de otrava lor insinuantă. La aceasta îi ajută şi hotărîrea de-a se cultiva, pentru a putea pătrunde în lumea celor ce veneau acuma în contact cu el. Anton avu un zâmbet faţă de ceeace dânsul credea că e o toană a tatălui său. Paul, însă, se entusiasmă şi-i aduse o mulţime de cărţi, începând cu broşuri uşoare, de popularizare, şi sfârşind cu lucrări mai grele — de istorie, de geografie sau de ştiinţe naturale. Mafteiu abonă „Neamul Românesc", „Luceafărul" şi „Sămănătorul", urmărindu-le cu o tot mai puternică înţelegere. Pentru a se lămuri ce fel de blăstămăţie e trenul, nu ezită să plece până la Iţcani cu această căruţă drăcească. Apoi, îl rugă pe tânărul Combra să-l lămurească îndata-mare „cum umblă balaurul aiesta de fier". Toate acestea îl ajutară mult în afacerile sale, căci negustorii din oraş începeau să nu-l mai trateze ca pe-un

țăran neștiutor, ci ca pe unul de-al lor, pe care nu-l poți trage cu nimic pe sfoară.

Veronia se uita strâmb la el și-i spunea Varvarei:

— Cumplit neam de om îi Mafteiu al tău, însă...

Celelalte cuvinte rămâneau întotdeauna nerostite.

Sub direcția supraveghere a lui Mayer, Anton Timoteu — așa i se ortografiase la înscrierea în liceu numele și Mafteiu acceptase și pentru sine această ortografiere care îi părea mai nobilă decât aceea de Timoteiu — învăța toate subtilitățile negustoriei. Mayer îl punea uneori la grele încercări, dar Anton ieșea întotdeauna cu fața curată. După-ce-și făcu stagiul militar la un regiment din Viena, tânărul se'ntoarse mai matur, mai format la Cernăuți. La prima întâlnire cu Mafteiu, Anton îl rugă să-l sprijinească la înființarea unei case de comerț proprii.

— Încă nu, măi băiete, — se opuse categoric Mafteiu: — Întâiu însoară-te și, apoi, îți voiu da tot ajutorul. N'am poftă să-mi cheltuiești cu cine-știe-ce muiere banii.

— Ți-am dat vreodată prilej de supărare cu femeile? — se tângui Anton, care nu încerca niciodată decât amoruri ne'nsemnate și absolut gratuite.

— Nu, dar astfel de nebunii vin peste noapte. Când ești însurat, e altceva. Te saturi de femei și nu-ți vine a arunca pentru ele banii pe fereastră. Și, pe lângă toate, vreau să am cât mai curând un nepot.

Nepotul acesta, nepotul viitor, era visul secret al lui Mafteiu. Lui îi închina dânsul singurătățile sale și lui îi acorda toate atributele unui om excepțional; pe acest copil, care încă nu se născuse, îl iubea cu patimă, îi ridica adevărate altare în inimă.

Odată, i se destăinui Varvarei, dar dânsa zâmbi:

— De unde știi că va fi băiat? Poate că va fi fată...

De-atunci, Mafteiu nu i se mai destăinui nimănui.

Pe Anton îl dăscălea mereu:

— Măi băiete, bagă de seamă, măi băiete. Nu cumva să te umpli de vr'o boală care să te facă sterp, m'auzi tu? Nu vreau să mi se stingă neamul! — și-l pipăia pe Anton, bucurându-se de perfecta armonie a trupului lui. — Să-mi faci un fecior sănătos și sdravăn ca tine, băiete.

Anton își dădea atunci seama că Mafteiu nu-l iubește pe dânsul, ci pe celălalt, pe cel ascuns în tainele trupului.

Când Anton venea pela Camena, tatăl său îl urca pe un deal, ca să-i arate bogățiile Timoteilor, cari amenințau să'nghită cu'ncetul întreg satul.

— Iată, măi băiete... Toate acestea's ale mele și, odată și-odată, vor fi ale tale. Pământuri bune, din care omul cel vrednic scoate aur. Țarina aceea, dealurile aiestea, lunca, toate îs ale mele, Antoane, Dumnezeu mi-a răsplătit hărnicia. Insoară-te, ca să'ncepi și tu a-ți arăta puterile. Vreau să fiu un bunic încă tânăr, vreau să văd cam ce fel de om va fi nepotul meu.

— Va fi un om strașnic, ca și bunicul său, — răspundea Anton, zâmbind împreună cu Mafteiu unui chip depărtat. — Un om și jumătate!

— Să te-audă Dumnezeu... — și-și făcea cruce.

Viața sexuală a lui Anton fusese întotdeauna sănătoasă. Fete, găsise destule prin Cernăuți. In timpul din urmă, renunțase cu totul la aventurile trecătoare și se mulțumea cu o femeie mai în vârstă, o văduvă care-l primea bucuroasă oridecâteori dânsul avea nevoie de ea.

Această legătură îl punea la adăpost de orice riscuri și-l mulțumea pe deplin, căci dânsa era o femeie serioasă, curată și calmă, care știa să-l satisfacă fără abuzuri și fără perversități dăunătoare avânturilor erotice ale tânărului.

Anton își promisese să păstreze până la căsătorie această legătură comodă, pe care însuși domnul Mayer o aproba ca pe-un gest de cuminţenie. Mafteiu aflase și dânsul de ea, dar preferă să nu se-amestece și-Anton îi era recunoscător pentru această discreţie bărbătească.

Mai sobru, Paul se limita la vizite destul de rare într'un salon din strada Enzenberg, de unde ieșea plictisit și cam ameţit de șampania Pommery & Greno.

Intâlnindu-se, cei doi tineri nu discutau decât rareori despre legăturile lor amoroase. Anton împrumuta cărţi dela Paul, iar acesta se interesa la primul despre diferite chestiuni comerciale sau financiare și-i dădea sfaturi preţioase.

Uneori, când se plimba pe Habsburgshöhe, privirile lui Anton fugeau după câte o fată durdulie, însă imediat își reamintea că prietena sa îl așteaptă în căsuţa ei liniștită și albă din Wolangasse — și se-astâmpăra, continuând vre-o discuţie despre nouile preţuri de grâne ale pieţei olandeze sau despre ultimul roman al lui Sudermann, foarte la modă pe-atunci. Era un timp favorabil timpul acela. Afacerile prosperau, artele înfloreau, politica internaţională părea liniștită. Oamenii își vedeau în pace de treburile lor. Impăraţii lumii par'că-și tot zâmbeau a prietenie și-ostașii mai mult se jucau decât se pregăteau de vre-un războiu.

In cercurile diplomatice se discuta despre noua amantă a ambasadorului francez sau despre turburătoarele poezii ale unui tânăr austriac, anume Rainer Maria Rilke; anecdotele aveau mare trecere; nunţii papali, îndeosebi, manifestau o adevărată virtuozitate în colportarea diferitelor povestiri picante, cari îmbinau „delaobrazul" boccacian cu graţiozitatea unui Gabriel Dante Rosetti.

Juni ofiţeri se băteau în duel pentru vreo doamnă misterioasă sau se sinucideau în zori de zi din cauza vre-unei datorii de onoare, neachitată la timp. Era, pe-atunci, moda să trăieşti frumos şi să ştii sau să pari bun. Dela Viena se răspândea în întreaga Austrie un val de bună-dispoziţie şi femeile se'nduioşau până la lacrimi de soarta lui Johann Ort, prinţul cel nefericit, burghezia se'ngrăşa şi nu-şi bătea capul cu nimic altceva decât cu gândul de-a face cât mai mulţi bani şi de-a se distra în mod cât mai distins.

— Totuşi, — spuse Paul, — mă tem de liniştea asta exagerată. Par'c'ar fi înainte de-o furtună. Prea ar fi frumos ca oamenii să trăiască în pace.

— Eşti pesimist, dragă Paule. Iar l-ai recitit pe Schopenhauer sau presa socialistă din Viena. Ce vrei? Am intrat în veacul al douăzecilea, care va fi al păcii, al triumfului raţiunii şi-al civilizaţiei. Intreg veacul al nouăsprezecelea a fost o pregătire pentru veacul acesta de lumină. Hai să bem o bere, Paule. Gândurile negre îs ca nişte muşte, cari trebuie înecate, şi berea e lichidul cel mai potrivit pentru treaba asta. Nu?

— Fie, Antoane. Apoi, vom merge la Belle-Vue, să jucăm un şah.

— S'a făcut! Ţi-am spus că săptămâna viitoare plec cu Mayer al meu la Bucureşti?

— La anul cred că voiu pleca şi eu la Bucureşti pe câteva săptămâni. Abia aştept să văd adevărata noastră capitală, să aud numai româneşte în jurul meu, să pot purta liber tricolorul la piept...

Pela miezul nopţii, se despărţiră. Paul se duse acasă, să mai studieze — căci îi plăcea să lucreze până noaptea târziu, în linişte deplină, ca, atunci când făcea câte-o pauză pentru a fuma o ţigară, să vină la geam, ca să pri-

veacsă lacom, cu ochi mari, imensitatea nopții, iar Anton o luă spre prietena sa care-l aștepta răbdătoare și romanțioasă la portița pierdută în valuri de viță sălbatică.

Aglaia nu era supărată. Știa că Anton nu întârzie decât cu Paul în oraș. Luându-l de braț, îl conduse în dormitorul ei, unde totul avea o înfățișare nespus de blândă și de familiară. Anton o sărută cuviincios, ca pe-o rudă, și-și aprinse o țigară ușoară, al cărei fum n'o irita pe femeie.

— Am jucat șah cu Paul, Aglaio.

— Știu, Antoane.

— Tu ești o femeie admirabilă. Nu mă mustri și nu-mi faci scene niciodată. Oare câte femei ca tine mai sunt pe lumea asta?

— Încerc să fiu o femeie bună pentru tine. O femeie care, când te vei căsători, să știe să dispară fără sgomot din viața ta, și care să nu se răsbune istorisind prietenelor felul în care făcea dragoste fostul ei amant.

— Hai, vină lângă mine, Aglaio, — o chemă ca de-obiceiu Anton, sărutându-i mâna.

Femeia se supunea întotdeauna și, stând așa, tăceau câtva timp; apoi, bărbatul o desbrăca încet, atent, ca, apoi, să se-ascundă împreună în întuneric; spre dimineață, bărbatul pleca fără s'o trezească. Alteori — ceeace se'ntâmpla mai des, — când Anton venea imediat seara la Aglaia, rămânea până la miezul nopții la dânsa.

— Ești fericit, Antoane? — îl întrebă deodată femeia.

— Da. Și țin mult la această pașnică fericire familiară, mai mult decât crezi. Aproape că te iubesc. Ai să-mi lipsești odată și-odată, Aglaio. Ești o femeie ideală. Dacă tatăl meu n'ar avea ideile lui în materie de căsătorie, te-aș lua pe tine de nevastă.

— Noroc că eu n'aș primi... Ție îți trebuie soție tânără,

care să-ţi poată face copii frumoşi şi sănătoşi. Tatăl tău are dreptate. Insă, deocamdată, vreau să te sărut...

Intre Vasâli şi Mafteiu erau relaţii ca dela egal la egal. Mafteiu nu-l juca niciodată pe stăpânul în faţa lui Vasâli, ci şi-l făcuse prieten şi confident — şi lui i se mărturisea când avea ceva pe inimă.

Şi Mafteiu — deh, Mafteiu! — avea întotdeauna ceva pe inimă... Ba o nouă afacere, ba o grijă cu Anton, ori cine-ştie-ce altă chestie. Mafteiu i-o spunea frumos lui Vasâli, Vasâli da din cap şi Mafteiu era bucuros nevoie-mare că se găseşte cineva care să nu tot întrebe „Dece?", „Cum?", „La ce?" şi-aşa mai departe. Vasâli răspundea întotdeauna numai cu „Da!", „Bine..." sau „Drept ai grăit, omule!" — şi Mafteiu era tare mulţumit, căci cu Varvara, de pildă, ori cu Veronia, ieşeau numai discuţii contradictorii, din cari numai cu greu se putea descurca gospodarul.

Odată, însă, i se'nfundă şi cu Vasâli,

— Măi omule, vreau să te fac tovarăş cu mine. Să te domneşti şi tu oleacă... — îi spuse grav Mafteiu.

Vasâli se scărpină în creştet.

— Apoi deh... Eu nu vreau... Ce-mi trebuie mie bătaie de cap? Văd cât te sbaţi tu şi am destul! Mie îmi place să dorm noaptea, nu să-mi frământ ca tine capul...

— Ascultă, măi omule, nu mă scoate din sărite!

— Ba iată că te scot...

Dar degeaba... Vasâli ţinu întru ale lui şi Mafteiu, căruia i-ar fi prins bine un tovarăş de-afaceri, n'avu încotro, aşa că, vre-o săptămână de zile, tot mormăi cu harţag prin ogradă.

— Ia! Vrei să faci omului un bine şi el, ca acela.... Trosc cu ciomagul în noroc! — striga mânios Mafteiu.

Că așa era Vasâli: „Lasă-mă să te las...” Totuși, om de'ncredere și foarte săritor la nevoie, așa că Mafteiu își topi în curând supărarea și se'mpăcă la un păhăruț de rachiu cu Vasâli, iar Varvara și Veronia se veseliră straşnic de dânșii, că se pupau înduioșați ca după te-miri-ce lungă despărțire.

— Ho, ho! — strigă Varvara. — Destul, că nu ne mai rămâne nouă nimic!

— la să tacă muierile! — porunci Vasâli, vitejindu-se deodată, de rămase cu gura deschisă de mirare Veronia, care nu-l cunoscuse niciodată altfel decât supus ca un copil.

— De-amù nu mi te-oiu mai lăsa să bei rachiu! — hotărî dânsa. — Asta-i lege! — însă clipi mărunt din ochi și Vasâli gemu tare mulțumit că-l hărățește oleacă femeia.

Mai cu lucru, îndârjit grozav din partea lui Mafteiu, mai cu glumă, zilele căděau repede din calendar. Uneori, în câte-o tomnatică după-amiază de Duminică, Varvara se ducea în cimitir. Acolo era aproape întotdeauna o liniște adâncă și-aurie; rar când se-auzea câte-o vorbă în preajma crucilor umbrite de nuci sau de cireși uriași.

Mormintele păreau niște straturi de flori; ierburile erau înalte și frumoase, iar cărările tăinuite. Varvara se-oprea la mormântul lui Trifon și se-așeza ca lângă un om.

Mai încolo era mormântul lui Gora; dincoace, plin de busuioc și de călăpăr, al Zanchirei, și Varvara se mira că trupul unei femei atât de avane ca fosta sa stăpână are răbdare s'aștepte liniștită sub pământ judecata cea de-apoi. Când se lăsa domoală seara cu toate stelele ei, Varvara se'ntorcea încet acasă și Mafteiu o întreba în șoaptă:

— Ai mai fost pela ai tăi?

Căci morții erau ai ei, ai Varvarei.

Dânsul, Mafteiu, se ferea de morți.

— Da. Crucea lui Gora trebuie întărită, că s'a slobozit pe-o parte.

— L-oiu trimite mâne pe Vasâli.

„Eu la morți nu mă duc..." — își spunea Mafteiu. — „Ii las în pace, căci vreau ca și ei să mă lase'n pace..."

Cu toate acestea, în unele nopți lungi de iarnă, când vântul șuiera ca Ucigă-l toaca în hogeag, lui Mafteiu i se părea că Trifon, Gora și Zanchira stau afară la ușă și se roagă de el să le dea drumu'n casă. Atunci, dânsul se scula și deschidea ușa dela tindă, însă afară nu era nimeni decât singurătatea albă și'nghețată a ninsorii. Mafteiu cerceta îndelung ograda; apoi, mergea în grajd, s'asculte răsuflarea liniștită a vitelor, și pela budele cânilor, să le mai aștearnă paie.

— Așa, măi băieți, — le spunea dânsul. — Na-vă și câte-o bucată de mămăligă, iar setea astâmpărați-v'o cu omăt, — și-i mângâia pe cap; pe unul din ei îl mustra întotdeauna: — Măi roșcatule! Să nu mai latri la lună când îi vedea-o pe cer, că luna nu-i o bucată de mămăligă, cum crezi dumneata! Ne-am înțeles, măi domnule?

Când se'ntorcea'n odaia sa, o găsea trează pe Varvara.

— Iar aduci frig de-afară, Mafteiu, — spunea blând femeia.

— Iar, Varvara, — și, aprinzându-și o țigară, se punea s'asculte mai departe șuierul vântului, până adormea cu nasul în perete.

Uneori, venea Anton pe-acasă și, atunci, Mafteiu pornea cu dânsul la vânătoare de lupi, umblând zile'ntregi prin păduri și înoptând pela câte-un forestier cunoscut. Ajungeau, cu astfel de prilejuri, până pela Cuciurul-Mare sau chiar Adâncata. Zilele acestea erau un chin

pentru Varvara, căci se temea ca nu cumva să li se se'ntâmple vreo nenorocire.

Alteori, Anton îl lua pe Mafteiu la Cernăuți, ducându-l prin cercuri negustorești, unde erau bine primiți și invitați să joace taroc sau concina.

Seara se-arătau pe la cafenea; Mafteiu trăgea cu urechea în dreapta și'n stânga, culegând informații comerciale, pe cari le utiliza cu succes de multe ori; când auzea câte-o laudă la adresa lui Anton, inima îi creștea de bucurie și pufăia cu sete din țigara sa cât un horn de fabrică. La rândul lor, negustorii îl ascultau cu plăcere pe Mafteiu, care intuia câteodată chiar mai bine decât ei diferite chestiuni comerciale. Bătrânul Mayer îi spunea cu toată sinceritatea, bătându-l prietenește pe umeri:

— Ehei, bădică! Dacă Anton al dumitale îți va semăna, are s'ajungă stăpânul Cernăuților, să mă crezi!

Pentru vorbele acestea, Mafteiu îi era strașnic de'ndatorat și făcea câte-o tratație împărătească la toată lumea.

— Veronia, tare-mi ești dragă, — șopti blând ca'ntr'o taină Vasâli, înhămând caii la sanie.

— Ira, bărbate hăi! Da' ce te-a apucat să vorbești dis-de-dimineață de dragoste?

— Nu știu, Veronia, însă am simțit, deodată, o mare nevoie să-ți spun că-mi ești tare, tare dragă. Poate n'am fost așa cum ai visat tu că îs, însă să știi întotdeauna seama că te-am purtat în fiecare zi, ca pe-o icoană, la inimă.

Femeia se simți turburată; ca să-și ascundă turburarea, îl ocărî — vezi-Doam'te furioasă:

— Ai păr alb și ți-i a grăi măscării. Mai bine grăbește-te, ca să poți fi la amiază înapoi acasă.

Isprăvind cu înhămatul cailor, Vasâli veni la soția sa

și, cuprinzând-o, o sărută. Veronia vru să se strepșească din nou, însă dânsul avea o lumină atât de blândă și de bună în ochi, încât femeia tăcu și-și lăsă pentru câteva clipe capul pe pieptul lui. Bărbatul o mângâie pe-obraji; desprinzându-se ușor de ea, urcă în sanie și porni fără să mai privească înapoi.

Veronia se duse la poartă și se uită la el pânăce sania dispăru după răchite.

Când veni în bucătărie, Varvara o întrebă:

— Dece ești așa de'ngândurată, Veronia?

— Mi se sbate ochiul stâng.

— Nu te mai mâhni... Semnele acestea's tare'nșelătoare.

Totuși, Veronia nu se liniști, ci începu să umble fără rost prin odăi, prin ogradă și prin grajd.

Când se făcu amiază, se duse la poartă, așteptând s'audă sunetul clopoțeilor dela sanie, și rămase mai bine de-un ceas pe-afară.

Varvara trebui s'o cheme de câteva ori până s'o hotărască să vină la mâncare.

Cum Vasâli nu se re'ntoarse nici după-amiază, se molipsi și Varvara de neliniștea Veroniei.

Spre seară, Varvara îi spuse lui Mafteiu:

— Să știi că i s'a'ntâmplat ceva lui Vasâli. Să nu-l fi găbjit lupii! N'ar fi trebuit să-l trimitem singur la pădure, că sălbătăciunile au început să se dea la oameni din pricina frigului. Și mi se pare că se pregătește și-un viscol strașnic. Du-te la poartă și ia-o în casă pe Veronia.

Pela miezul nopții, pe când stăteau cu toții, tăcuți, în bucătărie, ascultând vâjâitul jalnic al vântului, cineva bătu la poartă, stârnind câinii, cari începură să latre de să răstoarne ograda.

— S'a'ntors Vasâli...! — răsuflă ușurat Mafteiu; luând

fanarul, ieşi în viscolul de-afară; peste câteva minute lungi şi grele, se'napoie palid: — Veronia, Dumnezeu să te aibă în pază! S'a'ntâmplat o mare nenorocire. Un copac s'a prăbuşit, omorându-l pe Vasâli. Varvara, pregăteşte repede masa din odaie, s'avem pe ce pune mortul. Tu rămâi, Veronia. A avut moarte uşoară bietul Vasâli al nostru.

De fapt, agonia lui Vasâli durase câteva ore sub trunchiul care-i sdrobise pieptul, însă Mafteiu voia s'o mângâie pe Veronia.

— Eu mă duc să deschid poarta... Cumplit viscol! — spuse dânsul, ca să-şi audă glasul şi, clătinându-se pe picioare, ieşi cu fanarul, lăsând larg căscată uşa, prin care vântul prinse să spulbere fulgi uriaşi de zăpadă.

Veronia îşi înfipse în lemnul laviţei unghiile şi'ncepu să privească lung, cu ochii mari, în golul beznei de-afară, în care nu se putea deosebi nimic altceva decât plânsul îngheţat al ninsorii.

In primăvara următoare, Anton se căsători cu Hedi Romaniuc, fiica unui inginer silvic. Mafteiu se interesase îndeamănunt de familia fetei. Cum rezultatul anchetei fusese satisfăcător, Mafteiu îşi dădu consimţământul şi-aranjă o nuntă ca'n poveşti, de vârî în sperieţi Camena.

La câteva săptămâni după nuntă, Anton îşi puse pe picioare casa de comerţ, căreia îi alesese numele „Europa", scris cu litere de aur, pe-o tablă neagră.

Păstrând relaţii de prietenie cu fostul său patron, Anton se-aruncă entusiasmat în afaceri din cele mai îndrăzneţe.

Tot ce întreprindea îi reuşea — şi Mafteiu avea fericirea să vadă că fiul său va ajunge unul din marii financiari ai imperiului.

In timpul acesta, Paul făcea studii excelente. Se-apro-

fundase în filologia clasică, impunând profesorilor atât prin soliditatea cunoştinţelor sale, cât şi prin îndrăzneala pe care-o punea în interpretarea textelor. Intrucât nu avusese, în liceu şi'n universitate, nici-o notă sub „vorzüglich", primi după doctorat un inel dela împăratul — celebrul „Kaiserring", bătut cu pietre scumpe, care se-acorda tinerilor celor mai străluciţi la studii din imperiul austro-ungar.

Când Paul veni cu inelul împăratului în deget la Camena, tot satul se-adună la casa lui Mafteiu.

Veronia plângea de fericire, bătrânul Timoteiu se umfla în piept şi spunea mereu: — Păcat că nu mai trăieşte bietul Vasâli, să vadă ce fecior are el !, — iar Paul, speriat de revoluţia pe care-o făcuse fără să vrea, trebuia să arate în dreapta şi'n stânga bijuteria. A doua zi, o şterse dis-de-dimineaţă la Cernăuţi, ca să scape de-asaltul curioşilor.

— Riscurile gloriei, ce vrei...? — îl consolă râzând Anton, căruia i se plânsese Paul; redevenind serios, spuse: — Vei face carieră, măi... Nu m'aş mira să ţi se'mplinească visul... Profesor universitar !

— Iar tu mare financiar... Casă de comerţ cu sucursale în Rusia, România, Galiţia... Suntem daţi dracului, Antoane! Cine se poate măsura cu noi?

Căsnicia lui Anton Timoteu era mediocră, dar nu şi nefericită. Anton nu era croit pe măsura unui om în stare să moară din dragoste. Căsnicia îi aducea comodităţi pe cari le aprecia; atât. Când soţia îi comunică într'o seară că a rămas însărcinată, dânsul nu se pierdu cu firea. Evident, se bucura de faptul acesta, însă exact atât cât se cuvine. Mafteiu, în schimb, aproape că-şi ieşi din minţi de bucurie.

— Numai să fie băiat ! — pretinse el. — Antoane, dacă-i băiat, îţi dau cinsprezece mii de florini, bani buni de aur.

— Asta, — glumi Anton, — cum va vrea Hedi, tată...

Femeia suportă uşor sarcina; la naştere, însă lucrurile se complicară. Fu nevoie de-o intervenţie chirurgicală ca fătul să poată fi adus pe lume.

Mafteiu era satisfăcut: Hedi născuse un băiat. Din nefericire, femeia se'mbolnăvi de-o infecţie care duse la o peritonită cu sfârşit letal.

Copilul era sănătos şi voinic.

Mafteiu luă toate măsurile ca băiatul să nu sufere cu nimic depe urma morţii mamei sale.

Anton nu fu prea afectat de doliul său. După câteva zile dela înmormântare, se-aruncă iarăşi, cu toată patima, în combinaţii îndrăzneţe, menite să-i consolideze firma.

— Neamul Timoteilor nu se pierde cu firea din cauza femeilor, — spunea cu drept cuvânt Mafteiu. — Suntem un neam de oameni straşnici ! — şi se gândea: — „Tatăl meu a luptat cu diavolul. Doamne, ce-a vrut să arate cu vorbele acestea?" — dar, simţind un frig în inimă, alunga repede gândul care-l chinuia.

Acasă, Mafteiu muncea cu vechiul său elan. Speriată deatâta năpraznică lăcomie, Varvara se'nspăimânta uneori şi-l ruga să se-astâmpere.

— Ce ştii tu ! — o repezea bărbatul.

Femeia, dornică de tihnă şi de-o vorbă bună, ofta. Atunci, Mafteiu se mânia şi nu mai schimba câte două-trei zile nici-o vorbă cu dânsa. Veronia o mângâia. Apoi, ieşeau amândouă la câmp, ca să privească zările, cari se-apropiau tot mai mult de ele.

3.

Războiul mondial nu turbură bunul mers al familiei Timoteu. Mafteiu rămase la vatră. Anton fu mobilizat pe loc

în calitate de proprietar al casei „Europa" și făcu afaceri formidabile prin furnizarea de cereale către armată. Paul Combra, însă, plecă pe front și căzu prizonier la italieni în luptele dela Piave. Când se liberă, se reîntoarse la Cernăuți și intră în învățământul secundar, în care profesă numai doi ani, căci, în baza lucrărilor de specialitate, fu chemat titular al catedrei de literatură latină la Facultatea de litere. Obținând, după multă alergătură, un credit suficient, reuși să cumpere fabrica de zahăr din Lențeștii-Noui, pe care-o puse pe picioare bune cu o pricepere invidiată până și de Anton. După alți doi ani, Paul se căsători din dragoste cu Lidi Voinarovici, fiica unui profesor pensionar; femeie frumoasă, inteligentă, Lidi îi dădu soțului ei iluzia că e iubit.

Mafteiu își lichidă bunurile din Camena și se mută la Anton, a cărui soție murise atât de tragic la nașterea lui Filip. Varvara, fericită că-i bunică, îngrijea dânsa de băiat, refuzând să-l dea pe mânile unei străine. Veronia nu se duse să locuiască la Paul, ci se instală pe lângă Mafteiu, care se-ocupa îndeamănunt de nepoțelul său, veghindu-i toți pașii. „Filip va fi coroana casei noastre", — îi spunea el lui Anton. — „Noi îi vom da banii, dânsul ne va dărui o mare strălucire, strălucirea unei minți luminate, cu care să se mândrească neamul nostru..." Anton ridica indiferent din umeri, ceeace-l indigna pe bătrân, iar Varvara clătina cu bunătate din cap. Veronia, însă, zâmbea, zâmbea atât de straniu, încât Mafteiu se temea și'ncepea să bodogănească spre necazul lui Anton, care dorea liniște și pace acasă.

La oraș, Mafteiu veni în contact cu tot felul de oameni, dela negustorul mic, cu dugheană în ulița Evreească, și până la profesorii universitari. Limba i se'mbogăți și, spre mirarea lui Anton, Mafteiu începu să citească lucrări

din cele mai grele și să frecventeze diferite spectacole de artă. Anton îl luă în râs câtva timp, însă pe urmă — cum Mafteiu făcea o figură bună în societate și-obținea succese mondene, fiind privit ca un simpatic original — îl invita chiar el pela diferite evenimente artistice din oraș. Bătrânul Timoteiu ajunse să asculte concerte de Bach, pe cari le suporta eroic până la sfârșit, în timp ce Anton rămânea câte-o jumătate de oră la bufet, unde discuta cu alți oameni de-afaceri, melomani doar din obligație mondenă, despre ultimele scăderi dela bursa din Zürich. Când Filip împlini 10 ani, Mafteiu începu să-l ia și pe el la concerte. Băiatul asculta cu seriozitate, aproape cu evlavie. Când Anton dispărea la bufet, Mafteiu îi șoptea: „Iar am rămas numai noi..." — „Noi suntem viteji..." — răspundea cu humor copilul; Mafteiu clipea din ochi și-l mângâia. — „Măi, noi suntem dați dracului, Filipe!" — și-amândoi își zâmbeau ca niște complici.

In timp ce Mafteiu făcea progrese, reușind să cucerească simpatii în cercurile înalte din oraș, Varvara rămânea aceeași femeie simplă și gata de orice jertfă pentru soțul ei. In unele seri de iarnă, când el ieșea în oraș, unde întârzia până după miezul nopții, bătrâna îi spunea „Dormi sănătoasă!" Veroniei și se retrăgea în odaia ei, unde căděa în visare. Câteodată, se-adâncea atât de mult în iluzia trecutului, încât tresărea crezând că a nechezat un cal în apropiere, și voia să se ducă să-l adape. Când se dumirea, zâmbea îngăduitoare cu sine însăși și iar visa, câmpiile nesfârșite din Camena revenindu-i tot mai viu în memorie. Doamne! Ca ieri par'că mai trăia Trifon. Ce băiat bun și frumos — și cum a murit din pricina ei... Gora și Zanchira, Vasâli... Toți veneau la ea, ca să dispară iarăși în depărtările lor, când mașina uriașă a lui Anton se-oprea la poartă. Varvara se scutura atunci cu totul din visurile ei

și ieșea surâzătoare ca o creangă de liliac alb înaintea lui Mafteiu.

— Ce-i, măi femeie? Încă nu te-ai culcat?

— Vezi-că nu! Că atunci cine ți-ar păturі frumos hainele pe scaun și ți-ar fierbe un ceaiu bun?

Asta era plăcerea amândurora când Mafteiu se'ntorcea dela vre-o sindrofie: să bea împreună un ceaiu. Aveau un samovar în odaia lor; bătrâna punea să fiarbă apa și Mafteiu se desbrăca pe'ndelete. Când dânsul îmbrăca apoi, foarte ceremonios, cămașa de noapte, era și ceaiul gata, ceaiul pe care-l beau rușește — o mușcătură de zahăr și-o sorbitură din apa aromată și de-o dulce culoare crepusculară. Mafteiu îi istorisea cu cine-a fost împreună, ce spunea cutare sau cutare, noutățile din oraș și-așa mai departe. Varvara asculta fericită, cu un fel de invidie prietenească, invidie care flata amorul propriu al bărbatului. Apoi, dânsa stingea lumina și, lungiți în pat, mai vorbeau prin întuneric până ce limba lui Mafteiu începea să se îngreuieze de somn. Atunci, își spuneau „Noapte bună!", ca Mafteiu să adoarmă imediat, iar Varavara să se re'ntoarcă la visurile ei sau să mângâie încetișor mânile bărbatului pierdut în somn.

Primăvara, dânsa-l întreba adeseori:

— Oare cum or fi câmpurile anul acesta?

— Cum va vrea Dumnezeu, Varvaro. Ți-i dor de ele? Oiu vorbi mâne cu Anton să-mi dea mașina și-om face o plimbare să vedem cum îs sămănăturile.

Atunci, femeia se bucura ca un copil și se pregătea cu zile înainte, ca și cum ar fi fost vorba de-o întâlnire cu o ființă dragă pe care n'a văzut-o de cine-știe-când.

Vara, Mafteiu îi aducea mănunchiuri de spice aurii din plimbările sale de prin împrejurimile Cernăuților. Varvara

şi le trecea peste faţă şi le punea lângă icoane, aşa că grâul însorea odăiţa, împrăştiind iz proaspăt de ţarină în ea.

Toamna era anotimpul fructelor şi bătrânul Timoteu îşi umplea buzunarele cu mere, pere şi nuci, bucurând-o pe femeie cu aceste daruri, pe cari dânsa le-orânduia frumos pe masă şi pe policioare bătute anume în perete.

Intr'o noapte de iarnă, când se'ntoarse acasă dela balul Crucii Roşii, Mafteiu nu fu întâmpinat de Varvara. Mirat, se duse repede în odaie. Femeia aţipise cu capul pe masă. Bătrânul se-opri nedumerit; apoi, zâmbi şi'ncepu să se desbrace. Fără să vrea, scăpă din mâni o gheată, care căzu cu sgomot infernal. Varvara se trezi; văzându-l pe Mafteiu, roşi, ca şi cum ar fi fost surprinsă asupra unui lucru nepermis.

— Nu ştiu dece's aşa de-obosită, bărbate... — se scuză ea repede.

Femeia pregăti în tăcere ceaiul. Mafteiu îi povestea despre bal, însă Varvara picotea de somn şi-abia dacă-l auzea. Numai ce se puse în pat şi şi-adormi.

A doua zi dimineaţă, Varvara avea înroşiţi obrajii. Mafteiu îi luă temperatura: 39 de grade. Anton telefonă după un medic. Bătrâna avea gripă. Seara, medicul preciză diagnosticul: gripă infecţioasă. După câteva zile, Varvara muri — liniştit, fără cazină.

Mafteiu se resimţi puternic de-această lovitură, însă nu jeli mult. Filip creştea sănătos şi intrase în vârsta plină de contradicţii a pubertăţii. Bătrânul îl supraveghia îndeaproape, ferindu-l de orice turburare periculoasă.

Moartea Varvarei o îndurerase mai mult pe Veronia, care, singuratică, rătăcea ca o fantomă prin numeroasele odăi ale vilei lui Anton. Avea insomnii şi se plimba ceasuri întregi, noaptea, prin hall. Mafteiu se ferea de dânsa. Când o auzea cum se plimbă prin întuneric, lovindu-se uneori

de câte-o mobilă, își astupa urechile și mormăia încîudat, însă nu se ducea să-i spună că se simte deranjat de rătăcirile ei nocturne, căci se temea tot mai mult de dânsa.

Filip era un elev din cei mai străluciți ai liceului „Aron Pumnul". Cu ceilalți elevi, nu legase prietenii. Se izola de ei și nu participa cu nimic la viața lor. Relațiile cu profesorii erau corecte și-atâta tot, căci Filip nu reușea să aibă nici o simpatie specială — pentru nimeni. Un elev venit dela un liceu din Basarabia, se simți atras de dânsul și vru să se'mprietenească, însă Filip rămase rece, ca de-obiceiu. De ciudă, Boris Goncearov îl bătu până la sânge. Afacerea ajungând în fața lui Ipatie Hrisant, dirigintele clasei, Goncearov nu se-apără deloc, ci spuse:

— Timoteu va sfârși prost, domnule diriginte.

— Mafalda mi-a descoperit vre-un semn pe frunte?... sau a tăiat o găină, ca să citească în măruntaiele ei viitorul meu? — îl ironiză Filip.

— Tăcere! Goncearov, voiu propune să fii eliminat pe-o săptămână. Vei pierde bursa. E inadmisibil să-l maltratezi în așa hal pe-un coleg al dumitale. Personal îmi pare foarte rău de-acest lucru, căci te apreciez pentru sârguința și setea dumitale de cunoaștere.

Elevii luară atitudine ostilă împotriva lui Filip, care, însă, nu se sinchisea deloc de-aceasta, ci, dimpotrivă, par'că se bucura de izolarea sa în mijlocul turmei gălăgioase a colegilor.

Intr'o pauză Timoteu se-apropie de Boris:

— Te rog să mă crezi, Goncearov, că-mi pare foarte rău de cele întâmplate. N'aș fi cerut niciodată pedepsirea ta. Pedagogul e un imbecil că te-a denunțat. In chestiunea prieteniei, te rog, însă, să recunoști că nimic nu-l poate obliga pe-un om să accepte fără reciprocitate din partea sa o simpatie.

Boris dădu din umeri.

— Nu ştiu ce să-ţi răspund. Ai subtilităţi, pe cari eu nu sunt în stare să le pătrund. In orice caz, am fost sincer când am afirmat că ai s'o sfârşeşti prost. Odată şi-odată are să bată o mare furtună asupra ta.

Filip dădu la rândul său din umeri.

Cu un an mai târziu, Timoteu află că Goncearov iubeşte o elevă dela „Liceul ortodox de fete". In curs de două săptămâni, reuşi s'o cucerească şi, într'o Duminică după-amiază, ieşi cu ea în Dominic, unde ştia că va fi văzut de Boris, care-obişnuia să se plimbe prin parcul acesta. O sărută în faţa lui.

— Timoteu, — îi spuse calm Goncearov a doua zi, la şcoală, — o iubeşti pe Luchi?

— Evident că nu... — şi zâmbi provocator, ca să-şi scoată din sărite colegul de bancă.

— Ai cucerit-o numai ca să mi-o iei, nu?

— Mă priveşte. Vrei să ne batem iarăşi? Sunt gata...

— Nu vreau să ne batem... Pe tine are cine să te bată, Filipe, — ripostă încet şi misterios basarabeanul.

A doua zi, Boris Goncearov nu mai veni la şcoală. Dispăruse dela gazdă şi, întâiu, se crezu că s'a sinucis. Mai târziu, ziarele publicară că un tânăr a fost împuşcat pe când încerca să treacă, noaptea, Nistrul şi că actele lui de identitate erau eliberate pe numele unui oarecare Goncearov Boris, originar din comuna Mihăileanca, judeţul Hotin. Filip simţi, atunci, un cerc rece în jurul frunţii.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

PARTEA A TREIA

V E R O N I A

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

VERONIA.

1.

— Superb, dragă, superb! Ţie ţi-a plăcut, Ernest? — îl întrebă cu un larg zâmbet de bună dispoziţie doamna director general pe tânărul şef de birou la regionala C. F. R. şi doctor în drept Muşat, care, deşi se plictisise cumplit, se grăbi să afirme cu un fel de voluptate de autoflagelant exact contrariul.

Doamna director general dădu mulţumită din cap. Ceremonia dela Universitate îi plăcuse foarte mult. In aulă, însuşi rectorul — o figură din cele mai decorative — şi aproape întreg corpul profesoral al Facultăţii de litere şi filosofie. Un public imens şi de zile mari. Discursurile acelea în latineşte, strălucita asistenţă, în care şi ministrul de comerţ, vechiu tovarăş de-afaceri cu Anton Timoteu, — întreaga atmosferă o emoţionase pe doamna Adela director general Ipolit Rezeda. Tânărul doctor Filip Timoteu se prezentase admirabil. Doct, distins, totuşi nu pedant, şi frumos ca un zeu, Filip cucerise toate femeile din sală, cari, de dragul lui, se pasionaseră deodată pentru săpăturile dintr'o oarecare localitate obscură din Asia-Mică.

— Face o impresie admirabilă tânărul Timoteu! Doctor în arheologie la douăzecişi trei de ani... Fantastic!

Admiraţia Adelei era sinceră. De când îl cunoscuse —

cu prilejul unui bal al Doamnelor Române, — admira din tot sufletul pe fiul lui Anton Timoteu, cu care soțul ei era în relații de-afaceri. Tatăl lui Filip era flatat de succesele fiului său, însă nu se prăpădea cu firea din cauza lor, ci le înregistra calm, chiar cu oarecare indiferență. In schimb, Mafteiu era în al nouălea cer și se mândrea pretutindeni cu succesele științifice ale nepotului.

— Bătrânul Timoteu are o înfățișare de pioner american. Știi că e simpatic? Dac'ar avea barbă, ar părea un patriarh din cartea de religie.

— Maman, e-adevărat că Timoteii sunt de-origină evreească?

— Prostii, Mabel! — se indignă doamna director general.

— In orice caz, am auzit că e un mister cu ei, — se'ncăpățână Mabel, pe care Ernest Mușat o luase încet de mână, evident fără ca Adela să-i observe manevra.

— Misterul e Mateiu Timoteu, dacă vrei neapărat un mister. Privește-i ochii, tăria lor. S'a ridicat de jos. Om vrednic! — se'nflăcăra Adela. — Cum am spus, pioner. Bunicul self-made-man, tatăl mare comerciant, fost deputat, actual senator, fiul intelectual de înaltă clasă, viitor profesor universitar... Imi plac oamenii aceștia! Ernest, vii la noi, nu? Un pokeraș...

— Cu plăcere, madame... — acceptă grăbit șeful de birou, deși ar fi vrut să-l evite pe directorul general al „Uniunii băncilor de Nord", care nu-l agreia și care-l scosese cu câteva luni în urmă din niște penibile încurcături bănești; aceasta nu pentrucă i-ar fi fost drag tânărul șef de birou, după părerea sa prea afemeiat și fără caracter, ci pentrucă luptase pe-acelaș front cu tatăl lui, colonelul Bibi Mușat, o minune de ostaș și excelent camarad în orice împrejurare.

Şoferul opri la poarta palatului din cartierul vilelor. Doamna director general coborî solemn ca la paradă; când se convinse că n'are public — cele două servitoare, cari ieşiseră la poartă fiindcă le plăcea şoferul..., nu contau, — îşi reluă înfăţişarea normală de femeie obosită şi cum-se-cade şi, urmată de Mabel şi de Ernest, intră în hall, unde, din nenorocire, tânărul dădu tocmai peste cine nu dorise... Directorul general Ipolit Rezeda mormăi sec un „Bună-ziua!" de ghiaţă şi, pretextând că are de lucru, se retrase în biroul său, „sanctuarul", cum spunea când era bine-dispus; furios că Adela i-l aduce iarăşi pe Ernest în casă, începu să foileteze grăbit un dosar mai mult voluminos decât confidenţial, pe care-l scosese dintr'un sertar secret al biroului uriaş şi ultra-modern, după gustul fetei...

— Passe! Am un ghinion teribil astăzi, Mabel.

— Cine n'are noroc la cărţi... — aruncă Ernest, uitând că nu joacă acasă la el, cu Fifişor dela Atlantic, dar o privire de Jupiter-tonans a Adelei îl readuse la realitate, aşa că se repezi să completeze în alt sens: — ...câştigă la loterie!

— Puteai găsi ceva mai interesant, domnule Muşat, — îi spuse glacial Adela. — Doamnele de societate nu obişnuiesc să joace la loterie, ci cel mult poker cu juni şefi de birou, cari uneori îşi uită în vestibul stilul.

După câteva jocuri într'o atmosferă de 20° Celsius sub zero, Adela se ridică.

— Am o migrenă...! Voi, rămâneţi... Jorj, unde-i domnul director general?

Feciorul de casă o conduse în bibliotecă; burzuluit, Rezeda îşi luă imediat în primire soţia.

— Ştii că nu-l suport pe Ernest... Mi-l vâri mereu pe gât!

— Ce expresii, dragă...!

— Te rog să mă laşi în pace cu bontonul tău! Ernest e o secătură, depe urma căruia m'am ales numai cu neplăceri.

— Ştii că nici eu nu-l agreez pe Muşat. Are o singură calitate. E amuzant... — dar, amintindu-şi de „Cine n'are noroc la cărţi...", adause repede: — ...uneori.

— Destul de amuzant ca să-i învârtă lui Mabel capul... Oroarea asta de Ernest mă'mbolnăveşte pur şi simplu, mă'nţelegi? Pe lângă toate, e şi măgar! La minister şi'n societate caută să profite din faptul că tu-l primeşti în casă.

— Stăpâneşte-te, te rog să fii calm. Strigi ca o slugă în grajd...

— Ascultă, cucoană! Eu îs fecior de ţăran şi tatăl meu nu şi-a păpat banii la Paris ca tatăl tău, pentru a cărui memorie am, dealtfel, toată consideraţia, căci a fost un boier cinstit şi cult... Eu vorbesc ţărăneşte! Slavă-Domnului, am ajuns destul de departe cu ţărăneasca mea, cucoană!

— C'est bien... — oftă cu intenţii împăciuitoare Adela. — L'am invitat pe tânărul Timoteu pentru azi după-amiază. Vrei să fii acasă pentru el?

— Evident, cu plăcere! Chiar ţin să-l văd. Doamne, păcat că nu e jurist... Ce mai om de finanţe aş scoate din el! Mabel desigur că-l va evita, ca şi data trecută. Educaţia ta! Dealtfel, să ştii că-l arunc pe scări pe Ernest dacă îndrăzneşte să-ţi mai accepte invitaţiile!

In hall, Mabel îl privea în tăcere pe şeful de birou şi-l compara cu Filip, a cărui figură i se contura clar în memorie.

„Cu veleităţi de savant, Ernest ar fi caraghios..." — şi râse.

— Dece râzi, Mabel?

— Nimic...

— Vii pela mine după-amiază ?

— Să văd...

— Eşti un adevărat Ierihon !

— Fără ca tu să fii asediatorul victorios... N'ai talent muzical.

— Te joci cu mine. Mabel, dece ţii neapărat s'o faci pe femeia fatală? E o figură primejdioasă...

— Mă joc... Adică... ştiu eu? Ernest, am auzit că trăieşti cu o... cu o... doamnă dela Atlantic... E bine? Pe mine, femeiele astea publice nu m'ar excita deloc. Dacă aş fi bărbat, m'ar pasiona mult mai mult femeile simple.

— Calomnii, Mabel ! N'am nici o legătură.

— Ascultă, Ernest... Ai vrea să te căsătoreşti cu mine? Crezi că m'ai iubi? Că m'ai iubi cu adevărat? Ştii... Orice femeie are nostalgia unui mare amor... Prostii, nu?

Muşat rămase cu gura căscată. Simţea că se sufocă. Dacă s'ar căsători cu Mabel, câte neplăceri, multe şi sâcâitoare, ar dispare... Incurcătura cu Fifi, datoriile, plictiseala de funcţionar obligat să-şi îndure la birou dimineţile... Ar putea să ţină cai la Bucureşti... A şi pus ochii pe-un armăsar admirabil ! — Insă, privind-o pe Mabel, îşi dădu seama că dânsa îşi bate iarăşi joc de el şi-i răspunse printr'o glumă. In sinea lui, îşi spuse: „Cum ţi-aş mai trage un douăzecişicinci dacă tat'tău n'ar fi domnul director general Ipolit Rezeda cu legături la ministerul meu ! Fetiţă impertinentă !" — şi-i luă mâna, ca să i-o sărute lung, căci, totuşi, mai punea speranţe într'o alianţă cu familia teribilului Ipolit Rezeda, adevărat dictator financiar pentru întreaga Românie de nord.

— Ernest, răspunde-mi serios la întrebare.

Deastădată, Ernest avu convingerea că Mabel nu-şi mai râde de el şi vru să vorbească, însă fata îl întrerupse:

— Să lăsăm pentru după-amiază chestiunea asta. Voiu veni la tine. Sper că mă vei scuti de plăcerea de-a o cunoaşte pe Fifi... Am oroare de femeile prost fardate.

Ernest căzu iarăşi în uimire, însă se reculese repede, căci doamna director general tocmai îşi făcea din nou apariţia, aşa că se despărţi de Mabel cu cel mai corect „Omagiile mele, domnişoară". De bucurie, îi dărui o sută de lei lui Jorj, care-l salută cu un „Să trăiţi!" de zile mari, înconjurându-şi apoi cu moneda capul tuns chilug.

— In cinstea lui Filip! — se bucură Mafteiu la şampanie, sărutându-şi nepotul.

— In cinstea ministrului... — închină Anton, care spera să se descurce cu ajutorul acestuia din nişte afaceri foarte încurcate. — Mai lasă-l în pace pe Filip, tată!

„Ce ştii tu, Antoane!" — se gândi bătrânul. — „Pentru Filip le-am făcut toate, numai pentru Filip!"

Imediat după ospăţ, Mafteiu se retrase în odaia sa, sus, la mansardă, unde-i plăcea să locuiască. De-acolo vedea până departe câmpiile de peste Prut, câmpiile acelea mănoase, cari îi reaminteau tinereţea. Aşezându-se pe pat, îşi aprinse o „Naţională" şi gândurile îi sburară în împărăţia tainică a trecutului, în care Zanchira, Trifon, Varvara şi Vasâli continuau să trăiască aidoma. „Intr'adevăr, numai pentru gândăcelul aiesta de Filip le-am făcut toate!" — îşi spuse iarăşi dânsul. — „Pentru acest împărăţel al meu..." — Trifon par'că nu-l mai mustra din veşniciile lui. — „M'ai iertat, Trifoane, nu? M'ai iertat de dragul lui Filip..." — şi privi iarăşi câmpiile de peste Prut, asupra cărora toamna coborîse cu toate minunile ei. — „Mâne voiu face o plimbare cu Filip... Numai de s'ar

ţinea frumoasă vremea!" — şi cercetă cu ochii întinsul azuriu al cerului, peste care lunecau câţiva nouri alburii de-o calmă melancolie.

După ce bătu încet în uşă, intră Paul Combra, care era întotdeauna musafir binevenit la Mafteiu.

— Ţi-i şi ţie lehamite de ministrul lui Anton, ha? — râse bătrânul, îmbrăţişându-l. — Şezi oleacă. Doamne, dacă ar trăi Zanchira... Ce s'ar mai bucura! Cum îi merge băiatului tău?

— Invaţă bine... Neam bun şi el! Iată ce voiam să te rog... Convinge-o pe mama să locuiască la mine... Bob ar avea nevoie de cineva pe lângă el. Lidi, ştii cum e... Cred că băiatul se simte cam singur. Vorbeşte cu mama. Mi-ai face un mare serviciu.

Mafteiu se posomorî. O cunoaşte el pe Veronia! Nu se dă ea dusă cu una cu două! S'a cuibărit aici în casă şi-l pândeşte. De zeci de ani îl pândeşte mereu femeia asta. Nu poate face un pas, nu poate scoate o vorbă, ca ea să nu afle, fără ca ea să nu-l privească ironic. „N'am să scap niciodată de dânsa!" — îşi spunea tot mai des Mafteiu. In timpul din urmă, Veronia par'că-şi ascuţise şi mai mult văzul şi-auzul şi-l adulmeca fără cruţare, ca şi cum ar fi fost o ogarcă, iar el o biată sălbătăciune hăituită. „Ce vrea femeia asta dela mine?" — se chinuia bătrânul; odată, o întrebase chiar pe ea, dar Veronia îi râsese în nas, spunându-i că el a intrat în doaga copiilor.

După-amiază, când Filip sună la marele portal de fier lucrat artistic al palatului din cartierul vilelor, Mabel era acasă. Doamna director general se-arăta foarte mulţumită că fiica sa acceptase să fie prezentă la vizita tânărului Timoteu. Filip era în vervă. Insăşi doamna director general, pe care discuţiile cu bază ştiinţifică n'o amuzau decât

oficial, ascultă cu interes o întreagă dizertaţie asupra săpăturilor lui Schliemann. Dupăce fu servit ceaiul, Mabel pretextă că trebue să-l vadă pe comandantul aeroportului, care-o introducea în tainele sborului, şi dispăru misterios — ceeace o înebuni pe Adela. Directorul general, jenat, îşi făcu de lucru cu o ţigară de foi şi se răsti fără nici un motiv la Jorj. Filip urmărea ca dintr'o altă lume toate acestea. Mabel îl fascinase. Ochii ei verzi îl priviseră cu o curiozitate rece, moartă, care-l jignise, dar îl şi interesase. Căutând în amintire, descoperi chipul unei zeiţe egiptene, cu privirea aceea îngheţată şi metalică, în care s'a fixat ca pentru eternitate o înţelepciune rea, nemiloasă, menită să distrugă şi să ucidă.

Ipolit era dezolat de conduita lui Mabel. Adela încerca să risipească atmosfera greoaie, care se lăsase cu o zăpuşeală. Când Jorj îl anunţă pe colonelul Stoian, Adela răsuflă uşurată; peste puţin Filip plecă şi directorul general se deslănţui cu toată furia, fără să ţină cont de prezenţa lui Stoian, care-asista cu un zâmbet neutru — de om pus în situaţie penibilă — la accesul lui Ipolit.

In cele din urmă, Adela isbucni în plâns şi directorul general ieşi trântind uşile, în timp ce colonelul, stângaciu şi transpirat, încerca s'o liniştească pe soţia prietenului său.

Smirnă lângă uşă, Jorj nu cuteza nici să răsufle; încremenise şi-aştepta să i se deschidă pământul sub picioare.

— Locuieşti meschin... — spuse Mabel. — Tablourile astea's oribile. Unde-ai descoperit aceste monstruozităţi?

— Un lichior?

— O ţigară. Ascultă, Ernest... M'am gândit bine. Nu mai doresc să fiu soţia ta. Eşti prea superficial ca să poţi

juca ireproșabil rolul de soț și, mai ales, de soț cum îmi doresc eu.

— Mabel, mă jignești.

— Lasă, Ernest. Imi trebuie un bărbat care să facă o mare carieră, nu gafe... Eu vreau să mă mărit ca să pot fi liberă, mă'nțelegi. Ei da! Așa sunt eu, Ernest... Imorală! Imorală din care cauză vrei. Eu cred că din plictiseală... Tragic, dar așa-i. N'am talent pentru altceva și, din nenorocire, sunt destul de inteligentă ca să-mi dau seama de asta. Nu mai poza, Ernest! Nu te aranjează. Dacă m'ai iubi într'adevăr, n'aș avea dreptul să-ți spun toate astea, însă așa...

— Cum poți spune un astfel de lucru...? — se revoltă, congestionat, șeful de birou.

Glasul lui Mabel fu aspru ca o flacără de-oțel:

— Destul!

Ernest începu să se plimbe prin cameră; furios că nu găsește ce să răspundă, încercă să-și disimuleze într'un fluierat enervarea; privirea fetei îl urmărea batjocoritoare și bărbatului îi venea să plângă de ciudă. Până acuma, nici o femeie nu-i vorbise în felul acesta. Toate îl trataseră ca pe-un băiat bun, amuzant și de societate — supunându-se vesele capriciilor lui de-amant răsfățat.

— Te urăsc... — isbuti să spună el în cele din urmă.

— Asta n'are nici o importanță, — îi răspunse Mabel. — Ce-aș putea face cu un bărbat slab ca tine? Nu ești în stare să suporți măcar insulta unei femei. Hai să ne împăcăm, Ernest. Acuma poți să-mi ofer un lichior... chiar două.. Acasă, n'am băut decât ceaiu... Cunoști superstițiile familiei mele... — zâmbi fata, fără să observe focul periculos din ochii bărbatului.

Ernest se execută. Dupăce Mabel puse pe masă păhărușul, bărbatul o cuprinse brusc și-o sărută. Apoi, amețit

de ea, începu s'o strângă tot mai puternic în braţe, apăsându-şi bărbia de gâtlejul fetei, care încerca zadarnic să se apere. Reuşind să-şi elibereze un braţ, Mabel îl pălmui pe bărbat.

— Idiotule! Imi rupi rochia... Un bărbat inteligent nu se răsbună în felul acesta!

Ernest o lăsă; transpirat, cu părul năclăit şi slobozit pe frunte, gâfâia; Mabel îşi refăcu indiferentă toaleta. Când termină, îl rugă calmă să-i dea încă o ţigară. Ernest trase un sertar al biroului şi scoase un revolver, caraghios de mare, spunând apăsat şi rar:

— Mabel, dacă mai vorbeşti ca adineaori, îţi jur că-mi trag un glonte în tâmplă. Pleacă! Pleacă imediat! Înţelegi? Pleacă odată! Căţea nerusinată!

Fata se-apropie de el liniştită şi, privindu-l ţintă în ochi, îl pălmui încăodată.

Apoi, luându-şi mânuşile şi poşeta, plecă încet, ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic. Inebunit, Ernest îşi rupse gulerul, care-l sufoca, şi'ncepu să râdă isteric. Revolverul, însă, şi-l pusese liniştit la-o-parte. După ce bău din sticla de lichior, trimise servitoarea după Fifi, care veni imediat, giugiulindu-l cu buzele ţuguiate:

— Vai, Erni-mumosule! Cine te-a supărat?

In preajma lui Fifi, Ernest îşi recâştigă încrederea în sine; mângâindu-şi amanta, se gândea în ce fel să se răsbune; cum dânsul sta aşa, încurcat, artista îl găsea frumos ca un actor de cinematograf în rolul unui ofiţer colonial, pe care-l aşteaptă moartea în pustia perfidă şi, de preferinţă, în technicolor...

Seara, înfruntând zâmbetele cu subînţeles ale prietenilor săi, Ernest Muşat ieşi cu Fifi pe strada Iancu Florndor. In dreptul cinematografului Capitol, o întâlni pe Mabel. Ernest deveni palid de furie când constată că

domnișoara Rezeda surâde ironic, cu o privire de dispreț pentru Fifi, care încerca — fără succes... — să fie cucoană la brațul lui.

— Dece te-ai indispus, Erni-mumusețeo? — ciripi artista.

— Taci, gâscă! — scrâșni dânsul. — Nu ești în stare să trezești nici măcar gelozia unei vrăbii! Și-acuma te rog să nu'ncepi să-mi bocești pe stradă! Cum naiba de te mai țin ăia dela Atlantic-bar?

Cum ochii lui Fifi se'mpăienjeneau de lacrimi, cari amenințau să se transforme într'o Niagară, Ernest o'mpinse într'o cofetărie, unde-o lăsă să plângă în voie, iar dânsul se duse glonț la Pamula, ca să bea până la miezul nopții cu câțiva cunoscuți pescuiți la'ntâmplare pe strada Ianeu Flondor.

Seara, Ipolit îi făcu o scenă groaznică lui Mabel. Fata ascultă calm, fără să riposteze — ceeace o scoase din sărite pe Adela, care începu să plângă. La urmă, plictisit, directorul general plecă în oraș, de unde se re'ntoarse târziu, fără ca supărarea să-i fi trecut. Spre mirarea sa, o găsi pe Mabel așteptându-l în biroul său.

— Am îndrăznit să intru în sanctuarul tău, papà, ca să-ți spun că mă voiu mărita cu Timoteu. Ai dreptate. E un băiat frumos, cult, de viitor, așa că nu pierd nimic măritându-mă cu el.

Directorul general pufni de câteva ori pe nas; se temea că Mabel își bate joc de el, însă sfârși prin a se convinge că fiica sa vorbește serios și fața i se deschise a vreme bună.

— Mă bucură, Mabel. Voiu aștepta ca băiatul să-și facă o situație și, apoi, voiu aranja cu Anton cele de cuviință. Mamei i-ai spus?

— Da. Noapte-bună, papà. Lasă ca viitoarea doamnă Timoteu să te sărute... — și făcu o reverență. — Visuri plăcute!

— Noapte-bună, fetițo! Mi-ai făcut o mare, foarte mare bucurie.

— Sunt un copil bun, papà! — se răsfață Mabel. — Bay... bay! — și ieși cu întreaga lumină din biroul directorului general.

Ipolit se'ntinse obosit pe canapea. Simțea o bătrânețe ciudată în sine. Medicul l-a avertizat în repetate rânduri să evite sforțările și enervările. El, însă, n'a ținut seamă de sfaturile medicului. Acuma regreta și se temea: deși, pe front, văzuse de-atâtea ori în față moartea, — astăzi imaginea ei îl înfricoșa. „Măcar de-aș muri subit!" — își dorea dânsul adesea, căci zăcerea și durerile îl îngrozeau; uneori se uita cu o privire stranie la revolverul său și se tot juca într'un fel de absență cu arma.

Adela se furișă pe vârful picioarelor în birou; directorul general n'o auzise intrând; văzându-l palid și nemișcat, femeia avu o senzație de groază și-alergă la el.

Ipolit își deschise ochii și zâmbi liniștitor, deși obosit:

— Ce e, Adela?

— Nimic... nimic... — se gângăvi dânsa și-l sărută cu o patimă, pe care el n'o înțelese decât când observă că broboane de sudoare năvăliseră pe fruntea ei.

— Nu te teme, Adela. Nu se va întâmpla atât de curând... Mă simt încă destul de sănătos.

— Nu m'am gândit la asta! — minți femeia. — Ești tânăr și puternic.

— Sunt tânăr și puternic, — zâmbi Ipolit și-o sărută recunoscător pentru această minciună. — Vom mai trăi o sută de ani, nu? Adela, Adela! Tu trebuia să te faci medic...

— Sigur! Acuma, hai la culcare, Ipolit. Ai lucrat destul ca un rob astăzi și-ai avut și destule supărări. Mâne dimineață toate vor fi frumoase și-am să caut să nu mai ai nici o supărare. Ne-am înțeles?

— Hai cu mine, Filipe.

— Numai să-mi iau fulgarina, bunicule! — sări vesel tânărul, căruia îi plăceau respus de mult plimbările singuratice cu Mafteiu.

Ieșiră în stradă; o burniță subțire încenușa orașul.

Timpul se schimbase peste noapte. Cu toate că nourii acoperiseră cerul, dimineața aceea avea ceva atât de clar și de proaspăt în ea, încât bătrânul Mafteiu sorbea cu nesațiu aerul răcoros. Filip își privi cu dragoste bunicul. Ce bărbat frumos era el — cu părul lui alb, cu profilul de soldat roman, dârz și ne'nfricat, și cu luminile acelea aspre în ochi! Filip se simțea mai bine lângă Mafteiu decât lângă Anton, care vorbea întotdeauna numai despre cifre și relații mondene. Tânărul îl luă de braț pe bătrân.

— Incotro astăzi, bunicule?

— Spre câmpurile noastre, nepoate. Să mângâiem oleacă țărna aceea binecuvântată, că tare mi-i dor de ea.

Plecară cu tramvaiul până la podul de peste Prut. Acolo, coborîră, trecură podul și linia ferată și, apucând printr'o uliță, se pomeniră în câmp. Sămănăturile de toamnă încolțiseră și verdele lor lucea înviorător. Mafteiu se plecă și-și duse palma peste grâu.

— Eh, măi băiete! Minunat lucru este să ari și să sameni. Când ieșeam la țarină, s'o însămânțez, aveam o plăcere ca și cum din mine ar fi curs sămânța cu care binecuvântam pământurile! In zilele în cari semănam,

nu mai sufeream nici o muiere pe lângă mine. Hai să ședem aici. Lanurile's ca un vin...

O liniște aproape nefirească se-așternuse peste țarini. Când și când, câte-o ciocârlie încerca înalturile ca, apoi, să recadă în apele tăcute ale după-amiezii. Locomotivele cari manevrau în gara Moși lunecau ca prin vis.

Bătrânul întrebă fără nici o introducere:

— Iți place fata lui Rezeda?

Filip se smulse din farmecul priveliștii.

— E o fată frumoasă.

— Trebuie să te'nsori cu ea, Filipe. Anton mi-a spus că directorul general ți-ar da-o bucuros. Ești moștenitorul unei averi uriașe, mult mai mare ca a lui Combra, care, slavă Domnului, e și el destul de bogat. Dece nu ți-ar da-o? Apoi, ai în fața ta un viitor strălucit...

— Cred că n'aș fi fericit în căsătorie, bunicule. O Mabel Rezeda pretinde un soț monden, care să se-ocupe mult de ea, s'o cultive... N'aș putea face toate acestea, bunicule. A fi soțul unei Mabel Rezeda, înseamnă o profesiune... Și știi cât de mult țin la altfel de lucruri.

— Trebuie să te'nsori cu ea, Filipe! — se'ncăpățână Mafteiu. — Timoteii au nevoie de sânge bun, nobil. Mă'nțelegi, Filipe? Noi suntem sânge de robi. Dacă nu ni-l vom amesteca, vom pieri, căci este un fel de otravă în noi. Nu uita că tatăl meu a fost spânzurat pentru o ucidere. Câte n'am făcut eu ca să uit asta?! Sunt bogat, dar lucrul acesta nu mă mulțumește. Vreau ca tu să ajungi cât mai sus.

— Până unde, bunicule?

— Până acolo, unde umbra tatălui meu nu te va putea urma ca să te chinuiască.

— Dece nu se simte chinuit tatăl meu? Pe el nu-l turbură niciodată trecutul tău. Dimpotrivă, par'că-l a-

muză... Sunt sigur că, dacă ar întâlni pe fantoma lui Inochent Timoteiu, i-ar propune la repezeală o afacere...

— Tatăl tău e doar o simplă întâmplare în familia noastră. Rolul lui a fost să-ți dea ție viață. El nu poartă semnul Timoteilor pe frunte. Intr'însul s'a aruncat ceeace e mai slab în mine. In tine, ceeace e mai bun. Deaceea, va trebui să lupți pentru a goni răul care-apasă asupra neamului nostru. Filipe, vreau să fii puternic, să fii un Timoteu ne'nfricat. Căsătorește-te cu Mabel. Fă-i câțiva copii. Apoi, poți să-ți trăiești propria viață.

Filip zâmbi: Mabel și copii...!

— Bunicule, aș vrea să-mi cumpăr câteva hectare din pământul ăsta, să-l ar și să-l samăn. Dece vrei să-mi apeși umerii cu povara întregului neam al Timoteilor?

Burnița se'ntețise; totuși, Mafteiu și Filip nu plecară. Ploaia îi înviora, ca și cum ei ar fi fost ierburi. Tânărul își ridică spre cer fața, ca stropii să-i cadă pe-obraji. Mafteiu smulse un fir de cimbru uscat și-l sdrobi între degete, ca să-i bea, apoi, mirosul puternic. Zările se cufundaseră în burniță și-orașul aproape că nu se mai vedea. Totul par'că intra într'o lume veche, unde ființele se mișcă ireal, ca'ntr'o legendă, pe-un fundal cenușiu, cercetat mai des de pajere ne'nțelese și stihii decât de oameni.

„Oare m'aș putea ridica aici, tare, singur, în această moarte a câmpiilor?"

— Minunat îi pământul aiesta toamna! — vorbi Mafteiu.

— Iți vine să te desbraci și să te scalzi în aerul răcoros. Ce lărgime frumoasă pentru ochi!

— Ca marea pentru corabie...

— Par'că-i tabloul unui maestru flamand. Dacă am avea un Breughel, care să ne redea câmpiile acestea...

— spuse, mai mult pentru sine, Filip. — N'am văzut niciodată un mai frumos cer fumuriu. Privește grămezile acelea de dovleac. Uite cum arde roșul lor. Bunicule, tu crezi că e neapărată nevoie să ne sbatem pentru a fi fericiți? Oare nu e mai ușor să afli într'o colibă fericirea?

Bătrânul se posomorî:

— Să nu spui asta, băiete. Eu sunt fericit pentrucă m'am sbătut și e nevoie să te sbați și tu la rândul tău. Pentru gloria casei noastre, Filipe. Ah! Știi tu ce'nseamnă să pornești de jos, să lupți, să dobori obstacolele...?! Vezi, pălmile mele au bătături. Am rânit grajdul cu ele, am arat, am sămănat, am secerat... Apoi, am văzut că nu e destul atâta. Și-am început să mă cultiv, să citesc, să mă informez... Te-asigur că sudorile mi-au curs maidihai ca la sapă... Acuma, tu vii și-mi spui că nu trebuie să te sbați!

— Bine, bunicule, — zâmbi Filip, — dacă vrei mata, mă voiu sbate... — însă, deodată, simți că va avea nevoie să se lămurească odată și-odată față de sine însuși; amâna mereu această socoteală; se temea de ea. — „Poate c'ar fi mai bine să nu fac nimic un timp..." —; știa, însă, că demonul lucrului și-al lăcomiei de-a cunoaște nu-i va da pace. — „Atunci?" — și privi înălțimile fumurii, cari se deschideau ca o prăpastie spre eternitate.

Cerul nu-l lămuri cu nici un răspuns.

„Oare n'am devenit bătrân înainte de vreme? Alții de vârsta mea fac chefuri, se veselesc și se'mbată..." — și-și aminti de-o petrecere uriașă cu câțiva colegi la „Colibri", de pe urma căreia se alesese doar cu o grozavă durere de cap, așa că renunțase fără părere de rău la chefuri. — „Începe să nu-mi mai placă nimic. Știu că mâne va fi la fel cu azi, poimâine cu mâne și-așa mai departe. N'am în ce să mă angajez. Averea Timoteilor mă pune la adă-

postul oricărei aventuri care să aibă gust de moarte și de inedit. Singurul meu refugiu poate fi studiul. Cât de puțin lucru e studiul la o vârstă ca a mea!" — și Filip simți deodată o irezistibilă poftă de-a alerga, de-a se bate, de-a face ceva violent, care să-l obosească, să-i aducă sudoare pe frunte, să-i grăbească inima sau chiar să l doboare. — „Dar nu-mi pot permite așa ceva. Eu trebuie să fiu tânărul distins, de viitor, cum mă vor bunicul și tata... Doamne! Cine-știe... Poate că mâne voiu gândi altfel... Ploaia asta dă nervi. Oare dece's obositoare toate lucrurile frumoase?"

O căruță scârțâia jalnic pe șoseaua spre Lujeni. Seara începea să coboare și semafoarele dela gara Moși se luminaseră acum. Filip își închise ochii. Stropii de ploaie loveau ca o dulce muzică pământul, răscolind cele mai ascunse melancolii cosmice. Mafteiu asculta cu atenție, gândindu-se cât de bine va prinde sămănăturile de toamnă această ploaie, care venea tocmai la timp.

„Oare Mabel ar sta cu mine în câmp pe-o ploaie ca asta?" — se'ntrebă Filip, jucându-se cu lampa de buzunar, a cărei burniță luminoasă cădea auriu peste brazde. — Bunicule, crezi că Mabel ar putea lucra pământul cum l-a lucrat bunica? Te rog să nu râzi, ci să-mi răspunzi sincer.

— Nu. Dar ce nevoie ar avea Mabel să lucreze pământul? Pui niște întrebări astăzi! Asta-i bună... Am să i-o spun directorului general când l-oiu întâlni!

— S'o luăm către casă, bunicule.

— So, măi băiete.

2.

După ce termină să redacteze un articol de specialitate, destinat unei reviste de filologie clasică din Berlin, la care colabora de mulți ani, profesorul universitar Paul Combra stinse lumina depe biroul vast și plin de cărți și, întinzându-și mijlocul amorțit de prea multă nemișcare, se duse la fereastră; ridicând storul și ștergând sticla aburită, privi lung în stradă.

„Cum s'a schimbat vremea de ieri până azi!"

Fășii de ceață se târau ca niște reptile în jurul becurilor electrice, ca, apoi să se risipească sub luna care luneca printre nouri neverosimil de albi în această noapte jilavă și rece ca o alee de cimitir. Un câne tăie fără grabă strada. Apoi, trecu o birjă; caii răspândeau pe nări aburi groși și profesorul își spuse că trebuie să fie strașnic frig afară. Intr'adevăr, polițistul dela colțul străzii tropăia de zor ca să-și mai încălzească picioarele și Paul era bucuros că stă în odaia asta caldă și confortabilă și că nu e nevoie să alerge pe-afară în frigul jilăvit de ceață. Lăsând din nou storul, se re'ntoarse la birou, unde făcu lumină. Clipi de câteva ori din ochi, căci lumina era destul de puternică și, ca întotdeauna înainte de culcare, își goli pe birou buzunarele: banii, ceasul, stiloul, pieptenele și alte mărunțișuri.

Când se gândi că asta e prima noapte pe care-o va petrece fără Lidi în dormitorul alăturat, simți o neplăcere adâncă și încăpățânată. Faptul acesta îl enerva cu atât mai mult, cu cât nu se mai putea gândi decât cu un fel de silă plictisitoare la dânsa.

Cum era încă prea curând ca să se culce și neștiind cum să-și alunge altfel gândurile dela soția sa, se hotărî să citească un roman ușor, de Wallace, pe care-l cumpă-

rase mai de mult, și se'ntoarse cu fața către policioara de deasupra divanului, pentru a căuta cartea; deoarece lumina nu ajungea până acolo, ridică abajurul lămpii de pe birou.

Până acuma, crezuse că se află singur în cameră. Deaceea, fu foarte uimit când îl văzu pe Bob, îmbrăcat numai în cămașa de noapte, ghemuit într'un colț al divanului. Vru să-l certe, însă deslușì repede un aer atât de neobișnuit pe fața băiatului, încât, renunțând, îl întrebă calm și-aproape blând:

— Ce cauți aici, Bob? Trebuia să fii de mult în patul tău și să dormi. Când ai intrat în camera mea?

— Cred că de vre-o oră. Dar lucrai și nu voiam să te întrerup. Tată, te rog să nu mă gonești. Lasă-mă să stau lângă tine. N'o să te deranjez de loc.

Paul ridică din umeri:

— Nu, nu mă deranjezi, — însă, de fapt, era grozav de stânjenit de prezența băiatului.

Până acuma, aproape că nici nu se gândise că-l are pe Bob ; Paul Combra nu ținuse la băiat mai mult ca la o mobilă oarecare sau la o carte. Nu-l vedea decât la masă — și-atunci destul de rar, căci profesorul obișnuia să ia prânzul abia pe la orele două și jumătate, când se'ntorcea dela universitate sau dela fabrica de zahăr, al cărei proprietar era. Intr'adevăr, niciodată nu-și sesizase băiatul mai mult decât ca pe-un elev oarecare, vârît în uniformă corectă și reglementar kaki, înalt și robust — și-atâta tot. Acuma observa pentru întâia oară că Bob nu e numai înalt și robust, ci și gingaș, de-o ciudată gingășie bărbătească — și-aruncă lumina lămpii de pe birou asupra lui.

— Câți ani ai tu, Bob ?

— Șasesprezece. Șasesprezece și două luni...

— Da, da... — spuse Paul, fără rost, și se-apropie de dânsul.

Timid, căci nu obișnuia astfel de gesturi, profesorul își trecu palma peste obrajii și bărbia băiatului. Un puf moale și ușor, o brumă aurie începea să i-o acopere, și Paul îl mângâie pe creștet, oprindu-și mâna pe gâtul adolescentului.

„Același gât ca al lui Lidi, svelt și bine'nălțat", — dar gândul acesta îl indispuse. — „Lidi are gât mult mai gros. Oare cu cine-a fugit?" — se'ntrebă dânsul din nou. — „Cu Peterle?" — și-i veni în gând că, astăzi, nu l-a văzut pe Heinz Peterle la fabrică.

Afară, un țignal sună strident. Paznicul de noapte. Paul se duse la birou și stinse lampa electrică. Apoi, orbecăind prin întuneric, se re'ntoarse lângă băiat. Era o liniște foarte mare, așa că respirația lui Bob se-auzea lămurit. Atingând cu mâna pielea canapelei, avu o nesuferită senzație de răceală și, ca să și-o alunge, căută mâna băiatului, care era de-o căldură molcumă și plăcută („...ca de sobă, dimineața, după ce, seara, a ars un foc sdravăn în ea...").

— Cum îți merge la școală, Bob?

— Bine, tată. O să fiu iarăși premiantul întâiu al clasei, — și, după o tăcere, adause: — De fapt, lucrul acesta l-ar merita Luciliu, dar deh! Eu sunt fiul lui Paul Combra...

Profesorul ghici o oarecare amărăciune în glasul băiatului.

— Ai impresia că... ăsta... cum îi spune?... Luciliu e un element mai bun decât tine?

— Luciliu e de zece ori mai inteligent și mai muncitor ca mine, însă tu ești marele Paul Combra, și tatăl prietenului meu nu e decât consilier la Curtea de Apel... Om foarte cum-se-cade, prețuit în cercurile de magistrați,

însă, dealtfel, numai un oarecare Iosif Antonovici... Pe când tu... Tu ești profesor universitar, membru corespondent al Academiei Române, directorul revistei „Clasicismul latin", fost secretar general la Instrucțiune, proprietarul fabricei de zahăr din Lențești...

— De unde le știi toate acestea?

La geamuri, ceața se lipea cu mii de tentacule alburiu. Cineva merse pe sub fereastră și pașii se-auziră lovind puternic lespezile trotuarului. Orologiul primăriei bătu depărtat miezul nopții și sunetele se pierdură tânguitor în faldurile ceței, care-amenința să înece orașul.

— Tată, tu te culci în dormitor sau aici?

— Cred că voiu dormi aici, — îi răspunse Paul, căci atmosfera odăii alăturate, în care trăise Lidi, l-ar fi enervat peste măsură („Patul mai păstrează izul ei și parfumurile au intrat prea adânc în mobile, ca să nu mai stăruiască și acuma", — se gândi dânsul, plictisit și furios în acelaș timp). — Trebuie să recitesc articolul, pe care l-am terminat adineaori și, dimineață, o să-l am la îndemână.

Bob spuse cu glas mic și rugător:

— Vrei să-mi faci o bucurie?... o mare bucurie?... și Paul simți cum mâna băiatului se sbate în a sa.

— Da, desigur. Cu plăcere... Ei, să vedem ce-mi ceri... Ai nevoie de bani?

— Nuu! Lasă-mă să stau aici, lângă tine, noaptea asta.

— Bine, Bob, — protestă Paul, — dar n'o să ai unde dormi aici și e prea târziu să deranjez servitoarea ca să-ți aducă patul din dormitorul tău...

— Tată, te rog foarte mult... Voiu dormi în fotoliu. Oh, e foarte comod! Intr'o excursie, am dormit în ieslele din grajdul unui țăran. Zău! Și te-asigur c'am sforăit ca

un leu! — spuse repede băiatul și se grăbi să adauge cu un surâs: — Însă acuma nu voiu sforăi deloc...

Paul zâmbi prin întuneric. O amorțeală plăcută îl îndemna la somn. Era pentru întâia dată, de trei ani încoace, că nu-l chinuia spectrul insomniei. Capul lui Bob se lăsase pe umărul profesorului, Paul avea impresia că sprijinește ramul tânăr al unui pom, care înflorește pentru prima oară.

— Mă lași, tată?

— Da, Bob.

— Îți mulțumesc foarte mult, — și-și așternu fruntea în mâinile tatălui său. — Știi... vreau să te mai rog ceva... Să-mi spui dacă mă iubești...

— Dacă m'ai fi întrebat ieri, n'aș fi știut ce să-ți răspund. Astăzi, însă, pot să-ți spun că te iubesc foarte mult. Dar vreau să-mi spui și tu ceva. Cred că nu m'am purtat prea atent cu tine până acuma... Cu toate acestea, ai venit la mine... Și-ai venit într'un timp... hm!... greu... penibil de suportat pentru un om de vârsta mea... Cred că nu mă'nțelegi...

— Ba da, tată... Mama te-a lăsat singur...

— Da. Și te-a lăsat și pe tine. Ai iubit-o mult? Crezi c'o voiu putea înlocui în inima ta?

— Tată, eu îs tânăr...

Paul se simți isbit și spuse blând:

— Bob, asta nu trebuia s'o spui. M'a durut.

Băiatul se făcu mic lângă tatăl său și-și lipi din nou fruntea de mânile lui.

— Ai venit la mine fiindcă mă știai singur?

— Da. Eu te iubesc foarte mult. Tu, însă, n'aveai niciodată timp și nu mă vedeai. Știi că sunt la curent cu tot ce lucrezi tu? Mi-am comandat chei după sertarele biroului tău și cunosc toate proiectele tale, toată munca ta,

atât în știință cât și în industrie. Te rog să nu mă pedepsești pentru asta, căci eram foarte fericit în felul acesta. Știam că ești mare și puternic, însă simțeam că ești singur. Când mama a plecat, am crezut că e bine să mă ai în apropiere.

Paul se ridică depe canapea, ca să se plimbe prin întuneric. De-obiceiu, plimbarea prin odaie îl liniștea. Acuma, însă, ea nu produse nici un efect, și dânsul se lăsă iarăși lângă Bob, care, temându-se că l-a supărat pe tatăl său, se făcuse mic pe canapea.

— Măi băiete, nu te mai amărî. Sunt foarte fericit că, astăseară, te-am descoperit pe tine, încât restul n'are nici o importanță.

Apoi, profesorul aduse din dormitor așternutul și-l culcă pe Bob.

— O s'avem loc amândoi pe canapeaua asta largă cât Prutul! — spuse Paul, care, totuși, nu se culcă lângă băiat, ci se-așeză, îmbrăcat, în fotoliul adânc și comod.

Peste puțin, Bob adormi și Paul se cufundă în singurătăți. Începu să se gândească la situația creată prin fuga lui Lidi. Nu-l interesa ce vor spune colegii dela facultate, funcționarii dela fabrică sau cunoscuții. Comentariile pe cari le vor face cercurile mondene din Cernăuți știa că-l vor lăsa rece, — cu toate că se va simți jignit în demnitatea sa de bărbat. Il durea, însă, faptul că Lidi-l părăsise fără nici o explicație, când dânsul avusese întotdeauna atâta încredere în ea. „Cu cine a fugit?" — se'ntrebă pentru a suta oară Paul. Și trebui să dea iarăși neputincios din umeri. N'a iubit-o niciodată profund pe Lidi, dar a crezut dealungul anilor că între sine și soția sa s'au stabilit raporturi corecte, consfințite și prin nașterea copilului, raporturi cari nu se cădea a fi rupte — și încă într'un mod atât de laș. „Putea, cel puțin, să-și

ia rămas bun dela Bob!" — și-și strânse pumnii, lăsând să-i scape un cuvânt greu la adresa femeii.

Băiatul gemu prin somn și Paul ascultă atent, însă nu se mai auzea decât o respirație liniștită și regulată. Apoi, gândurile își continuară iureșul. „Incă nu sunt bătrân, dar la cincizeci de ani ai dreptul la o anumită siguranță de viață, surprizele devin nimicitoare la vârsta asta..." — și se'ndârji atât de mult împotriva soției sale, încât sfâșie cu unghiile pielea fotoliului. Nu reușea să stea locului. Somnul nu va mai veni și gândurile îi vor rupe nervii. Se ridică din fotoliu și se duse la băiat. După ce-l sărută — ușor, ca să nu-l trezească, își îmbrăcă blana și ieși în curte. Ceața îl înecă, îl bătu cu aripile ei umede, îl zugrumă cu mii de tentacule elastice și lipicioase, i se furișă, prin mâneci, până la piept, și Paul se grăbi să descuie garajul, însă ceața îl urmări și-aici, amenințând să-l sufoce. După ce controlă dacă mai e suficientă benzină în rezervor, luă loc la volan și mașina — o mare și grea limuzină Daimler — lunecă tăcut până în stradă. Farurile transformaseră în falduri de-argint ceața și profesorul avu impresia că se află în fundul unui ocean fosforescent, realizat de fantezia unui fumător de opiu. Parcurse încet strada Universității și Piața-Unirii. Casele abia se deslușeau din puroaiele lăptoase ale pâclei și copacii păreau scheletele monstruoase ale unor înecați. In apropierea gării centrale, văzduhul se mai limpezi și Combra dădu viteză. După câteva minute trecu podul peste Prut și-opri mașina. Luna, eliberată de giulgiurile cetei care se mai menținea numai deasupra râului, halucina valea imensă și tăcută. Departe câinii lătrau a somn — și rar pe unde mai lucea câte-o fereastră. Spre-apus, însă, o mare de lumină: fabrica de zahăr — o alcătuire enormă de beton și fier, cu o mulțime de clădiri auxiliare, pe lângă cari sta-

ţionau zeci de vagoane ale liniei ferate din patrimoniul întreprinderei lui Paul Combra. Profesorul coborî geamurile limuzinei şi-aspiră cu putere aerul; apoi, îşi aprinse o ţigară şi, pornind mai departe, ajunse în curând la fabrică, unde se interesă imediat de chimistul Heinz Peterle.

Găsindu-l în laborator, între sute de-aparate complicate, îl salută cu o uriaşă bucurie şi uşurare.

— Mă temeam, — îi spuse cu câteva minute mai târziu, — că dumneata ai fugit cu Lidi.

Peterle nu-l înţelese şi Combra trebui să-i explice totul.

— Evident, a fost o prostie să mă gândesc că tocmai dumneata ai putea să-mi faci una ca asta. M'ar fi durut nespus de mult.

O retordă cu un lichid de suave reflexe plesni în mâna chimistului, însă Combra nu acordă nici o semnificaţie acestui fapt.

— Dacă aş fi iubit-o, aş mai trăi numai pentru răsbunare... Aşa, însă...! In orice caz, gestul soţiei mele m'a sguduit. Şi-aveam atâta încredere în ea! O încredere oarbă! Peterle, te rog să-mi ajuţi... Vreau să uit umilirea asta. Imi spuneam dăunăzi că am putea începe lupta cu trustul lui Weinblum... Lucrul acesta mă va pasiona.

A doua zi, Paul se duse la Timotei, să-şi caute mama. Timoteii nu erau acasă şi Combra se bucură că nu va trebui să le dea explicaţii cari l-ar fi umilit.

Veronia ascultă fără să-l întrerupă pe fiul ei.

— ...aşa că te rog să vii să locuieşti la mine. Bob are nevoie de-o femeie pe lângă el. Oare eu nu mai sunt feciorul tău, mamă? Dece nu vrei să te desprinzi de casa Timoteilor?

Veronia îl mângâie pe creştet.

— Nu grăi aşa, Paule. S'ar putea să nu-mi iubesc fiul

bun care ești tu? Dar soarta mea e să nu mă desprind niciodată de Timotei... Adică... — însă femeia căzu iarăși în tăcere și Paul Combra oftă, resemnat să plece fără ea.

După-amiază, trecu pela fabrică, însă nu-l mai găsi acolo pe chimistul Dr. Heinz Peterle. Prietenul său cel mai bun plecase cu acceleratul de dimineață în direcția frontierei și profesorul primi după câteva zile această scrisoare:

„DOMNULE DIRECTOR,

Vă rog să mă iertați. Nu vă pot da altă explicație decât că mi-a fost imposibil să mai rămân la Cernăuți. Vă scriu din Hamburg. Deseară mă îmbarc pe „Bremen" pentru New-York, de unde voiu pleca la San-Francisco.

Al Domniei-Voastre,

DR. HEINZ PETERLE)*

Combra înțelese și-o urî și mai mult pe Lidi. Lipsindu-i ajutorul lui Peterle, care fusese mâna sa dreaptă în fabrică, profesorul renunță deocamdată să înceapă lupta împotriva trustului Weinblum și-și îndreptă către Bob atenția. Combra făcea lecturi cu dânsul, excursii lungi prin împrejurimile Cernăuților și, seara, ascultau împreună muzică și radio.

---

*) Translatlanticul „Bremen" a avut o călătorie grea din cauza unei furtuni extrem de violente, care l-a surprins în apropiere de New-York.

Desprindem din jurnalul de bord:

Uraganul se menține cu aceeași intensitate.

Pasagerul Dr. Heinz Peterle, clasa II-a, cabina 113, a dispărut în cursul nopții. La orele 23 a mai fost văzut pe puntea superioară și rugat să se înapoieze în cabină. Cercetările întreprinse imediat n'au putut stabili dacă e vorba de o sinucidere sau de-un accident. Ipoteza unei crime e cu totul exclusă.

Deși băiatul se bucura de toate acestea, Combra surprindea, totuși, un fel de tristeță turburătoare în ochii lui și-l întreba adesea de cauza ei, dar Bob tăcea cu încăpățânare și, în cele din urmă, profesorul renunță să-i mai cerceteze cauzele.

Doar rareori îl mai întreba, numai ca să fie cu conștiința împăcată:

— Bob, ce-i cu tine, Bob?

— Nimic, tată, — și băiatul se'nchidea în tăcerile lui stranii, cari îl chinuiau până la insomnie pe Paul Combra.

Profesorul îl privea lung, dar Bob își păstra masca — aceeași mască tragică, peste care timpul punea o gingașă paloare. Dela o vreme, par'că și ochii căpătau o turburătoare aburealâ de mâhnire, fără posibilitate de înlăturare.

— Bob...

Băiatul zâmbea și Paul își pleca privirea.

Filip frecventa regulat casa directorului general Ipolit Rezeda. Orașul îi și logodise; bărbații îl invidiau pe tânărul Timoteu, iar femeile pe Mabel. Bătrânetul — îi invidia pe-amândoi. Doamna director general surâdea misterios în societate, iar Ernest își pierdea firea și nopțile la Atlantic-bar, de unde ieșea palid și cu privirile rătăcite, abia spre dimineață ca să se ducă deadreptul la birou.

In Februarie, directorul general își luă un concediu de sănătate pentru o jumătate de an. După mai multe zile de consiliu, familia căzu de acord să facă nordul Europei, începând cu statele baltice și sfârșind cu Anglia.

In ziua plecării veni și Filip la gară. Adela era emoționată. Ofițeri, cunoscuți, multe cucoane... Vor fi fluturări de batistă... Atât de romantic totul! Filip fu invitat în vagon, unde rămase până aproape de plecarea trenului. Căpitanul Popescu, din aviație, cu care Mabel

făcea sboruri de seară deasupra Cernăuților, fuma nervos și-asculta numai cu o ureche vorbăria sarcastică a lui Mușat; Adela se uita prin geam cu Ipolit la umărul ei — „Copiii poate că vor să-și spună ceva între patru ochi..." —, însă Filip se menținu în cadrul celei mai perfecte cuviințe cu Mabel.

După trenul se puse în mișcare, Mabel îi spuse doamnei director general, care-și ștergea emoționată ochii:

— Maman, am impresia că Timoteu își bate joc de mine. E scandalos de rezervat. Par'că e candidat de episcopie!

— Băiat binecrescut! — pufni Ipolit. — Mi se pare că l-ai luat pe Ernest ca etalon de conduită.

— Încetați! — interveni împăciuitor Adela. — Priviți acest peisagiu admirabil...

Paul Combra reuși în cele din urmă să afle amănunte despre soția sa. Trăia cu un avocat la București, unde nu-i mergea prea strălucit. Paul ar fi iertat-o — pentru Bob; într'o dimineață, îl întrebă pe băiat dacă ar dori s'o revadă.

— Procuristul meu pleacă poimâine la București. Ai putea pleca și tu. Cred că și mamei tale i-ar face plăcere să te revadă. Vrei?

— Nu, tată.

— Bob, ar fi trist să nu-ți mai iubești mama...

Băiatul nu răspunse nimic.

— Dece ești atât de tăcut în ultimul timp, Bob? Tot nu vrei să mi te destăinuiești? Haide, Bob, vorbește...

Băiatul nu răspunse nimic.

Paul se duse la fabrică. Acolo, își desbrăcă haina și puse pe sine un halat albastru de lucrător. Îi plăcea să stea în sala mașinilor, unde focul duduia sub cazane, sau

sus, printre lucrători, muncind, de multe ori, alături de ei — până se extenua tot învârtind lopata. Uneori, îi plăcea să plece pe locomotivă până la gara Moşi (căci fabrica avea o linie ferată de legătură cu traseul principal). Trecând în sala maşinilor, Paul rămase acolo până aproape de miezul-nopţii. In larma monştrilor de oţel, cari înghiţeau foc, Paul Combra simţea că se depersonalizează. Acest sentiment era foarte plăcut. Uita, atunci, de toate necazurile şi se-odihnea ca un animal, pierzându-şi privirea în vălvătaia albăstruie a jăratecului.

La plecare, căută în amintire figura lui Peterle.

„Doamne, am început să nu mai ştiu cum arăta..." — şi urcă obosit de moarte în limuzina care-l aştepta la poartă, în timp ce muncitorii îl salutau cu un respect neprefăcut, căci îşi iubeau sincer stăpânul, mai ales de când el se-arătase foarte împăciuitor cu prilejul unei greve, care costase viaţa câtorva oameni, lucrătorii Voineagu, Lazu, Cosma şi Cătrănuţ fiind împuşcaţi, împotriva voinţei lui Combra.

In piaţa Unirii, îl văzu pe Filip. Oprind limuzina coborî şi-i dădu şoferului ordin să ducă acasă automobilul. Ii era dor să vorbească lucruri simple, să râdă puţin, însă o nimeri prost cu tânărul Timoteu. Filip tăcea sau răspundea monosilabic la întrebări, aşa că Paul sfârşi prin a tăcea şi el. Totuşi, nu se despărţiră, ci continuară să se plimbe încăpăţânat, fără sens, până spre dimineaţă, neadmirând nimic din straniile frumuseţi ale nopţii.

La despărţire, se priviră amândoi, cercetându-se; erau cu ochii încenuşaţi — ciudate apariţii dintr'o poveste romantică. Se duseră încet, fiecare spre casa lui, ca să cadă într'un somn obositor, cu visuri stupide şi fără nici o logică.

A doua zi la amiază, Bob intră în dormitorul lui Paul, care tocmai se trezise.

— Ce-i, Bob? Cărui fapt îi datorez această plăcută vizită? — glumi Combra.

— Tată, voiam să te'ntreb dacă ai avut vreodată în viața ta o taină, o taină mare, pe care să n'o poți spune nimănui.

— Hm... Stai să mă gândesc... Nu. Nu cred. Dar ce'nseamnă această întrebare misterioasă? Nu cumva ai devenit membru al Klu-klux-klanului? Serios, Bob... Ai ceva ce te-apasă? Destăinuiește-mi. E ceva atât de groaznic, încât să nu-mi poți spune?

— N'am nici o taină... — se eschivă ca de-obiceiu băiatul.

— Bob, Bob! Incă nu știi să minți! Promite-mi că vei veni la mine cu taina ta când vei simți că nu mai poți s'o înduri. Promite-mi, Bob!

Băiatul dădu vag din cap și se duse la geam, să privească în strada care se posomorîse sub cerul cenușiu, fără un pic de soare.

— Bob, dece nu vrei să te hotărăști?

— Nu pot, tată! Nu voiu putea niciodată...

3.

Iarna trecu repede și frumos, însă primăvara îi aduse griji multe lui Paul, care era aglomerat de-o groază de lucrări — atât la universitate, cât și'n viața lui particulară.

Trustul lui Weinblum acaparase pe preț de nimic fabricile de zahăr din Basarabia și-amenința existența întreprinderii lui Paul Combra; acesta trebuia să-și con-

centreze acuma toată atenţia asupra fabricii sale, aşa că Bob rămase din nou singur şi nu-l mai vedea decât Duminica pe tatăl său.

Luna Maiu veni cu liliac înflorit şi cu dragoste pe uliţele întortochiate ale oraşului. Luncile Prutului răsunau de zumzetul ghitarelor şi ziarele îşi îmbogăţiră rubrica sinuciderilor şi-a crimelor pasionale. Nopţile erau clare şi, când Paul Combra se'ntorcea cu maşina dela fabrică, pleca încet în lumina stelelor, cari îşi risipeau cu dărnicie aurul deasupra oraşului.

In odaia sa, Bob rămânea ceasuri întregi în întuneric — şi aşteptările erau lungi şi zădarnice.

Odată, Paul găsi între caietele băiatului o hârtie cu aceste rânduri:

„Vină. E ultima dată când te mai rog. Nu pot suporta felul în care te porţi cu mine. Nu mai sunt în stare să sufăr. Vină, vină. Te rog cu toată stăruinţa".

Combra zâmbi:

„E primăvară! Oare cui voia să-i scrie? Prima suferinţă... Trebuie să-l văd mai des pe Bob, că, de altfel, te pomeneşti că face vre-o prostie...".

Peste câteva zile, avu răgaz pentru băiat.

— Iartă-mă că te-am neglijat în ultimul timp. Am o mulţime de griji cu fabrica mea, căci nu vreau ca odrasla să-mi rămână săracă. Deaceea muncesc din răsputeri pentru tine...

— Ştii... Uneori aş vrea să fiu sărman, un biet copil sărman...

— Ehei! — râse profesorul. — Sărăcia e frumoasă numai în romane şi'n teoriile nepotului meu Filip Timoteu. Cu bani poţi avea totul... — dar imediat se mohorî şi se gândi: — „Nu, cu bani nu poţi avea chiar totul!" — şi imaginea lui Lidi îi flutură o clipă pe dinaintea o-

chilor. — Inchide fereastra, Bob! Liliacul miroase prea puternic și-o să-ți dea dureri de cap.

Băiatul veni la tatăl său și-i luă mâna.

— Crezi că morții trăiesc mult timp în amintirea noastră?

— Ce întrebări ciudate îmi pui astăzi!

Bob așeză pe masă patefonul și-alese o placă.

— Tată, îți place mult Chaconna lui Bach, nu?

— Intr'adevăr. Dar de unde știai?

— Eu știu totul... — răspunse Bob cu un zâmbet misterios ca o mână de liliac alb, aruncată în întuneric.

Discul începu să se'nvârtească și violoncelul lui Gaspar Cassado plângea grav în tăcerile odăii. Paul își plecă pe mâni fruntea. Sunetele se'mpleteau fantastic cu întunericul și discul se-oprise de mult când Combra își ridică privirea. Dar în odaie nu mai era nimeni.

— Bob, unde ești, Bob?

Nu-i răspunse decât fâlfâitul unei păsări de noapte. Iar tăcere. Deodată odaia se lărgi și Paul se simți strivit de singurătăți. Luna ieși de după horn și înalbăstri pereții. Un zumzet straniu stăruia în urechile lui Combra și, din oglindă, o altă lună îl privea batjocoritor.

Apoi, i se păru că râde cineva.

— Bob, unde ești, Bob? Incoace, Bob!

Simțind că se sufocă, alergă la fereastră, însă nu reuși să găsească deschizătoarea și, atunci, împinse cu cotul în geam. Sticla se sparse într'un hohot ascuțit de femee dementă. Paul privi afară și-l deslușì pe Bob mergând halucinat în lună.

— Bob!

Dar băiatul nici nu-și întoarse capul.

— Bob, ce faci, Bob?

Paul Combra se prăbuși. Simțise că Bob a plecat pen-

tru totdeauna. O mulțime de nopți tăbărîră asupra profesorului. Veneau sălbatice, rele, cu bufnițe și cucuvăi, cu nouri mânioși și fulgere demonice. Apoi, totul se liniști și luna umplu cu sânge de aur văzduhul.

Rezemat de balustrada podului, Bob privea lacom depărtările. Deși sezonul băilor încă nu începuse, restaurantele strandurilor „Veneția" și „Cârdul gâștelor" erau pline de lume. „Bietul tata! Ce-o să spună bietul tata?" — și-i era o ucigătoare milă de tatăl său și de sine însuși. — „Dar n'am ce face. Nu mai pot. Oare-o să mă taie și pe mine la morgă?" Un taraf de lăutari dela o cârciumă de dincolo de bariera c. f. r. melancoliza într'o străveche romanță țigănească. Bob ascultă câtva timp, ca, apoi, să coboare treptele spre strandul Adis-Abeba; trecu pe lângă restaurantul „Popular" și-o luă, pe malul râului, spre Lențeștii-Noui. Ieșind din lunci, se-așeză pe nisip: auzea lămurit melodia lui „Sous les toits de Paris", cântată de Polla Illery și difuzată de haut-parleurul dela „Veneția"; cineva chiuia la restaurantul de pe malul drept; deasupra comunei Lențeștii-Noui, fumul serii se risipea lin peste noapte și câte-un automobil sbura cu sgomot pe șosea.

După un timp, Bob scoase din buzunar o fotografie pe care-o rupse în zeci de bucățele. Mai privi râul și, apoi, intră îmbrăcat în apă. Ochii și-i ținea închiși. Înainta mereu. Când apa îi ajunse la gât, Bob îngenunchie.

Valurile se'nchiseră cald, ca de sânge, asupra băiatului.

Cadavrul fu pescuit, după trei zile, tocmai dincolo de Țureni.

Paul Combra luptase un an întreg împotriva trustului Weinblum. Până la urmă, reușise să biruiască această

formidabilă organizație industrială și, peste încă un an, își împătrise averea. Acuma Paul Combra putea să rivalizeze cu cei mai bogați oameni de-afaceri din cercurile financiare ale țării, dar faptul acesta nu-i aducea nici o satisfacție. Seara, se închidea în camera lui Bob și recitea un carnet al băiatului, carnet în mare parte cifrat.

Ultima frază era :

.....n'a venit; va trebui să mor și e stupid acest lucru, însă nu pot altfel..."

Și Paul își strângea pumnii.

„Dece a trebuit să moară copilul meu?" — era întrebarea care-i revenea necontenit în minte.

Intr'o după-amiază târzie, profesorul se duse la Mafteiu, care îl primi cu îmbrățișări și exclamații de bucurie.

— Știi că Filip a fost premiat de Academie? Ca mâne e coleg cu tine... Doamne, cât de departe a ajuns neamul nostru, Paule ! Nepotul meu, al unui fost hargat, doctor magna cum laude... Tu, fecior de hargat, profesor universitar... Și privește-mă pe mine ! Ai spune că, în tinerețele mele, am rânit baliga în grajdul lui Gora Mațco? Combrenii și Timoteii, bre ! Neam mare. Păcat că ți-a murit fecioru', Paule... De ce nu te recăsătorești, ca să faci altul în loc, ha?

Filip Timoteu se uită cercetător la Paul, care, palid și-obosit, zâmbea unor mari depărtări, și-și spuse cu o chinuitoare strângere de inimă:

„Incă un bolnav ! Boala celor din casa lui Gorâ... Biet lup singuratic, n'ai să poți muri în liniște... N'aibi grijă ! Corbii Timoteilor ți-or sfârtica din timp hoitul, căci pute a ban..."

Amurgul cădea încet și sgomotos — numai sânge și aur. Sănătos, rumen la față, Mafteiu se uita cu o lacomă

bucurie la Filip, în timp ce Veronia, cu ochii împăienjeniți de lacrimi, se gândea:

„Doamne, dece m'ai pedepsit? Bob, dragul meu Bob! Sânge din sângele meu! Și eu trebuie să stau aici, pază la căpătâiul Timoteilor..." — gemu ea și privirea îi căzu asupra lui Filip, al cărui cap, înconjurat de razele roșii ale soarelui din fereastră, părea al unui zeu prea frumos ca să poată înfrunta eternitățile pline de-o neguroasă taină.

Femeia tresări și se făcu mică, înghesuindu-se în scaun, când glasul lui Mafteiu sună — tot atât de viguros ca și înainte de treizeci de ani:

— Paule, cum crezi? Nu i s'ar putea creia lui Filip o asistență la universitatea voastră? Filip o merită. Spune, Paule, nu merită băiatul aiesta atâta lucru? Tu ai trecere mare... Noi am lucra prin prietenul lui Anton, ministrul de comerț... Cum crezi, ha? Așa-i c'ar fi posibil?

Jenat, Filip se furișă afară.

— Insoară-te din nou, măi Paule! Insoară-te numaidecât! Neamul Combrenilor și neamul Timoteilor n'are voie să se stingă... Ca mâne îl însurăm și pe Filip... Să vezi ce nuntă strașnică o să-i trântim!

4.

Catastrofa a început atât de perfid, încât mult timp nimeni nici nu și-a dat seama de ea.

Iată cum s'a'ntâmplat totul.

Mafteiu îl chemă pe Filip.

— Măi băiete, te rog să te duci până la moara din strada Prutului. Predă-i lui Steiner plicul acesta. Bagă

de seamă, că-i ceva confidențial... o afacere admirabilă... pe cont propriu... Venitul îl împărțim pe din două! Nu te supără că te trimit pe tine, dar nu-l am pe nimeni la îndemână... Vrei?

— Mă duc, bunicule! Pentru tine mă duc până la capătul lumii... — și zâmbi așa cum știa că-i place lui Mafteiu.

Era o după-amiază foarte călduroasă. Nici un nour pe cer și străzile păreau pustii. Filip o luă, totuși, pe jos spre moara lui Steiner, pe care-l găsi într'un birou întunecat și răcoros. Ursuz, neprietenos, mereu singuratic de când i se sinucisese unicul fiu, bătrânul stăpân al morii era cunoscut prin bădărănia sa aspră. Cu Filip, însă, se purtă surprinzător de frumos și chiar îl tratâ cu o țigară.

— Ce face banditul? Tot sdravăn și sănătos? Strașnic om bunicul dumitale! Spune-i că totul e bine. Cu el e o plăcere să te-ocupi de-o afacere...

Neavând alt program, Filip plecă spre Prut. Ajungând la râu, se-opri lângă pod. Prutul se desfășura leneș, răspândind un miros dulceag de nămol. Era lume multă, care făcea sgomot enorm în comparație cu liniștea dimprejur. Tânărul își ridică privirea. Nici un nour pe-aproape. Albastru obositor, mort. Departe, foarte departe — azurul bătea în cenușiu, atât de intens era. „Deseară o să fulgere". Fabricile de cherestea își risipeau alene sgomotul ferăstraielor; hornurile se înălțau îndrăzneț, înțepând cerul, din ale cărui răni curgea fum vânăt. Dealurile se strângeau spre orizont; câmpiile își tălăzuiau grâiele și totul foșnea ca o muzică. La capătul celălalt al podului se strânsese lume. Filip porni într'acolo și-și făcu loc să vadă ce s'a'ntâmplat. La început, nu înțelese dece se adunase aici atâta lume, însă — cercetând cu privi-

rile — reuși să recunoască printre picioarele oamenilor cadavrul unei adolescente. Era lungit caraghios în iarbă; picioarele se răscrăcănau din costumul de baie și pântecul umflat de apă se rotunjea sub foile de brusture, pe cari cineva, milos, le așezase peste goliciunea înecatei. Filip se simți tentat să vadă fața moartei. „Oare ce-ar spune oamenii dacă aș ridica foile depe față?" Se zăreau numai fruntea și părul din care mai picura apă. Un sergent de stradă încerca să răspândească lumea care se amuza lângă cadavru. „Pe fata asta desigur c'o așteaptă cineva acasă. O s'o aștepte până deseară. Vine? Oare dece nu vine fata? Cineva bate în ușă. Cineva dela poliție. Bună-seara, vă aduc o veste tristă. Fata dumneavoastră s'a înecat. Bătrâna o să leșine. Oare-o să leșine într'adevăr?" Cerul era liniștit și mort. „Trebuie să fie îngrozitor s'aștepți pe cineva care n'o să mai vină niciodată..." Câteva femei se speriară și săriră la-o-parte, țipând. „Oare ce s'a mai întâmplat?" Un domn râse și spuse că femeile sunt proaste. „Dece au strigat?" I se păru că moarta își mișcă mânile. „Poate nici nu e moartă. Ar trebui să vină un medic. Dece nu vine nici un medic?" O muscă se așezase pe piciorul înecatei, plimbându-se încet spre genunchiu. „Oare dece mai stau aici?" — dar ceva îl reținea și avu nevoie de multă putere ca să se smulgă locului. „Dacă ar trebui să mă sinucid, nu m'aș îneca. E scârbos să te înneci..." — și gândurile îi sburară la Bob Combra. — „Bietul Bob! Oare dece s'a sinucis?"

Filip rătăci până târziu pe lângă Prut și prin comuna Jucica-Veche — și nu se-apropie de oraș decât când soarele era gata să se rostogolească plin de sânge după dunga orizontului. Ajungând la primul pod peste linia ferată, cel de lângă fabrica de bere, îl trecu și, însetat, intră într'o cârciumă, unde se-așeză la o fereastră deschisă, care dădea

în stradă. Seara șterse aurul depe acoperișurile Cernăuților și se lăsă domoală peste gară. Căruțe pline coborau bulevardul I. C. Brătianu, îndreptându-se către bariera c.f.r. dela gara Moși, de unde o luau alene către satele lor înserate.

„Oamenii aceștia sunt nesfârșit de fericiți. Acasă îl așteaptă o soție, copiii, gospodăria..." — și se gândi la casa tatălui său, enormă, mobilată rece, impersonal, unde totul părea de vitrină sau de reclamă.

In cârciumă era liniște. Câțiva lucrători își beau în tăcere vinul sau berea. Un motan negru își trecea mereu coada pe lângă nasul unui dulău, care dormea cu gaidele'n sus, iar cârciumarul, pufăind dintr'o lulea uriașă, citea o revistă ilustrată. Muncitorii se'ntorceau de prin fabrici, singuratici sau în grupuri, dornici să mănânce cât mai curând, ca, apoi, să se odihnească. La covălia de peste drum se mai lucra și cărbunii împrăștiau stele sub suflul foalelor; fața potcovarului, un vlăjgan tânăr și puternic, era luminată roșu și zâmbetul lui părea de garoafe roșii. Alături de covălie, într'o ogradă, cineva scotea apă și fluiera; melodia — o melodie simplă, săltăreață, totuși nu veselă — se resfira molcum în înserare. Filip bău încă o dușcă de bere și-și închise ochii, ca să asculte mai bine fluieratul, care-avea ceva nespus de pătrunzător. Filip simți o dureroasă strângere de inimă. Totul părea extraordinar de ciudat în seara asta. Până și fluieratul acela, care par'că era un preludiu bizar și neguros. După un timp, fluieratul nu se mai auzi și-o fată se arătă din portiță, ducând o cofă cu apă în covălie.

Lui Filip i-a rămas pentru totdeauna întipărită această scenă — pentru totdeauna și'n cele mai mici amănunte.

Portița ogrăzii se deschisese cu un scârțâit jalnic și fata se-arătase puțin aplecată într'o parte din cauza gă-

leţii pline. Era îmbrăcată într'o bluză simplă, de stofă cenuşie, iar fusta bătea în negru. Potrivit de înaltă şi sveltă, atrăgea atenţia prin mersul ei frumos. La faţă, Filip n'o putuse vedea până când dânsa nu intră în covălie, ca văpăile aurii ale cărbunilor să-i lumineze faţa. Fata ridică găleata şi potcovarul bău câteva guri de apă; apoi, o îmbrăţişă, în timp ce dânsa râse. Privirile lui Filip se fixară atât de intens asupra ei, încât îi atraseră atenţia în cele din urmă. Filip observă aceasta prin faptul că ea începuse să se mişte mai vioiu, aşa cum faci când ştii că eşti privit. După câtva timp, fata veni în cârciumă, căci potcovarul o trimisese după rachiu, franzele şi ţigări. Cârciumarul aprinsese o lampă cu petrol şi localul se-umpluse de trandafiri galbeni. Filip o privi mai bine pe fată; era blondă şi-avea ochi verzi, cu reflexe aurii. Deşi svelţă, dădea impresia că e puternică, în stare să răstoarne ca un flăcău brazda. Intâlnind ochii lui Filip, ea râse; tânărul zâmbi. După ce-şi făcu cumpărăturile, fata plecă şi dânsul se-adânci iarăşi într'un fel de vis. Când se desmetici, Filip îşi aruncă privirea peste drum; covălia era acum închisă. Strada se cufundase cu totul în întuneric, căci unicul ei felinar se defectase. In ogradă, fata fluiera iarăşi.

Filip simţi o linişte ca niciodată în sufletul său. Porni încet către casă. Se înourase pe nesimţite şi tânărul par'că ducea pe umeri cerul. „Poate că de asta simt atâta oboseală în mine, astăseară..." Mafteiu îl întâlni la intrare.

— Măăăi ! Am crezut că te-ai pierdut...

— M'am plimbat până adineaori... — minţi Filip, roşind. — Steiner a spus că totul e bine.

— Atunci, hai cu mine.

In odaia sa, Mafteiu deschise cu mare ceremonial du-

lapul, de unde scoase, de sub rufăria presărată cu levănțică, un plic galben, lipit și destul de voluminos.

— Dacă a spus Steiner că totul e bine, știu că afacerea s'a făcut, așa că-ți pot da depe-acuma banii, partea ta... Treizeci de mii...

Filip luă cu mai puțină plăcere banii, decât i-ar fi luat altădată. Totuși, era bucuros de ei, deși n'avea cum să-i întrebuințeze deocamdată. Coborînd din odaia bunicului său, colindă prin toate încăperile.

„Doamne, cât de gol e aici..." — și se miră că Mafteiu se simte bine în această casă atât de rece în înfățișarea ei.

In timpul cinei, tăcu atât de-ostentativ, încât Anton îl întrebă dacă nu cumva e bolnav. Pe cât de posac era Filip, pe-atât de veselă se-arătă Veronia.

— Cei cu tine, femeie? — se nedumeri Mafteiu.

— N'am dreptul să fiu și eu odată bine dispusă? — și zâmbi așa de ciudat că bătrânul simți un fel de avertisment în noaptea aceea, un avertisment care-l indispuse și-l înfricoșă.

De atunci, Filip începu să urască din tot sufletul casa tatălui său ; cum se trezea, se'mbrăca la repezeală și pleca în oraș — fie la biblioteca universității, unde studia în vederea unei noui lucrări, pe care spera s'o publice la Londra — căci avea câțiva prieteni arheologi acolo, — fie la plimbare — și nu venea decât la masă.

După o săptămână, nimeri iarăși în strada aceea de lângă Prut și luă din nou loc lângă fereastră. Fata îl văzu, dar nu-i mai râse, ci-l privi curioasă și-afectă o mare seriozitate. Când potcovarul o'mbrățișă, Filip simți o strângere de inimă.

Soarta lui Filip Timoteu începea să se'mplinească.

— Tu, — spuse Mafteiu, — directorul general s'a

re'ntors din călătoria lui. Trebuie să te duci în vizită. Vorbește chiar azi cu dânsul în chestiunea căsătoriei. Ai tot amânat fără nici un rost. Te rog, Filipe. Pe lângă că e frumoasă, inteligentă și de neam, am aflat că are avere mai mare decât îmi închipuiam. Rezeda îi dă dotă o moșie lângă Hotin. E o căsătorie potrivită pentru tine.

— Da, bunicule.

— Așa, bravo! Să fie într'un ceas bun!

Chiar după-amiază, Filip se duse la palatul din cartierul vilelor. Fu primit în chipul cel mai plăcut și Mabel îl conduse în bibliotecă, pentru a-i arăta câteva rarități achiziționate în străinătate, însă tânărul nu deveni sentimental, cum presupunea doamna director general în salonașul alăturat, ci se mărgini să privească interesat cărțile. Când se re'ntoarseră în salonaș, Adela se uită întrebător la Mabel, ale cărei sprâncene se'ncruntaseră abia perceptibil, dar destul de semnificativ pentru ochiul priceput al doamnei director general, și'nțelese că Filip nu abuzase în nici un fel de singurătatea cu fata; rezultatul fu o atmosferă glacială, căreia tânărul Timoteu i se sustrase printr'o plecare grăbită, sub pretextul că are de lucru la biblioteca universității.

In stradă, o jenă fără margini îl cuprinse pe Filip. I se părea că joacă un rol straniu într'o piesă nepotrivită pentru el. Ajungând înaintea casei sale, se-opri. Ii era lehamite de ea. Decâteori o vedea, avea impresia că se află în fața unui spital sau a unei cazărmi — și se duse mai departe, ca să rătăcească până târziu noaptea prin oraș.

Când, însfârșit, se'ntoarse, descuie cu mare prudență ușa, ca să nu-i trezească pe bătrâni. Spre mirarea lui, însă, găsi lumină la etaj și Anton îi ieși complet îmbrăcat înainte.

— Filipe, vreau să-ţi vorbesc. Treci în birou.

Tânărul avu un sentiment neplăcut, de umilinţă, ca atunci când, copil fiind, trebuia să-i dea tatălui său socoteală de-o poznă oarecare.

Anton se'nfundă în fotoliu şi-şi aprinse o ţigară de foi. Incepu prin a clămpăni nervos în faţa fotoliului, evitând să-l privească în ochi pe fiul său, care-aştepta calm deslănţuirea furtunii...

— Filipe, mi-a telefonat doamna Rezeda. Te-ai purtat ca un cismar. Ei te primesc cu braţele deschise în casă şi tu-i jigneşti! Bunicul tău i-a telefonat domnului Rezeda că tu vii să ceri mâna lui Mabel...

— Tată, eu nu mă pot căsători cu ea. Dealtfel, nici nu'nţeleg graba asta, a ta şi-a bunicului. N'am poftă să mă'nsor cu Mabel. M'am răsgândit. Cum poţi fi tu împotriva fericirii mele?

— Fericirea ta! Aici nu e vorba de nici o fericire, ci de căsătorie, ceeace e cu totul altceva. Eu îl ascult şi-acuma pe tatăl meu. E de datoria ta să asculţi şi tu la rândul tău. Tata şi cu mine am muncit deajuns ca să strângem avere. Rolul tău e s'o consolidezi, intrând într'o familie mare şi de prestigiu. Credeam c'o să înţelegi atâta lucru!

— Nu pot spune că nu mi-am făcut datoria faţă de voi! — se revoltă Filip. — Studiile mele au fost strălucite. Am în faţa mea o frumoasă carieră intelectuală. Ce mai vreţi? Nu-mi acordaţi nici o libertate şi v'aţi pus în cap să mă falsificaţi. M'am plictisit de-atâtea datorii, al căror rost nu-l înţeleg! Ce naiba! Vreau şi eu puţină libertate!

— Filipe!

— Să lăsăm la-o-parte teatrul! Nici unul din noi nu e un bun actor, tată! Singura care se pricepe la tragedie

în casa asta e Veronia. Din nenorocire, doarme la ora asta...

— Să-ţi fie ruşine!

— Dece?

Anton, congestionat la faţă, buimac, nu găsi ce să răspundă. Aceasta îl înfurie peste măsură şi nu lipsi mult să-l bată pe fiul său, care îşi păstra cu un calm aproape nenatural cumpătul.

— Vezi? Nu poţi să dai nici o explicaţie. Ştii prea bine că nu-mi poţi reproşa nimic, absolut nimic. Nu sunt nici măcar risipitor. Am fost întotdeauna primul în toate virtuţile... Risc să iau un premiu pentru atâta virtute! Şi crede-mă, lucrul acesta mă plictiseşte foarte mult. Aţi vrut să fiu un copil model, am fost! Aţi vrut să fiu un student strălucit, am fost! Dar ce naiba n'am fost? Intr'adevăr, sunt un fenomen... Şi te rog să mă crezi că mi-i ruşine de-acest lucru! Poţi să mă expui cu o tăbliţă explicativă la gât în piaţă! Iată o idee care ţi-ar putea aduce parale! Ce mai vreţi dela mine? Da, aţi făcut dintr'un copil un fel de investiţie de capital şi-acuma vreţi să scoateţi din el cu vârf şi'ndesat veniturile. Tu şi bunicul! Unul, bancherul calculat şi rece, iar celălalt inspiratorul misterios. M'am săturat, înţelegi?, m'am săturat până'n gât! Mai ales de tine! Bunicul are, pentru egoismul lui, scuza unui creer fantast. Tu, însă, n'ai nici o scuză. Noapte bună, tată!

In odaia sa, Filip nu se putu hotărî să se culce. O zăpuşală cumplită se lăsase peste oraş şi'n zare fulgera. Filip simţea că se sufocă şi dormitorul său îi părea o cabină strâmtă de vapor în zona ecuatorială. „Dacă rămân aici, înebunesc", — se gândi descurajat. Vârîndu-şi mânile în buzunar, dădu de plicul cu bani. Subit, luă un geamantan şi-aruncă în el, la repezeală, rufărie, cărţi,

caiete, toate lucrurile personale și, stingând lumina, ieși pe vârful picioarelor; așteptă o birjă și se duse la un hotel de mâna doua, unde ceru o cameră până a doua zi seara.

Filip se desbrăcă tacticos, se spălă pe față și pe piept și, răcorit, își aprinse o țigară; acuma, se simțea mai liniștit și chiar putu să citească dintr'o carte de Iacobson în traducere germană; nu lăsă din mâni romanul decât când începu să ploaie; atunci, se duse la fereastră și-o deschise, întinzându-și afară mânile.

Fereastra da într'o grădină care era scufundată în beznă. Lui Filip i-ar fi plăcut să alerge prin acest întuneric des, în care nu era vie decât ploaia; simțea în el dorința de-a alerga după cineva, cu care să se rostogolească apoi sub întunericul împietrit al copacilor.

Ca la lumina unui fulger orbitor, Filip recunoscu, în cel mai tainic ungher al inimii sale, pe fata din strada aceea de lângă Prut și se cutremură. Era o durere mare în această recunoaștere, însă și-o plăcere atât de rară și subtilă, încât tânărul fu mai curând fericit decât nenorocit de descoperirea sa.

5.

Anton îi arătă lui Mafteiu scrisoarea lui Filip, scrisoare care-avea următorul cuprins:

„DRAGĂ TATĂ,

Pentțu a nu Vă neliniști în zădar, Vă anunț că nu voiu mai locui niciodată cu voi. Casa Voastră mă apasă prea

mult ca să mai putem trăi împreună. Aș dori să mă înțelegeți, atât tu, cât și bunicul.

Al vostru,

FILIP".

Mafteiu îi făcu o scenă groaznică lui Anton, imputându-i că n'a întrebuințat destul tact față de Filip în chestiunea cu Mabel.

— Trebuia să-l lași în pace! Acuma, ai stricat totul! Să-mi afli neapărat unde s'a refugiat băiatul... Cel mai bine-ar fi să mă adresez poliției...

— Exclus! — se-opuse Anton, strigând la rândul său. — Vrei să isbucnească scandal? De asta-mi arde acuma? O să se re'ntoarcă el, n'aibi grijă!

— Sigur! Ție nu-ți pasă! Dar dacă Filip se sinucide ca Bob? Adevărat! Pe tine nu te-ar durea! Ți-ai vedea înainte de-afaceri și gata!

— Să nu exagerăm. Filip nu va face nici o prostie. Timoteii mai degrabă ucid, decât se sinucid, — insinuă cu răutate Anton. — Ești de-acord, nu? Veronia mi-a povestit destul de-amănunțit despre Trifon.

— Bestia! In orice caz, nu tu ai să mă judeci pentru fapta aceea. In definitiv, pentru voi am ucis, pentru Timoteii de după mine.

— Bine, să lăsăm asta... — spuse împăciuitor Anton. — Filip se va reîntoarce. La urma-urmei, fiecare din noi a făcut câte-o șotie în tinerețea lui. Dece nu și-ar face-o și Filip? Totuși, regret enorm de mult că nu se va căsători cu Mabel. Deocamdată, să lăsăm lucrurile să doarmă. E cea mai bună soluție.

— Cred că ai dreptate.

Mafteiu se'ntristase; prin gestul lui Filip suferea o

înfrângere mare și se temea de ea. Știa că, de-acum înainte, va fi mereu terorizat de gândul acestei înfrângeri și că multe nopți le va petrece umblând de colo până'n colo prin odaie. Pentru întâia oară Mafteiu își puse întrebarea dacă nu cumva tot a greșit în organizarea vieții sale. Anton tăcea și el. O jenă penibilă îi cuprinsese peamândoi.

Bătrânul se gândea la convorbirea pe care o avusese toamna trecută în câmpiile de peste Prut cu Filip, când își deschisese întreg sufletul în fața nepotului, discutând despre neamul Timoteilor, despre neamul lor aprig și'ntotdeauna biruitor.

Pentru întâia dată se strecurară în sufletul lui Mafteiu îndoiala și teama că visurile sale de mărire nu vor fi realizate niciodată; ce gânduri absurde și urâte! — și se scutură, dar nu-și putu înlătura povara care-i apăsa umerii.

„Am îmbătrânit..."

Anton măzgălea cifre pe sugativa depe birou, refugiindu-se cu un fel de voluptate în lumea lor rece; Mafteiu făcu un gest de dispreț, care-l înfurie pe Anton.

— Nu cumva vrei să mă spânzur pentrucă Filip binevoiește să-și bată joc de noi? Dealtfel, astea's rezultatele educației pe care i-ai dat-o tu. Vreau să mă odihnesc. Deseară am o conferință importantă.

— Ascultă, Antoane... N'ar fi bine să angajez un detectiv particular?

— Sigur! Telegrafiază după Sherlock Holmes... — îl ironiză Anton. — Apoi, chiamă reporterii și dă-te'n spectacol... Fă cinematograf cu ei!

— Bine...bine... Nu mă mai amestec...

— Ar fi o mare fericire pentru mine. Tată, sunt într'adevăr foarte obosit...

— Tu eşti întotdeauna obosit când nu-ţi mai convin aprecierile mele.

— Ascultă, tată...

Totuşi, Anton se reţinu. Celebrul său calm, atât de invidiat în cercurile economice, birui şi de astă dată, aşa că Mafteiu pierdu un bun prilej de-a face pe victima.

Seara, trecând pe lângă odaia Veroniei, Mafteiu fu oprit de nişte sgomote de obiecte trântite. Contrariat, ezită un moment, însă curiozitatea învinse şi bătrânul deschise uşa fără să mai bată în ea. O desordine ca'n preajma unei mutări domnea în odaie.

— Ce dracu' faci? — se stropşi Mafteiu, zăpăcit de acest tablou.

— Mă pregătesc de plecare. Mă duc să locuiesc la feciorul meu.

In ascunsul sufletului, nemărturisit, Mafteiu îşi dorise întotdeauna să scape de Veronia, ai cărei ochi îl priveau cu un fel de condescendenţă ironică. Acuma, însă, când ea pleca însfârşit, Mafteiu se simţea prost.

— Cum te-ai hotărît aşa, deodată?

— Nu mai am ce căuta în casa asta.

— Ce vrei să spui?

— Ai să afli la timp, nu te teme!

— Par'c'a intrat dracu' în voi toţi! — strigă bătrânul, isbind uşa.

Veronia clătină compătimitor din cap, dar îndată faţa îi redeveni dură şi ochii i se'ntunecară într'atâta, încât Mafteiu s'ar fi'nfricoşat dacă i-ar fi văzut.

A doua zi pe la amiază, Mafteiu — ascuns după perdelele ferestrei sale — aştepta s'o zărească plecând pe Veronia. Când ea se-arătă, bătrânul avu impresia că o fantomă se strecoară afară din casă. Amintirea, însă, ră-

mânea, ca Mafteiu să-i simtă permanent prezența obsedantă și cu suflu de altă lume.

6.

Pe la amiază, Filip ieși pe jos din oraș, luând-o prin strada Romană. Când ajunse la bariera Horecii, se-opri, ca să privească orașul care-oferea o perspectivă haotică de piatră. Casele luceau alb în soarele unui cer fără nici un nour. Mitropolia părea o cetate și Filip își aminti de-un tablou al lui Zuloaga: Barrès în fața unui imens oraș spaniol, a cărui piatră cotropea zările.

„Câtă asemănare între forța orașului din tablou și aceea a Cernăuților... Aceeași luptă titanică și zădarnică a pietrei împotriva cerului". Un autobuz roș trecea stârnind nouri de praf. Filip o luă încet din loc. Lăsă în urmă imașul și-un delușor și, deodată, o vale nesfârșită se desfășură în fața lui. Departe — se vedeau, aburite de-azur, dealurile de peste Prut, sburlindu-și pădurile; mai încoace, comunele Jucica-Veche și Mahala; pe stânga, cimitirul. Verdele proaspăt al fânețelor flutura în talazuri uriașe. Porumbiștele gălbui curgeau ca dintr'un corn al abundenței. Până hăt încolo, nici o casă. Privirile lui Filip plutiră spre o dumbravă sălbatică, prin care curgea un părâiaș. Locul era ferit de câteva ridicături de pământ. „Ce priveliște frumoasă... Poussin ar fi fost fericit s'o poată picta..." Deși cerul se menținea senin, vremea era cu plăcute valuri de răcoare, căci plouase până'n ajun. Fără să vrea, Filip înainta tot mai mult în câmpie. Fânețele unduiau ca'ntr'un cântec fluierat de Pan. Totul părea viu și Filip avu impresia că regăsește vechi prieteni în fiecare plantă.

— Iată cimbru ! — recunoscu el planta aromată; luând între degete o frunză, o strivi şi-aspiră parfumul amăruiu ; mai încola, câteva fire de sulcină ; apoi, un potop de-albăstrele.

Insectele cu aripi verzui sau bronzate ieşiseră la soare şi furnicile umblau repede-repede — ca nişte gospodine grăbite să facă o mulţime de cumpărături în piaţă. Câte-o pasăre sărea grăbit de sub picioarele omului, ca să se-afunde sub vre-un tufiş din hat.

Filip se uită din nou la cer. Câţiva nouri răsăriseră de nu-ştiu-unde, ca şi cum ar fi vrut să-l salute pe pământean. Unul din ei veni aproape de tot şi numai că nu-i întinse lui Filip mâna — o mână argintie de brumă.

— Noroc ! — par'că spuse nourul.

— Noroc ! — îi răspunse înveselit pământeanul.

— Ce faci pe la noi ?

— Am venit să-mi regăsesc prietenii ! — strigă Filip spre cer.

— Asta e o mare bucurie pentru noi. Acuma, iartă-mă că trebuie să te las... sunt grăbit... In Basarabia e nevoie de ploaie şi suntem chiemaţi cu toţii într'acolo... Ordin dela sfântu' Ilie ! — şi nourul se tot duse-dus până dispăru dincolo de Boian.

Apoi, veni un iepure ; destul de politicos, Filip îi dădu bineţe, însă se pare că şi iepurele era foarte grăbit, căci o şterse în cel mai pur stil englezesc. Omul zâmbi îngăduitor şi se'ntinse la pământ, jucându-se cu un spic bogat de grâu. Zumzetul albinelor umplea văzduhul cu o muzică diafană ca un văl de mătasă. Uneori, câte-un bondar bâzâia mânios că nimeni nu se sperie de el. Dupăce făceau câte-va viragii în jurul lui Filip, bondarii îşi duceau aiurea supărarea. O păpădie îşi trimitea în depărtare seminţele sburătoare, iar albăstrelele îşi tot şopteau ceva

tainic. Pe haturi, merii sălbatici binecuvântau ierburile și lanurile, cari primeau cu aplecări de spic larga binecuvântare a pomilor.

Deodată, din tufișul de lângă părâu, se ridică un trup gol, arămiu, înconjurat de razele soarelui, cari îl băteau ca'ntr'o statuie. Necunoscutul își înalță către cer brațele, de par'c'ar fi invocat astrul care voia să-l îmbrățișeze, ca, apoi, să-l distrugă în focul lui. Filip era fascinat de această apariție: par'că un zeu ar fi irupt din matricea pământului, ca să-și spele în azur umerii largi.

„De unde-a răsărit această minune?"

Necunoscutul porni un cântec — sau un fel de cântec; părea, mai degrabă, un chiot, însă foarte melodios, așa cum Filip nu auzise niciodată.

Tânărul Timoteu se tupilă cum putu mai bine în iarbă, ca străinul să nu-l vadă, și se hotărî să-l observe. Necunoscutul cercetă zările. Undeva, pe-un hat, ochii ageri descoperiră o fată. Imediat, străinul se repezi ca un hultan într'acolo. Fata se'nălță speriată, însă străinul îi vorbi ceva și Filip putu să vadă cum ea se lasă cu totul în voia brațelor arămii, cari dădeau într'un fel de aur ciudat. Amândoi se răsturnară în holdă. Valurile de grâu îi acoperiră ca valurile unei mări. O pace fără margini se lăsă peste toate.

— Marele Pan! — spuse tare Filip. — Marele Pan și Geea! Acuma începe-o nouă lume. Marele Pan, însămânțând cu stele pe Geea!

Soarele par'că-și creștea mereu lumina.

Necunoscutul se ridică din holdă. Intâiu el, înalt, puternic; apoi ea, sveltă, albă, agățându-se ca o iederă de umerii lui.

Filip își plecă fruntea în iarbă.

„Trebuie să fie ca o moarte, ca să poţi cunoaşte atâta fericire erotică, o moarte cumplit de dulce..."

Când îşi înălţă iarăşi capul, nu mai văzu pe nimeni; flăcăul şi fata dispăruseră ca un abur împrăştiat de vânt; soarele, însă, mai strălucea şi holdele aveau un fel de lumină ca din lăuntrul lor.

— Totul a fost ca o legendă, — murmură Filip.

Spre seară, părăsi cu mare părere de rău câmpia. Ajunse în oraş odată cu primele stele; când răsări luna, umbra îi căzu albăstrie pe caldarâmul argintiu. Zidurile oraşului se înălţau ca un imens decor de teatru. Străzile păreau goale. Filip avea impresia că intră pe-o scenă, să joace un rol greu şi tragic, un monolog care se va sfârşi cu o îngenunchiere în moarte.

— Hai, începe, domnule Filip Timoteu! — şi râse încet, împrăştiind un gest larg către stele.

Lângă locuinţa sa, Filip se-opri brusc. Aşteptă câtva timp, dar femeia nu se mai arătă.

— Aş putea jura c'a fost Veronia... — spuse tare, ca şi cum ar fi vorbit cu Mafteiu.

Urcă turburat treptele la odaia sa.

„Ce caută Veronia pe uliţa asta?"

Se duse la fereastră şi privi în uliţă, dar nu mai era nimeni.

„Totuşi, a fost cineva, a fost Veronia, cu siguranţă că ea..."

Se trânti obosit pe pat. Luna pătrundea în valuri mari prin fereastra deschisă. Rumoarea oraşului ajungea slab până'n această uliţă singuratică, prin care treceau mai multe pisici decât oameni.

După ce se odihni câteva minute, făcu lumină şi'ncepu să citească. Se simţea foarte bine. Răcoarea serii era înviorătoare ca o apă de isvor; o tăcere reconfortantă

domnea în întreaga casă. Când lăsă pentru câtva timp cartea din mâni, ca să-şi aprindă o ţigară, Filip îşi spuse că nu s'a simţit niciodată atât de fericit ca'n această seară.

7.

Filip reveni în strada covăliei — aşa o numea el. Cu o zi înainte, nu văzuse fata şi se neliniştise. O aşteptase zădarnic până după închiderea fierăriei. Plecase nerăbdător şi nervos, fără a îndrăzni să ceară lămuriri cârciumarului. Insera acuma — şi fata nu se-arăta nici astăzi. Filip tremura de nerăbdare şi, nereuşind să-şi amăgească prin lectura unui ziar aşteptarea, îşi călcă pe inimă şi intră în vorbă cu cârciumarul, care, bucuros că are ocazia să vorbească şi cu altcineva decât cu clienţii săi obişnuiţi, îi dădu o mulţime de relaţii despre strada sa. Inconjurând, foarte de departe, Filip aduse vorba despre covălie; cârciumarul îl lămuri că fata e logodită cu potcovarul şi că se numeşte Lalea, istorisindu-i apoi diferite întâmplări din viaţa celor doi logodnici. Inima lui Filip se strânse. Turburat, ascultă fără să-l întrerupă deloc pe cârciumar. Când acesta tăcu, tânărul se uită prin fereastră. Potcovarul isbea vesel cu ciocanul într'o vergea de fier, înroşită, iar fata îl privea cu dragoste; când bărbatul încetă să mai lucreze, fata îl îmbrăţişă, aşa că potcovarul avea o faţă extrem de fericită.

In seara aceasta, Filip observă pentru întâia dată că în covălie lucrează şi-un ucenic, un băiat de vre-o cincisprezece ani, cu înfăţişarea vulgară, dar nu urâtă. Tânărul îşi pusese problema să intre în legătură cu fata. Nu vedea, însă, cum ar putea-o face. La urmă, îşi spuse că trebuie să-l câştige pe băieţandru de partea sa.

Deaceea, cum se'nchise covălia, plăti consumaţia şi ieşi în stradă. După câteva minute, ucenicul ieşi fluierând şi îndreptându-se către suburbia Caliceanca, tăcută şi misterioasă, care-şi întindea între cimitir şi Prut întunericele. Filip se luă ca o umbră după el şi-l ajunse sub nişte răchite. Simţindu-se urmărit, ucenicul se-opri brusc şi-şi întoarse capul.

Locul acela era destul de periculos. In apropierea luncii Prutului se'ntâmplau adesea crime, pe cari nimeni nu reuşea să le clarifice, aşa că băieţandrul avea dece să se teamă. Filip se apropie încet şi lumină cu lampa de buzunar. Băieţandrul îşi feri cu mâna ochii.

— Nu te teme, băiete. Nu-ţi fac nimic... — şi se gândi: — „Ce scenă! Arsène Lupin... Arsène Lupin şi misterul fetei din covălie... Ce mai titlu de roman!"; apoi, alt gând: — „Dacă m'ar vedea vre-un cunoscut!" — şi râse pentru sine: — „Doamne! Dac'ar avea educaţie literară, bietul băiat ar crede că's Oskar Wilde în căutarea unui efeb..." — N'ai vrea să stai puţin de vorbă cu mine?

— Nu! Nu... Lăsaţi-mă în pace... Lăsaţi-mă să plec... — scânci băieţandrul.

— Dece te temi? — insistă trist Filip.

Băieţandrul isbucni în plâns.

— Lăsaţi-mă să plec...

— Dece...?

— Lăsaţi-mă să plec...

— Linişteşte-te, băiete. Nu-ţi fac nici un rău.

— Nu mă bateţi?

— Să te bat? Dece te-aş bate? — se miră Filip.

Ucenicul încetă să mai plângă.

— Să mergem prin ulicioara asta, — propuse tânărul Timoteu. — Aici nu ne va stingheri nimeni.

După o bucată de drum, se-opri şi căută sub nişte ră-

chite un loc unde să se-aşeze. Filip se simţea scutit sub întunericul frunzişului lor, în care lumina stelelor nu reuşea să pătrundă.

— Te bate cineva?

— Da. Cu toate că-i om bun, meşterul mă bate pentru orice fleac. Aşa-i dumnealui... Cam apucat!

— Atunci nu-l iubeşti pe meşterul tău.

— Nu. Are pumn greu şi mă loveşte întotdeauna în piept.

— N'ai vrea să te răsbuni?

— Nu, că am avut un prieten, care-a păţit-o tare rău. Era la o brutărie, unde muncea de-i ieşea sufletul. Stăpânul, om negru la suflet, îi tot oprea, pentru te-miri-ce nimic, din leafă. Intr'o noapte, s'a îmbătat şi l-a umplut de sânge pe prietenul meu, care, nemaiputând răbda, a început să se apere cu o jordie. Ceasu' cel rău! Căci l-a pocnit atât de rău pe stăpân, încât i-a spart capul. Pentru asta, prietenul meu a fost luat de poliţie şi trimis la institutul de corecţie. Acolo-i tare rău... Vai-vai-vai! O grozăvenie!

— Eu nu mă gândesc să te răsbuni în felul acesta. Maşina justiţiei te-ar prinde şi te-ar strivi. Ai putea să te răsbuni împrietenindu-te cu mine.

— Ce fel de răsbunare să fie asta?

— Vei înţelege mai târziu. Dealtfel, nici nu-ţi cer cine-ştie-ce lucru rău. Vreau să te întreb câte una alta despre covălia în care munceşti. Ia o ţigară. Ţine între pălmi flacăra chibritului, ca să nu ne vadă cineva. Aşa.

— Bună ţigară. N'am fumaţ niciodată o ţigară atât de bună. Iu-iu-iu, să mă vadă meşterul!

Filip se'ntinsese cu spatele'n iarbă; sgomotul oraşului nu pătrundea până aici; un sentiment de ruşine îl rodea;

— „Bine măcar că-i întuneric, că, dealtfel, aş roşi. Nu

pentrucă m'ar jena prietenia cu un biet ucenic, ci fiindcă-i speculez în folosul meu naivitatea" —; ceva foşni prin apropiere; o pasăre de noapte sau un câne bolnav şi dornic de singurătate, furişându-se printre ierburi.

— Meşterul tău o are tare drag pe Lalea?

— O are, că-i frumoasă şi bună de lucru.

— Is logodiţi de mult?

— Nu. Se cunosc abia de-o lună, da' se iubesc ca şi cum s'ar cunoaşte de cine-ştie-când. Locuiesc în aceiaşi casă, însă Lalea nu-l primeşte la ea pe Gheorghe când dânsul bate noaptea la uşa ei. El trebuie să meargă la alte fete... Lalea spune că până'n noaptea nunţii nu-l primeşte. Dânsul strigă şi bate'n uşă, dar tot la fetele din piaţa Fântânii trebuie să meargă şi, a doua zi, ea râde de se prăpădeşte, iar el mă bate pe mine...

— Tu eşti de mult în ucenicie la Gheorghe?

— De-un an. De când şi-a deschis aici covălia. Gheorghe Iuridovi a avut covălie în Cuciurul Mare înainte de-a veni la Cernăuţi. Strângând destule parale, s'a mutat la oraş. Ii om vrednic şi muncitor Iuridovi!

— Eşti şi tu din Cuciurul-Mare?

— Nu. Eu îs din Ciartoria de lângă Văşcăuţi. Părinţii mi-au murit amù doi ani, de tifos. N'am pe nimeni pe lumea asta.

— Cum te chiamă, măi băiete?

— Andrii.

— Ascultă, măi Andrii. Vrei să câştigi o sută de lei?

— Cum să nu vreau? Numai să nu fie vorba de ceva prea urât...

— Nici o frică, flăcăule! Uite despre ce e vorba. Doresc să ştiu cât mai multe lucruri despre Lalea.

— O iubiţi? — îl întrebă neaşteptat băiatul.

— Cred... cred că da... — șoväi Filip, surprins de întrebarea deschisă a celuilalt.

— Nu-i de mirare. Și eu o iubesc pe Lalea. Toată lumea o iubește. Și fetelor le place s'o sărute. Lalea e orfană. Mi se pare că-i din Vijniţa. Nu știu unde-a găsit-o Iuridovi. Intr'o bună zi, a scos-o ca din pământ și-a spus tuturor: „Iată, asta-i logodnica mea. Vai de cel ce s'ar atinge de dânsa!" Și stăpânu' meu îi un bărbat strașnic tare! Na! aș vrea să-l văd pe cel ce s'ar apropia de fata lui!

— Totuși, n'a încercat nimeni acest lucru?

— Ba da, un șofer, însă Lalea l-a sgâriat ca o mâță sălbatică. L-a umplut de sânge și-apoi și-a râs de el, iar Gheorghe a aruncat o cofă de apă asupra lui. S'a strâns întreaga uliță în fața covăliei. Lalea se uită ca la un Dumnezeu la Iuridovi. A spus odată că n'a mai văzut un bărbat mai voinic și mai arătos ca dânsul.

— Cu toate acestea, cred că nu-l iubește cu-adevărat. Dacă l-ar avea drag, n'ar suferi ca el să se ducă la alte femei. Mai degrabă s'ar culca ea cu dânsul.

— Mi se pare c'aveți dreptate, însă cine-știe... Lalea îi o femeie tare ciudată.

— Deocamdată mi-ai spus destule, Andrii. Ai aici banii. Mâne seară, vreau să te găsesc tot în locul acesta. Ne-am înțeles?

— Da. Cum scap din covălie, dau fuga încoace. Mulțumesc pentru bani. Noapte bună, domnule.

— Noapte bună, Andrii.

A doua seară, Filip îl rugă să-i înlesnească o întrevedere cu Lalea și explică în ce fel:

— Eu voiu veni în fiecare după-amiază la cârciuma din dreptul covăliei și m'oiu așeza întotdeauna la fereastră, ca să te pot vedea. Când Iuridovi va pleca în

oraș, să-mi dai un semn. Bunăoară... să fluieri începutul dela „Coasa". Cunoști „Coasa"?

— Cum să n'o cunosc, că-s dela țară și toți flăcăii o știu juca?!

— Atunci, fluieri începutul. Eu voiu veni în covălie și tu mă vei îndruma către Lalea. Bine?

— Bine, domnule Filip.

Tânărul Timoteu se duse vre-o cinci zile dearândul la cârciumă și pândi cu atenție la fereastră, dar nici un semn nu veni din partea lui Andrii; băiețandrul par'că uitase cu totul de convenția încheiată.

Filip înebunea de nerăbdare și numai cu greu se stăpânea să nu-și dea pe față enervarea. Din fericire, a șasea zi — Andrii fluieră semnalul convenit. Iuridovi plecase însfârșit de-acasă și Lalea era singură. Băiatul făcea semne, din ușa covăliei, ca Filip să se grăbească. Acesta plăti repede consumația și veni la Andrii.

— Lalea e'n bucătărie. Intrați prin ogradă. Iuridovi a plecat la Cuciurul-Mare și se re'ntoarce abia mâne dimineață.

— Tu să rămâi prin apropiere, Andrii, că poate-oiu avea nevoie de tine.

— Bine, domnule Filip. Indată voiu închide covălia și voiu sta în ogradă, ca să mă chiemați când veți avea nevoie. Să șuierați și eu mă voiu arăta imediat.

Insera acuma, pașnic de par'c'ar fi fost într'o bucolică. Rumoarea orașului scădea. Stelele se-aprindeau ca niște depărtate focuri de poveste pe-o câmpie de vis, iar casele se cufundau încet-încet într'o lumină albăstrie, care curgea din isvoarele tainice ale nopții. Filip deschise cu precauție portița ogrăzii. Inima îi bătea ca și cum ar fi vrut să-i spargă pieptul. Auzind un boncănit, se-opri. Dându-și seama că nu era decât sgomotul pe care-l făceau

cu copita caii din grajd, îndrăzni să meargă mai departe și-ajunse la o ușă, care era închisă numai pe jumătate. Când s'o împingă, îl cuprinse un fel de teamă și fu cât pe ce să fugă de-acolo, însă o mișcare dinăuntru îi spuse că e prea târziu și, luându-și inima în dinți, Filip intră în bucătărie. Lalea, care tocmai voia să vadă cine umblă la ușă, se isbi de el și scoase un țipăt mic de spaimă.

— Ce-i...? Ce cauți aici? — isbuti să spună dânsa, revenindu-și.

— Vreau să vorbesc cu dumneata.

— Dacă ai de vorbit cu mine, vină ziua, când e Iuridovi acasă. Du-te, că-l chiem pe Andrii să te dea afară.

— Nu mă tem că are să mă dea afară Andrii.

— L-ai cumpărat pe băiat! — spuse ea cu un dispreț în care se-amesteca, totuși, și-o nuanță de admirație, desigur pentru curajul acestui străin.

— Poate... — se eschivă Filip dela un răspuns precis. — Ascultă, Lalea, știi dece am venit încoace.

— Sigur... Credeai că's o proastă cu care poți să faci ce vrei.

— Nu vorbi așa, Lalea. Tu-mi ești dragă. Am venit să-ți spun asta. N'am iubit niciodată, dar pe tine te iubesc. Te iubesc cu-adevărat. Cred că n'aș putea trăi fără tine.

Fata nu se-așteptase la asemenea declarație.

— Mata glumești, — spuse ea într'un târziu.

— Nu. Dacă mi-ar arde de glume, nu mi-aș pierde în cârciuma de peste drum zilele. Dar te iubesc. Eu, Filip Timoteu, doctor în arheologie și băiat de viitor... — zâmbi dânsul mai mult pentru sine, cu un fel de descurajare; apoi, rectifică: — ...și fost băiat de viitor...

— Mata ești feciorul bogătașului Timoteu, acela care stăpânește târgul aiesta?

— Da. Feciorul bogătaşului despre care ziarele scriu c'ar putea cumpăra întreaga Bucovină în douăzeşipatru de ore... Da, Lalea. Feciorul lui Anton Timoteu şi nepotul bunicului Mafteiu... Strămoşul meu a fost spânzurat. Ce vrei să-ţi mai spun?

— Te-aşteptai să-ţi cad de gât acuma? Ţi-ai greşit socoteala, domnişorule. Mie mi-i drag Gheorghe, Gheorghe Iuridovi al meu...

— Trebuie să mă iubeşti pe mine. Sau şi pe mine. Asta mi-i indiferent. Tu eşti totul pentru sufletul meu. Înţelegi, Lalea?

— Zădarnic. Nu-mi eşti drag. Ce pot eu?

— Dau totul pentru tine. Şi viaţa, Lalea.

— Asta-i foarte mult, domnule Timoteu. Totuşi, nu te voiu iubi niciodată.

— Poate că nici nu trebuie să-ţi cer aceasta. Deocamdată, sunt bucuros dacă mă laşi lângă tine, Lalea. Risc totul, absolut totul. Oraşul va urla mâne-poimâne, dar nu-mi pasă. Sufletul meu e ca o ţarină care-a primit sămânţa fiinţei tale. Spicul a crescut, cuprinzând întreaga câmpie. Tu, numai tu mă stăpâneşti. Nimic altceva nu mai are însemnătate pentru mine. Lalea, dacă ai iubit vreodată cu-adevărat, dacă-l iubeşti cu-adevărat pe Iuridovi, trebuie să mă'nţelegi şi pe mine.

— Domnule Timoteu nu pot, n'aş putea niciodată.

— Lalea, nici din milă?

— Nici.

— Gândeşte-te bine. Din milă. Şi nu-ţi voiu cere niciodată altceva, decât dragostea pe care i-o dăruieşti unui câne.

— Nu pot.

— Asta înseamnă moartea mea. Cum câmpul e făcut să rodească sămănătura, aşa sunt făcut eu să te iubesc.

Poate că aceasta e singura mea menire pe lume. Iţi jur în faţa lui Dumnezeu că nu pot trăi fără tine.

Cilindrul lămpii plesni şi-odaia se cufundă în întunericul pe care, pe'ncetul, luna răsărită deasupra cimitirului evreesc îl mai risipi. Fata se-aşezase pe pat. Filip căuta să-i ghicească trăsăturile. Îşi trecu deodată mâna peste-obrajii ei şi degetele lui citiră, ca ale unui orb, liniile feţei înclinate asupra sa.

— Lalea, vină în dreptul lunei. Trebuie să te văd.

Fata se supuse şi faţa ei se'nzăpezi sub ploaia argintie.

— Vreau să te sărut, — şi ştiu că, dacă se pleca acuma asupra ei, ar fi putut să-i soarbă aburul răsuflării, însă dânsul nu voia astfel; voia ca fata să consimtă, să participe la acest sărut, care trebuia să fie al unei dureroase iniţieri, verificată în această împreunare trupească, asemenea unei morţi prin voluptatea infinită a unei bucurii stranii, fără posibilitate de revenire.

— Nu, Filipe.

— Atunci, spune ce să fac?

Luna trecu după un horn; lumina de pe faţa Lalei se stinse; în ogradă, Andrii fluiera încet şi tot ridica mânile spre lună, ca şi cum ar fi încercat s'o desprindă de pe cer.

— Uite ce semne ciudate face Andrii...

— Lasă asta. Răspunde-mi, Lalea.

— Filipe, dragostea se poate vindeca.

— Nu o dragoste ca aceasta, a mea.

Lalea simţi o milă nesfârşită pentru omul de lângă ea, care plângea cu ochii uscaţi, şi-ar fi vrut să-l sărute, însă un fel de putere, ca din afară, o oprea, aşa că-l respinse când mânile lui îi căutară mijlocul.

8.

Filip scoase din buzunarul dela piept al hainei o lamă. Suflecându-şi mâneca, îşi crestă o rană adâncă de-alungul antebraţului. Sângele se revărsă încălzindu-i palma. Întinzându-şi mâna, ca să vină în bătaia lunei, care tocmai ieşea de după horn, îi arătă Lalei rana. Sângele licărea în lumina verzuie a lunei. Fata se cutremură şi'ncepu să plângă înspăimântată. Pluteau stihii în văzduh.

„Pentru ce atâta suferinţă, Doamne?"

Andrii fluiera sălbatic în ogradă.

— Iartă-mă, Lalea. Ingenunchiez în faţa ta şi te rog să mă ierţi. Nu te voiu săruta. Ai dreptate. Totul e zădarnic. Plec. Iartă-mă.

— Dacă pleci acuma, te vei duce să te-omori, — gemu Lalea.

„Fata stă în dreptul lunei şi-i frumoasă ca sângele..." — şi se-apropie de ea, spunându-i: — Poate-am să mor, poate-am să trăiesc. Dar ce importă viaţa sau moartea mea, când te iubesc nesfârşit de mult. Cum să fac iubirea mea pe'nţelesul tău? — şi îngenunchie pentru a se bucura de-această umilinţă.

Lalea se plecă asupra lui.

— Sângele mă înebuneşte. Dece-ai făcut asta?

— Sângele acesta va fi veşnic asupra mea.

Fata se sgudui.

— Sângele tău nu ne poate uni.

— Dar va fi semnul tuturor câte se vor întâmpla.

— Eu nu pot nimic.

După o lungă tăcere, Lalea se plecă şi mai mult asupra lui. Par'c'ar fi vrut s'asculte cum îi bate inima. El îi simţea acuma răsuflarea. Fata îi luă mânile şi-l ridică.

Stăteau ca şi cum s'ar fi pândit. Apoi, Lalea îl sărută. Rămaseră aşa, ca pentru o taină.

— Acesta putea fi un început, şi nu e decât un sfârşit. Totuşi, nu voiu uita niciodată.

— Par'că întreaga mea viaţă ar fi trecut în tine, Filipe. Mă simt slabă şi-obosită.

Lalea se-aşează din nou pe pat.

Timoteu ieşi în ograda imensă de noapte.

— Poţi să pleci, Andrii. Nu vom avea nevoie de tine. Ţine-aici pentru-o masă bună. Nu, Andrii... Meriţi mai mult... Ia asta... Totul! Dece eşti aşa de palid? Ori asta-i din pricina lunei?

Dimineaţa veni cu multe neguri pe Prut. Noaptea fusese senină şi destul de rece. Când soarele răsări, Filip se-arătă în uşă. Privi cerul şi se gândi cu o mare bucurie: „Va fi o zi frumoasă". Totul se-anunţa calm, înviorător. La colţul casei, Filip se-opri mirat.

— Măi Andrii, ai stat toată noaptea aici?

— Da, domnule Timoteu. Dar am dormit... Am dormit pe paiele acelea... Zău că da... — însă, neobişnuit să mintă, roşi. — Nu vă mai îngrijiţi de mine! Amù mă duc să deschid covălia. Am o mulţime de lucru...

Filip porni spre casă. Mergea rar, apăsat; par'c'ar fi vrut să bată pământul sub picioarele sale. Cine-l vedea, credea că omul acesta vine depe-un alt tărâm.

Acasă, Filip lăsă storul şi, după ce bău un rom, căci n'avea altă băutură în casă, îşi aprinse o ţigară; apoi se'ntinse în pat; sgomotul zilei abia pătrundea până aici, aşa că putu să adoarmă; nu se trezi decât pela amiază. Lenevi până spre seară, citind reviste distractive şi deslegând cuvinte'ncrucişate. După ce scrise trei scrisori câtorva arheologi din Londra, cerând lămuriri asupra unor

recente săpături în Tibet, se îmbrăcă şi plecă în oraş, ajungând fără să vrea la cârciumă.

Când Andrii închise covălia, Filip îl luă cu sine, ca să se plimbe spre fabrica de zahăr a lui Paul Combra. Timpul era atât de plăcut, încât amândoi s'ar fi plimbat şi ceasuri întregi. Departe fulgera mut — ca şi cum nişte păianjeni s'ar fi amuzat s'alerge fără rost pe cerul înoptat şi cu stele limpezi.

„Sau, poate, păianjenii aceştia îşi închipuie că stelele sunt muşte şi vor să le prindă..." — gândi Filip; apoi, începu fără nici o introducere: — Am stat toată noaptea alături de Lalea, măi Andrii. A fost ca un fel de moarte. O noapte cumplită, cum nici nu-ţi poţi închipui. Am trăit o moarte în noaptea de ieri. Înţelegi ce'nseamnă asta? Par'c'am încetat să trăiesc. Imi dau seama că totul e o nebunie, dar pentru mine nu mai este nimic pe lume decât Lalea. Ea nu va mai face nimic ca să-mi alunge nebunia asta şi toată viaţa mea de-acum înainte va fi o prelungire a nopţii acesteia. La amintirea acestor ceasuri voiu alerga mereu, cum un fluture e atras de lumină. N'am să uit niciodată sărutul acela. N'a fost un sărut între bărbat şi femeie, ci un blestem, din care nimeni afară de Lalea nu m'ar putea mântui. Intreaga mea fiinţă a suferit. A fost ca şi cum nişte flăcări uriaşe m'ar fi învăluit şi văpaia aceea nu se va mai stinge niciodată.

Merseră tăcuţi un timp.

„Aş vrea să culeg stelele acestea," — îşi spuse absurd Timoteu. — „Sau să'mbrac cismele fermecate ale lui Peter Schlehmil. Cu ele, poate c'aş ajunge la capătul nebuniei mele. Dar cine-ştie? Poate că nebunia mea este atât de mare, încât se'ncercuieşte fără sfârşit".

— Domnule Filip, cred că nu trebuie să vă faceţi gânduri prea negre. Cu timpul, Lalea va'ncepe să vă iubea-

scă. Femeile's tare schimbătoare... Numai noi suntem în stare să iubim până la nebunie și moarte. Cred că e așa, nu, domnule Filip ?

— Mi se pare că da, Andrii. Noi suntem ca stelele. Când nu ne mai putem ținea în înălțimile nesfârșite, ne prăbușim în adâncuri tot mai nesfârșite. Sau voiu suferi în singurătățile mele, sau, când puterile mi se vor stinge, mă voiu coborî de bună voie în mormânt. Altfel nu se poate. In nici un fel. Doamne, cum țin minte toate ! Cilindrul acela care-a plesnit, cele șapte garoafe din paharul depe fereastră, pisica aceea neagră, rochia albastră a Lalei... Nu voiu putea să uit nimic din toate acestea. Ascultă, măi Andrii, asta nu mai e iubire, e ceva ce'ntrece înțelegerea omenească. In curând, nu mă voiu putea gândi la nimic altceva decât la faptul c'o iubesc pe Lalea. Voiu uita totul ce nu vine dela fata asta... — și continuă în gând : — „Oare voiu mai putea asculta vreodată un concert din Bach, voiu putea privi un El Greco sau citi un Tristan et Yseult fără să fiu turburat de privirea Lalei ? Oare nu vin acuma dintr'un coșmar? Nu vin din vreo istorie nebună a lui Apollinaire ? Ascultă, Andrii, privește-mă bine. Incă nu mi se citește din ochi nebunia ? — și-și lumină cu lampa de buzunar fața. — Nu ! Sunt perfect normal. Ochii reacționează cum trebuie la lumină... N'am nici-o tară, de nici un fel... Dacă vrei, măi Andrii, nu mă mai asculta. Vorbesc pentru mine... — și se gândi : — „Dacă Lalea ar fi altfel ! Aș pleca de-aici, departe, cât mai departe. Undeva în America-de-Nord, la poalele unor munți stâncoși cu păduri uriașe de pini la poale. Aș trăi izolat, numai cu Lalea, și mi-aș câștiga prin puterea brațelor viața, aș fi un nou Henry David Thoreau. Am ieși goi în răsăritul soarelui, care ne-ar învălui în mantia lui roză. Lalea ar cânta, hăurile i-ar răspunde cu ecouri în-

zecite și ciocârliile ne-ar binecuvânta din slăvile lor. Din civilizație mi-aș lua un patefon cu o mie de discuri și vre-o cincisute de cărți. Atât. Doamne, ce minune ar fi o astfel de viață! Și m'aș ruga lui Dumnezeu să murim ca Filemon și Baucis. Noaptea aș fi rob de dragoste, bucurând întreaga ființă a femeei cu bărbăția mea, și-am adormi fericiți pe blănurile de vulpe. Apoi, când totul s'ar uita, ne-am re'ntoarce la Cernăuți, în orașul acesta cu cele mai frumoase ploi din lume..." Mi se pare că încă n'ai mâncat și ești obosit de lucru, iar eu te port pe drumuri, măi Andrii. Intoarce-te'n oraș. Eu mă voiu duce până la fabrica de zahăr, ca să-l văd pe domnul profesor Paul Combra.

— Lăsați, că nu-s obosit. Imi place și mie un drum ca acesta.

— Bine, măi Andrii. N'am să uit nici despărțîrea de Lalea, în ceasul acela al dimineții. Totul era îngrozitor de cenușiu. Numai o stea lucea în fereastră, una pe'ntreg cerul. Am așteptat să se stingă și ea și-abia atunci m'am apropiat iarăși de Lalea. Fata par'că se pregătea de moarte, așa de palidă era. Cred că în clipa aceea ar fi trebuit să-mi iau viața. Simt că, atunci, s'ar fi aruncat urlând peste mine, ca să mă sărute. Ar fi fost o moarte frumoasă, scurt înainte de revărsarea zorilor, cari au venit ca o ploaie de sânge.

— Moartea nu e frumoasă, domnule Filip. Noi trebuie să trăim până la capăt, cum a dat Dumnezeu. Trăind, vezi cum răsare soarele, asculți cântecul vântului și simți tăria pământului sub picioare.

— O, Famule! Cuvintele tale îmi descopăr că porți un creer interesant sub țeastă... In mod normal, ai avea dreptate, căci așa ar trebui să fie. Dar eu nu mai sunt de mult

decât un om care merge pe marginea prăpastiei. Asta-i, Andrii. Ascultă-l pe bătrânul tău Hamlet!

— Dumneavoastră sunteţi bolnav la suflet, domnule Filip, însă Dumnezeu vă va însănătoşa.

— Am ajuns în aşa stare, încât nici nu-mi mai doresc însănătoşirea. Imi place decăderea mea sufletească. M'am obişnuit cu ea, aşa cum te-obişnuieşti cu tutunul sau cu o altă otravă.

O stea sfâşie hăurile întunecate, pierzându-se spre pădurile vaste de nord.

Filip şi-Andrii mergeau acuma printr'o uliţă a Lenţeştilor-Noui. Oamenii stăteau pe la ferestre, bucurându-se de liniştea împărătească a nopţii. In unele ogrăzi, hargaţii mai umblau cu fanarul aprins pentru a-şi termina lucrul înainte de culcare. Miros de lapte, mămăligă şi iarbă proaspăt cosită stăruia în aerul călduţ.

— S'o luăm prin uliţa asta, Andrii, — spuse încet Filip. — Intunericul e minunat. Par'că ne-am cufunda într'o apă foarte plăcută. Răchitele acestea's o minune. Se'nalţă tăcut ca şi cum ar avea de-ascuns o taină în scorburile lor. Iată şi licuricii. Ui-te cum sclipesc! Dac'ar fi şi Lalea aici! — dori dânsul pentru a zecea oară.

O căruţă trecu scârţâind. Caii mergeau la pas şi căruţaşul îi îndemna cu glas domol. Apoi, întâlniră un om cu fanar şi-o femee care se pierdu ca o arătare alburie după cotitura plină de taine.

— Ce frumoasă poveste de dragoste aş trăi cu Lalea, dacă dânsa ar voi! — şi Filip regretă că Titania nu coboară plutind până la el, ca să-i asculte rugămintea de biet muritor îndrăgostit. — Câte lucruri mici, cari fac fermecătoare dragostea... O strângere de mână, o privire aruncată într'un anumit fel... Când am fost la Lalea, dânsa ţinea în mână un ghem albastru de culoarea cerului. A-

bajurul portocaliu al lămpii se-armoniza admirabil cu albastrul ghemului de mătasă. Măi Andrii, tu ai iubit vreodată? Spune, măi!

— Da, însă nu cum iubiți dumneavoastră, — și, după un timp, adăugă: — Mi-a fost dragă Lalea... Aș fi vrut să mă mângâie pe creștet și să mă lase lângă dânsa.

— E un lucru minunat să stai lângă ființa pe care-o iubești. Atunci, uiți totul și-ai vrea ca timpul să rămână veșnic pe loc. Doamne, cât de mari sunt bucuriile simple, comune! Ui-te... plimbarea aceasta a noastră mă odihnește mai mult decât o seară la clubul Aldebaran, unde ești obligat să discuți o mie de lucruri foarte importante și foarte plictisitoare înainte de șampanie, și-o mie de lucruri foarte vulgare după... Ți-am spus odată, măi Andrii.... Dacă vrei, poți să n'asculți ceeace vorbesc. Cum lucește de frumos scorbura aceea! Nu te speria... E puțin fosfor, atâta tot... Intunecimea aceasta de jos e un splendid contrast cu risipa de aur a stelelor. Cât de frumoase's numele stelelor! Orion, Centaurul, Ursa-mare, Ursa-mică, Betelgeuse... Regret că nu's poet, măi Andrii-prin-noapte-rătăcitorule!

— Tare-aș vrea să fiți fericit, domnule Filip. Dumneavoastră sunteți un om bun. Asta se cunoaște după ochi și după vorbe. Aveți un glas așa de plăcut, încât aș asculta ceasuri întregi, cu toate că multe lucruri nu le'nțeleg. Simt, însă, că's frumoase. Indată ieșim la luminiș. Păcat că drumul acesta s'a sfârșit atât de repede.

— Păcat că drumul acesta s'a sfârșit atât de repede... Vezi, măi Andrii, ai făcut fără să vrei, un vers minunat de turburător... Păcat că drumul acesta s'a sfârșit atât de repede... E tot atât de frumos ca și „Voyage au bout de la nuit"... Un roman franțuzesc, Andrii. Ian privește casa aceea de-acolo, în fundul grădinii. Inchipuiește-ți că

Lalea m'ar iubi. Aş cumpăra o astfel de casă, înconjurată de copaci. Seara, ea m'ar aştepta la uşă. Aş sta lângă dânsa şi-aş lucra. Nu cer nimic altceva dela viaţă. Doamne, e într'adevăr caraghios ca eu să fiu nevoit să cerşesc puţina iubire de care am nevoie.

— Nu vă mai necăjiţi, domnule Timoteu. Timpul împacă multe lucruri.

— Tu eşti un mic mandarin, măi Andrii. Nu cumva ai sânge chinez în tine?

— Nuuu! — protestă băiatul. — ce, port eu coadă?

O locomotivă fluieră la fabrica de zahăr. Ii răspunse un lung lătrat de câni.

O pisică mieuna furioasă prin apropiere; poate că nu era de acord cu declaraţiile de dragoste ale unui motan romantic. Undeva răsună în vre-un coteţ un cotcodăcit speriat care puse pe gâgâit un cârd de gâşte.

— Cocoşul a avut un vis urât şi şi-a trezit bietele găini, — spuse Andrii. — Ori s'a furişat un hoţ în coteţ.

— E, deci, o noapte foarte misterioasă, tinere Rocambole. Sst! Ascultă... Uvertura la „Visul unei nopţi de vară"... Nu cumva eşti Puck, măi Andrii?

— Eu îs tot ce vreţi dumneavoastră.

— Asta mă bucură, măi Cărăbuş-Vodă!

— Dumneavoastră sunteţi împăratul nopţii, iar eu paznicul care veghiază să nu vi se'ntâmple ceva.

— Te voiu răsplăti cu un pumn de stele, măi Andrii!

— Mde... — făcu sceptic băiatul şi Filip râse.

— Aşa-i că preferi o monedă mai pământească? Ian uite la nourul acela. Par'că râde de noi. Iţi plac poveştile, Andrii?

— Imi! Poveştile's ceva tare frumos.

— Vezi? Noaptea asta mergem printr'o poveste.

Nu mai vorbiţi aşa, domnule Timoteu, că mă tem.

Vreți să iasă vre-un balaur din șanț? Na! Atunci ar fi gata cu noi... Cleaf-cleaf... și balaurul ne-a și înghițit.

Ajunseră deodată în fața fabricii. Clădirea își profila haotic spre ceruri contururile uriașe. In curtea imensă, lucrătorii încărcau lăzi de zahăr în vagoane. Această echipă de noapte făcea impresia unei armate ciudate, venită de undeva din fundul pământului. Indărătul geamurilor dela etaje, siluetele oamenilor se-agitau ca niște figuri de panopticum, însuflețite de cine-știe-ce vrăjitor excentric.

Portarul, care-l cunoștea pe Filip, îl salută respectuos.

— Mi se pare că domnul director e în birou. Să vă conduc la Domnia-Sa?

— Lasă, Ștefane, că-l găsesc și singur. Cum mai merg treburile? Treburile și sănătatea?

— Binișor, slavă-Domnului!

Filip îi dădu o țigară și-și aprinse și el una. In jurul lui, oamenii forfoteau într'un ritm trepidant; munca decurgea cu hărnicie și voie bună. Sgomotul motoarelor alcătuia o muzică plăcută, veselă, care-i infuză lui Filip o bună doză de optimism și-o mare poftă de-a vorbi lucruri indiferente sau amuzante. Intrând între muncitori, se lăsă dus de curentul lor și simți o adevărată plăcere în a dispare în iureșul acesta tăcut și, totuși, vioiu. După ce termină țigara, se re'ntoarse la băiatul care se-așezase pe-o banchetă de lângă poartă și-i spuse:

— Dacă vrei, Andrii, așteaptă-mă aici sau plimbă-te prin curte. Cred că nu voiu sta prea mult.

— Bine, domnule Filip. Am să mă uit la locomotiva aceea, care pufăie ca un moșneag din lulea.

Timoteiu îl găsi în birou pe Combra; acesta se bucură sincer că-l vede. Il trată cu un lichior și-un pumn de ți-

gări egiptene, pe cari le primise dela un prieten re'ntors dela o vânătoare de lei din Africa.

— Mi s'a spus că nu mai locuiești cu Anton. L-am întâlnit dăunăzi pe Mafteiu și părea nu numai abătut, dar și bolnav. Un mic războiu între generații, nu?

— Da și nu. Mai mult o plictiseală a mea. Sau altceva... — se eschivă Filip.

— Înțeleg. Dealtfel, ce mai faci? La ce studii mai lucrezi? Știu că ai o extraordinară putere de muncă.

— Urma să plec la Londra. Mă interesează săpăturile recente din Tibet. Cred c'aș găsi asemănări surprinzătoare între...

— Ești fericit, Filipe! Te mai pot interesa toate acestea. Pe mine m'a cuprins un fel de groază de știința mea. Voiam să'nființez o mare colecție de traduceri din clasici. Aș fi avut un larg concurs din partea lui Herescu și-a altora. Dar nu mai pot. Am renunțat și la revista mea. Cândea și Săveanu îmi spuneau zilele trecute că ai câteva teorii foarte interesante. Te sfătuiesc să-ți scrii direct în franțuzește cărțile. Ți-aș putea aranja vre-o conferință la Paris. Ești mai mult decât un tânăr promițător, Filipe. Dece nu'ncepi să te miști?

— Nu mai am nici un fel de ambiție. Mi-aș dori puțină fericire. Simplu, nu? — și râse ironic.

— Da... da... Asta e boala noastră, Filipe... Dorul nostru de puțină fericire. Câtă lume nu ne invidiază și, de fapt, suntem mai nefericiți decât ultimul muncitor din fabrica mea... Abia moartea lui Bob m'a făcut să văd că aș fi putut fi într'adevăr fericit... Doamne, de-aș ști măcar de ce a trebuit să moară... Căci sunt sigur că n'a murit din cauza fugii lui Lidi sau din cauza mea... Trebuie să fi fost ceva cumplit, o adevărată nebunie, căreia a preferat să nu-i supraviețuiască... O fată? O prietenie tră-

dată? In fiecare dimineaţă, când mă trezesc, m'aştept s'aud paşii lui în hall... Aştept şi ştiu că paşii aceia nu vor mai răsuna niciodată pe trepte... Oh, Doamne! Şi e un egoism feroce în toate acestea... Imi dau seama că înebunesc nu pentrucă Bob putrezeşte în pământ, ci pentrucă eu nu-l voiu revedea niciodată... pentrucă nu mă va mai privi cu ochii lui limpezi... pentrucă nu va mai sta alături de mine în maşină, spunându-mi: „Tată, cât de plăcut e să-ţi fluture părul în vânt..." — sau: „Tată, par'că eşti Lewis Stone... numai ceva mai tânăr... Tată, ţie îţi place Lewis Stone, acest lord american?" Filipe, îmi vine să cred că trebuie să plătesc cine-ştie-ce păcate strămoşeşti... Bob nu mai suferă... Dar eu... eu par'c'aş purta un cadavru legat de mine. Mă mir că n'am început să beau. Ochii mi's uscaţi, dar plâng şi voiu plânge întreaga mea viaţă. Inţelegi, Filipe, înţelegi că pumnul acela de om, prichindelul acela e plecat pentru totdeauna? Iar eu îl aştept treaz la ceasuri mici de noapte, însă glasul lui nu mai înfloreşte lângă tâmpla mea, ca să-mi spună vre-un teribil secret copilăresc... Când am fost la Londra cu el, urca grav ca un prinţ scara cea mare a Covent-Garden-ului şi saluta în lojă cu o adorabilă seriozitate pe lady Hilton, prietena mea, ca, apoi, să discute cu ea despre acutele lui Cormack. Am încercat să-l uit prin femei pe Bob... Inţelegi tragedia asta? Voiam să-l uit, adică să-l fac să moară a doua oară! Să-l ucid în mine, ca să nu mai sufăr. Mi-am dat la timp seama c'ar fi fost mai oribil decât o crimă. De-atunci, caut să cunosc cât mai multe lucruri din viaţa lui. Ştii că-i scriu? Am scris până acum peste cincisute de pagini. Un fel de milă a cuprins soarta, căci am găsit un răspuns în nişte caiete ale lui Bob, adresate nu ştiu cui şi-ascunse în auto-

mobilul meu cel vechiu. Unele părți au fost șterse, altele lipsesc cu desăvârșire.

Combra deschise sertarul biroului și scoase câteva hârtii dintr'o mapă.

— Par'că sunt niște scrisori, scrisori ciudate, Filipe. Bietul Bob! Trebuie să fi suferit mai mult decât e în stare un copil. Până a nu muri Bob, n'aș fi crezut că dragostea poate fi atât de chinuitoare. Cât n'aș da să știu pe cine a iubit Bob! Ascultă... *„Ții minte? Veneam cu tramvaiul dela Prut și tu-mi spuneai că mă iubești. Lână-de-aur ți-a atras atenția că sunt palid ca un mort și ți-a arătat chipul meu în geamul întunecat de noapte al tramvaiului. Când ne-am coborît la grădina publică, ți-a fost milă de mine și mi-ai dat mâna. Asta n'am uitat-o și n'am s'o uit niciodată. Era o seară cu nouri și-am devenit triști toți trei. Eu eram, totuși, fericit."* Sunt oameni cari au o uriașă nevoie de dragoste și sunt în stare să-și jertfească viața pentru ea. Iată alt fragment de scrisoare... Mi-a venit să urlu când am citit pentru prima oară rândurile acestea. *„Nu mai pot îndura. Cred că, acuma, nici tu nu m'ai putea salva. Lână-de-aur mi-a spus să nu te mai plictisesc. Asta vine din partea ta?"* M'am interesat între colegii lui Bob cine e Lână-de-aur, ca prin el să identific iubita băiatului, dar nici unul nu știe despre cine e vorba.

Combra puse mapa la loc. Începuse să-l doară capul. Aștepta ca Filip să spună ceva, însă acesta privea absent o diagramă depe perete și-asculta huruitul mașinilor, cari făceau ca întreaga clădire să vibreze. Aprinzându-și o nouă țigară, Combra își înfundă într'un dosar privirile. *„100 de vagoane pentru West-Union... 30 de vagoane pentru Palexport... 50 de vagoane pentru Adria...* Mâne va trebui să plec într'o inspecție prin Basarabia... Wein-

blum tratează cu Polonii... Bob! Bob! Doamne, când se vor sfârşi toate-acestea?" — şi-şi strânse dinţii ca să nu geamă. — „Abia moartea ne face să suferim cu-adevărat. Bob e pierdut pentru vecie în întunericele lui".

— Abia moartea ne face să suferim cu-adevărat, Filipe.

— Moartea şi dragostea. Paul.

— Dragostea...

— Amândouă se ţin strâns legate întreolaltă. Dragostea e singura pedeapsă adevărată pentru omenire. Împăraţi şi sfinţi s'au crucificat din cauza ei. Nu din cauza femeii şi nu din cauza sexului. Asta-i cu totul altceva. Ci din cauza dragostei. Aşa cred eu, însă se poate să n'am dreptate. Te rog să-mi mai torni un cognac, un lichior sau ce ai. Oare ce ne împiedică să fim oameni ca toţi oamenii, Paul? Exagerata funcţionare a glandelor endocrine? — şi râse iarăşi; deodată, întrebă: — Paul, tu-l cunoşti bine pe tata. Ce fel de om e? Căci eu nu-mi pot da seama.

Combra îl privi şi se gândi câtva timp înainte de a răspunde:

— Vezi... Nu ştiu ce să-ţi răspund... Il cunosc ca nimeni altul şi, totuşi, nu ştiu ce fel de om e Anton. După aparenţă, un om rece, calculat... Dar n'aş putea jura că e într'adevăr aşa. Ui-te... acuma îmi dau seama că, uneori, Anton are o privire foarte obosită. Am un fel de stimă ciudată faţă de oamenii cu privirea obosită. Dece m'ai întrebat despre tatăl tău?

— Mă gândesc uneori că lumea îl judecă greşit.

— Se poate să ai dreptate. Da, cred că ai dreptate. Anton e un om la care ajungi foarte greu. Par'că-i o scoică. Pe dinafară, carapacea e urâtă, însă înăuntru

poate că vei găsi cel mai frumos sidef. De-acest lucru îți dai seama abia când carapacea plesnește.

— M'ar durea foarte mult să știu că tata suferă.

— In orice caz, el n'o să-ți arate niciodată aceasta. Anton e ca un personagiu din romanele acelea engleze, cari îți demonstrează că morocănosul Sam sau John ascunde o inimă de aur, după ce toată lumea a căzut de-acord că el e cel mai răutăcios om din imperiu...

— Bunicul par'că-i altfel. Aici strigă scos din fire, trânteşte şi-ameninţă, aici zâmbeşte şi se bucură ca un copil. Bunicul te dezarmează întotdeauna.

— Totuşi, Mafteiu a fost un om cumplit odinioară. Tocmai pentrucă toată lumea îl credea altfel. Până nu-i simţea pe piele proprie dârzenia şi strășnicia, nimeni nu se'ndoia că Mafteiu e un om inofensiv. Intreaga noastră familie are ceva ascuns în ea, Filipe! Cu a mea e la fel. Par'că suntem cu toţii sub o pecete de taină. Dar e mai bine să nu tulburăm apele. Dece să le stârnim când, azi, îs atât de liniştite?

— Mă tem că... — şi Filip făcu un gest obosit.

Paul îl privi ca un medic.

— Eşti încă tânăr, Filipe.

— Şi Bob a fost tânăr.

— Da, şi Bob... Ai dreptate. Aş putea să-ţi ajut cumva, Filipe?

— Nu. Nu-mi poţi ajuta. Paul, tu eşti un biet lup singuratic, iar eu un cerb bolnav.

— Familiile noastre n'au evoluat normal. Prea am făcut salturi mari. Am crescut monstruoşi. Avere formidabilă, excepţionale însuşiri intelectuale... Era logic să dea o catastrofă peste Bob şi...

— Da, va fi şi cu mine ceva cumplit.

— Noi nu ne-am pregătit generaţie cu generaţie, călin-

du-ne. Umerii lui Bob au fost prea slabi pentruca el să-şi poată suporta soarta.

Filip deveni palid. Avea iarăşi impresia că e în faţa unui medic de suflete, care-i pune cu precizie diagnosticul. Deşi îşi simţea curată conştiinţa, totuşi roşi, ca şi cum Paul i-ar fi descoperit cine-ştie-ce boală ruşinoasă.

Apoi, par'c'ar fi căzut o cortină peste totul.

Paul istorisea ceva indiferent şi Filip se scutură, ca să-l poată asculta.

— .. da... da... — spunea mereu tânărul, deşi cuvintele lui Combra sunau ca fără înţeles.

Combra observă că Filip nu-l urmăreşte decât cu mare greu, aşa că încetă. Ca să-i alunge amorţeala, îi mai turnă un lichior, pe care Timoteu îl bău cu un gest mecanic, făcând apoi o mişcare greoaie din cap.

— Cred c'am ameţit.

— Poate că ai fumat prea mult.

Paul deschise fereastra şi-un val de aer proaspăt şi răcoros spălă obrajii lui Filip. Rumoarea lucrătorilor din curte năvălea vesel în birou. Locomotiva chiui scurt şi plecă spre linia principală. Sgomotul se stinse încet-încet şi nu mai rămase decât duduitul maşinilor din clădire. Uneori, se-auzea din câmp câte-o pasăre de noapte, care se tânguia ca o făptură de basm.

— Lidi o s'o sfârşească prost. Ce ticăloasă e femeia aceea ! Nici măcar moartea lui Bob n'a impresionat-o. Imi scrie aproape în fiecare zi, insultându-mă în felurite chipuri. Filipe, asta e îngrozitor. Dece s'a întâmplat totul aşa? Peterle, Bob şi cu mine... Evident ar trebui să lupt, să ridic fruntea, să uit... Am auzit de sute de ori sfaturile acestea ! Bunicul tău mi-a recomandat pur şi simplu să fac alt copil... Par'că Bob ar fi fost un lucru oarecare ! Haide, Paul, mai fă un Bob ! Doamne, totul o ncomeneşte

de cumplit... Zău, Filipe, dă-mi și tu un sfat! Să mă'nsor din nou, nu? Să mă distrez, nu? Haide, căci tu încă nu mi-ai dat nici un sfat! — și Paul râse cu flăcări roșii în privire.

Filip nu răspunse nimic. Ar fi vrut să-i spună: „Trebuie să mori, Paul, e unica soluție..." — însă se temu. Știa că Paul poartă întotdeauna un revolver la sine. — „Totuși, ar fi într'adevăr unica soluție..."

— Da, Filipe... Da... Sunt bolnav. Cancer la suflet...

— Nu pot să-ți spun nimic. La ce bun? Trece o zi, mai trece o zi, și încă una, și odată și-odată, ajungem la sfârșit.

Filip se ridică.

— Va trebui să mă duc...

Paul se ridică și el.

— Eu voiu mai rămâne. Acasă nu m'așteaptă nimeni... Nici măcar mama... Ea își are preocupările ei, în cari nu mă lasă să mă amestec. Mama își are morții...

— La revedere. Mâne-i o altă zi, Paul. Mereu o altă zi.

— Da. Mâne e o altă zi. Mereu o altă zi. Așa ai spus, nu? Mereu o altă zi...

Paul îl conduse până la poarta curții pe Filip.

— Dacă vrei, îți dau mașina, să te lase unde locuiești.

— Mulțumesc, nu... E-un timp admirabil pentru plimbare. Mă tem că vom avea secetă. La revedere, Paul. Am să mai vin pe la tine.

— Imi vei face o mare plăcere.

„Suferim amândoi", — își spuse Filip, — și, totuși, schimbăm formule de politeță, respectăm uzanțele impuse de civilizație... De fapt, adică dece n'ar fi așa?" Haide Andrii, că ne-apucă miezul-nopții aici! Tu lucrezi din greu întreaga zi și eu te car pe drumuri...

— Nu-i nimic, domnule Timoteu. Is deprins cu asta. Mi-a plăcut foarte mult fabrica.

— Stăpânul ei e un om întreg, Andrii.

— Ca dumneavoastră, domnule Timoteu.

— Băiete, băiete! Nu-ți muia în miere cuvintele...

La pod urcară în tramvaiu. Filip devenise deodată foarte vesel; își reamintea de plimbările din timpul eleviei sale, când cutreera întreaga luncă a Prutului. Îl cuprinse un puternic dor după anii aceia și invidie adolescența lui Andrii.

9.

Într'o seară, Andrii veni cu o veste rea la locul de'ntâlnire:

— Iuridovi și Lalea au dat să se facă strigările la biserică. Duminică e nunta. Abia azi am aflat asta.

„Inevitabilul..." — se gândi Filip. — „Acuma... ce-oiu face acuma? Doamne, Doamne..."

Andrii nu-l vedea decât ca pe o umbră prin întunericul de sub copaci, însă simțea că fața lui Filip e devastată de suferință.

— Lăsați, domnule Timoteu... Lăsați... Sunteți încă tânăr... Iți găsi altă fată... Ce, par'că numai Lalea îi pe lumea asta? Zău! Domnule Timoteu, ce faceți? Nu plângeți, domnule Timoteu! Zău... — și, neajutorat, Andrii își tot chinuia mânile.

Filip nu se mai gândea la nimic. Plângea fără nici o rușine; plângea fără lacrimi — un plâns uscat, un plâns chinuit, dureros, care nu aducea nici o alinare. Nu se gândea că și-a pierdut demnitatea, că-și ucide orice urmă de orgoliu bărbătesc.

— Du-te, Andrii, — spuse Filip între două crize de plâns. — Lasă-mă singur.

— Nu vă las, domnule Timoteu. Nu mai plângeți, domnule Timoteu. Fata asta nu merită lacrimile dumneavoastră.

Începuse să ploaie mărunt. Părul lui Filip se udase și se lipise de tâmple. Jilăveala pământului îi pătrundea până la piele, dându-i senzația că se află în fundul unui mormânt.

— Andrii, fă ce-i face și ad'o mâne seara încoace pe Lalea.

— Dacă mă prinde Iuridovi, mă ucide, însă am să'ncerc. Să mergem, domnule Timoteu... — și Filip se lăsă dus de mână, ca un copil, până la halta liniei de tramvaiu.

Ajungând în piața Unirii, tânărul intră într'o bomboneriе și se informă la telefon, fără să-și spună numele, dacă Anton e acasă.

— Domnul director are conferință și se'ntoarce abia după miezul nopții, — îi răspunse o voce străină.

„Probabil noua menajeră..." — își spuse Filip; știind că Mafteiu e acasă la această oră și bucuros că Anton lipsește, se duse în grabă la vilă, unde fu primit de-un servitor nou, care-l măsură din cap până'n picioare, căci tânărul Timoteu avea o înfățișare de plâns.

— Nu știu dacă domnul Mafteiu primește la ora asta. Nu-i place să fie turburat, căci e cam bolnav de câtva timp. Mă duc să văd...

Într'un prim impuls, Filip vru să-l împingă la-o-parte și să intre fără să mai aștepte, însă — gândindu-se că servitorul desigur are instrucțiuni precise — se resemnă, sprijinindu-se de perete. Peste câteva minute, servitorul se re'ntoarse, ca să-l conducă în odăița lui Mafteiu. Bătânul îl primi rece și-aferat. Era îmbrăcat într'o pijama roșie, care făcea să iasă și mai mult în evidență frumusețea trăsăturilor lui regulate și nobile de sever profil

roman. Slăbise întrucâtva, dar ochii îi luceau neîndurat, cu puternice reflexe de-oțel, ca și odinioară.

Filip se-așează într'un fotoliu. Picioarele nu-l mai țineau și era sfârșit de-oboseală, iar mânile lui tremurară când își aprinse o țigară, care să-l liniștească.

— Te-ai re'ntors, Filipe. Hm... Da, da... Bine-ai făcut... Spunea și Anton că bunul tău simț va birui până la urmă. Cred că întretimp nu ți-ai neglijat cercetările științifice. Desigur c'ai continuat să lucrezi la noua ta carte.

Pe măsură ce vorbea, Mafteiu îl observa tot mai atent pe Filip; după un timp, începu să șovăiască și tăcu. „Pentru Dumnezeu, ce'nfățișare are băiatul! Par'că s'a întors din morți!"; ochii lui Filip nu mai aveau lumină dinăuntru. Mafteiu lăsă să-i cadă masca și se deslănțui asupra nepotului, sărutându-l și strângându-i capul la al său.

— Da, tu ești, Filipe, tu ești! De unde vii, Filipe? Ești Filip și nu te mai recunosc! Ce s'a întâmplat cu tine, măi băiete? Cine te-a făcut să suferi, dragul și scumpul meu? Cine ți-a uscat obrajii și ți-a învinețit buzele? I-am spus lui Anton că trebuie să te căutăm și el n'a vrut, el, nătângul!

Filip își rezimă fruntea de umărul bătrânului. Mafteiu simțea în toată ființa sa că Filip e pe marginea prăpastiei — avea instinctul sigur al calului care simte că prăpastia se apropie de picioarele sale. Nu, acuma nu mai e timp de teatru și de imputări inutile. Băiatul suferă. „Doamne, par'c'ar suferi pentru întreg neamul Timoteilor!" Liniștindu-se în cele din urmă, Mafteiu îi spuse:

— Acuma istorisește-mi totul, Filipe. Vreau să știu absolut totul și să te-ajut. Vorbește-mi așa cum ți-ai vorbi ție în singurătățile tale. Nu-mi ascunde nimic.

Tânărul îi spuse îndeamănunt despre ce e vorba. Când termină, era palid ca lumina abajurului gălbuiu, ai cărui

fluturi cădeau asupra odăii înghețate. Bătrânul nu răspunse imediat; se gândi: „Încăpățânare ca la mine. Odată pornit pe-un drum, nu se mai poate opri. Așa cum am fost și eu, când mi-am pus în cap să câștig avere, eu, fiul lui Inochent Timoteiu... Doamne! El nu poate trăi fără fata aceea. Asta i se vede din ochi".

— Filipe, vrei să fim cu totul liniștiți, să judecăm rece, ca despre-o afacere oarecare? Vrei? Hai, Filipe, capul sus! Sunt sigur că fata aceea se va mărita. N'o poți împiedica în nici un fel, deși e chestiune de viață și de moarte pentru tine. Las'o să se mărite. Fii calm, Filipe, așteaptă să termin. Aibi încredere în mine cum un bolnav trebuie să aibă încredere în medicul său. După nuntă, vom începe să lucrăm metodic. Ai speriat fata. N'ai procedat bine. Ascultă ce-ți spun. Femeia nu se cucerește cu inima și cu sufletul, ci cu fleacuri. Totuși, poți să te întâlnești mâne cu ea. Cine știe... Dar nu-ți face iluzii prea mari. Așa... Acuma, hai să ne plimbăm prin oraș... sau, mai bine, să mergem la teatru... Se reprezintă o comedie. Vom ajunge tocmai bine la actul doi. Treci în baie și-aranjează-te puțin. Ai încredere în mine, nu?

— Da, bunicule.

— Până'n două luni, fata e a ta. Fii sigur că voiu reuși să-l distrug pe Iuridovi acela! Am distrus eu oameni mult mai importanți!

In stradă, Filip se-opri.

— Bunicule, uită-te'n urmă. De câtva timp am impresia că mă urmărește cineva... Uneori, îmi vine să cred că e Veronia. Ce-i cu dânsa?

Bătrânul se'ntoarse brusc și scrută întunericul.

— Da. E Veronia. Nu crapă odată corbul acesta! Vrea să se'nfrupte din stârvul meu.

— I-ai făcut vre-un rău cândva?

— Cred că nu. Dacă n'ar fi o simplă bătrânică, aş crede că e o stranie amatoare de senzaţii subtile şi rare. Am impresia că vrea să mă vadă prăbuşit. Dece, habar n'am!

— Bine, dar tu nu te poţi prăbuşi. Moartea ta va fi încheerea firească a unei vieţi bogate. Nu?

— Ea nu se gândeşte la moartea mea. Sunt sigur că aşteaptă să mă vadă urlând de durere sau de disperare. Voiu şti vreodată dece mă urăşte atât de mult? Cred c'am devenit o idee fixă pentru dânsa.

Participarea lui Filip la spectacol fu senzaţia premierei... Mabel, care era într'o lojă cu părinţii ei şi cu Ernest, îl observa cu o curiozitate nestăpânită din penumbra locului ei. Ernest prinse de veste şi-i impută enervat acest lucru. Mabel renunţă cu un gest de silă, începând să urmărească ostentativ jocul actorilor şi să râdă exagerat. Doamna director general oftă încet:

— Comme il est beau!

După spectacol, Mafteiu îl conduse până acasă pe Filip.

— Aşa, băiete. De-acù, totul se va aranja. Culcă-te liniştit. Dă-mi un răstimp... Să zicem... o lună... Totul va fi bine. Te-asigur!

Filip se linişti într'adevăr şi reuşi să citească un roman. Dimineaţa, însă, îi readuse chinurile. Abia acuma se gândea Filip la ziua nunţii. Imaginea fetei în aşteptarea bărbatului îl înebunea. Vedea clar, chiar trăia scena ca şi cum ar fi participat la ea. „Va fi o Duminică neagră...": totuşi, Filip se agăţa de speranţa că va putea s'o convingă pe Lalea să nu se mărite cu Iuridovi. Incercă să-şi alunge din cap tabloul violent şi straniu al unei halucinante nopţi de nuntă, din care trupul Lalei se ridica asemenea unei flori roşii. Departe, se făcea o dimineaţă tulbure, peste care se prăbuşeau iarăşi nopţi aspre, cu vi-

ziuni chinuitoare. Enervat de-aceste gânduri, Filip se duse la cârciumă, de unde pândi toate mișcările din covălie. Andrii îi făcu un gest discret, pe care tânărul îl înțelese imediat: Lalea va veni la întâlnire.

Insfârșit, seara — o seară tulbure, ploioasă — se lăsă asupra orașului. Filip bău un rom mare, se aprovizionă cu țigări și-o luă spre locul cu răchite. Mergea încet, privind cerul. Bătea un vânt puternic, rece, care, totuși, îi plăcea lui Filip. „Splendidă noapte pentru o aventură!" Mergea cu inima ușoară, fumând și fluierând din-când-în-când frânturi din melodia pe care-o lălăia deobiceiu fata, când se ducea să scoată apă din fântână. Afundându-se tot mai mult în întuneric, se simțea mângâiat, ocrotit; la podul peste Prut, o locomotivă trăgea greu, gâfâind, un șir nesfârșit de vagoane. Ploaia începea să lovească domol în frunzele răchitelor. Un cal necheza departe. Apoi, isbucniră niște urlete în depărtare. Erau uciși cânii la serviciul de ecarisaj de lângă Prut. Cerul cobora tot mai jos, ca să acopere urletele, să le'mblânzească. Vântul bătea mai tare, ca și cum ar fi vrut să risipească mirosul dulceag de sânge.

Ajungând la locul său favorit, Filip se-așeză pe-o buturugă pe care-o descoperise cu ajutorul lămpii de buzunar Indoiala începu să-l roadă. Te pomenești c'a înțeles greșit gestul lui Andrii. Sau că fata s'a răsgândit.. Își aprinse o țigară. Fumă vre-o cinci țigări dupăolaltă — până i se păru că aude un sgomot pe uliță. Ascultă încordat. Nu, n'a fost nimeni. S'a desprins o creangă uscată sau a plesnit o scândură din vre-un gard.

Filip își sprijini de scoarța aspră a răchitei ceafa. Simțea un gol de abis în sine. Uneori, avea impresia că se află suspendat la o mare înălțime peste hăurile nopții. Se temea să nu amețească. „Prea am umblat ca un nebun

întreaga zi!" Gândindu-se că Lalea ar putea să nu vină, se'nfioră. Par'că și încrederea în Mafteiu șovăia.

După o jumătate de oră — Filip se uitase de nenumărate ori la cadranul cu cifre fosforescente ale ceasului său de mână, — două umbre se-arătară; Lalea și Andrii; fata se-apropie de Filip și el era atât de copleșit, încât ar fi putut să-i cadă în genunchi. Fruntea lui atinse antebrațul ei gol. Pielea era rece. Filip i-l sărută. Lalea nu-și smunci brațul cum crezuse Filip că va face dânsa. Se lăsă condusă la buturuga pe care el își așternuse pardesiul.

— M'am hotărît să vin... Andrii spunea că-și taie grumazu' dacă nu vin... — explică ironic fata, așezându-se odată cu Filip.

Tânărul nu'ndrăzni să rupă tăcerea care se-așternuse peste cuvintele fetei; flacăra chibritului cu care-și aprinse o nouă țigară lumină o față atât de palidă, încât fata se'nduioșă o clipă. Filip se simțea bine acuma și-ar fi vrut ca noaptea aceasta să nu se sfârșească niciodată. Ar fi stat bucuros până la judecata de-apoi — așa, în tăcere și'n întuneric, ascultând doar ploaia cu cântecul ei de veacuri, din eternitate în eternități. Piciorul îi era lângă piciorul ei; umărul deasemenea; mirozna de pelin și de cimbru se răspândea dintr'un hat; ploaia făcea ca ierburile să miroase mai proaspăt, mai amăruiu; dela gară venea fum plăcut de cărbune; o locomotivă se supărase și se istovea într'un scandal enorm, tușind și scuipând în toate felurile (Filip știa că e o locomotivă tip 1906, cu căciulă de ciupercă — o bătrânică grozav de supărăcioasă și de simpatică totodată, căreia nu i se mai permitea s'o ia razna dincolo de semafoare...).

— Amiroasă a busuioc dela tine, Lalea... — spuse Filip.

Fata venise cu gândul să-și bată joc de dânsul. Avea

ambiția să-și râdă, ea, fata cea săracă și de rând din Vijnița, de boierul acesta, fiu de oameni atât de bogați și de importanți, însă felul lui de-a se purta, gingaș și domol, o reținu dela aceasta. Instinctul ei sigur de fiică a pământului îi arăta că nu trebuie să râdă de Filip și că el suferă peste orice putere omenească din cauză c'o iubește.

„Dumnezeu pedepsește oamenii cari își bat joc de cei ce iubesc", — își spuse Lalea.

După îndelungi ezitări, Timoteu îndrăzni să-și plece fruntea pe umărul ei. Fata tresări, însă nu-l respinse; atât — că-și ținu o clipă răsuflarea. Într'un târziu, ea îi dădu încet la-o-parte capul.

— Ploaia a răsbit prin frunzișul răchitei, — spuse Lalea. — Iată, ți s'a udat părul...

— Rămâi, te rog să mai rămâi... — gemu dânsul.

— Veniți la mine, — svâcni prin întuneric glasul lui Andrii, care veghea lângă trunchiul răchitei, înflorind cu jarul unei țigări bezna apoasă.

— Vrei, Lalea?

— Pân'acolo, ploaia are să mă ude până la piele.

— Nu, căci îți dau pardesiul meu.

Andrii îi conduse cu băgare de seamă prin noapte, ferindu-i de bălți și de hârtoape. Peste vre-o zece minute ajunseră la o casă din apropierea Prutului. De jur-împrejur, pustiu. Nici un câne nu lătra, nici o lumină nu se-arăta. Lângă casă se înălța, neagră, o șură. Andrii îi duse în ogradă — o ogradă care nu știai unde începe și unde sfârșește, căci era neîmprejmuită. Tufe mari de boz o năpădiseră și bolovani uriași erau presărați din belșug pretutindeni — provenind desigur din vre-o clădire dărâmată.

— Gazda mea, — spuse Andrii, — doarme dusă, așa că vă puteți așeza pe prispă, însă, dacă vreți, puteți intra

în şură. Acolo-i mai plăcut. Aşezaţi-vă pe fân. E-un fân moale ca mătasa şi-amăruiu la miros...

Filip şi Lalea îi urmară sfatul.

Ploaia turna ca din cofă şi draniţele acoperişului sunau într'o muzică dulce şi-adormitoare. In apropiere, valurile Prutului spumegau furioase, vâjâind ca un torent de munte. Cineva striga cât îl ţinea gura pe celălalt mal: — Mă Voncic măăă! Ia sumanul pe tine, măăă... Trage şi tu pluta pe mal, măăă... — Filip văzu printr'o despicătură a scândurilor câteva felinare pe marginea apei, agitându-se într'un fel de horă fantastică: plutaşii fixau cu cabluri bârnele cari ameninţau să se desfacă din piroanele lor, căci râul crescuse peste măsură, lovind cu puteri uriaşe plutele-aduse tocmai depe Ceremuş.

— Domnule Timoteu, — şopti Andrii, — eu stau afară, sub streaşină. Dacă îţi avea nevoie de ceva, să mă strigaţi.

— Culcă-te, Andrii. Mâne trebuie să fii dis-de-dimineaţă la covălie şi-i fi obosit dacă nu dormi.

— N'aveţi nici o grijă, că nu's babă!

Filip simţi un val de căldură în inimă pentru băiatul care i se-ataşase bun şi credincios ca un câne. Fata — par'că i-ar fi ghicit gândul — îi spuse:

— Bun băiat Andrii aiesta...

Filip căută prin întuneric mânile ei.

— Lalea, mi-eşti dragă. Cred că te iubesc mai mult decât te iubeşte Iuridovi. Nu te mărita cu dânsul. Voiu face orice pentru tine, mă'nţelegi? Orice! Sunt bogat. Is eu aşa de urât, încât să nu te poţi uita la mine? Tu, Lalea, vină cu mine. Te duc unde vrei. Mi-eşti atât de dragă, încât vreau să părăsesc toate pentru tine. Înţelegi, Lalea?

— Nu pot, domnule Filip. Gheorghe mi-i drag.

— Un bărbat poate iubi două femei în acelaş timp.

Aș putea iubi în același timp doi bărbați, Lalea. Măcar atâta... Nu ți-aș cere să mă iubești numai pe mine. V'aș face fericiți pe-amândoi. Nu ți-aș pretinde în schimb decât foarte puțin. Dacă ai vrea, Lalea, acest lucru s'ar putea și n'ar fi nimic rușinos în asta.

Mânile fetei îi strânseră tâmplele și fruntea bărbatului se-odihni pe genunchii ei goi.

Câtva timp nu-și mai vorbiră nimic, ci ascultară ploaia și vuietul puternic al Prutului care creștea de par'c'ar fi voit să unească pământul cu cerul. Cineva aruncase o rachetă lângă podul C.F.R. și înălțimile arseră o clipă.

— Pe-o vreme ca asta, — spuse deodată Lalea, — Dumnezeu umblă să pescuiască sufletul celor ce s'au înecat. Râzi?

— Nu. Ascultam ceeace spuneai.

— Mă cam tem... Dumnezeu e pe undeva aici, aproape, căci la această cotitură a Prutului se înecă totdeauna mulți oameni. Mă mir că Andrii nu se teme să stea singur în bezna de-afară.

— Vrei să-l chiem încoace?

— Da. Cu cât suntem mai mulți, cu atâta mai bine.

Filip ieși în ogradă și-l strigă pe băiat. Andrii se desprinse de sub peretele casei și veni în fugă, ca să-l ploaie mai puțin. Intrară amândoi în șură și Andrii spuse:

— Mi se pare că s'a înecat un plutaș. De-aceea au aruncat o rachetă. Insă pe-o vreme ca asta e greu să-l scapi pe cineva din valuri. Ele te dau dintr'odată la fund.

— Aici e bine și călduț, — șopti Lalea după un timp de spaimă. — Oare Prutul nu va ajunge încoace?

— Nu, căci malul e destul de înalt în partea asta.

— Ferește-ne, Doamne, de apă și de foc, — se rugă fata, făcându-și cruce.

— Când plouă astfel, — istorisi băiatul, — Prutul

poartă câteodată case întregi, garduri, vite, copaci smulşi cu rădăcini cu tot şi căruţe. E o privelişte cumplită. Oamenii blastămă atunci răul acesta, care samănă numai jale în drumul lui.

Filip îşi rezimase din nou capul de genunchii fetei şi era fericit că poate sta aşa, fără să se gândească la nimic. Mâinile fetei i se jucau prin păr. Apoi, îi coborîră pe frunte şi peste pleoape. Filip sărută genunchii fetei, care se'nfioră; dânsa nu se supără, ci îi răspunse mângâindu-i faţa şi creştetul, pânăce mâinile se lăsară peste puternicii umeri bărbăteşti.

— Lalea, Gheorghe ţi-i drag cu adevărat? — întrebă deodată Filip, aruncând lumina lămpii de buzunar asupra fetei, ca să surprindă o adâncă mirare pe faţa ei.

— Cum să nu-mi fie drag? Gheorghe mi-a căzut drag de cum l-am văzut. E un flăcău ca nimeni altul! Când mă strânge'n braţe, par'că mă ridică la cer. Nu-mi pasă că nu-i decât un biet potcovar! Aş fi putut să mă mărit de zece ori până acuma, şi încă bine, cu vre-un domn, însă cine e mai mândru ca Gheorghe al meu? N'ai văzut ce umeri largi are? Gheorghe e un bărbat cum şi l-ar dori şi o împărătească!

— Lalea, crezi că vei fi fericită cu dânsul? Ţie îţi trebuie un altfel de bărbat. Iuridovi nu e decât un copil mare. Dar ce-mi pasă de toate acestea? Lalea, gândeşte-te la mine din-când-în-când. Poate că vei simţi pentru mine măcar o parte din cât simţi pentru Gheorghe.

— Nu.

— Niciodată?

— Niciodată.

— Acuma, ar trebui să urlu şi, totuşi, stau liniştit lângă tine, Lalea. Eu nu voiu putea trăi fără dragostea ta. Voiu mai îndura câtva timp. Apoi, însă, va trebui să...

— Nu, — sări Andrii. — Domnule Timoteu, să nu mai vorbiți așa... Lalea, spune-i un cuvânt bun...

— Nu pot.

Andrii se milogi:

— Spune-i, Lalea...

— Nu, eu nu-l pot opri în nici un chip dela moarte pe domnul Filip.

— Lasă, Andrii, — șopti obosit tânărul, sărutând mâinile fetei. — Lalea, să stăm așa și să nu mai vorbim nimic. S'ascultăm ploaia și-atâta tot. Vrei?

— Bine, domnule Filip.

— Spune-mi Filip, simplu.

— Bine, Filip.

— Așa, Lalea.

Fata râse încet.

— Dece râzi, Lalea?

— Nu știu. Totul îmi pare foarte vesel.

— Când ești astfel, nu-mi pierd nădejdea, — dar Filip ghici că fața Lalei se'ntunecă asemenea beznei dimprejur.

„Atunci" — își spuse tânărul, — „totul e într'adevăr zădarnic..."

Andrii începu să lălăiască un cântec de șesuri — monoton, trist, și Filip se gândi că băiatul cântă pentru ploaie. Cântecul lui Andrii semăna cu murmurul Prutului, ale cărui valuri verzui smulgeau ierburile depe malurile joase și hohoteau bătute de pălmile vânjoase ale vântului deslănțuit dinspre nordul posomorît. Apoi, Andrii încetă tot atât de brusc cum începuse și nu se mai auzeau decât ploaia și râul acoperit de ceață.

Stând așa, în liniștea șurii, Filip se simțea fericit. Mirosea plăcut a ierburi amărui și-a lemn umed, acoperit de mușchiu. Dincolo de-aceste scânduri nu mai exista ni-

mic decât apă. Toate celelalte — orașul cu oamenii lui — dispăruseră în negură.

— Noi trei putem începe o lume nouă... — spuse Filip. — Eu aș fi împărat, Lalea împărăteasă... Împreună, i-am face și lui Andrii o împărăteasă, una mică, pe seama lui... Ce zici, Andrii?

— Eu zic c'ar fi bine... — se lăudă băieţandrul și Lalea râse.

— Deocamdată cazi de somn, turcule!

— Nuuu, domnule Timoteu, — se-apără Andrii. — Aș putea să rabd și până dimineaţa!

— Bine, bine... Te-om vedea... — îl amenință Lalea.

— Bravo! — jubilă băieţandrul. — Va-să-zică vom sta până dimineață aici! Într'adevăr, Lalea? Vom sta până dimineaţa?

— Am glumit, Andrii. Va trebui să mă duc îndată.

— Nu! Nu! Mai stai, Lalea, — o rugă Filip.

— Bine, am să mai rămân, dar nu prea mult. Ce-i voiu spune lui Gheorghe?

Mai trecu o jumătate de oră, în care tânărul Timoteu zăcuse fără să vorbească alături de Lalea, ca să-i simtă în sânge întreaga făptură.

— E timpul să ne ducem, — spuse Lalea spre marea părere de rău a lui Filip.

— Mai stai... — se rugă iarăși Andrii de dragul tânărului. — Lalea, păcat că nu-ţi plac poveștile... Din poveste'n poveste, te-aș ţinea până dimineaţa aici!

— Undeva, departe, un împărat tânăr tânjea după o mireasă... — începu să viseze Filip. — Dar sgripţorii o ţineau închisă în turnul cel mare, de fier, și nici măcar vântul nu se putea urca până la dânsa... Lalea, oare cine sunt sgripţorii tăi?

— Sgripțorii mei... Cineva mă păzește în sufletul meu... Simt lămurit aceasta, însă nu știu cine...

— Da... sufletul poate fi uneori cea mai cumplită temniță.. Nimeni nu poate fugi dintr'o astfel de temniță...

Femeia porni către poarta șurii.

Filip o urma ca'ntr'un vis.

— Ce s'antâmplat cu 'mpăratul cel tânăr? — întrebă deodată Andrii.

— Impăratul cel tânăr și-a căutat altă mireasă, — spuse Lalea în locul lui Filip, — și-a trăit ani mulți și fericiți. Acesta e sfârșitul poveștii...

— Nu, Lalea, — zâmbi îndurerat tânărul Timoteu. — Sfârșitul poveștii e cu totul altfel.

Ploaia par'că se mai întețise și Filip o învălui din nou în pardesiul său pe Lalea.

— Ploaia asta are de gând s'o tot ție așa... — spuse amărît și somnoros Andrii.

— Măi băiete, ia fă bine de te du la culcare! — îi porunci cu o voce prefăcut-serioasă Filip.

— Nu mi-i somn... Zău că nu mi-i somn...

— Andrii, ai veghiat destul până acuma. Mâne disdedimineață trebuie să fii la lucru și-ai să cazi de somn. Lalea și cu mine om nimeri noi drumul.

— Da, Andrii. Domnul Filip are dreptate. Du-te și te culcă.

— Bine, mă supun. Noapte bună!

— Noapte-bună, băiete, și-ți mulțumesc...

Andrii dispăru în beznă.

— E minunat să ai un suflet așa de credincios pe lângă tine, — spuse Lalea. — Cum de ți l-ai atras atât de repede pe-Andrii, că, de altfel, e-un om tare sucit și închis? Iuridovi nu iese întotdeauna la capăt cu dânsul.

— Nu știu. Prietenia e ca și iubirea. Nu știi niciodată ce anume o prilejuiește. Lalea, când ne vom întâlni?

— Nu voiu mai veni când mă vei chema.

Filip o conduse până aproape de covălie. Se despărțiră strângându-și tăcuți mânile și bărbatul o luă înainte prin ulița întunecoasă. Când să ajungă acasă, se pomeni strigat din urmă și se opri mirat. Când văzu că e Andrii, transpirat și gâfâind, se miră și mai mult.

— Da' ce cauți aici, măi omule?

— Am vrut să știu unde locuiți...

— Dece minți, Andrii?

— Mă temeam să vă las singur pe lângă piața Fântârii. Acolo mișună de maciornici... Și ieri a fost o bătaie cu cuțitele... Nu-i bine să mergeți pe jos la ceas așa de târziu...

Măi Andrii, măi Andrii, bun lucru a făcut cine te-a făcut

— Amù, îs liniștit. Noapte bună, domnule Timoteu.

In ajunul nunții, Gheorghe Iuridovi lucră ca'n febră; ciocanul cădea mai adesea alături decât pe fierul înroșit. Pe la 6 după-amiază, ajunse atât de nervos, încât, stingând focul, îi dădu lui Andrii poruncă să'nchidă covălia și-alergă în bucătărie, unde câteva femei îi ajutau Lalei să pregătească bucate pentru nuntă.

— Ia fugi din bucătărie, măi omule! — îi strigă una — Ne'ncurci aici!

— Oiu sta cuminte într'un colț, — se rugă Iuridovi. — Vreau să văd cât de harnică mi-i mireasa... — și se-așeză pe tapcean, ca să urmărească lacom mișcările fetei, care frământa cu hărnicie aluatul pentru colaci.

Ochii Lalei luceau de-o mare bucurie și-obrajii îi ardeau ca para focului care duduia vesel în cuptor. Femeile

cântau sau spuneau snoave despre flăcăi și, când înțelesul era fără perdea, chicoteau făcându-și cu ochiul sau îl ghionteau pe Gheorghe, care-asculta ca amețit zumzetul vaselor depe plită.

— Da... da... — răspundea dânsul la orice întrebare și, atunci, femeile se puneau și mai tare pe râs.

După un timp, i se făcu dor de-o sărutare și, nemaiputând răbda, se repezi la logodnică și-o sărută ca un apucat. Femeile se strânseră în jurul logodnicilor, chicotind și țipând de plăcere că văd o astfel de scenă. Rușinându-se deodată, Lalea se smulse din brațele lui Gheorghe și fugi în ogradă, unde se-ascunse după fântână.

— Ai speriat fata, răule! — strigă o bătrână. — Acuma du-te și caut-o! Vezi de-o împacă...

In ogradă, Lalea și Iuridovi rămaseră până după înserat. Cerul era tulbure, însă totul avea un aer atât de sărbătoresc, încât seara îi umplu de farmec pe cei doi logodnici, cari stăteau îmbrățișați în întuneric.

— Tu, Lalea, — îi spuse Gheorghe, — mâne noaptea nu te-oiu părăsi nici o clipă. Vom fi, amândoi, un singur trup și numai moartea ne va putea despărți. Ți's drag cu-adevărat, Lalea?

— Da. Și orice s'ar întâmpla în viața noastră, tu ai să-mi fii întotdeauna drag. Mâne noaptea te-oiu aștepta ca pe un împărat în patul meu. Sărută-mă, Gheorghe. Buzele tale's ca niște flori. Cât de puternice îs brațele tale! Ai să mă strivești ca un munte, Gheorghe, în patul meu de mâne noaptea.

Duminica aceea fu o zi foarte frumoasă. Nourii de peste noapte se risipiseră și soarele se răsfăța în toată voia pe-un cer curat ca lacrima. Filip privi îndelung zările și se gândi că o zi atât de frumoasă va fi socotită

ca un bun augur pentru nunta Lalei. Grăbit, ca şi cum el ar fi fost mirele, tânărul Timoteu ajunse pela orele 9 la biserica Paraschiva, unde trebuia să aibă loc nunta. Dându-şi seama c'ar fi caraghios să asiste la celebrarea căsătoriei, ieşi repede din biserică, pentru a se îndepărta cât mai mult de ea. Se simţea atât de rău, încât par'că şi gândurile-l dureau. Uneori, se făcea o mare linişte în el şi, atunci, îl preocupau lucrurile mărunte — un afiş, o vitrină, o inscripţie... —, ca, apoi, deodată, imaginea Lalei să revină chinuitor, torturându-i imaginaţia. „Ce voiu face deseară? Oare nu voiu înebuni? Voiu putea răbda ceasul acela, când voiu şti că ei intră în odaia nupţială?" — şi'ncepu s'alerge peste măsură de repede, aşa că trecătorii, uitându-se'n urma lui, se'ntrebau cine să fie omul acesta cu înfăţişare atât de ciudată.

După-amiaza, Filip şi-o petrecu într'o cârciumă din strada Cuciurului-Mare, bând încet, fără nici o poftă, dintr'un vin prost, însă foarte tare. Rămase acolo până'n amurg. Când soarele apuse aruncând peste dânsul o ploaie de sânge auriu, Filip nu mai putu răbda să stea locului şi iar o luă fără nici un ţel prin străzile pline de lume veselă, care mergea la vreun cinematograf sau la o grădină de vară.

Tot rătăcind încoace şi'ncolo, nimeri în dreptul casei sale. Extenuat, intră în camera sa şi, fără să mai facă lumină, se-aruncă pe pat. Alcoolul nu-i distrusese luciditatea. Dimpotrivă, puterea de gândire par'că i se-ascuţise, chinuindu-l tot mai sălbatic.

Prin fereastra deschisă veneau valuri de muzică — harmonici, ghitare, mandoline sau zumzet de bălălăici: populaţia suburbiei Caliceanca se-adunase sub Weinberg, ca să petreacă la lumina lunei. Filip se ghemui de durere la gândul că el nu poate merge cu Lalea în mulţimea

aceea, care se bucura simplu, însă cu toată sinceritatea, de viaţă. Dându-şi seama că nu va scăpa niciodată de obsesia Lalei, se'ntrebă dacă n'ar fi mai bine s'o termine acuma, imediat, cu toate suferinţele sale, însă îi veni în gând promisiunea lui Mafteiu şi noui nădejdi răsăriră în sufletul lui

„Acuma, desigur că veselia e'n toiu la Iuridovi. Ochii nuntaşilor lucesc şi femeile îşi spun anecdote neruşinate. Indată, Gheorghe şi Lalea vor intra în odaia lor".

Gemu.

Casă nu se mai gândească la Iuridovi şi Lalea, începu să-şi închipuiască lucruri absurde, fantastice. Uneori, se silea să-şi dea senzaţia că se prăbuşeşte dela înălţimi uriaşe sau că sboară. Alteori, ţinându-şi răsuflarea, aproape că-şi pierdea cunoştinţa. Aceste devieri dela ideea fixă durau, însă, prea puţin. Deaceea, după câteva încercări, renunţă cu totul la ele şi se-abandonă unei adevărate orgii de tablouri referitoare la cele se ce petreceau în casa lui Iuridovi, trăindu-le cu o intensitate halucinantă.

Pela 10 seara, auzi un fluierat în stradă. După câteva clipe, fluieratul se repetă şi Filip se duse la fereastră, ca să recunoască silueta lui Andrii.

— Iţi arunc cheia dela poartă. Urcă la mine... — şi Filip, lacom să ştie cum s'a desfăşurat totul, îi ieşi nerăbdător înainte ; Andrii, peste care luna cădea ca o pulbere verzuie, avea ochi lucioşi, înfrigurați, şi urechile îi ardeau; apucându-l de mână, Filip îl îmboldi: — Cum a fost? Spune-mi repede... S'a terminat? — şi-l scutură nervos.

— Da, oaspeţii au plecat. S'a mâncat şi s'a băut mult, porceşte. Numai Gheorghe, Lalea şi cu mine n'am băut, dar par'că eram şi noi beţi. Masa au pus-o'n ogradă, aşa că'n paharele cu vin se-amesteca şi lumina lunei. Cineva,

mi se pare că o babă, a şi spus că nu-i bine să bei vin amestecat cu lumină de lună. Lalea a râs la vorba asta şi Gheorghe a sărutat-o, căci i-a plăcut râsul ei limpede, care-a sunat mai tare ca vioara lăutarului. Lalea s'a lipit de dânsul şi-au stat până la sfârşitul mesei aşa. Mânile lui tremurau într'una. M'am uitat bine la ele. Faţa miresei era îmbujorată. A lui Gheorghe, palidă. Eu am rămas ultimul. Dupăce Lalea s'a dus în odaie cu dânsul, am mai stat oleacă în ogradă. Nu ştiu dece, dar totul mi s'a părut tare ciudat. Afară-i o lună straşnic puternică. Veniţi la fereastră, s'o vedeţi. Are şi cercuri împrejurul ei. Unul... două... trei... trei cercuri... M'am gândit că poate aveţi nevoie de mine şi iată-mă's aici.

— Bine-ai făcut, Andrii. Dealtfel, poţi să rămâi la mine. In antreu ai un pat şi-un dulap. Vrei să locuieşti aici? Ai să grijeşti de hainele mele, vei face focul la iarnă şi altele. Mâne voiu vorbi cu gazda în privinţa asta.

Andrii primi bucuros şi Filip citi recunoştinţă în ochii lui.

— Tu m'ai liniştit, măi băiete. Par'că sunt după o furtună cumplită. Ea a distrus totul, însă acuma văzduhul e liniştit. Eu mă duc puţin la plimbare. Tu poţi să te culci. Mâne îţi voiu da o chee pentru poartă şi una pentru uşa dela antreu. Noapte bună, Andrii. Să faci lumină, ca să vezi unde să-ţi pui hainele.

Vă mulţumesc frumos, domnule Timoteu. Mă voiu purta aşa, ca să fiţi cu totul mulţumit de mine. Incă nu mi-i somn. Vă rog să-mi daţi voie să vă urmez în plimbarea dumneavoastră. Azi, lumea-i cu chef, căci e Duminică, şi nu-i bine să vă plimbaţi singur. Imi daţi voie?

— Haide, tinere scudier. Don Quijote îşi pune viaţa în mânile tale, numai că mă tem să nu mănânci şi tu bătaie la o adică...

— Nici o grijă, stăpâne, că's în stare să lupt şi cu'n balaur!

10.

A doua zi după nunta lui Iuridovi, trebui să deschidă Andrii covălia, căci potcovarul mai dormea. Băiatul pregăti cărbunii şi'ncepu să lucreze la cercul unei roţi. Peste vre-o jumătate de oră, se-arătă Lalea. Andrii vru să spună o glumă, însă faţa serioasă şi-umbrită de-o privire mâhnită a tinerei femei îl făcu să tacă.

Lalea nu-şi găsea astâmpăr.

In cele din urmă, ea se lăsă pe-un scaun şi prinse să plângă cu hohote — spre marea nedumerire a lui Andrii, care nu ştia în ce fel ar putea s'o liniştească.

— Să nu spui lui Iuridovi c'am plâns, — îi spuse mai târziu femeia.

— Am să tac, Lalea. Dar ce s'a'ntâmplat? — îndrăzni s'o întrebe. — Te-a bătut cumva?

— Ce ştii tu! Sunt lucruri mai rele ca bătaia. Gheorghe nu este pe măsura mea. Bărbăţia lui nu-i după cum îl arată trupul, — şi, înspăimântată de propriile sale cuvinte, tăcu.

După un timp Andrii simţi că privirile femeei îi urmăresc mişcările. Intorcându-se spre dânsa, surprinse o văcemie de fiară flămândă în ochii ei. Roşind, băiatul îşi slobozi mânecile pe cari şi le suflecase înainte de-a se apuca de lucru şi ieşi în drum. Era un aer răcoros şi plăcut ca de toamnă. Roua depe ierburile din şanţuri încă nu se risipise şi boabele ei străluceau ca nişte stele albe. Femeia veni în uşa covăliei, ca să-l privească pe Andrii, asupra căruia razele soarelui îşi revărsau din belşug ploaia

scânteietoare. Strada era goală; cârciuma încă nu fusese deschisă.

„Par'c'am fi numai noi doi pe'ntreaga lume..." — se gândi femeia şi-l dori sălbatic pe-Andrii, care strecura aurul soarelui printre gene.

— Băiete, dece nu lucrezi? — spuse ea, ca să-l aibă mai aproape.

Andrii se supuse şi'ncepu să meşteruiască din nou la cercul de fier. Privirile femeii par'că-i săgetau ceafa. Făcându-şi de lucru lângă nicovală, Lalea îl atinse de şold. Ferindu-se prea brusc, băiatul scăpă cercul, care-i căzu pe picioare. Două şuviţe de sânge înfloriră îndată. Palidă, femeia se lăsă în genunchi şi pipăi marginile rănilor cari se înfiorară sub degetele ei. Pe-Andrii îl apucă teama. Lalea îi înlănţuise picioarele şi-şi odihnea de genunchii lui obrazul, peste care se-aşternuse o paliditate ca bura de polen a unor crini. Băiatul căuta desnădăjduit o posibilitate de fugă, dar femeia îl ţinea prea strâns, ca şi cum ar fi fost o piatră care'nlănţuieşte rădăcinile unui copac. Andrii simţi că rănile îl ustură: Lalea plângea şi lacrimile se-amestecau cu sânge. Ea îl privi rugătoare, ca, apoi, să-i sărute rănile.

— Tu încă nu ştii ce'nseamnă nebunia aceasta, Andrii. Dacă ai şti, m'ai ierta.

rugătoare, ca, apoi, să-i sărute rănile.

— Lalea, şterge-ţi lacrimile. Poate să vină Iuridovi... Hai să-ţi torn apă pe mâni.

— Te dor tare rănile?

— Lasă, că n'oiu muri din atâta lucru...

— Andrii, să nu deschizi gura despre toate acestea..

— Lalea, cum de nu te-ai putut stăpâni? Te-ai purtat ca şi cum însuşi sufletul ţi-ar fi bolnav.

Gheorghe intră surâzător în covălie, aşa că Lalea nu-i

mai răspunse lui Andrii; poate că n'ar fi răspuns chiar dacă nu intra bărbatul ei.

Iuridovi o'mbrățișă și-o sărută pătimaș, ca, apoi, să se-apuce de lucru. Covălia se umplu îndată de cântecul asurzitor al ciocanelor și scântei roșii săreau din belșug, înstelând obscuritatea încăperii înegrite de fum.

11.

Gheorghe și-Andrii lucrară vârtos întreaga dimineață. Câțiva vecini veniră să'ntrebe „Cum a fost?" și Iuridovi le răspundea vesel „Cum trebuie să fie! Poftiți în casă, să vă toarne Lalea câte-un rachiaș..." Covălia suna și răsuna de sgomotul ciocanelor, căci Andrii se-antrenase și bătea cu aceeași repeziciune și putere ca și stăpânul său.

— Dacă o ții tot așa, să știi că la anul ajungi calfă! — îi spunea Gheorghe, mândru de ucenicul său.

Sudoarea curgea depe fruntea băiatului, însă dânsul nu se lăsa, ci se punea la o adevărată întrecere cu stăpânul care fluiera voios un cântec învățat dela Lalea.

Auzindu-l, Andrii își reaminti toate câte se'ntâmplaseră în cursul dimineții și se'ntunecă; totuși, nu-și arătă în nici un fel gândurile, ci afectă o contagioasă bună dispoziție.

Lucrară în acelaș tempo până veni Lalea, ca să-l chieme la masă pe Iuridovi, care era flămând ca un lup.

Dupăce mâncă, Gheorghe se'ntinse pe pat, lângă Lalea, și-adormi. Convingându-se că somnul bărbatului e destul de-adânc, femeia se ridică și se furișă cu infinite precauțiuni afară. Andrii se-odihnea în covălie. Lalea era foarte bucuroasă că-l găsește aici pe băiatul care nici

n'auzise c'a intrat cineva în covălie. Când femeia își puse mâna pe umărul lui, Andrii sări speriat.

— Eram tare obosit și-am ațipit șezând... — se scuză el.

— Bine-ai făcut. Ai lucrat din greu până mai 'nainte. Ascultă, Andrii... Să nu-i spui nimic lui Gheorghe... despre... azi dimineață...

— Nu-i voiu spune nimic. Chiar dacă nu m'ai ruga și tot nu i-aș spune... Lucruri de-acestea nu se spun nicio dată.

Lalea se-apropie de băiețandru și-și trecu mânile prin părul lui, însă dânsul se feri atât de sălbatic, încât o lovi fără să vrea. Femeia își mușcă buzele și, după câtva timp, ieși fără să spună ceva; ca să-și alunge turburarea, băiețandrul se-apucă din nou de lucru. Pela 4 după amiază, veni și Gheorghe, încă ametit de somn, în covălie.

— Credeam că Lalea e-aici, — spuse dânsul și începu să lucreze alături de-Andrii.

— Nu, Lalea n'a fost pe-aici.

După vre-o oră, Gheorghe ieși în stradă, se uită în dreapta și'n stânga și, apoi, intră în ogradă, iar de-acolo în casă, ca, imediat, să revină prost dispus în covălie.

— Unde s'o fi dus Lalea? — spuse dânsul mai mult pentru sine. — Nu-i nicăieri.

— Poate e prin vecini, — încercă să-l liniștească Andrii.

Femeia se'ntoarse abia pe'nserate.

Gheorghe se repezi asupra ei, sărutând-o și'mbrățișând-o ca și cum n'ar fi văzut-o de cine știe când.

— Am fost până la dugheană, — explică Lalea, — și-am întâlnit o cunoscută din Vijnița. Din vorbă în vorbă, am ajuns până'n oraș și-am întârziat ajutându-i la cumpărături.

Gheorghe primi fără nici o bănuială explicația; Andrii, însă, o privi lung și clătină din cap.

„Oare dece minte Lalea?" — se'ntrebă băieţandrul. — „Poate că s'a dus să-l întâlnească pe Timoteu... Nu, nu-i asta... Atunci?" — şi se gândi mult asupra acestui lucru, însă nu reuşi s'ajungă la nici o concluzie.

Iuridovi avea o comandă urgentă de cercuri pentru butoaie, pe care trebuia s'o termine până a doua zi dimineaţă. Lucră cu Andrii până târziu, dar tot nu sfârşi cu ele, aşa că-l rugă pe băiat să continue el cu punerea lor la punct.

— Până la miezul nopţii vei termina. Eu îs tare obosit şi-aş vrea să mă culc. Ca să dormi şi tu destul, poţi veni mâne abia după-amiază. Iţi convine aşa?

Băiatul primi târgul şi Gheorghe se duse în casă.

Andrii lucră până după miezul-nopţii. După ce termină cu toate cercurile, stinse focul şi'ncuie covălia. In drum spre casă, întâlni pe Lalea în dreptul bisericii Sfânta Paraschiva. Femeia tocmai ieşea din poarta hotelului Lemberg, pierzându-se în direcţia străzii Evreeşti. Primul lui gând fu să strige după dânsa, însă îşi trase imediat pe seamă şi să grăbi ruşinat spre casă, unde-l găsi încă treaz pe Filip, căruia îi istorisi întreaga întâmplare.

— Poate că ai confundat-o cu cineva, măi băiete, — fu de părere Filip.

— Nu! Sunt sigur că era Lalea. Lumina felinarului i-a căzut drept pe faţă când a ieşit din hotel. Lalea a aşteptat ca Gheorghe să adoarmă şi, apoi, a plecat în oraş. Ce căuta Lalea la acest hotel, unde's numai... numai de-acelea... Ştiţi ce fel!

— Degeaba! Nu pot crede c'a fost dânsa.

A doua seară, Andrii nu plecă direct acasă, ci se puse la pândă în colţul uliţei. Pe la orele 11, Lalea se-arătă ducându-se la halta de tramvaie, de unde plecă spre

Piața-Unirii. Andrii luă tramvaiul următor, ca să ajungă mai repede la Filip. Deastădată, acesta îl crezu pe băiețandru și-și propuse să lămurească odată și-odată misterul escapadelor nocturne ale Lalei.

Dimineața, femeia îi spuse lui Andrii pe când Gheorghe lipsea din covălie:

— Dece m'ai pândit aseară?

Băiețandrul s'aștepta să fie bătut, însă dânsa îl privi trist, clătină din cap și se duse, căci Gheorghe tocmai intra iarăși în covălie.

— Nu știu ce-i cu Lalea, — se plânse Iuridovi. — Inainte de nuntă se scula întotdeauna pela șase dimineață, iar acuma abia de se trezește la zece, și-atunci numai dacă o scutur eu...

Primul impuls al lui Andrii fu să-i comunice totul lui Gheorghe, însă revăzu ca printr'o fulgerare privirea tristă a femeii și, gândindu-se că e mai bine să nu se amestece, tăcu. Totodată simți o mare milă pentru stăpânul său, care, neștiutor și vesel, continua să-și robească sufletul la picioarele femeei.

— Bine-i să fii însurat, măi Andrii, — râdea Gheorghe, lovind cu nădejde'n fierul înroșit.

Băiatul zâmbea cu inima strânsă de presimțiri și ofta pe furiș.

Filip evita tot mai mult centrul orașului, așa că nu întâlnea pe nimeni care să-i comunice noutăți. Totuși, într'o după-amiază dădu în strada Romană de-un cunoscut, care-i spuse, între altele, că Mabel s'a măritat cu Ernest Mușat. Filip nu simți nici cea mai mică emoție. Atât, că se'ndoia de bunul traiu comun al nouilor căsători.

„Bietul Ernest..." — își spuse și nu se mai gândi la

Mabel; n'avu nici măcar curiozitatea să'ntrebe când a fost nunta, ceeace-l surprinse foarte mult pe cunoscutul lui Filip, care plecă grăbit acasă, ca să se gândească în singurătate la Lalea şi s'aştepte întoarcerea lui Andrii.

— Ei? Ce veşti ai astăzi? — îl întrebă el nerăbdător pe băiat.

Andrii îi istorisi îndeamănuntul tot ce făcuse Lalea în cursul zilei.

Filip asculta cu ochii închişi şi încerca să trăiască fiecare gest al femeei.

Uneori, se concentra atât de mult, încât par'că vedea toate scenele istorisite de-Andrii.

— Să ştiţi că Lalea îşi pierde nopţile pe drumuri, — spuse la urmă băiatul.

— Nu, Andrii. Ai avut o halucinaţie, — susţinu, împotriva propriei sale convingeri, Filip.

— Atunci dece doarme întotdeauna până atât de târziu? Că, înainte, se scula odată cu găinile!

— Poate că... — însă nu găsi nici o explicaţie.

— Vedeţi? Am dreptate!

— Nu. Nu vreau să cred aşaceva.

— Lalea e o femeie rea. Pe dumneavoastră v'a respins, dar cu toţi golanii se târâie pe uliţă. E o femeie fără inimă. Ea nu merită nici măcar o privire din partea dumneavoastră.

— Andrii!

— Nu-i mai luaţi apărarea, domnule Timoteu! — şi-i istorisi întreaga scenă din dimineaţa de după nuntă.

12.

Timp de-o săptămână, Filip evitase cârciuma din strada covăliei. Incercând să se sustragă obsesiei sale, cutreeră

în fel şi chip Cernăuţii, studiind locurile şi oamenii. In una din aceste raite, nimerise într'un local din strada Bucureştilor şi făcuse cunoştinţă cu o oarecare Liuba. Bănuind în Filip un amant interesant, îl luase la ea „ca să bea ceaiu rusesc împreună". Gândindu-se că va omorî astfel câteva ore de plictiseală, dânsul o urmase printr'un coridor prost luminat de-o lampă împăienjenită şi prăfuită în camera ei de hotel, cameră urâtă şi-aproape goală, al cărei prag purta două potcoave de noroc.

— Şezi, Filip.

Liuba era fată bună. Asta o ştiau jumătate din golanii oraşului. De câte ori se uita în oglindă, îşi admira ochii albaştri, părul blond, tuns băieţeşte, nasul drept şi buzele subţiri. „Bărbatul meu era ofiţer. L-au împuşcat bolşevicii pe când aveam numai şa'sprezece ani... Şi nu eram măritată decât de trei luni!" — spunea dânsa prietenilor de ocazie, cari o vizitau cu decenţă şi eventual cu bani în buzunar. In realitate, Liuba fusese servitoare pe la nişte lipoveni din Soroca. Stăpânul o lăsase grea; soţia lui, observând burta fetei, o luase din scurt şi, aflând cine poartă vina, o dăduse afară din slujbă. După îndelungate peregrinări prin Basarabia, Liuba nimerise la Cernăuţi, unde, plăcându-i, se hotărîse să rămână pentru totdeauna, schimbând amanţii mai des decât monedele de câte-o sută de lei, căci bărbaţii nu se-arătau prea darnici cu ea.

Filip crezuse că Liuba îl va putea linişti pentru câtva timp, dar dânsa îi reamintea şi mai viu de Lalea, aşa că, într'o spre-seară, după câteva minute de ezitare, o luă încet, aproape împotriva voinţei sale, către gară şi, ajungând în faţa covăliei, intră în cârciumă, aşezându-se, ca de-obiceiu, la fereastră.

Lalea şi Andrii nu se vedeau nicăieri. Numai Iuridovi

era în covălie, lucrând de zor. Când se-opri să-şi şteargă sudoarea depe frunte, potcovarul îl zări pe Filip. Imediat ieşi în stradă şi veni sub fereastra la care şedea tânărul Timoteu.

— Domnule, — îi spuse el, şi Filip tresări când auzi cum tremură glasul potcovarului, — dacă sunteţi atât de bun, ieşiţi puţin, căci vreau să vorbesc cu dumneavoastră.

— Bine, îndată.

Filip mai bău un ţap de bere şi veni în stradă. Era şi el emoţionat şi mâna lui nu fu sigură când i-o întinse lui Gheorghe, care-o primi cu mulţumire. Amândoi se priveau cu lăcomie. Şi unul şi celălalt aveau destule motive ca să se urască. Filip era hotărît să fie foarte prudent în tot ceeace va spune. Nu voia să riște un scandal, care desigur c'ar fi avut repercusiuni în oraş. Imaginaţia excitată de alcool îl făcea pe tânărul Timoteu să creadă că Iuridovi îi va împlânta un cuţit în piept.

„In orice caz, voiu avea o înmormântare frumoasă..." — îşi spuse ironic. — „Sguduitoare dramă pasională la Cernăuţi... Dar, deocamdată, sunt foarte plictisit de toate acestea !"

Iuridovi ezita să vorbească şi Timoteu nu-l încuraja deloc. Filip observă că din covălie Andrii îi priveşte cu teamă. Prin fereastra cârciumei, patronul îşi scosese curios capul. Peste puţin, veni şi nevasta lui.

„Incepem s'avem public..." — îşi spuse Filip. — „Unde eşti, Mafteiu Timoteu, să-ţi vezi nepotul ! Idioată afacere ! Domnul doctor în arheologie Filip Timoteu în match cu domnul potcovar Gheorghe Iuridovi..."

— Nu ştiu cum să încep... — şovăi Gheorghe.

— M'ai chiemat din cauza Lalei, — îi spuse Filip. — Te-ascult.

Filip se'ntreba dacă Iuridovi îi va cere chiar acuma

socoteală pentrucă avusese întâlniri cu tânăra femeie și aștepta jenat ca soțul să se deslănțuie din moment în moment. Nimic din acestea nu se'ntâmplă. Gheorghe era mai jenat decât însuși Filip.

— Domnule Timoteu, peste dumneavoastră a dat un fel de vânt... Un vânt aspru, care nu alege... Înțeleg și nu vă fac nici o mustrare... Și... Vă rog să mă'nțelegeți și pe mine... Voiam să vă întreb dacă Lalea are și-acuma întâlniri cu dumneavoastră... Am dreptul să știu acest lucru.

Filip era din-ce-în-ce mai mirat de-atitudinea cuviincioasă a lui Gheorghe. Își închipuise că acesta e un om brutal, după cum arăta trupul uriaș și aspru'n trăsături, dar, văzându-l mai îndeaproape, descoperi că potcovarul are ochi blânzi, luminați puternic, în care se poate citi o nesfârșită bunătate. Întrebarea lui Iuridovi îi strânsese inima. Andrii avusese deci dreptate când susținuse că Lalea frecventa hotelul Lemberg.

— Nu, domnule Iuridovi. Lalea n'a mai avut nici o întâlnire cu mine de când s'a măritat.

— Cred că-mi spuneți adevărul.

— Da, domnule Iuridovi. Însă dece mă întrebi?

— Lalea lipsește nopțile de-acasă. Asta am simțit-o acum patru zile. De-atunci, am veghiat în fiecare noapte. Pe la unsprezece, când crede c'am adormit, se'mbracă și se duce de-acasă. Vine târziu, deobiceiu cu puțin înainte de a se lumina de ziuă. Unde se poate duce, dacă nu la un bărbat? Întâiu, eram sigur că se duce la dumneavoastră.

— Poate că are altfel de întâlniri, — spuse repede, însă cu totul neconvins, Filip.

— Nu, nu sunt altfel de'ntâlniri. Un bărbat simte îndată când femeia lui are întâlniri cu alt bărbat. Știți

cum.. Prima dată, am crezut că înebunesc. N'am avut la cine să mă gândesc, decât la dumneavoastră.

— Nu, domnule Iuridovi. Iți mărturisesc deschis că Lalea mi-i dragă. Totuși, dacă te'nșeală, ea nu te'nșeală cu mine.

— De înșelat, sunt sigur că mă'nșeală. La urma-urmei, cine știe cu cine!

— Faptul acesta mă'ntristează mai mult decât ai crede. Nădăjduiam că Lalea mă va iubi odată și odată. Dupăcum vezi, sunt sincer cu dumneata. Nu-ți ascund nimic. Dacă, însă, ea iubește pe-un al treilea, nu mai am nici o speranță. Nu putem face nimic altceva, decât s'așteptăm.

— S'așteptăm...

— Da.

— E-atât de greu s'aștepți! — și Gheorghe avu un icnet de plâns ca un scâncet de copil bolnav, însă îi fu rușine și-și reveni repede. — S'aștept zi după zi, noapte după noapte...

— Trebuie să ai răbdare, Gheorghe, — îi spuse plin de milă Filip. — Nu putem face nimic altceva.

— Par'că mi-aș aștepta moartea.

— Dragostea-i un fel de moarte, Gheorghe. M'auzi tu?

13.

Era o seară frumoasă și caldă — o seară în care Filip ar fi vrut să se plimbe liniștit prin străzi largi și pline de sgomot. După-amiaza fusese călduță, cu un suav cer mătăsos și curat — și toată lumea părea fericită.

Filip abia se-așezase la măsuța de lângă fereastră, că Iuridovi îl și văzu și, venind în stradă, îi spuse:

— A plecat. Iarăși a plecat. S'a chitit, s'a îmbrăcat și

s'a dus. Intâiu, m'am gândit să mă iau după dânsa, dar mă temeam ca, prinzând-o cu cineva să nu-mi ia dracu' mințile și... Nu vreau să ucid.

— Atunci, ce-i de făcut?

— Nu știu, domnule Timoteu. Mi-a spus o muiere din satul meu, care-a pornit și ea pe drumuri rele, c'o vede pe Lalea cu câte doi-trei dacă nu chiar cu mai mulți pe noapte. Rozalia s'a crucit că știu despre asta și că, totuși, nu fac nimic. Imi vine s'o ucid, însă, când o am în fața mea, puterea mi se topește și cad în genunchi... Aș înțelege să mă înșele cu un om pe care să-l iubească, dar așa? Cu cine știe câți pe noapte? Nu mai pot răbda... Ce putere drăcească i-a luat mințile? Cine să mai înțeleagă ceva din toate acestea? Oricare altul ar fi ucis-o. Eu nu pot. Mi-i dragă și ea îmi spurcă patul. N'ar merita să fie ucisă cu pietre?

— Pe vremuri, astfel de femei erau scoase la poarta cetății și ucise cu pietre. Dar care din noi ar avea inimă să facă așaceva?

— Și dumneata suferi din pricina Lalei. Te văd cum stai la fereastra cârciumii, pierzându-ți privirile în întunericul covăliei mele, doar-doar c'o vei zări pe femeia mea. Când am ghicit că te ții după dânsa, am vrut să-ți cer socoteală. Apoi, mi s'a făcut milă. Te rog să mă ierți pentru mila mea.

— Gheorghe, am să urmăresc drumurile femeei dumitale. Prinzând-o asupra faptului, poate că se va rușina. Dumneata înduri tot atât de mult ca mine.

— Aș înțelege să te iubească pe dumneata ori pe altul. Așa, însă, e desfrânare. Lalea se desfrânează. Care poate fi rostul purtării ei?

— Vină puțin înăuntru, Gheorghe, să bei un pahar de bere cu mine. De'ndată ce se va înopta, voiu cerceta anu-

mite străzi, unde cred că voiu da de Lalea. Acuma, să'ncercăm a uita toate acestea. Uitarea e ca o noapte.

Băură pânăce se înoptă. Gheorghe, prea puţin obişnuit cu băutura, se cam cherchelise, însă Filip îşi păstra luciditatea. Când socoti că s'a făcut destul de târziu, acesta din urmă achită consumaţia şi se pregăti de plecare.

— Mâne voiu trece pe-aici şi-ţi voiu spune dac'am reuşit sau nu, — îl asigură Filip pe Gheorghe, a cărui faţă se'ntunecase iarăşi. — Fii liniştit. Voiu căuta ca totul să fie cum e mai bine.

In primul rând, Filip cutreeră întreg cartierul gării, intrând în fiecare cârciumă; apoi, urcă lângă Filarmonică şi, la urmă, trecu în piaţa Ghica-Vodă, însă nu dădu nicăieri de Lalea. Totuşi, nu-şi pierdu speranţa c'o va întâlni şi-o luă din nou spre gară, postându-se în faţa hotelului Lemberg.

Seara era frumoasă şi luna se-amuza să arunce cu jar în ferestrele caselor. Din restaurante curgeau valuri de muzică ieftină, pe care oamenii se opreau s'o asculte. Toată lumea era veselă şi Filip regreta că nu se poate amesteca şi el în această mulţime pestriţă, alcătuită din mici burghezi, muncitori şi femei îmbătate de aerul limpede al nopţii.

Intr'un târziu — lumea se rărise acum pe străzi — Filip voi s'o ia din loc, când Lalea se-arătă deodată în poarta hotelului. Pe lângă ea, un bărbat se strecură grăbit, ca să dispară repede în direcţia gării. Observându-l pe Filip, femeia tresări şi primul ei gând fu să se-ascundă în poartă, însă — spunându-şi că dânsul o va fi văzut deasemenea — Lalea se răsgândi şi veni drept la el.

— Şi tu mă urmăreşti, Filipe? Aş înţelege să mă urmărească Gheorghe, dar tu?

— Dece faci asta, Lalea?

— Sunt datoare să-ţi lămuresc purtarea mea? Ce drept ai tu asupra drumurilor mele?

— Nu-mi răspunde cu o întrebare!

— Răspund cum îmi place. Tu şi cu Gheorghe sunteţi nişte nenorociţi. Amândoi vă milogiţi, dar, îţi spun încă odată, zădarnic. Lasă-mă în pace! Voi sunteţi copii, nu bărbaţi, şi încă nu sunt atât de bătrână, încât să-mi placă nişte copii Acuma, lasă-mă să plec! N'auzi? Lasă-mă să plec!

Glasul femeii devenise ameninţător şi Filip trebui să-i dea drumul, căci trecătorii se şi uitau la ei. Lalea îl mai privi odată, dispreţuitor, şi se duse încet la vale. Filip mai rămase câtva timp, ca, apoi, să se ducă şi el. Trecând pe lângă clădirea în care locuia Liuba, intră pela dânsa.

Rusoaica se bucură văzându-l.

—Mi-era dor de tine, filosofule. Hai să fumăm o ţigară împreună. Ce vânt te-aduce pela mine?

Liuba îi istorisi o mulţime de cancanuri din lumea ei şi, la sfârşit, veni vorba de-o amatoare care mergea numai cu cine şi-l alegea dânsa; Filip ghici îndată că amatoarea respectivă e Lalea şi deveni atât de nervos, încât îi tremurau mânile.

— Multă lume aleargă după ea, — încheie Liuba, — însă femeia asta are gusturi aşa de rafinate, încât numai puţini îi intră în graţii. Bărbaţii se bat după dânsa, căci le place sălbăticia ei. Alaltăieri a fost bătaie la hotelul Lemberg din pricina acestei femei. La început, se credea că e o femeie din înalta societate.

Întorcându-se acasă şi găsindu-l încă treaz pe-Andrii, Filip îi spuse cele văzute şi-auzite. Băiatul îi comunică destul de ruşinat cele ce i se întâmplaseră cu Lalea a doua zi după nunta ei. Tânărul Timoteu ascultă îngrozit penibilele relatări ale lui Andrii.

— Până acuma n'am îndrăznit să vă aduc la cunoștință toate acestea, — spuse la sfârșit băiețandrul.

Filip își puse din nou problema dacă nu trebuie să evadeze cât mai e timp din această promiscuitate, însă Lalea îi zâmbi din amintire și bărbatul se lăsă cu totului-tot în brațele amăgitoare ale unor noui iluzii.

— Lalea se uită și-acuma cu ochi foarte ciudați la mine...

— Lasă, Andrii, nu-mi mai spune toate acestea.

— Iertați-mă, domnule Timoteu.

— Nu face nimic. Noapte-bună, Andrii.

Băiatul îndrăzni un zâmbet.

— Visuri plăcute, domnule Timoteu...

— Mulțumesc, asemenea... — zâmbi și Filip, ca, apoi, să recadă în tristețile sale. — Să-i spui lui Iuridovi că mâne după-amiază voiu fi la cârciuma de lângă covălie. Să nu uiți, auzi?

— Nuuu! Se poate?

A doua zi, Filip, îl găsi în cârciumă pe Gheorghe, care asculta fără să clipească din ochi tot ce-i istorisi Timoteu.

Când acesta termină, Iuridovi spuse:

— Ar trebui s'o ucid.

Filip dădu din umeri; știa că Gheorghe nu e capabil de-o asemenea faptă. Intr'adevăr, indignarea potcovarului se prefăcu încet-încet într'o tânguire penibilă, sfâșiată de gemete, care sfârși într'o beție la toartă, însă nu și'n scandal, cum se temuse Filip o clipă.

— Ce-i, măi Andrii? Râzi de mine, ha? — strigă potcovarul intrând în covălie.

— Nu meștere.

— Dar nici de mila ta n'am nevoie! — și-l pălmui, ca, apoi, să-l îmbrățișeze plângând. — Am să mor de inimă

rea, măi Andrii! Să nu mă uiți, băiete... Să nu mă uiți... Ai să-mi aprinzi din-când-în-când câte o lumânare la biserică?

Lalea veni în covălie și-și privi lung bărbatul. Gheorghe încercă să stea drept în fața ei, însă se clătină și, dacă femeia n'ar fi întins deodată brațele, dânsul ar fi căzut peste grămada de cărbuni. Andrii își feri privirile. Iuridovi îi surprinse mișcarea și'ncepu să plângă iarăși.

— Până și ție ți-i rușine, măi băiete...

Andrii își plecă întristat capul. N'avea nici un rost să mintă. Știa că Gheorghe nu-l va crede.

Lalea părea plictisită de'ntreaga chestiune și se uita cu ochiu rău la ucenic.

— Tu, Lalea, ce vrei? Lasă-l în pace pe băiat!

— Ți-l las, ți-l las, că doar nu ți l-oiu mânca!

Băiatul ieși în uliță, ca să nu mai fie martor la schimbul de cuvinte dintre cei doi soți.

Filip își reluase locul dela fereastră, însă nu-l observă pe Andrii.

In covălie, Iuridovi plângea atât de tare, încât hohotele se-auzeau până'n uliță. Andrii se mira că nu le-aude și Filip, care sorbea încet dintr'un pahar de bere. După câtva timp, femeia ieși din covălie. Gheorghe rămăsese să plângă în singurătate.

14.

Intr'o după-amiază, gazda lui Filip bătu la ușă și-i anunță că-l caută cineva.

— Un domn bine'mbrăcat, care nu vrea să-și spună numele... I-am spus că nu primiți, însă dumnealui nu se dă dus..

„Cine să fie?" — se'ntrebă Filip, alarmat; n'ar fi voit deloc să primească vizita tatălui său aici; deaceea, întrebă: — E mai în vârstă?

— Nu. Un domn tânăr, care pare foarte amărît.

— Bine, poftește-l, — spuse Filip tot mai intrigat, și se'mbrăca în grabă.

Spre marea sa mirare, văzu că Ernest Mușat e cel ce dorește să-i vorbească. După ce se salutară, se-așternu o tăcere jenantă, grea ca piatra. Ernest arăta prost, par'c'ar fi fost bolnav, și-avea gesturi nervoase, pe cari nici nu mai încercă să le-ascundă.

— In orice caz, experiența dumitale a fost mai bună, domnule Timoteu, — spuse fără nici o introducere Ernest.

— Cum? — și Filip îl privi surprins.

— Da Ai făcut o experiență mai bună ca mine. Mabel m'a părăsit. Intr'o seară, și-a pus calm paltonul, ca și cum ar fi vrut să meargă la o simplă plimbare, și dusă a fost.

— Și-ai crezut, poate, c'a venit la mine? — îl întrebă ironic Filip.

— Nu. Dar am simțit nevoia să vorbesc cu cineva despre faptul acesta. Ceeace-i mai tragic, e c'am început s'o iubesc. Voiam să fac o afacere, o afacere bună. Și totul s'a'ntors împotriva mea. Cred că, primind să-mi fie soție, n'a vrut decât să-și bată joc de mine. Nu-mi explic astfel căsătoria cu mine.

Filip nu mai fusese de mult prin cercurile cunoscuților săi; îi evita nu pentrucă s'ar fi temut de sarcasmele lor, ci pentrucă ar fi trebuit să le explice, să le istorisească, să le-astâmpere cu amănunte curiozitatea; Ernest era primul din ei cu care venea în contact.

Intrebă cu un ton indiferent:

— Despre mine se vorbesc destule, nu?

— Lumea noastră, care n'are nimic de lucru, cu ce vrei

să se ocupe? Da, se vorbesc destul de multe pe socoteala dumitale. Numai socrul meu continuă să vorbească frumos despre dumneata. Am auzit că iubești o... o femee care...

— Poți să spui mai departe. Care fuge de mine, da, care-și bate joc de domnul doctor în arheologie Filip Timoteu. Așa-i, domnule Mușat. Eu, adoratorul nefericit al unei femei care crede că Paul Valéry e marca unei pudre.

— Înțeleg. Femeia pe care-o iubești e însă, mult mai cum-se-cade decât femeia pe care-o iubesc eu. Mabel s'a purtat ca o... Mabel s'a... Domnule Timoteu, sunt ruinat, s'a terminat cu mine. Dumneata ai cel puțin conștiința că ești un om adevărat. La dumneata e o fatalitate, la mine un dezastru oribil, alcătuit din zeci de meschinării umilitoare, de cari roșești când ți le reamintești. Desigur că mi-ai cunoscut colajul cu Fifi dela Atlantic. Femeia aceea, cam ordinară și destul de simplă, nu mi-a distrus încrederea în mine. Mabel, însă, a făcut tot posibilul ca să mă convingă că sunt o iremediabilă lichea. Ce-a determinat-o să se căsătorească tocmai cu mine, nu știu. Poate c'am fost viciul eu. Ea m'a părăsit nu fiindcă s'ar fi însănătoșit, ci fiindcă s'a plictisit. Iar eu am început s'o iubesc... Crezi c'aș putea afla o soluție? Ce fel de soluție ai găsit pentru cazul dumitale? Mai nădăjduiești într'un fel oarecare?

— Nu. Pentru astfel de cazuri nu există decât o singură soluție. Definitivă.

Ernest nu întrebă care; înțelesese.

— E singura care-ți dă o șansă. Șansa de-a te ști regretat. Dar, după cum spun, e numai o șansă, nu și certitudine. Nu cred ca Mabel să te regrete vreodată. In cazul acesta, soluția ar fi nu numai inutilă, ci și tragică.

— Ai dreptate. Mabel nu m'ar regreta niciodată. Și...

nici n'aş avea curajul. Moartea îmi inspiră o groază, pe care n'o pot depăşi. Dumneata bei, domnule Timoteu?

— Nu. Am încercat, însă nu pot.

— Inainte, îmi plăcea să fac chefuri. E curios că, acuma, detest băutura. Credeam că, de necaz, voiu deveni beţiv în toată legea, dar nu merge. Trebuie să sufăr lucid.

— Se pare că aceasta e marea suferinţă; să suferi lucid, să-ţi dai seama cum durerea îţi muşcă sălbatic sufletul şi, totuşi, să nu ţi-l poţi amorţi în nici un fel.

— Cum şi-a bătut joc de mine femeea asta! Cinismul ei e înfiorător. Mă demoraliza în chipul cel mai ordinar. Îşi bătea joc de tot ce făceam eu. Până şi noaptea... în timp ce eu credeam că-i dăruiesc câteva clipe de plăcere, ea începea să râdă deodată, da... Şi râdea cu hohote...

— Totuşi, cred că nu e exclus ca Mabel să se re'ntoarcă la dumneata.

— Dac'ai şti cum o aştept! Mi-i indiferent cum se va purta cu mine. Am nevoie de ea. Cumplită e această însângerare... această suferinţă stupidă... Ca s'o potolesc, am nevoie de femeia asta. Credeam că eu voiu fi cel tare... Şi s'a'ntâmplat cu totul altfel... Puterea bărbaţilor se sfârşeşte la picioarele patului!

— Dacă aceasta poate fi o consolare pentru dumneata, gândeşte-te că mie îmi merge şi mai prost.

Muşat tăcu mult timp.

— Doamne, cum invidiez oamenii din jurul meu... Ei sunt în stare să râdă, să glumească, să vorbească lucruri indiferente... — spuse el însfârşit. — Noi trăim într'o tensiune maximă... Nu vom regăsi niciodată bucuriile mici şi simple ale vieţii.

— Intr'adevăr, ai dreptate. Singurătatea oferă satisfacţii mari, însă extrem de rare. Eu m'am izolat de bună voie. Dumneata, fiindcă te-a silit societatea. Cel puţin aşa

presupun. Vrei să joci o partidă de șah? N'am mai jucat de mult și mi-i dor de jocul acesta. Cred că va fi plăcut să omorîm astfel această după-amiază. Observi cât de limpede e văzduhul? Mergem a toamnă... In curând vom avea brumă. Frunzele au și început să se'nroșească. Ce culoare preferi? Sau tragem la sorți?

Amândoi erau jucători tari, așa că, pe'ntreaga durată a partidei, nu se gândiră decât la șah. Prima, o câștigă Mușat; a doua fu remisă; a treia îi reveni lui Filip.

— Par'că mă simt mai bine, — spuse Ernest. — Nu știam că jocul de șah e recomandabil amanților nefericiți...

— Tratatul despre amor al lui Stendhal e, deci, incomplet... — râse Filip. — Mă simt și eu refăcut. Seara, însă, îmi va readuce chinurile.

— Indată apune soarele.

— Am o perspectivă foarte frumoasă de-aici. Privește Weinberg-ul. Par'că arde... Uite ce tonuri roșii are argila... De nicăieri nu se vede mai minunat ca de-aici dealul acesta. Iată că după-amiaza a și trecut... A fost o după amiază liniștită și frumoasă.

Ridicându-se pentru plecare, Ernest mai spuse:

— Incă odată, domnule Timoteu, te invidiez. Dumneata ai evadat din mediocritate. Suferința dumitale e mai mult un fel de voluptate decât suferință. In orice caz, nu e o suferință meschină. Ți-ai creeat o singurătate a dumitale, peste care ești unicul stăpân. Peste singurătatea mea sunt stăpâni alții.

— Poate că ai dreptate. Totuși, cred că suferința e suferință, ea nu e nici nobilă, nici meschină, ci suferință pur și simplu. Pe mine, suferința mă deprimează. Dacă vrei o maximă, suferința ne-a fost dată ca să ne-amintim că nu suntem Dumnezeu. Dacă primul om nu-și permitea să

fie impertinent față de divinitate, desigur că n'am fi cunoscut suferința. Nu ne rămâne decât să-l concurăm pe diavol, devenind cinici, sau să ne dăm seama de micimea noastră, încetând de-a mai fi oameni.

— Și cum poți înceta de a mai fi om?

— Murind. Nu e soluția cea mai simplă? Unii au avantajul de-a înebuni. E și aceasta o soluție.

— Da. E o soluție... — și Ernest râse rău. — Trebuie, însă, foarte multă sinceritate față de tine însuți, ca să poți înebuni. Voiu încerca să-mi dau concurs cu ajutorul alcoolului... Te las... Poate că ne vom mai întâlni cândva...

— Poate. Dar va trebui să te grăbești.

— Atunci...

— Da... Cred că voiu recurge la prima soluție... — se mărturisi Filip, strângând mâna lui Mușat, a cărui față cu aer ușuratic odinioară căpătase trăsături adânci și, totuși, luminoase, menite să inspire simpatie și prietenie.

— Desigur că nu vrei să-ți spun că nu trebuie să faci așaceva domnule Timoteu. Iți doresc, însă, să reușești în dragostea dumitale. Poate că încă nu e totul pierdut... La revedere.

— Iți mulțumesc, domnule Mușat. La revedere.

Anton suferea depe urma lui Filip; suferea îndeosebi din cauza svonurilor și-a aluziilor răutăcioase; acasă, când îl vedea pela amiază sau seara pe Mafteiu, i se plângea întotdeauna. Bătrânul îl asculta în tăcere, cu un ciudat sentiment de vinovăție.

— Ia lasă-mă'n pace cu aerul tău de victimă! Par'că tu, nu Filip, ai fi cel ce suferă! Pe tine nu te interesează că băiatul tău se chinuiește din cauza unei absurdități... Ce-ți pasă că bietul băiat suferă! Pe tine te doare că vre-un idiot își permite să facă un spirit stupid pe so-

coteala lui Filip însuși. N'ai decât să-i pălmuiești pe imbecilii aceia!

— Cred că și tu ai lăsat în Camena obiceiurile acestea, tată! Cu o palmă nu astupi gura lumii.

— Te rog să nu fii domn cu mine, Antoane.

— Tu l-ai educat pe Filip! Dracu' știe ce i-ai vârît în cap, că nu-și poate stăpâni pornirile. Toată afacerea asta e oribilă. Și să știi că, într'adevăr, e neplăcut să ți se spună mereu, cu un zâmbet pieziș, diverse condoleanțe foarte perfide. Căci Filip e un mort, mă'nțelegi? Un om mort! Un... un subiect de roman! Sigur, pentru tine sunt o brută sau un inconștient, în cel mai bun caz o inimă de ghiață, dar numai eu știu cât sufăr, sufăr cu adevărat, mă'nțelegi? Plâng în biroul meu. Lumea simte că sufăr și-și bate joc. Singurul om cum-se-cade cu care am vorbit în ultimul timp a fost domnul Rezeda. Un om întreg! Ceilalți rânjesc ca o haită de hiene. Am ajuns să suport impertinența dactilografelor mele! Eu, Anton Timoteu.

Mafteiu avu din nou strania impresie că el singur poartă întreaga vină și nu mai spuse nimic. Anton își aprinse o țigară și se duse la geam. Mafteiu se ghemui în scaun.

„Asta-i viața noastră acuma!" — și prin inima bătrânului trecu un fior; avea certitudinea că l-a pierdut pentru totdeauna pe Filip.

Anton se'ntoarse brusc către Mafteiu și privirile li se'ntâlniră; amândoi înțeleseră că se gândesc la același lucru.

Mai târziu, Anton spuse:

— Lumea și chiar Filip cred că sunt un om fără nici o sensibilitate, dar numai eu știu cum îmi iubesc băiatul. E-adevărat că nu i-am arătat-o niciodată. Nu pot. Așa e firea mea. Totuși, în împărăția rece a banului, gândurile

mele's numai pentru Filip. Cu banii mei mi-aș putea permite orice. Cu toate acestea, până și amorurile mi-s modeste. N'am făcut niciodată vre-un act extravagant, care să mă coste bani. Tu cheltuiești mult mai mult decât mine. Eu, însă, strâng leu lângă leu pentru ca să-i pot lăsa o moștenire uriașă lui Filip. Evident, acuma văd că acest lucru nu mai are nici un sens! Totuși, mă'ncăpățînez înainte. Dar până când? Cine știe dacă nu voiu înebuni într'o bună zi. Intr'adevăr, tată, am început să-mi urăsc neamul, căci e un neam pătimaș și rău în ascunsurile lui. Vezi... nici unul din noi nu trăiește cu adevărat frumos. Par'c'am trăi sub o pecete. Uneori, am sensația ciudată că nu sunt stăpân pe faptele mele și că, din umbră, mă conduce cineva nevăzut. Poate că's și nervii mei de vină... Tată, crezi că Filip se va re'ntoarce vreodată?

— Cred că Filip nu se va re'ntoarce, — spuse Mafteiu foarte încet.

Anton clătină abătut din cap.

— Ce voiu face când voiu simți nevoia unei afecțiuni adevărate? In definitiv, tu mă ai pe mine, îl ai pe Paul, la urma urmei o ai și pe Veronia. Dar, când voi toți veți muri, eu pe cine îl voiu avea? Va trebui să ies în stradă, ca să cerșesc dragostea primului întâlnit? La birou, mă gândesc de multe ori la toate câte s'au întâmplat în ultimul timp. E, aici, ceva ce nu pricep. Am ajuns să mă tem. Poți să-mi explici într'un fel toate acestea?

— Nu pot. Nu știu.

Totuși, Mafteiu se gândi la întrevederea pe care o avusese cu Gottlieb Igel și se întunecă la față.

„De," — își spuse, — „din lupta aceea cu diavolul au pornit toate," — însă se temu să-i vorbească lui Anton despre aceasta. — „Va trebui să tac până'n veacul veacurilor..."

Anton fuma iarăși la fereastră și contururile lui se desemnau uriașe asupra cerului.

„Eu am dus mai departe păcatul lui Inochent", — se gândi iarăși, întunecat, Mafteiu. — „Din nenorocire, păcatul nu s'a oprit la mine, ci a trecut la Anton, iar acesta i l-a dat lui Filip. Și unde se va opri însfârșit? Va trebui să se stingă neamul, ca păcatul să se stingă și el?"

— Tu desigur că ai o explicație pentru toate acestea, — spuse deodată Anton, — însă mi-o ascunzi. Tu mi-ai ascuns întotdeauna anumite lucruri, tată.

Mafteiu căpătă din nou o înfățișare de om vinovat. Totuși, avu puterea să protesteze cu tărie.

— Bine, — se resemnă obosit Anton, — nu mai insist; apoi, dupăce-și stinse nervos țigara, isbucni iarăși: — M'am săturat! M'am săturat până'n gât! Am impresia că-ți bați joc de mine! Intreaga chestiune e o comedie odioasă!

Bătrânul se ridică dela masă.

— Antoane, ce vrei să fac? Să plec dela tine?

— Sigur! Ți-ar conveni să mă părăsești tocmai acuma. Filip și cu tine v'ați pus în cap să mă înebuniți pur și simplu! Vrei să trăiesc singur, ca o fantomă, prin încăperile acestea, să rătăcesc cu un fanar dintr'o odaie în alta, ca să prind păianjeni, nu? Poftim! Am ajuns să mă isterizez! — și ieși, trântind ușile până'n dormitorul său, unde se prăbuși pe patul nedesfăcut.

Mafteiu începu să se plimbe prin odaie, lovindu-se de mobile. Ca să se liniștească, își aprinse o țigară, însă era prea nervos ca s'o fumeze și-o aruncă. Venind la geam, avu o sfâșietoare senzație de gol, așa că se'ndepărtă grăbit, ca să nu mai vadă cerul.

„Și e un timp afurisit, care te-apasă pe umeri!" — se'nfurie bătrânul, regretând că nu poate isca o furtună

cu rupere de nouri și trăsnete, care să-l calmeze. — „Întreg văzduhul par'că e o cameră neaerisită..."

Mafteiu se plimbă atâta prin odaie împrejurul mesei, până obosi. Abia atunci se putu gândi mai temeinic la Filip și se hotărî să înceapă chiar a doua zi cercetări referitoare la femeia lui Iuridovi.

In odaia sa, Anton începuse să lucreze. Numai astfel se putea liniști: lucrând până la extenuare. Cifrele deveneau o jucărie sub stiloul său și, de multe ori, fiecare cifră era un destin omenesc. Toată lumea știa că Anton e necruțător în afaceri. In ultimul timp, dânsul nu mai ținea cont de nici o omenie când era vorba de interesele firmei sale. Cunoscând codul comercial atât de bine, încât stârnise odată, în cursul unui proces, admirația curții, Anton se hazarda în subtilități, cari ar fi rupt capul oricărui alt om de afaceri. Avocații întreprinderii sale erau întotdeauna îngrijorați de soarta combinațiilor lui Anton, însă acesta sfida pur și simplu prevederile pesimiste ale juriștilor și câștiga întotdeauna partida. In prezent, lucra la punerea bazelor unui trust al exportului de cereale și simțea o plăcere nesfârșită în alcătuirea lui. Dealtfel, ministrul de comerț îi și spunea adeseori: „Afacerile dumitale's adevărate epopei, Timoteu!" — „Am evoluat dela lirismul tatălui meu..." — îi răspundea Anton și râdeau amândoi.

15.

Andrii purta toată gospodăria lui Filip: adică, îi cumpăra țigări, aducea rufele dela spălătorie, mătura, îngrijea de-un pisoiu pe care Filip îl culesese depe drumuri; seara, când venea dela covălie, îi raporta amănunțit ce

făcuse Lalea în respectiva zi. Pentru Filip, aceste rapoarte erau ca o otravă necesară ; ele îl ajutau să-și închipuie că trăiește alături de Lalea. Andrii era în stare să vorbească ore întregi despre soția lui Gheorghe și Filip îi mulțumea recunoscător pentru aceasta. Pela orele 10 seara, băiatul se culca. Filip asculta răsuflarea liniștită și nu se mai simțea atât de singur. Când era lună, se-așeza la geam și-o privea lung, lăsându-se mângâiat de lumina ei rece, verzuie, halucinantă. Pisoiul, pe care-l botezase cu numele Pic, se-așeza pe pervaz și torcea fericit, tresărind numai când vre-o pisică traversa, în căutarea unei aventuri, ulița adormită.

Sâmbăta, Andrii se culca întotdeauna abia pela miezul nopții sau chiar după această oră, căci a doua zi — fiind liber — se putea scula mai târziu. De cum se'nchidea covălia — Gheorghe închidea în ultima zi a săptămânii imediat după-amiază covălia, — băiețandrul se ducea la un cinematograf — de preferință cu program dublu... —, de unde ieșea pela orele 10 seara. Apoi, intra în vreun restaurant, ca să mănânce și să bea o bere ca oricare lucrător ce se respectă. La urmă, își aprindea o țigară cu carton, achita consumația și-o lua încet spre casă, unde-l aștepta patul cu plapomă și cearșaf în regulă. Văzând că Filip citește în fiecare seară, Andrii începuse să facă la fel și, într'o bună zi, tânărul Timoteu descoperi că i s'a pierdut o carte.

— Ce căutați, domnule Filip? — îl întrebă Andrii, care privea mirat cum se-agită stăpânul său cotrobăind prin dulap și prin geamantane.

— O carte, măi băiete. Mi-am scos sufletul de când o tot caut. Și știu precis că ieri mai era pe masă.. Par'că și-a vârît dracul coada aici !

— Iraaa... Apoi mi se pare că dracul acela am fost eu...

Staţi, că vă aduc îndată cartea... Ii la mine pe dulăpaş, — şi băieţandrul aduse imediat volumul. — Am încercat s'o citesc, dar n'am înţeles nimic din ea, că-i scrisă în altă limbă. Are, însă, multe iconiţe frumoase...

— Ce, măi Andrii? Vrei să te faci şi tu doctor în arheologie? Lasă, că mâne ţi-oiu aduce o carte potrivită.

Intr'adevăr, Filip îi dărui a doua zi câteva romane pentru tineret din editura „Casei şcoalelor", din cari Andrii citea în fiecare seară câte ceva. Când simţea că ochii i se lipesc de somn, stingea lumina şi'ncepea să facă planuri pentru viitor. Visul lui era ca, după stagiul militar, să-şi deschidă în satul său de peste Prut, la Ciartoria, o covălie. „Mi-aş lua un ajutor bun, aşa cum sunt eu pentru Iuridovi, şi nu mi-ar păsa de nimic!" — îşi spunea el şi socotea cam de câte parale va avea nevoie pentru deschiderea unei covălii.

Mărturisindu-i-se odată lui Filip, acesta îi spuse:

— Invaţă bine meşteşugul şi n'avea nici o grijă, căci te-oiu ajuta eu să-ţi poţi instala o fierărie în toată legea, măi Andrii!

De-atunci, băieţandrul se-ataşă şi mai mult de Filip şi era foarte mâhnit de suferinţa binefăcătorului său. Andrii încercă în fel şi chip s'o determine pe Lalea la o îmbunătăţire a raporturilor dintre dânsa şi Filip, însă, în cele din urmă, trebui să renunţe. Femeia se-arăta neclintită în hotărîrea ei de-a nu avea nimic comun cu tânărul Timoteu.

Locuinţa lui Filip îi plăcea foarte mult lui Andrii. Camera era destul de spaţioasă şi mobilată confortabil, deşi mobilele dăinuiau din secolul trecut. Cărţile şi-o reproducere după Breughel dădeau odăii un farmec particular, care o înobila. Băiatul ţinea o curăţenie exemplară, aşa că parchetul lucea ca oglinda, iar pe ferestre nu se găsea un fir de praf.

— Eu îs mare meșter, nu, domnule Filip? — îl întreba uneori băiatul.

— Ești, măi Andrii! — zâmbea întotdeauna tânărul Timoteu.

16.

Mafteiu adunase o mulțime de date asupra Lalei. Angajase pentru lucrul acesta un detectiv particular, care culesese atât de discret toate datele, încât nici chiar Lalea nu prinsese de veste. Raportul detectivului era amănunțit, scris îndesat pe vre-o zece pagini de coală, așa că, dupăce îl citi, bătrânul Timoteu putu s'o cunoască perfect pe Lalea. Aflând că ea îl înșeală cu oricine pe Gheorghe, Mafteiu își spuse că nu va fi greu s'o mlădieze.

— Filip n'a știut cum s'o ia... — îi spuse lui Anton. — Femeia asta e o târfă ordinară. Mă duc la dânsul, să-i arăt raportul. Totul se va termina în curând!

— Mă mir că nu ți-i scârbă să te-ocupi cu astfel de lucruri, — îi răspunse Anton.

Mafteiu vru să-i arunce câteva cuvinte grele în față, însă se răsgândi și plecă grăbit la Filip, pe care-l găsi acasă. Dându-i raportul primit dela detectiv, aștepta ca nepotul său să aibă o isbucnire de mânie împotriva femeei, dar Filip îi înapoie liniștit hârtiile, spunându-i:

— Astea nu prezintă nimic nou pentru mine. Le cunosc de mult. O iubesc, totuși.

— Cum? Tu știi că... știi... știi că ea...

— Da! Da! Știu... Patimă, bunicule. Unii au patima banului, alții patima beției, iar eu patima acestei femei. Știu că se târâie cu toată lumea și, totuși, o iubesc.

— Asta-i îngrozitor, Filipe.

— Da, e îngrozitor.

Mafteiu se gândi câtva timp și, apoi, luă brusc hotărîrea să vorbească el însuși cu Lalea. Avu norocul s'o găsească singură. Femeia îl primi liniștită, ca și cum i-ar fi așteptat venirea. Intâiu, bătrânul Timoteu îi vorbi precis, negustorește. Oferindu-i o sumă enormă de bani, se-aștepta ca ea să primească târgul, dar Lalea îi râse în nas, spunându-i că pentru nimic în lume n'ar accepta să ajungă amanta lui Filip.

— Dar tu ești o curvă ordinară, te'ntinzi cu toți haidamacii! Ce, poate ai vrea ca nepotul meu să te ia de nevastă? Știu că orice golan te are dacă vrea. Bați trotoarul, muiere ticăloasă ce ești! L-ai înebunit pe băiat. Ce mai vrei?

— Nu vreau nimic dela Filip. El m'ar lua și de nevastă, însă nu vreau! Nu mi-i drag. Și nu numai că nu mi-i drag, dar mi-i groază să mă gândesc că nepotul dumneavoastră mă iubește. Așa să știți!

Lui Mafteiu i se făcu rușine de rolul său, însă fața chinuită a lui Filip îi reveni în minte și'ncepu s'o roage, apoi chiar s'o implore pe Lalea. Femeia nu voi să cedeze și Mafteiu se simți exasperat.

— Bine, dar măcar spune-mi dece nu primești. Dacă l-ai iubi pe bărbatul tău și i-ai fi credincioasă, aș înțelege...

— N'aș putea spune dece nu pot primi. Pe Gheorghe, îl iubesc, cu toate că's o ticăloasă și mă târâiu cu alții. Poate că-i un fel de blestem purtarea mea. Un blestem pentru mine și pentru alții.

— Ascultă, femeie, eu îs țăran și tu ești țărancă. Dece să nu ne putem înțelege? Tu-mi faci un bine, iar eu ți-l plătesc... Și ți-l plătesc împărătește!

— Oricum mi l-ai plăti, eu nu-l pot face.

Mafteiu se'nfurie și'ncepu s'o înjure în tot felul, aruncându-i ca niște pietre cele mai grele cuvinte, însă femeia își înălțase capul, primindu-le fără să clipească măcar.

— Ești mai tare ca mine, haită afurisită! — spuse la sfârșit Mafteiu, cu un fel de admirație.

In loc s'o jignească prin forma ei aspră, afirmația bătrânului îi făcu plăcere femeei, care exclamă cu un zâmbet:

— Păcat că nu ești cu patruzeci de ani mai tânăr... Dacă dumneata ai fi Filip, mi-ai fi drag...

— Bine... Văd că n'o scot la capăt cu tine, Lalea... Totuși, să te mai gândești... Banii pe cari ți i-aș oferi ar răsplăti cu vârf și'ndesat osteneala...

— Să vorbim despre altceva, domnule Timoteu...

Bătrânul renunță la toată mândria sa și începu s'o roage din nou. Femeia îl ascultă chinuită. Uneori, Mafteiu credea că a convins-o, însă Lalea sfârșea prin a clătina negativ din cap și dânsul o lua iarăși dela'nceput. Apoi, la refuzul mereu repetat al femeii, Mafteiu se'nfurie iarăși și strigă:

— Odată, târfă afurisită, numai odată, ce dracu'! Filip nu se va mai gândi atunci atâta la tine și nu-i vei mai sta ca o boală în suflet! Trebuie să primești! Mă'nțelegi? Trebuie! Nu știu ce naiba mă'mpiedică să te ucid, haită blestemată! Tu nu ești femeie, ci o scornitură a iadului! Spune câte parale vrei... Hai, vorbește!

Furia îngroșase vinele dela tâmplele bătrânului și pumnii i se strânseseră. Când se'nfuria, Mafteiu era în stare să doboare un taur cu pumnul dat între coarne, însă femeia aceasta îl sfida prin zâmbetul ei și bătrânul, umilit și înfrânt, plânse cum nu plânsese niciodată în viața sa. Femeia veni la el și-i luă mânile.

— Zădarnic, domnule Timoteu, — spuse dânsa. — Nici astfel n'ai să mă faci să-mi schimb gândurile. Vrei să plâng şi eu? Voi toţi împotriva unei singure femei!

— O femeie cât un iad întreg!

— Ai vrea să fiu slabă, nu? Ca voi toţi să puteţi face ce vreţi cu mine! Ştiu că ţi-ar plăcea... — însă femeia se'nduioşă de slăbiciunea bătrânului şi nu continuă.

Mafteiu simţea pentru întâia oară că nu mai e tânăr. Până acuma, dânsul îşi bătuse întotdeauna joc de vârsta sa înaintată. In afară de părul alb şi de trăsăturile adâncite, anii nu lăsaseră nici o altă urmă asupra lui. Şi iată că, deodată, o prăpastie fără fund se deschidea în faţa lui Mafteiu şi, pentru întâia oară, se'ngrozi de zecile sale de ani, cari îşi înfipseseră ghiarele în umerii lui. Liniştindu-se, o privi cu o nesfârşită ură pe Lalea. Femeia asta blestemată îl făcuse să-şi simtă neputinţa.

— Tu eşti un pericol pentru oameni, — îi spuse dânsul. — Ar trebui să fii ucisă!

— Dece nu mă ucizi? — îl întrebă ea încet.

— Fiindcă mi-i scârbă să ucid şerpi.

— Cât de drag mi-ar fi să-mi fii dumneata socru...

— Lalea, spune-mi dece nu poţi face nimic pentru Filip? Trebuie să fie o cauză. Dacă o voiu cunoaşte, o voiu putea înlătura.

— Nu ştiu care e cauza.

— Atunci, într'adevăr că totul nu mai are nici un rost...

— Imi pare foarte rău...

Bătrânul se uită lung la ea şi văzu că e sinceră.

— Lalea... Păcat că nu eşti nora mea... Intâiu, ţi-aş trage o mamă de bătaie şi, pe urmă, te-aş săruta. Aşa, însă, te urăsc. Tu-mi pierzi neamul, femeie! Dacă nu erai tu, Filip nu se'nfunda în mocirlă... Ai un omor pe

suflet, m'auzi? Ai ucis un om din neamul Timoteilor. Știi tu ce'nseamnă asta?

— Neamul Timoteilor e un neam puternic. Dece se lasă ucis de-o biată femeie? Filip ar trebui să lupte împotriva mea. O femeie se cucerește prin luptă, nu prin văicăreli.

— Poate că ai dreptate. Totuși, Filip nu-i un becisnic, ci un bărbat întreg! Vina lui e că te iubește prea mult. Filip ți s'a robit. Lalea, ești o ticăloasă. Intâiu, mi-ai nenorocit nepotul. Apoi, mi-ai arătat că's bătrân și neputincios.

— Fiecare om e ceeace se simte.

— Curva naibei! Le'ntorci ca și cum ai fi năzdrăvană... Nepotul, mi l-am pierdut. Dar să știi un lucru... Toate își au răsplata! Tu ți-ai bătut de două ori joc de viață. Odată prin Iuridovi, a doua oară prin Filip. Dacă te-aș ucide, răsbunarea ar fi prea mică... Eu te las să trăiești. Odată și-odată are să-ți pară rău că nu te-am ucis astăzi, muierea dracului! Eu te-aș ierta, însă nu mă lasă neamul și neamul mi-i mai scump ca orice.

Lalea se-așezase lângă Mafteiu și-și plecase capul. Amenințările lui o lăsau rece, dar faptul că el se sbuciuma și suferea, îi însângera inima. Ar fi vrut să-l ajute, însă Filip se înălță ca o negură între dânsa și Mafteiu.

Se și lăsase seara.

Odaia se'ntunecase și Mafteiu își spuse că e timpul să plece. Bojbăind, dădu de mânile femeii și le strânse încet; apoi, se ridică și oftă încet, numai pentru sine. Lalea simți o nesfârșită milă pentru dânsul. Ar fi vrut să-i spună o vorbă de'mbărbătare, însă — știind că ar fi inutil — renunță. Aprinzând lampa, femeia se uită lung la Mafteiu; împinsă de un imbold subit, îi luă mâna și i-o sărută.

Bătrânul zâmbi ca de dincolo de moarte și plecă fără s'o mai privească.

— Am fost la femeia aceea, Filipe, — îi spuse Mafteiu. — Vin direct dela ea. Nu e nimic de făcut cu dânsa, măi băiete. Am încercat în fel și chip.

— Prevedeam că va fi așa.

— Prevedeai! Prevedeai! Pe oricare altă femeie aș fi putut s'o mlădiez. Sau o cunoști într'adevăr foarte bine. Acuma, ce ai de gând? Filipe, n'are nici un rost să te chinuiești așa, — dar citi pe fața tânărului o tristeță și-o indiferență atât de mari, încât reveni: — Ascultă, să încercăm altfel... Sunt destul de bătrân, ca să am experiență... Caută-ți altă femeie și trăiește lângă ea, chiar dacă n'o vei iubi niciodată. Asta va slăbi dragostea ta pentru Lalea. Viața pur sensuală, pe care-o vei duce, îți va da alte păreri despre iubire. Orice iubire scade prin abuz.

— Bunicule, Lalea nu mai e dragoste pentru mine. Nici patimă nu mai e, ci o boală îngrozitoare, un cancer la suflet. Înțelegi că nu este o clipă în care să nu mă gândesc la dânsa? Mi-a intrat definitiv în sânge. Știu că, în fond, e o femeie ordinară, dar eu îi îmbrac în cele mai strălucite calități sufletul. Văd zilnic, pe stradă, cele mai frumoase femei, adevărate capo-d'opere ale naturii, însă inima îmi rămâne rece. Cu mine s'a sfârșit, bunicule. Nu voiu putea scăpa decât într'un singur fel de obsesia aceasta.

— Filipe, — strigă Mafteiu, isbind cu pumnul în masă, — crezi că am luptat dealungul întregii mele vieți ca să văd că tu dai cu piciorul în tot ce-am clădit eu? Nu, nu se poate, Filipe. Înțeleg grozăvia situației tale, însă cred că trebuie să existe o salvare. Ce dracu'! Femeia asta trebuie și poate fi învinsă. Ascultă... Ceeace vreau să-ți spun,

e odios, dar necesar. Dacă ai avea o legătură intimă cu ea, ai scăpa de obsesie. Sunt sigur de asta. Atrage-o într'o cursă. O femeie care-şi necinsteşte pe toate uliţele căsnicia, merită aşa ceva.

— Nu, bunicule. Asta ar fi un viol ordinar.

— Ce-are-a-face? Dacă ar fi avut un suflet cinstit, nu venea la prima ei întâlnire cu tine. Târfa e conştientă că te stăpâneşte şi-şi bate joc de tine.

— Asta nu schimbă deloc situaţia.

— Filipe, soluţia pe care ţi-am dat-o e unica posibilă.

— Nu pot, bunicule.

— Doamne! Filipe, în ce mocirlă ai intrat! Vrei să te scufunzi cu totul în ea? La urma-urmei, viaţa nu stă numai în dragoste!

— Viaţa ta a stat în bani, bunicule. Ai putut renunţa vreodată la ei? Tot ce ai făcut până astăzi, a fost pentru altceva decât pentru gloria familiei Timoteu, pe care ai realizat-o prin averea ta imensă? Boala mea nu e banul, ci femeia asta. Impotriva acestei boli nu poţi lupta.

— Atunci?

— Atunci? — şi Filip dădu din umeri.

Mafteiu plecă posomorît şi repede, ca şi cum ar fi plecat din casa unui mort.

Filip îşi desfăcu gulerul; simţea că se sufocă.

Intr'o după-amiază, Filip îl întâlni pe Anton. Era prima lui întâlnire cu tatăl său de când fugise de acasă. Anton se-oprise emoţionat şi-şi deschise braţele, ca să-l cuprindă pe fiu. Era atât de covârşit de-această întâlnire, încât numai cu mare greu reuşi să articuleze:

— Filipe... Nu degeaba am visat un foc mare ast'noapte. Foc de vei visa, bucurie vei avea... Cel puţin aşa susţinea

Veronia! Lasă-mă să te strâng bine în braţe. Sau te jeneazâ idioţii cari s'au oprit să-şi holbeze ochii?

— Nu, tată! Lasă să creadă ce vor aceşti idioţi...

— Când revii acasă, Filipe?

— Niciodată... Crede-mă că e mai bine aşa, tată. Eu sunt creanga cea uscată, care trebuie tăiată... Nu pot adăuga nici o frunză la coroana de lauri a casei Timoteu... Am trădat interesele casei noastre, tată... Nu mai sunt decât un biet bastard...

— Nu vorbi aşa, Filipe!

— E purul adevăr, tată... Bietul bunic! Cât de amărît trebuie să fie... I-am răsturnat toate planurile.

— Ascultă, Filipe... Toate acestea nu mai contează... Te iubesc aşa cum eşti... Nu mai am nici o ambiţie cu tine. Vreau să te am aproape. Atâta tot. Vreau să-ţi aud paşii când te'ntorci noaptea acasă, vreau să te văd, vreau să te simt. Haide, Filipe, chiar acuma.

— Şi vei tăia viţelul cel mai gras... Nu, tată. Nu mai pot. Sunt iremediabil pierdut pentru bunicul şi pentru tine. Singurul lucru pe care mi-l poţi pretinde, e să mor onorabil. Te-asigur că voiu face tot posibilul să nu mor ca o lichea.

Anton zâmbi ca la o glumă bună. Mai spera că totul nu e decât o glumă macabră, o toană de tinereţe a lui Filip. Avu chiar curajul să râdă în cele din urmă. Cum naiba putea vorbi Filip despre moarte, când seara era atât de frumoasă?

„Intr'o seară ca asta trăieşti, nu mori", — îşi spuse Anton şi-l bătu prietenește peste spate pe Filip, care surâdea — stelelor minunat de clare sau tatălui său, nici el nu mai ştia cui.

Filip se despărţi brusc de tatăl său şi dispăru în strada Romană, ca să intre într'o cârciumă, unde seara pătrun-

sese țulbure și cu iz de lucruri vechi. Dupăce bău câteva cognacuri, tânărul își sprijini de mână capul și'ncercă să nu se gândească la nimic. Evident, lucrul acesta îi fu imposibil. Lalea, Iuridovi, Mafteiu, Anton și-Andrii îi reveneau mereu în minte, prinzându-se într'un fel de dans macabru, care nu se mai sfârșea. Inebunit de iureșul acesta, Filip plăti ceeace consumase și plecă în grabă, însă umbrele se țineau sălbatic de dânsul. Având sensația că se va prăbuși în stradă, începu să alerge, ajungând extenuat și plin de sudoare acasă. Când se'ntoarse, Andrii îl găsi într'un fel de leșin pe Filip.

— Ce-i, măi băiete? — zâmbi dânsul. — Deschide ochii și minunează-te. Da, eu sunt acesta. Eu, Filip Timoteu, fost tânăr de viitor și actualmente sdreanță. Poți să ștergi parchetul cu mine, Andrii.

— Nu vorbiți așa, domnule Timoteu.

— Dar cum vrei să vorbesc? Vrei să mă bucur, să râd? Spune, Andrii... Asta ai vrea?

— Domnule Timoteu...

— Da, ar fi bine să mor, măi băiete. Dragostea asta mi-a adus numai umilință, numai durere, durere urâtă, de animal rănit... Ar trebui să fie uciși oamenii ca mine, Andrii. Căci o astfel de suferință te face să uiți că ești om. Cum vrei să mă ridic din mocirla asta, măi băiete; când am intrat până la gât în ea? Mânile mele sunt pline de mâsgă și noroiul mi-a pătruns în ochi și'n urechi. Ce-aș putea face? Hai, Andrii, pune-mi biblia în mâni și s'o terminăm. Din nenorocire, Shakespeare nu e numai o'njurătură românească.

— Eu înțeleg că suferiți foarte mult.

— Tot sufletul mi-i numai rană. Dac'am avea ochi de văzut sufletul, ai vedea cum curg valuri de sânge dintr'al meu. Am ajuns acolo, de unde nu mai este întoarcere, ci

numai jale, nebunie şi moarte. Să nu treci niciodată un anumit prag din viaţă. Deprinde-te cu această mare înţelepciune. M'auzi, Andrii? Glasul meu se mai aude pe lumea voastră? Răspunde, măi băiete! Zău c'aş vrea s'o ştiu!

17.

Pe nesimţite, se lăsase toamnă.

Filip se gândea cu o melancolie fără nici un regret la câte şi le propusese pentru vacanţele trecute. Ar fi trebuit să termine un studiu vast din specialitatea sa, câteva comunicări mai mărunte pentru diferite reviste şi-o traducere din opera unui arheolog american, pe care-o promisese Institutului din Bucureşti. Totodată, ar fi trebuit să înceapă de mult proiectata „Istorie a arheologiei". Filip nu realizase nimic din toate acestea. Orice preocupare de studiu şi de muncă ştiinţifică dispăruse. Numai la Lalea reuşea să se gândească disciplinat. Celelalte lucruri nu-i mai reţineau atenţia decât incidental şi pe foarte scurt timp.

Intr'o dimineaţă, i se făcu dor de casa din Camena. „Vreau să văd leagănul Timoteilor..." — îşi spuse; însă îndată îşi dădu seama că nu casa îl atrage, ci oamenii ei de-odinioară: Trifon, Gora, Zanchira şi Vasâli. Trifon, îndeosebi, îi excita imaginaţia. Auzise foarte vag, dela Veronia, că Mafteiu îl omorîse, dar o jenă explicabilă îl împiedicase să-i ceară lămuriri bunicului său, iar teama îl oprise s'o întrebe pe Veronia cum s'a'ntâmplat omorul. Îi era frică să sgândărească aceste lucruri vechi, dar ele îl atrăgeau fără milă, ca şi cum ar fi vrut să-l arunce într'o prăpastie. Neputând să scape de-obsesia lui Trifon, care prindea chip tot mai viu în conştiinţa sa, Filip se hotărî

să plece la Camena în speranța că va da acolo de-o soluție oarecare.

„Dece l-a ucis bunicul pe Trifon?"

Intrebarea aceasta îl durea aproape fizic, aruncându-l într'o desnădejde plictisitoare ca o rană neînsemnată, însă stingheritoare.

Ducându-se la stația de autobuze de lângă Teatrul Național, se interesă de orariul mașinelor spre Storojineț și află că una pleacă peste câteva minute. Găsind un loc liber, urcă în autobuz. Cele mai confuze sentimente îl încercau: teamă, tristeță, bucurie, toate la-un-loc. Avea impresia că pleacă să dea socoteală de viața sa cuiva ascuns și puternic, care-l va'ntreba: „Filip Timoteu, ai venit să-mi plătești datoria lui Mafteiu?" Și el, Filip, va trebui să plătească. „Dar cum? Căci datorii ca ale lui Mafteiu se plătesc numai cu viața..." Totul va fi îngrozitor și Filip se chinuia că nu știe nici măcar cum arăta la față Trifon. Varvara îi spusese că fratele ei nu semănase cu dânsa, iar Veronia nu fusese în stare să-l descrie așa, ca el să-și poată face o părere.

Ajungând la crucea drumurilor, Filip coborî din autobuz și'ncepu să meargă singur prin câmpia care-l despărțea de sat. Era într'adevăr toamnă. Copacii își schimbaseră verdele înviorător cu roșul unor zeci de nuanțe, dela purpuriul întunecat până la rozul deschis, dulce la văz ca o aurore. Miriștile erau goale. Ici-colo se mai zăreau căpițe de fân. Ciorile roteau cu strigăte triste deasupra câmpiei, așa că întreaga frumusețe-a după-amiezii de aur purta pecetea unei sfâșietoare melancolii. Câte-o albină pe jumătate amorțită căuta anevoios sucul florilor de toamnă și, când găsea însfârșit vre-una și se înălța pe ea, soarele o prefăcea într'un strălucitor bold de aur. In sat, Filip se-opri în fața farmaciei, ale cărei ferestre arătau sticluțe

diferite, echichetate şi-orânduite simetric. Erau acolo o mulţime de medicamente, pe cari, însă, ţăranii preferau să nu le cumpere în caz de boală, căci: „decât o doftorie, mai bine zece rachie...“ Reclamele unor tincturi de păr acopereau uşa, deasupra căreia atârna un clopoţel pentru a-l anunţa de venirea unui client pe domnul farmacist. Cum bolnavii nu prea cumpărau medicamente, magistrul vindea candel, ceaiuri, apă de Colonia, pudră ieftină pentru fetişcane şi cel mult bomboane contra tusei. Rareori i se cerea un medicament şi clientul care intra cu o recetă era primit cu o deosebită politeţă de către farmacist. Alături, în aceeaşi clădire, se găsea şi-o frizerie, al cărei patron, un ipohondru, era cel mai bun client al farmacistului. Două table spânzurau pe jumătăţile de uşă, una înfăţişându-l pe Harry Liedtke, actorul după care mureau pe vremea aceea toate fetele din lume, iar cealaltă chipul cu barbete al unui domn mai în vârstă, fără identitate precisă.

Filip ezită între farmacie şi frizerie. In cele din urmă, se hotărî pentru a doua şi intră la ucenicul lui Figaro, care i se prezintă sub aspectul unui grăsun îndesat ca un dop, de o locvacitate într'adevăr demnă de patronul lui. Frizerul îl lămuri imediat pe Filip în ce parte a satului vine cimitirul şi-l rugă totodată să nu se tundă niciodată la concurenţa din celălalt capăt al satului, asigurându-l că numai el „tunde şi rade ca la Cernăuţi“.

In drum spre cimitir, Filip recunoscu fosta gospodărie a lui Mafteiu, însă actualul proprietar, un ţăran întors din Canada, o neglijase şi casa părea părăginită.

In cimitir, Filip găsi imediat mormintele cari îl interesau, căci numele morţilor se puteau citi clar pe lemnul crucilor trainice de stejar: TRIFON, GORA MAŢCO şi

ZANCHIRA TIMOTEIU. Izolată, crucea lui VASÂLI se ridica sfioasă dintr'un tufiș de lemnul-Domnului.

„Va să zică aici, dedesubt, aici, sub iarba asta..." — și Filip îngenunchie la mormântul lui Trifon.

Iarba era mare și de-un verde calm, înviorător. Filip își trecu peste ea mânile și-avu sensația că mângâie un obraz de om. „Asta ajungem, inevitabil, cu toții..." — dar nu se'nspăimântă; dimpotrivă, constatarea aceasta par'că-l liniștea. Dincolo de gardul cimitirului, un băietan păștea vitele și cânta; apoi, veni încă un băietan și-amândoi începură să se joace cu pietricele.

„Cimitirul acesta par'că-i așteaptă," — își spuse Filip. — „Oare în ce parte vor fi mormintele lor? Și cine se va juca alături de ei, odată și-odată?"

Lumina soarelui era atât de blândă, încât Filip își întinse brațele, ca și cum ar fi vrut să-și clătească pălmile în apa ei. Cei doi băietani îl observară și se-opriră din joc.

Unul din ei strigă:

— Ce-i, măi? Vrei să prinzi soarele?

— Da, vreau să prind soarele, — zâmbi Filip Timoteu.

— Vină încoace. Dece stai cu morții?

Filip se duse la cei doi băietani. Aceștia, văzându-l îndeaproape, se priviră stingheriți. Apoi, unul spuse:

— Credeam că ești dela noi.

— Bunicul meu e dela voi. Mafteiu Timoteu...

— Așaaa...

— Da. Vă jucați cu pietricele? Primiți-mă și pe mine...

— Cum să nu! Simioane, vacile dau în păpușoiu... E rândul tău să le'ntorci!

Glasul suna minunat de clar.

— E-o liniște mare aici.

— De-aceea ne place să venim în partea asta. Morții

ne lasă'n pace. Am trecut odată și noaptea prin țînterim și nu mi-a spus nimeni nimic. Nici măcar buha cea mare.

— Morții îs ca niște pomi.

— Patru !

— Șase !

— Șasesprezece !

— Ai noroc la joc, domnule Timoteu.

— Fumezi? Ia și dumneata, Simioane.

— Iii... Țigări faine ! Ha ! Amù ai pierdut...

— Soarele-i întotdeauna așa de frumos aici?

— Soarele-i întotdeauna mai frumos lângă morți. Dumitre, e rândul tău la vite !

— Paște-le-ar norocu' ! Tot la bostani se trag haramurile ! — se supără băietanul.

Filip se uita spre cimitir. Crucea lui Trifon se deslușea perfect dintre ramurile tufișurilor și brațele ei par'că binecuvântau pe oamenii depe miriște. Tânărul Timoteu își duse mânile la ochi, ca și cum ar fi văzut o minune. Totuși, nu simțea nici o teamă în sufletul său, ci mai mult o mare, nesfârșită bucurie, care-i lumina atât de puternic ochii, încât Simion îl privi cu mirare.

Intorcându-se Dumitru, farmecul se destrămă și Filip începu să joace din nou pietricele.

— Cinci...

— Șapte...

— Trei...

— Acuma pierzi, domnule Filip, — îl avertiză Simion și, într'adevăr, tânărul Timoteu făcu a doua oară tot numai trei; celelalte pietricele căzuseră ca o ploaie depe dosul palmei.

— Mi-ai pocit, Simioane ! — se supără în glumă Filip.

— Așa-i norocul... — îl consolă băietanul. — Amù cu unul, amù cu altul...

— Nu mai e mult până la seară, — spuse Dumitru.

— Dece eşti aşa de nerăbdător? Ori ai a merge la mândră'n seara asta?

— Am! Să ştii că am! Fată frumoasă şi cuminte... Ce, ca a ta? Cu capu'n nouri şi nasu' de nu-l ajungi cu prăjina? Fata mea-i dulce ca mărul cel domnesc... Să ştii tu!

— Voi sunteţi oameni fericiţi... — spuse cu o uşoară invidie Filip. — Ce vă pasă! Cerul şi pământu's ale voastre!

— Ii! Par'că n'ai şi mata o domnişoară cum îi soarele! — se pronunţă făcând cu ochiul Simion.

Apoi, dintr'odată, cei doi băietani se luară la trântă, rostogolindu-se prin nişte pănuşe; încercară din răsputeri să se dovedească unul pe altul, însă lupta rămase nedecisă. In schimb, amândoi se simţeau bine aşa, încălziţi şi cu inima bătând mai repede. Ambii stăteau cu faţa în sus, ca şi cum ar fi aşteptat să cadă cerul peste dânşii. Lui Filip îi veni dor să se lupte şi el astfel, însă îi fu ruşine să-l provoace pe unul din băietani.

— Fata ta te iubeşte, Simioane? — îl întrebă Timoteu.

— Mă!

— Dar a ta, Dumitre?

— Mă!

— Mult?

— Sigur!

Filip îşi închise ochii.

„Iar eu îs ca un pom uscat, de care nu-i pasă nimănui. Oamenii aceştia sunt fericiţi. Nici unul din ei nu şi-ar schimba cu mine soarta," — şi lui Timoteu îi veni să plângă; totul, dela palida linişte de toamnă şi până la înfăţişarea plină de forţă a celor doi băietani, îl durea.

Aşezându-se lângă dânşii, îşi lipi pălmile de pământul

jilav și, totuși, călduț — și-un fior îl străbătu până la suflet: țărna aceasta bătucită de copitele vitelor par'că-i comunica o misterioasă misivă din partea oamenilor din cimitir. Un impuls împotriva căruia nu putea lupta îl determină să-și plece la pământ fruntea și să-l sărute ca pe o ființă vie. Filip crezu că băietanii vor râde, însă ei îl priveau serioși și Simion spuse:

— Așa facem și noi câteodată, când o durere puternică ne rupe sufletul.

— Sau când avem o mare bucurie, — completă Dumitru.

— Pământul e cel mai bun prieten al nostru. Pământul ne dă hrană și ne primește morții. El e casa noastră cea veșnică, — mai spuse Simion.

— Pământul e tată și mumă, frate și soră, mire și mireasă. El nu ne'nșeală niciodată.

Filip se ridică și privi ca și cum ar fi vrut să'mbrățișeze tot cuprinsul zărilor.

„Dece a fugit Mafteiu? Aici ar fi trebuit să rămână pentru totdeauna," — își spuse dânsul. — „Poate că, în cazul acesta, aș fi fost fericit..."

Vitele nu mai pășteau; una se lăsase la pământ și rumega liniștit. Ciocârliile își făceau ultimele sboruri înainte ca soarele să dispară după dealuri. Umbra celor trei oameni se lungise până sub cimitir.

— Par'c'am fi niște uriași, — spuse Filip.

— Cei trei uriași năzdrăvani, cari s'au dus s'o scape din ghiarele smeilor pe fata de 'mpărat...

— Da, măi Dumitre. Hei, Simioane, unde ți-i pieptenele cel fermecat, că simt pe muma-pădurii în urma noastră? Uite c'am și intrat în basm... Dar toate's zădarnice! Căci am ajuns la capătul pământului, de unde nu este întoarcere. Indată vor veni pajerele depe celălalt tărâm...

Simion fluieră lung; îi răspunse un ecou, apoi altul, și încă unul; cei trei oameni tresăriră.

— Poate că, într'adevăr, pajerele ți-au auzit fluieratul, — spuse Dumitru.

Un glas de foarte departe strigă:

— Simioaneee... Adă vitele la adăpat.

Vraja se risipi. Cei doi băietani strânseră vitele, îndemnându-le către drum. Un uliu săgetă văsduhul și ciocănitul, care par'că bătea cuie într'un sicriu, încetă. Deodată, cerul se făcu roș.

— Mergi cu noi, domnule Timoteu?

— Nu. Mai rămân, că am o leacă de treabă în cimitir. — le spuse Filip și, dupăce-și luară rămas-bun, băietanii se pierdură între răchite, în urma vitelor cari stârneau nouri de praf roșietic; clinchetul tălăngilor se stinse ca un plâns și-o tăcere aproape nefirească se lăsă peste mirişte.

Filip veni încă odată la mormintele scăldate în pulberea aurie a soarelui care apunea încet după măguri.

— Voi nu-mi puteți face nici un rău... Dimpotrivă... Așa că vă rog să-mi ajutați...

Tânărul Timoteu se simțea atât de bine aici, încât îi venea greu să plece. Apropiindu-se de crucea lui Trifon, îi mângâie lemnul aspru și-și atinse fruntea de ea. Apoi, trecu la celelalte cruci, făcând la fel. Par'c'ar fi atins tâmple omenești, căci soarele încălzise lemnul.

Când Filip ieși din cimitir, soarele tocmai se rostogolea în nourii apusului, răspândind valuri de sânge peste satul liniștit. Apoi, începu o seară dulce, care'nvălui blând în maramele ei cenușii casele resfirate sub dealuri. Ajungând la șosea, Filip întâlni o căruță mânată de un moșneag, care se-oferi să-l ducă la Cernăuți. In depărtare fulgera, așa că dânsul primi. Nourii se-apropiau tot mai mult

şi, când căruţa trecu de bariera comunală, ploaia şi începu. Filip îşi întinse mânile, primind-o ca pe-o binecuvântare.

17.

Lalea venise abia spre dimineaţă acasă. Gheorghe o aşteptase întreaga noapte. Când femeia intră în odaie, bărbatul nu-i spuse nimic, ci se duse în covălie, să lucreze. După-amiază, însă, dânsul se-apropie cu ochii înfrigurați de Lalea, care fredona un cântec de stradă.

Luând mâna femeii, Iuridovi spuse:

— Lalea, nu-ţi mai bate joc de mine. Iţi dai seama ce-ai făcut? Spune tu singură... Nu meritai să te ucid? Nu trebuia s'o fac de'ndată ce-am aflat...?

— Dece nu m'ai ucis?

— Femeie, nu vorbi aşa, că faci păcat.

— Dece nu m'ai ucis?

— Dece nu te-am ucis?

Iuridovi dădu din umeri; cum să-i explice Lalei dece n'a putut s'o ucidă?

— Nu ştiu dece n'am făcut-o.

— Ucide-mă acuma... Ui-te... Mânile tale's destul de puternice... Haide, Gheorghe Iuridovi, dece nu te-apropii?

— Lalea, oare de unde o fi pornind toată nebunia aceasta?

Femeia îl privi cu ochi atât de răi, încât Gheorghe avu un fel de teamă.

— Ţi-aş spune dece am făcut toate acestea, dar, atunci, te-aş nimici, — şi femeia se uită provocător la dânsul; în dinţi, ţinea o garoafă, care-i sângera gura.

Gheorghe nu-şi putea lua ochii dela floare. Par'că în-

treaga odaie devenise, deodată, roşie. Numai faţa şi mânile femeei erau îngrozitor de albe.

— Apropie-te, Lalea.

Femeia se supuse cu un oftat plictisit, care-l scoase din sărite pe bărbatul înfierbântat.

Gheorghe o apucă de mijloc şi-o trânti pe pat. Lalea nu se opuse nici de data asta, ci sta nemişcată, în aşteptarea prăbuşirii bărbatului peste ea. Bărbatul se lăsă gemând lângă dânsa. După-amiaza era ca o lumină adâncă-aurie, a cărei strălucire aproape că durea. Mânile lui Gheorghe lunecară peste trupul femeii. Fierbinţeala ei îi arse degetele. Apoi, mânile bărbatului se furişară sub mijlocul subţire, de viespe, al Lalei, trecând în cele din urmă peste şoldurile tari, unde se-opriră într'o crispare dureroasă. Deodată, lumina după-amiezii îl obosi pe bărbat. Ridicându-se, astupă cu o perdea fereastra şi se'ntoarse la femeie, culcându-se iarăşi lângă ea, ca să se joace cu florile cusute pe bluza de pânză ţărănească. Garoafa căzuse dintre buzele femeei. Gheorghe o sfărmă între degete şi aroma ei grea îi ustură nările. Obscuritatea odăii nu era împrăştiată decât de două-trei raze sfioase, cari se furişau printr'o spărtură a perdelei, ca să cadă în oglindă, unde se prefăceau într'un sprinten joc de aur. Bărbatul ridică fusta femeei, care-şi lipise de obrazul lui fruntea. Gheorghe uitase totul. O sărută lung, gemând de o plăcere dureroasă. Inălţându-se, se lăsă peste femeie, pătrunzând-o cu un fel de sfială, care-i potolea gesturile. Când se revărsă cu întreaga sămânţă în ea, avu sensaţia că se sfârşeşte de-o moarte plăcută şi rămase nemişcat.

— Lalea, făgăduieşte-mi că ai să fii bună de-acuma înainte şi voiu uita totul. Nu-ţi voiu aminti niciodată ceeace ai făcut.

— Nu-ţi făgăduiesc nimic, Gheorghe.

— Dece, Lalea?

— Fiindcă nu mi-aș ținea făgăduința.

— Tu, Lalea, dece te-ai măritat cu mine?

— Inainte de nuntă nu știam că totul va fi așa.

— Cum?

Femeia se duse la oglindă și se privi în ochi; apoi, își privi părul, care se revărsase peste umeri; razele soarelui se jucau în părul femeii. Bărbatul o privea cu o lăcomie dureroasă, însă leneșă; par'că i-ar fi fost greu să se ridice depe pat; cu gândul era, totuși, lângă Lalea, care, dupăce-și încheie bluza la gât, se re'ntoarse la Gheorghe.

— Aș vrea să fii cum e chipul tău din oglindă, — spuse dânsul.

Lalea îl mângâie pe frunte.

— Ți's drag?

— Da, Gheorghe.

Femeea începu să-l desmierde și bărbatul simți că ea o face cu un fel de disperare.

— Lasă, Lalea. Nu te silesc să mă mângâi în silă.

O lacrimă picură pe mâna lui Gheorghe.

— Plângi? Tu... Dece plângi? Nu plânge, Lalea!

Inălțându-se într'un cot, dânsul o'mbrățișă, sărutând-o sălbatic.

„Acuma, nu mai e decât o biată curvă dulce și nenorocită," — oftă Gheorghe. — „Poate că e mai nenorocită ca mine," — și-i spuse: — Hai să ne împăcăm, Lalea.

— Nu pot... nu pot... Gheorghe, oare dece mă pedepsește astfel Dumnezeu? Câteodată mi-i groază de mine... Imprăștiu numai suferinți în jurul meu... — hohoti femeia.

— Nu mai plânge... Tu, nu mai plânge!

Lalea își potoli cu mare greu lacrimile.

Gheorghe îi desgoli umerii și-i ocroti cu pălmile sale.

Trupul femeii tremura ca'ntr'o febră. Bărbatul o cuprinse, ca și cum ar fi vrut s'o încălzească.

— Mi-eşti drag, Gheorghe, însă la noapte voiu ieşi iarăşi în oraş şi iarăşi m'oiu tăvăli în glod. Nu pot altfel.. Tu înţelegi ceva din lucrul acesta? Filip Timoteu şi-ar da viaţa pentru mine, iar eu fug de el... Tu suferi şi eu îţi taiu în fiecare zi o rană tot mai adâncă în inimă... La ce m'am născut? La ce? — şi femeia începu să plângă din nou.

Plânsul ei părea acuma un bocet, care era cu atât mai iurburător, cu cât după-amiaza de afară strălucea mai puternic. Iuridovi îşi întinse mânile într'un gest de milă, care se sfârşi în mângâiere. Lalea plângea acuma cu chinuitoare convulsii fără lacrimi şi Gheorghe se temea ca femeia să nu leşine.

— Am o presimţire că totul se va sfârşi pentru mine în curând, — spuse bărbatul.

— Cât de uşor ţi-i să vorbeşti de moarte! Eşti ca şi Filip... Dar eu nu vreau să mor... Eu vreau să trăiesc... Mie mi-i groază de moarte...

— Cum, dece să-ţi fie groază de moarte? Crezi că e aşa de greu să mori?

— Voi sunteţi nişte oameni răi, fioroşi. Mie-mi place să văd luna şi stelele, s'aud oamenii râzând, să glumesc şi să fiu mângâiată. Dar morţii ce au? Când plouă, apa pătrunde până la dânşii şi ochii li se topesc, iar viermii le umblă prin inimă. Pentru moarte e'ntotdeauna timp, Gheorghe. Viaţa-i aşa de scurtă...

Iuridovi n'o mai asculta. Glasul femeii îi venea ca un murmur de pădure în urechi. „Minunate trebuie să fie pădurile Cuciurului pe vremea asta", — îşi spuse Iuridovi. — „Vulpile se joacă la soare, iar veveriţele strâng alune..." Hii, cum sburdă lupii cei tineri! „Am să plec

la Cuciurul-Mare, să-mi revăd pădurile și sălbătăciunile..." Lalea tăcuse și Gheorghe avu deodată sensația că e singur în cameră. Sensația aceasta îi era atât de nesuferită, încât o provocă la vorbă pe femeie.

Inchizându-și ochii, bărbatul se lăsă iarăși în voia imaginației sale și revăzu atât de aevea măgurile împădurite, încât se sperie și-o apucă de mână pe Lalea.

— Ce s'a'ntâmplat? — îl întrebă femeia.

— Par'că m'am trezit deodată la o mare depărtare de aici... Am început să umblu prin vis. Asta'nseamnă că's aproape de moarte... Când cineva e aproape de moarte, atunci poate umbla pe unde vrea cu sufletul. Nu știai asta?

— Ba da, Gheorghe, — răspunse încet femeia.

— De bună seama că voiu muri în curând. Mă cuprinde un fel de nerăbdare la gândul acesta. Cred că nu simți nici o teamă când mori. Mai degrabă un fel de bucurie. Oare moartea nu e ca o mireasă, Lalea? O mireasă care nu te'nșeală niciodată...

— Mi se pare că ți-i mai dragă moartea decât mine... — spuse Lalea într'o ciudată gelozie.

— Cred că, acuma, da... Inainte de nuntă, aveam un mare dor de viață. Alături de tine, mă simțeam în stare să răstorn munții. Nu-mi era teamă de nimeni și de nimic. Cum s'au schimbat lucrurile! Dimineața mă trezesc cu gânduri negre, ca și cum în fiecare clipă s'ar putea să mi se întâmple ceva rău, — și-o strânse dureros pe Lalea la sine.

— Ai brațe puternice.

— Aș fi în stare să-ți frâng mijlocul...

După-amiaza îi cufundă iarăși în tăcere. Gheorghe căpătă o nouă criză de anxietate și-avu deodată certitudinea că aceasta e ultima sa după-amiază. Fără să-și poată explica dece, era sigur că petrece pentru ultima

oară alături de Lalea şi trebui să lupte mult timp ca să nu se mai gândească la aceasta. In cele din urmă, se smulse cu totul presimţirilor sale şi'ndrăzni să-şi făurească planuri de viitor.

„Cine ştie... Poate că lucrurile se vor îndrepta dela sine... Viaţa are atâtea ciudăţenii!" — şi-i spuse femeii:

— Lalea... Ascultă, Lalea... Ce-ar fi dacă ne-am muta la Cuciurul-Mare? Acolo am avea multă pace... Am o bucată frumoasă de grădină şi tu ai putea semăna flori şi legume... La anul am ridica o căsuţă după gustul nostru şi totul ar fi minunat... Ce spui?

Femeia voia să spună da, însă se răsgândi deodată.

— Nu, nu vreau, Gheorghe. Eu nu's făcută pentru sat.

— Bine, dar înainte de nuntă îmi spuneai că visul tău e să trăieşti cât mai departe de oraş.

— Inainte de nuntă...

— Dar ce s'a întâmplat dela nuntă până acuma, de ţi-ai schimbat toate părerile? Zău, Lalea, ar fi aşa de frumos să ne mutăm la Cuciurul-Mare... Să vezi grădina! Sunt cinci nuci uriaşi acolo... Pământu-i cum nu se poate mai potrivit pentru straturi. Ne-ar merge mai bine şi cu banii... Ne-om cumpăra o trăsurică şi-un cal şi vei pleca de câte ori vei vrea la Cernăuţi... Unde mai pui că gara-i la doi paşi de pământul meu...

— Degeaba, Gheorghe! Nu vreau.

— L-am lua pe-Andrii cu noi şi ţi-ar ajuta pe lângă gospodărie. Am trăi împărăteşte. Dece nu vrei, Lalea?

— Ţi-am spus că nu-mi place la sat.

— Nimic din câte ţi-au plăcut nu-ţi mai place. Prevăd că în curând numai pulbere şi cenuşă se va alege din toate. Şi câte de frumoasă ar putea fi viaţa noastră!

— Nu-i din vina mea că viaţa noastră e urâtă.

— Atunci... e din vina mea?

— Nu. Nu e nici din vina ta.

— Lalea, crezi că voiu mai putea răbda mult felul acesta de viață?

— Și ce vrei să fac?

— Nu putem face nimic. Nici unul, nici altul.

— Mă'ntreb dacă n'am înebunit amândoi.

— Ție nu-ți pasă de nimic, Lalea.

— Cum mă chinuiești tu, Gheorghe! — și femeia își lăsă capul pe pieptul bărbatului.

— Ce fel de iubire-i iubirea ta, când... — însă Iuridovi nu termină; știa că e inutil să revină mereu cu aceeași întrebare, la care Lalea nu răspundea niciodată. — Tu... aș vrea să nu se mai facă seară... Timpul să rămâie întotdeauna la ceasul acesta... După-amiaza asta e-atât de frumoasă! Ce liniște... Nu? Par'c'am fi într'o țară fermecată...Aș vrea să adormim acuma amândoi și să nu ne mai trezim decât în altă după-amiază. Dacă ai ști cum urăsc noaptea!

— Pentrucă noaptea e a mea...

— Da, pentrucă noaptea e a ta. Dece nu vrei să trăiești numai în soare?

— Soarele mă obosește. Pune-mi mâna peste ochi, Gheorghe... Așa! Acuma, par'c'ar fi noapte. Dacă mă vei săruta în clipa asta, voiu plânge.

— Cine-ar crede că trăim o viață atât de ciudată?

Gheorghe o desmierdă pe femeie și nu mai vorbi. Se simțea peste măsură de obosit, ca și cum ar fi tăiat lemne întreaga zi, iar mânile aproape că-l dureau.

„Bolnav de dragoste..." — își spuse Iuridovi.

Ridicându-se de lângă bărbatul care zăcea ca'ntr'un fel de somn pe pat, Lalea se duse la fereastră și dădu jos perdeaua. Lumina năvăli orbitor în odaie și Gheorghe trebui să-și închidă ochii. Lalea deschise geamurile. Andrii lucra

în covălie şi sgomotul ciocanului se-auzea asurzitor. Câteva vrăbii guralive se certau lângă fântână. Femeia privi lung ograda. Totul era vesel şi frumos afară. Întorcându-şi capul, Lalea se uită la Gheorghe, a cărui faţă palidă încremenise într'un zâmbet străin şi depărtat.

„Într'adevăr..." — gândi femeia. — „Par'c'ar fi un om care ar trebui să moară în curând..." — şi regretă sincer şi mult că nu-i poate ajuta cu nimic.

— Lalea... — şopti Gheorghe. — Lalea, mi-eşti dragă...

— Da... Iţi sunt dragă... E destul să mă uit în ochii tăi, ca să văd că-ţi sunt peste măsură de dragă...

Femeia se-apropie de oglindă şi se uită cu atâta tărie în apele de sticlă cari par'că voiau să năvălească peste dânsa, încât ochii se-umplură de lacrimi. De vină era şi soarele, care se desfăta cu toate razele sale în oglinda puţin aplecată asupra Lalei.

„De mult n'am mai văzut un soare-atât de puternic..." — îşi spuse ea. — „Par'c'ar vrea să mă înghită în flăcările lui..."

— Nu mai sta astfel, în lumină, Lalea, căci nu te pot vedea, — o rugă bărbatul.

Femeia se dădu în umbră, la perete, însă faţa ei par'că mai păstra ceva din lumina puternică a oglinzii.

— Tu-mi aminteşti de copilăria mea, Lalea.

— Dece nu-mi istoriseşti nimic din trecutul tău, Gheorghe?

— În trecutul meu sunt mulţi morţi şi nu-i bine să le turbur odihna. Credeam că, acuma, voiu găsi linişte, dar nădejdile mele s'au dovedit fără temeiu. Copilăria mea s'a petrecut într'un timp crunt, când tunurile bubuiau şi sângele curgea în valuri pe lume. Mi-era aşa de dor de linişte, Lalea! Credeam că tu vei fi liniştea mea. Dar voia Domnului a fost alta... Uneori, mi se pare că mânile

mi's muiate în sânge și gândul acesta mă muncește fără milă.

— Săracule! Aș vrea să-ți ajut...

— Imi poți ajuta numai într'un singur fel, Lalea.

— Nu pot în felul acesta.

— Dece?

— Mă'ntrebi mereu, însă n'am voie să-ți spun. Gheorghe, eu te iubesc, să nu uiți asta.

— Ce fel de dragoste e aceea, când mă'nșeli cu toți maciornicii?

— Ii iubesc eu pe ei?

Gheorghe își lăsă obosit fruntea pe genunchii femeii și nu se mai gândi la nimic. Tăcerile năpădiră odaia, iar soarele împrăștia flori roșii peste gâtul bărbatului.

Andrii nu mai isbea cu ciocanul în covălie. Ograda era și ea ca moartă.

Lalea spuse deodată:

— Tu nu ești bărbatul potrivit pentru mine, Gheorghe.

— Cum? Cum? — și Iuridovi o privi complet derutat. — Eu nu sunt bărbatul potrivit? Te gândești la... Tu, femeie... Tu... Ar trebui să te strivesc ca pe-un șarpe! Ți-ai pierdut obrazul...

— Bine, mi-am pierdut obrazul, însă l-am pierdut din pricina ta. Trebuia să-ți iei de nevastă o stârpitură, nu o femee ca mine. Tu ești un măr putred, Gheorghe.

Iuridovi simți o imensă scârbă.

— Așadar ți-ar trebui un harmăsar?

Femeea îl privi cu dispreț și-i întoarse spatele.

Bărbatul nu suferi această batjocură și se repezi asupra femeii. Incepu s'o bată ca pe-un cal nărăvaș, lovindu-i pântecele și coapsele. Lalea îl înfrunta cu un râs mort, care-l scotea din sărite pe bărbat. Rupându-i că-

maşa, Gheorghe o isbi cu pumnul în piept, aşa că un sân al femeei crăpă, lăsând să curgă o şuviţă de sânge, care desemnă o floare ciudată pe cămaşa albă. Femeea se îngrozi şi vru să strige, însă bărbatul îi astupă gura şi-i strânse grumazul.

Soarele se-apropia de-apus, aruncând prin fereastra dinspre linia ferată o lumină nefiresc de aurie. Părul femeei se-umplu deodată de văpăi roşietice. Gheorghe o slobozi brusc şi Lalea îşi acoperi cu mânile goliciunea însângerată a sânului. Iuridovi gâfâia. Era ca beat şi, neputând să se mai stăpânească, se aruncă iarăşi asupra Lalei, dar nu ca s'o bată, ci ca s'o sărute mult şi desnădăjduit, până se prăbuşiră amândoi la pământ, svârcolindu-se, în timp ce soarele arunca flori roşii peste pereţii bucătăriei care se'mpăienjenise de-atâta lumină.

— Ucide-mă odată şi nu mă mai chinui! — se rugă Lalea. — Gheorghe, tare drag te-am avut. Nu mă mai chinui... Zădarnic mă chinuieşti, Gheorghe! Lasă-mă... Lasă-mă ori ucide-mă!

Femeia începu să se tânguiască; plângând încet, îşi lipi fruntea de tâmpla lui Iuridovi, care se ridicase într'un genunchiu, ţinând între pălmi grumazul Lalei. Mai târziu, obosi şi-o lăsă să cadă. Femeea se strânse de pământ, ca şi cum ar fi vrut să se scufunde în el. Obosit, Iuridovi gâfâia ca după o muncă foarte grea. Răsuflarea lui ardea faţa femeei. Plânsul ei îl chinuia până la nebunie pe Gheorghe.

— Tu, femee, taci... Te rog să taci... Taci, că te omor... Taci, Lalea... Lalea... — şi numele femeii se prefăcu într'un cântec dureros, care suna nespus de frumos în pulberea aurie a amurgului.

Apoi, Gheorghe nu se mai gândi la nimic. Simţi, ca printr'o stare de semi-somn, că Lalea se ridică şi se'nde-

părtează. Nu făcu nici un gest ca să reţină femeia, care par'că intra într'un vis. Poarta covăliei se'nchise cu un scârţâit de rugină, care sună ca un scâncet. Gheorghe îşi astupă urechile.

Departe, cerul se-aprinsese într'un amurg de-apocalips. Totul ardea. Văpăile se'ntindeau asupra oraşului, prefăcând în jăratic auriu acoperişurile, iar copacii par'că înfloriseră într'o ploaie de foc. Geamurile străluceau ca şi cum s'ar fi aşternut flori de ger asupra lor. Soarele, care tocmai se prăbuşea în genunile sale, îşi aruncă văpaia asupra lui Iuridovi.

Când el îşi ridică din pământ capul, avu soarele drept în faţă — imens, roş ca sângele.

Deodată, ca din senin, începu să bată un vânt puternic şi se făcu o seară cu ciudate privelişti de nouri; ei nu acopereau întregul cer, ci alergau sdrenţuiţi, lăsând mici luminişuri înstelate. Ca şi cum s'ar fi temut de vânt, luna se-ascundea cât putea mai bine; uneori se zărea, însă; vedeai, atunci, că era aprinsă, gonind nebuneşte împotriva valurilor de nouri bulbucaţi. Intreaga întindere a cerului părea un cazan blestemat, în care clocoteau fără sunet licori negre ca sângele fiert, pe când din rana lunei isvora mereu sânge proaspăt, cu gingaşe nuanţe albăstrii. Vântul urla hebuneşte peste acoperişurile caselor, sguduindu-le din grinzi. Câteodată, vântul înceta cu totul; atunci, impresia de straniu se mărea, căci nourii continuau s'alerge tot atât de repede prin tăcerea nefirească a văzduhului.

Iuridovi se duse'n covălie.

— Ce, mai eşti aici, Andrii?

— Da. Am făcut oleacă de râduială... — şi, după o pauză, adause: — Am văzut-o pe Lalea intrând la vecină. Era roşă la faţă şi-aproape că alerga... Am strigat

după dânsa, dar nici nu și-a întors capul. Avea două valize cu ea.

— Lalea a plecat dela mine.

Băiatul se temu de liniștea cu care vorbea Iuridovi. Potcovarul par'că avea febră; ochii îi luceau sălbatic și obrajii se'ncinseseră; Andrii se simțea ca'n preajma unei furtuni.

— Poți să te duci, băiete. Covălia oiu închide-o eu.

Cum Andrii ezita, Iuridovi îi porunci încă odată, mai aspru, să plece. Ucenicul se supuse și se pierdu îndată dincolo de lumina felinarului din colț. Rămânând singur, potcovarul se plimbă de câteva ori în jurul nicovalei; apoi, dădu cu piciorul în lada plină cu cărbuni, al cărei conținut se risipi pe jos. Afară, vântul sgâlțâia din răsputeri poarta, pe care Iuridovi o încuiase pe dinăuntru. Uneori, vântul răbufnea prin coș, răspândind un iz greoiu de funingine în covălie. Lampa atârnată de tavan arunca o lumină tulbure peste pereții cenușii. Așezându-se pe-un scăunel de lângă ferestruica împăienjenită care da în ogradă, Gheorghe răsturnă din nebăgare de seamă un bidon cu petrol. Lichidul începu să gâlgâie curgând peste cărbuni, însă Iuridovi par'că era prea obosit ca să ridice bidonul, așa că petrolul se scurse cu totul. Gheorghe își aprinse o țigară și-aruncă nepăsător în petrol chibritul. Flacăra se stinsese în curentul căderii. Repetând jocul, Gheorghe aprinse încă un chibrit, însă flacăra se stinse din nou. Incă odată, încă odată și încă odată, dar chibriturile se stingeau mereu. A șasea oară, chibritul ajunse sfârâind la pământ. Totuși, petrolul nu se-aprinse. A șaptea oară, o limbă mică de foc isbucni. Iuridovi privea cu lăcomie cum flacăra se sbate, șerpuiește și, în cele din urmă, isbucnește într'o vălvătaie uriașă, care cuprinde imediat și cărbunii. E un foc grozav de vesel. Flacările

saltă sglobiu și se joacă împrejurul lui Iuridovi, care continuă să le privească fascinat; una din ele, mai ales, se tot linguşeşte pe lângă om, ca și cum ar dori să-l îmbrățişeze.

— Hai să joci cu noi! — par'că-i spune.

— Hai să joci cu noi! — repetă toate celelalte.

— Incă nu! Incă nu! — se fereşte râzând Iuridovi, căruia căldura i-a'nstelat cu broboane de sudoare fruntea.

Părâiaşele de foc s'au prelins în toate părțile și, acuma, au început să se urce pe uşă. Trosnete vesele, scântei roşii sau albăstrii, limbi jucăuşe, neastâmpărate... Totul e strașnic de frumos și omul nu se mai satură privindu-le. Apoi, îl cuprinde o lene grozavă și ar vrea să se culce. Lângă peretele din față mai este un bidon de petrol. Iuridovi se duce să se-aşeze pe el, iar flacările strigă:

— Puțină răbdare, puțină răbdare! Indată venim la tine! Nu te mişca de-acolo... O să ne jucăm împreună...

Fumul a început să umple încăperea. Geamul dinspre ogradă a plesnit și sgomotul i-a sunat cumplit de tare în urechi lui Iuridovi. Totul e o mare de jăratec auriu acuma, iar flacările par'că's niște flori pe cari un vânt foarte puternic le-ar tot mişca încoace și'ncolo. Gândurile lui Gheorghe încep să se-amestece. Un fel de lumină cumplită, care nu mai depinde de ochi, îi inundă creerii și Iuridovi mai reuşeşte să înțeleagă că, de-acuma, nu mai are nevoie de ochi ca să poată vedea și nici de urechi ca să poată auzi.

Bidonul de petrol a explodat, dar Iuridovi n'a simțit nici o durere. Insfârşit, flăcările l-au năpădit și i se înalță lacome pe umeri, lingând sângele care curge din tâmple. Când trupul se lăsă încet la pământ, marea de flacări se'nchide deasupra lui și focul arde liniştit, înghițind totul în valurile lui roşii și-albăstrii.

La venirea pompierilor, nu mai era ce să fie salvat. Totul arsese până la pământ. Lalea privea cu ochi morți mormanul de jăratic. Proprietara la care tânăra femeie se mutase după-amiază credea că dânsa va leșina, însă nu se'ntâmplă nimic; Lalea părea indiferentă și chiar plictisită de'ntreaga chestiune. Cum nimeni nu-l văzu pe Iuridovi, ieșind din casa incendiată, autoritățile începură cercetări și pompierii răscoliră ceasuri dearândul terenul, însă nu găsiră nimic care să justifice temerea că potcovarul ar fi căzut victimă incendiului. Lalea și vecinii fură interogați, însă depozițiile lor nu contribuiră la lămurirea cazului. In cele din urmă, se-ajunse la convingerea că Iuridovi și-a incendiat covălia, ca, apoi, să dispară din localitate. Lalea știa că aceasta nu poate fi adevărat, însă acceptă concluzia comisarului de poliție.

Soarele răsări cu o dulce lumină roză, ciocârliile ciripeau, o boare de vânt răscolea cenușa. Oamenii se risipeau încet când Andrii veni ca deobiceiu la lucru.

— Doamne, Dumnezeule mare! — spuse Andrii, devenind livid, și-alergă la Lalea. — Unde-i stăpânul?

Femeia făcu un semn vag din mână.

— Caută-l.

— Trăiește?

— Domnii aceia spun că da, însă eu cred că nu.

— A... a ars... înăuntru... acolo?

— Da. A fost un foc foarte mare. Erau câteva bidoane cu petrol în covălie.

— Știu. Lalea, Iuridovi era, de fapt, un om bun.

— Da, Iuridovi era un om bun.

— Și-acuma n'a rămas decât un pumn de cenușă, acolo...

— Noi toți vom ajunge odată numai un pumn de cenușă, — spuse aspru Lalea.

Peste câteva zile, Andrii își găsi slujbă la altă covălie, tot în apropierea gării. Lalea continua să locuiască la aceeași proprietară. In locul unde fusese covălia, un dulgher ridica o nouă casă și strada suna de sgomotul vesel al zidarilor. Lalea trecea fără nici o emoție pe-acolo. Uneori, chiar făcea ochi dulci unui lucrător vânjos, care, într'o seară, se luă după ea, ca să dispară împreună în lunca Prutului; proprietara trebui s'o aștepte până târziu pe Lalea, căci aceasta nu mâncase înainte de-a pleca de acasă. Lucrătorul o aduse până la poartă pe femeie. Andrii venea aproape în fiecare zi pela ea și-i vorbea despre Filip. Femeia îl asculta, dar nu-i spunea nimic, așa că băiatul încerca zădarnic s'o convingă.

18.

Filip se trezi abia pe la orele 11; aruncându-și afară privirea, văzu un cer nouros, plumburiu. Ploaia și începuse — subțire, promițând să țină zile și nopți dearândul. In odaie era cald, căci Andrii făcuse foc în sobă înainte de-a pleca la lucru. Filip se simțea bine — cum se simte un bolnav dimineața, imediat după trezire, uitând pentru câteva minute boala sa. Tânărul coborî din pat și deschise larg geamurile. Departe, peste dealuri, o perdea alburie acoperea câmpiile și pădurile gălbui. In zile ca aceasta, îi plăcea să citească și să lenevească. Astăzi, încercă să facă la fel, însă, după câteva pagini, gândurile prinseră să-i alerge și chinul reîncepu, așa că aruncă pe noptieră cartea, care-și risipi foile. N'avu răbdare să aștepte acasă venirea băiatului, ci-i ieși înainte, luând-o încet spre Prut — astfel ca să-l întâlnească în dreptul gării.

De'ndată ce-l văzu, Filip își dădu seama că Andrii n'aduce un rezultat favorabil; băiatul se-apropia cu pași nesiguri, bălăbănindu-și mânile și'ncercând să-i evite privirea.

Când Andrii vru să vorbească, Filip îl opri repede:

— Nu! Nu-mi spune nimic. Lasă-mă să cred că Lalea primește propunerea mea.

Merseră amândoi un timp.

Palid, Filip se-agăța nebunește de gândul că Lalea a primit să se mărite cu el. Apoi, nu mai putu răbda nesiguranța și se-opri brusc, strângându-l de mână pe băiat.

— Acuma, spune-mi. Dintr'odată!

— Nu primește. Zice că nu poate. Nici pentru bani, nici din milă, în nici un fel.

„N'a primit... n'a primit... Ce vei face acuma, bietule Filip? Doamne! Indură-te de mine... Mântuiește-mă din nebunia aceasta..." — și-aruncă vehement țigara; nervii i se'ncordară, dându-i iluzia că poate rezista refuzului; — „N'am să mă mai gândesc la dânsa!" — și se hotărî să se re'ntoarcă vindecat la casa tatălui său. — „Voiu ucide orice urmă din femeia aceea în mine, mă voiu așterne serios pe studiu și voiu căuta să-mi placă altă femeie. Ce dracu'! Cernăuții îs plini de fete frumoase!"

Despărțindu-se de-Andrii, intră într'un restaurant și, după ce bău un cognac, telefonă lui Mafteiu.

— Bunicule, bucură-te!

— Insfârșit! Ai ajuns la o înțelegere cu ea?

— Nu. Nu mă mai interesează... M'am vindecat, bunicule! Mă re'ntorc la voi...

— Vin să te iau cu mașina.

— Nu. Nu vreau să mă re'ntorc ziua. Voiu veni la noapte, căci n'am poftă să se observe... Am o mulțime de

fleacuri, pe cari trebuie să le iau cu mine. La revedere, bunicule. Tatii, încă să nu-i spui. Vreau s'apar deodată...

— Bine, Filipe. Te-aştept cu toate luminile aprinse.

Tânărul ieşi cu paşi puternici, milităroşi, în stradă. Era vesel şi se mira că a trecut atât de uşor peste criză. „A fost o adevărată criză, ca'ntr'o boală fizică. Ori te vindeci, ori te ia dracu'. Eu, m'am vindecat!" Ajungând acasă, dădu peste Andrii, care moţăia în antreu.

— Măi băiete, ne mutăm de-aici. Te iau cu mine la tata. Ai să locuieşti într'o odăiţă cum-se-cade. O dăm naibei pe Lalea! M'am vindecat, măi băiete! Am să-l rog pe tata să-ţi găsească în birourile lui o ocupaţie.

Andrii zâmbii fericit.

— Tare mă bucur, domnule Timoteu, că femeia aceea nu vă mai chinuieşte.

In odaia sa, Filip se trânti pe pat şi'ntinse mâna după o carte la'ntâmplare; nimeri peste versurile lui Trakl şi privirea îi căzu peste poemul „In den Nachmittag geflüstert". „Stirne Gottes Farben träumt, spürt des Wahnsins sanfte Flügel..." Dulce, suavă nebunie... „Nu voiu putea depăşi ziua aceasta..." — şi, deodată, întreaga iluzie de tărie şi de rezistare la pasiune se prăbuşi. Lalea îl sfida iarăşi din depărtările ei inaccesibile.

Din antreu se-auzi o uşă; Andrii pleca la lucru. Paşii se pierdură în coridor; un pocnet: uşa de jos; apoi, o năvală grea de tăcere, de tăcere aproape materială, opacă.

Filip se ridică depe pat şi năvăli cu capul gol în stradă. Băiatul tocmai dispărea după colţ. Filip alergă şi-l ajunse. Andrii se-opri mirat şi-l privi întrebător pe Timoteu, pe creştetul căruia şiroia apa.

— Andrii, spune Lalei c'o aştept deseară la locul nostru cel vechiu, de sub răchite. Să vină chiar dacă ploaia nu va înceta. Dacă nu vine, mă omor. Spune-i aşa, că má

omor. Spune-i că m'am jurat. Trebuie s'o văd. Du-te, Andrii, du-te repede și spune-i că *nu mai pot îndura.*

Băiatul îl privi cu o nesfârșită tristeță, dădu din cap și porni mai departe prin bura alburie, care arunca valuri tulburi peste copacii îngălbeniți. Filip rămase singur, cu capul gol, în ploaie. Uneori, câte o glumă de vânt îi flutura părul și-i înfiora ușor obrazul. Un tren trecu pe sub podul din strada Romană. Tușind și chiuind, locomotiva se târa cu greu pe pantă.

„O zi ca asta..." — însă Filip nu-și putu termina gândul; îi era somn și se simțea obosit.

Un potop de frunze își murdări în noroiu aurul.

Filip ridică o frunză; par'că ținea întreaga toamnă în mână și frigul anotimpului i se prelingea până'n inimă. Cu tot timpul nefavorabil, se plimba multă lume pe străzi. Orașul avea tainice frumusețí, cari răscumpărau dezolarea sămănată de ploaie în sufletul oamenilor. Negurile Prutului se însângerau în copacii Dominicului și ploaia par'că se colora în roșu. Cerul, care se lăsase până aproape de acoperișurile caselor, făcea ca orașul să pară deodată mic, foarte mic, ca un oraș de copii.

Oamenii se mișcau ca pe un ecran; gesturile lor își pierduseră naturalețea. La rândul lor, casele se strâmbau și clipeau a glumă din ochi, iar copacii de pe la porți se-așezaseră pe taclale și vântul le ducea departe vorbele.

— Tăceți odată, că nu putem dormi de răul vostru! — se stropșeau, însă fără folos, vrăbiile.

„Asta-i o vreme minunată pentru visat," — își spuse Filip, mergând prin ploaia care-i lovea cu săbii mici obrajii. — „Cât de plăcut ar fi să stau la fereastra odăii mele și să privesc dealurile înegurate de burniță. Lalea ar dormi, șiroaiele de apă ar cânta în burlane, iar eu aș mângâia genunchii femeii. Ce păcat că lucrurile frumoase

îs tocmai acelea pe cari nu le putem avea. Seara, m'aș duce cu Lalea la cinematograf. Aș vrea să văd un film cu zăpezi. In curând o să ningă," — se gândea el, apropiindu-se de seară. — „Unde să mă duc? De-ar veni mai repede întunericul!"

Peste miriștea uniformă a nourilor apărură umbre. Lupii nopții se-apropiau cu pași repezi și miei zilei fugeau buluc spre apus, unde dispăreau după dealul Țeținului. Peste puțin, lupii se năpustiră și'ntr'acolo și oamenii trebuiră s'aprindă luminile'n oraș.

Filip o luă încet către locul cu răchite. Când ajunse acolo, era întuneric mare. Așezându-se pe buturugă, începu s'aștepte. Nervozitatea îi dispăruse cu totul. Filip era sigur că Lalea va veni la'ntâlnire.

„Doamne, am ajuns la capătul puterilor!" — se tângui el.

Ca și când i-ar fi auzit și înțeles gândul, vântul îi răspunse cu un vaier prelung, care se pierdu încet în tufișurile dinspre Prut, de unde se scurse în valurile râului, speriind o pasăre de noapte cu glas jalnic și prevestitor.

„Andrii? Să fie Andrii?" — și Filip se ridică. I se păruse că aude pași, dar nu era decât vântul; aprinzându-și o nouă țigară, începu să se plimbe prin ploaie. Oprindu-se, își închise ochii și-avu impresia că se află într'o gară, în așteptarea unui tren care să-l ducă departe, foarte departe. Unde? Filip își deschise ochii. Ploaia se întețise. Intre cer și pământ, firele de apă urzeau o ciudată țesătură, pe care nici un fulger nu venea s'o înflorească sau s'o rupă, căci toamna era acù prea târzie. Filip ar fi avut poftă să facă o lungă plimbare prin ploaie, dar gândul că, astfel, va pierde, poate, întâlnirea cu Lalea, îl determină să renunțe la cutreerarea miriștilor întinse între cartierul industrial și Prut.

„Trebuie să mor în noaptea asta. Dacă nu mor, mâne dimineață o părăsesc pe Lalea și-o ucid, și nu vreau aceasta. Doamne, dă-mi puterea să mor, dă-mi puterea să mor... Doamne, dă-mi puterea să mor..." — se ruga el, înfrigurat.

Prin ploaie, deosebi o luminiță la o casă foarte îndepărtată. Văzând-o cum pâlpâie în beznă, tânărul simți o nouă speranță în piept. Dece n'ar veni Lalea? Desigur că va veni! Vor merge amândoi la vre-un restaurant cu puțină lume, se vor așeza la o masă și vor sta așa, privindu-se ceasuri întregi în ochi.

„Bunicul îmi va da bani și mă voiu putea expatria cu Lalea. Indiferent unde. Sunt în stare să-mi câștig singur viața..." — și ochii i se pierdură peste valurile liniștite ale unui ocean.

Trecu o oră și tot nu venea nimeni.

Abia pela 9.30 se arătă o mogâldeață.

Filip îi alergă înainte.

Era Andrii.

— Vine?

— Nu, — răspunse obosit băiatul. — Până acuma am tot rugat-o. Nu vrea. Mi-a spus că vă puteți sinucide. Nu-i pasă. M'am aruncat în genunchi în fața ei. Zădarnic. A început să plângă și să geamă...

— A început să plângă?

— Da. Și gemea mereu: „Nu vreau, nu vreau, nu pot... Să moară... Poate să moară, dar nu pot veni..." Să mergem, domnule Filip, hai să mergem... Abia vă puteți ține pe picioare... — și-l luă de mână ca pe un orb.

— Dacă nu mă voiu sinucide în cursul acestei nopți, o voiu omorî pe Lalea, o voiu omorî... Lasă-mă, Andrii! Încă nu mă'ntorc în oraș. Vreau să mai stau aici.

— Lalea nu va veni. O așteptați zădarnic. Dealtfel,

ea va pleca mâne dimineață din Cernăuți. Se duce înapoi la Vijnița.

— Așa ți-a spus dânsa?

— Da. A spus că pleacă la Vijnița și că, de-acolo, se'nfundă în munți. Undeva la una Irina.

— Dece fuge? De cine fuge? Doamne, păcatele cui le ispășesc oare? Du-te, Andrii! Du-te...

— Domnule Filip, mă tem să vă las singur...

— Pleacă! — porunci aspru Timoteu.

— Rămân, — se'ndârji băiatul.

— Te voiu bate.

— Bateți-mă.

Filip îl pălmui de câteva ori la șir. Andrii se lăsă pe pământ și'ncepu să plângă înăbușit. Plecându-se asupra lui, Filip îl mângâie pe-obraji și-l ridică la sine.

— Iartă-mă, Andrii. E o nebunie ceeace am făcut.

— Lăsați, nu e nimic. Dumneavoastră nu m'ați bătut din răutate. Mă puteți bate în fiecare zi, cât vă place, dar, acuma, veniți cu mine, domnule Filip.

— Andrii, du-te liniștit. Nu voiu face nimic rău. Dă mâna încoace, să ți-o strâng. Ești băiat bun, Andrii. Iți promit că nu-mi voiu face nici un rău.

— Atunci, dece vi-i așa de trist glasul?

— Cum să nu-mi fie trist, Andrii, când totul a fost atât de zădarnic? Dar du-te liniștit, băiete. Pela miezul-nopții voiu fi acasă.

— Am să fac foc în sobă, că-i destul de frig.

— Bine, Andrii. Du-te sănătos...

Băiatul dispăru în beznă.

Filip zâmbi depărtat.

O locomotivă șuieră lung aproape de gară.

Filip Timoteu își strânse pumnii și porni spre Prut. Ajungând la casa unde locuise odinioară Andrii, se-opri

și privi îndelung șura, care se înălța ca o namilă din basme. Apoi, se-apropie de râu; apele se revărsaseră; Filip aruncă o fâșie de lumină asupra valurilor verzui, tulburi, pe cari ploaia le pișca furioasă. Filip își închipui cum se va purta Lalea când va auzi.

„Va plânge. Sunt sigur că va plânge. Nimeni n'o va iubi cum am iubit-o eu. Nimeni, niciodată. Și Lalea se va convinge de asta!" — dar, imediat, se posomorî și-o durere cumplită îi sfâșie pieptul: „Mă va uita! Morții rămân prea puțin în amintirea celor vii." Îi venea să urle. Simțea o durere aproape fizică. Gemu. Un moment, fu tentat să fugă de-aici, să fugă cât mai repede, să trăiască, însă se gândi iarăși că nu-și va putea înăbuși disperarea și că, inevitabil, o va ucide pe Lalea.

„Oare nu e posibil ca, totuși, să se'ntâmple o minune?" — și Filip privi lung întinderea de ape, care, par'că, îl chiema; se gândi la Martin Eden; o voluptate rece, ca o beție de alcool pur. — „E o seară de sărbătoare..." — se gândi el, fără nici o legătură. — „Liniștitul mers al unei fuge de Bach..." — și lumină iarăși valurile. — „Ce efecte sumbre ar putea scoate un Holbein dintr'un asemenea tablou..."

Era gata să'ngenunchieze, prăbușindu-se, în valuri, dar o mână îl scutură cu putere.

— Domnule Filip, ce faceți?

— Dece te-ai luat după mine, Andrii?

— Cum să nu mă iau, când îmi puneți în buzunar portofelul dumneavoastră? Ce'nseamnă asta, domnule Filip? Dece vreți să muriți? Dacă vă aruncați în valuri, m'arunc și eu, și vă voiu chinui cumplit pe lumea cealaltă. Domnule Filip, să mergem acasă... Cui mă lăsați? Să mergem acasă... Hai acasă... E-așa de plăcut de stat în casă pe-o vreme ca asta... Voiu face un ceaiu cum vă

place dumneavoastră, fierbinte și tare... Hai, zău, să mergem! Hai, domnule Filip... Nu mă chinuiți așa, domnule Filip... Dece vă purtați așa cu mine?

— Du-te, Andrii. Ține portofelul cu tot ce e înăuntru, să-l ai ca amintire dela mine...

— Eu vreau să trăiți, Doamne! De nu duceam mâna la buzunar, ca să găsesc portofelul, erați mort acuma... Am fugit ca un nebun... Dacă n'ați fi luminat cu lampa electrică, nu știu cum v'aș fi găsit... Să mergem, domnule Filip! Ploaia v'a pătruns până la piele și vântul e foarte rece.

Andrii îl luă din nou de mână. Mergeau pe malul apei, în sus, spre podul căii ferate. Prutul mugea furios, bătându-și de țărm valurile cari amenințau să cuprindă întreaga lume, ca, apoi, să se urce împotriva zărilor plumburii, fărămițate în bura înceată și ucigător de uniformă.

„Să mă'ntorc la tata... Să mă'ntorc... Dar la ce? Ploaia asta, Doamne!" — și, oprindu-se pentru o clipă, își ridică pălăria, ca bura să-i bată creștetul.

Un tren de marfă trecu greoiu, scuipând foc pe nări.

— Aceștia ajung la capătul călătoriei, Andrii... — și-arătă spre mecanicul locomotivei, care zâmbea luminos în noapte. Să mergem pe marginea liniei.

Urcară pe terasament. Șinele luceau roșu în urma fanarelor dela ultimul vagon al trenului de marfă, peste care burnița așternea acù o perdea subțire de apă. Când ajunseră la semafoare, Andrii vru s'o ia în dreapta, ca să urce pe stradă, însă Filip se-opuse, așa că-și continuară pe linie drumul. La pod, Filip se opri din nou, ca să privească lung în strada covăliei.

— Desigur că Lalea s'a culcat acù.

— Să mergem mai departe, domnule Filip. S'o luăm în sus, la tramvaiu. Pe linii nu-i voie de mers. Hai, dom-

nule Filip, că iarăşi mă tem... Zău, haide, domnule Filip...

— Să stăm aici oleacă, Andrii. Imi place cum plouă. Noaptea asta e o noapte mare, măi băiete. S'ascultăm ploaia! Auzi cum loveşte frunzele?

Andrii scânci a plâns, însă se supuse.

Mafteiu alergase până spre seară prin oraş. Făcuse o mulţime de cumpărături pentru Filip şi le-ascunsese în dulapul din odaia nepotului său. Până pela 10 seara, aşteptase liniştit; pe urmă, însă, începu să se plimbe tot mai nervos prin hall, uitându-se mereu la ceas. De câte ori huruia câte-o trăsură în stradă, alerga la fereastră. Cu cât ceasul înainta, cu atâta ochii lui Mafteiu deveneau mai tulburi. Lumina par'că se'ntuneca şi pereţii se-acopereau cu cenuşă, iar tăcerea din camere era atât de mare, încât tic-tac-ul ceasornicului din salon se auzea lămurit până'n hall.

— Dece nu vine? Dece nu vine? — vorbea singur bătrânul, deastădată convins că lui Filip i s'a întâmplat ceva. — „La ora asta ar fi trebuit să fie acù aici. Haita naibei!“ — o batjocuri din nou pe Lalea.

Extenuat, se'nfundă într'un fotoliu, dar se-auzi o trăsură şi Mafteiu se repezi iarăşi la fereastră.

„Mi se pare că, deastădată, e Filip!“ — se veseli bătrânul. — „Nu... Nu e el...“ — şi oftă decepţionat.

Când trecu din nou o trăsură, Mafteiu nu se mai duse la geam.

„Filip nu va veni,“ — îşi spuse.

Intr'un târziu, îşi făcu deodată cruce.

Din salon nu se mai auzea tic-tac-ul ceasornicului. In hall începură să vină o mulţime de umbre: Gora, Trifon, Zanchira, Varvara, Vasâli, Hedi, Bob...

Trifon par'că spune:

— Mai lipseşte unul...

Zanchira se agită mânioasă — Mafteiu zâmbeşte: „Nu s'a schimbat defel Zanchira...“ — şi spune:

— Aibi oleacă de răbdare, omule! Indată are să vie şi el...

Cu toţii se uită la uşă.

Mafteiu ştie: uşa se va deschide încet şi Filip va veni să-şi ia locul între umbre.

— Mi se pare că vreţi să faceţi judecată cu mine, — spune bătrânul, dar nu-i răspunde nimeni.

Plimbându-se pe peron, Filip dădu de tablele cu plecările şi sosirile trenurilor. Oprindu-se în faţa lor, începu să le studieze. Cadranul luminos al ceasului de lângă debitul de tutun arăta orele 11,45. Primul tren care-avea să intre în gară era, deci, acceleratul de Bucureşti, cu sosirea la 0,12. Filip se bucura că nu mai are mult de aşteptat. Aşa cum se plimba, indiferent, cu mânile la spate, părea un călător oarecare, plictisit de ploaia asta fără sfârşit. Andrii se ţinea la câţiva paşi de dânsul, fericit că a reuşit să-l aducă până aici, unde era sgomot, forfotă de oameni — viaţă. Filip părea, într'adevăr, foarte calm şi vindecat de ideea de-a muri. Schimbă câteva cuvinte cu un fost coleg al său şi chiar zâmbi. Apoi, se apropie de băiat.

— Măi Andrii, aşteaptă puţin aici. Vreau să beau o turcească la restaurant. Peste câteva minute sunt înapoi şi-o ştergem acasă.

— Să vă dau portofelul... Mă tem să umblu cu atâta bănet.

— Nu-i nici o grabă. Am mărunţiş la mine... — şi se uită la cadranul ceasului.

11.50.

Intrând în restaurant, bău repede două cognacuri mari, plăti și ieși, prin partea opusă, în stradă, ca, făcând în goană înconjurul clădirii, să ajungă la pasajul pentru poștă. Găsi deschise porțile și se pomeni iarăși pe linii. Înainte de-a merge mai departe, privi peronul. Andrii se uita, fără să bănuiască nimic, la afișele ziarelor de seară sau se plimba până'n dreptul biroului de mișcare și înapoi, până la ușa sălii de-așteptare de clasa III-a.

„Bietul Andrii..." — se strânse inima lui Filip.

Privi din nou ceasul.

11.53

„Bunicul m'așteaptă desigur..." — și-l văzu ca aevea. Mafteiu se plimbă tot mai nerăbdător prin odaia lui și-aleargă mereu la geam de câte ori aude un sgomot de trăsură. Anton s'a culcat, ca de obiceiu, la orele 10. Oare ce-o fi făcând Veronia? Și cum s'o fi împăcând cu noua ei locuință, la Combra?

Filip privește iarăși peronul.

Andrii pare neliniștit. A venit până'n dreptul restaurantului și, înălțându-se pe vârful picioarelor, se uită înlăuntru. Deodată, se-agită, își aruncă ochii dealungul peronului; apoi, deschise hotărît ușa și intră în restaurant. După o clipă, revine pe peron și'ncepe să caute grăbit printre oameni.

Filip trece peste câteva lini și se-ascunde între niște vagoane de marfă ale unui tren rapid de coletărie. Aici nu-l poate descoperi nimeni, căci e'ntuneric des ca'ntr'o fântână. Pe-Andrii îl mai vede. Băiatul se plimbă nervos, uitându-se mereu la intrări și tresărind când vre-o ușă se deschide pentruca să se-arate câte-un necunoscut.

„Bietul băiat! Ce trebuie să fie în inima lui acuma..."

El, Filip, e cu totul liniștit. Se simte bine și ploaia îi

face plăcere. Ferind cu grijă flacăra chibritului, își aprinde o țigară și soarbe cu voluptate fumul tare.

Dela mitropolie s'aud bătând, rar, ghiulele orologiului. 12.

Lemnul vagoanelor par'că are iz de pădure; trebuie să fie pe undeva o scândură putredă. O locomotivă manevrează spre Prut și-o ploaie de scântei iese din coș. Un liliac dă târcoale mute vagoanelor și face cercuri tot mai mici în jurul lui Filip.

„Mai am unsprezece minute..."

Cu ce să-și umple aceste 11 minute de viață? Se gândește la Mafteiu și la Anton, dar asta durează numai câteva secunde; apoi, încearcă să se gândească la Lalea. E curios că nu mai știe cum arată la față femeea. In schimb, retrăiește cu toată intensitatea sărutul pe care dânsa i-l dăduse când el o vizitase pentru întâia oară și revede cu toate amănuntele odăița de lângă covălie.

— Atențiune! Doamnelor și domnilor, peste cinci minute sosește acceleratul 504 cu destinația Grigore-Ghica-Vodă, Lwow, Varșovia, Berlin, Ostende... — sună un glas strident din haut-parleur-ul peronului.

Filip e enervat că nu isbutește s'o revadă în minte pe Lalea. Aburii amintirii forfotesc, însă chipul femeei refuză să se reconstruiască. Transpirat de sforțarea concentrării, Filip renunță în cele din urmă să se mai gândească la ea. Mai sunt două minute până la sosirea acceleratului.

„Aceste două minute contează cât o viață întreagă," — își spune Filip, ștergându-și fruntea, pe care burnița s'a amestecat cu sudoarea.

Ochii îi aleargă dealungul peronului.

„Unde-i Andrii?"

— Seama la treeen...

Filip e cu totul liniștit când o lumină se-arată de după

cotitură. Farul locomotivei străluceşte orbitor, prefăcând liniile ude din gară în nişte şerpi imenşi de argint. Ploaia cade din ce în ce mai repede pe-acoperişul vagoanelor de marfă. Filip compară grăbit cadranul ceasului său de mână cu acela al ceasornicului depe peron. Amândouă se potrivesc perfect.

0.12 **0.12**

Acceleratul se-apropie lunecând elegant şi'ndată intră sub viaduct. Hamalii s'au înşiruit dealungul peronului şi cărucioarele cu poştă şi bagaje sunt trase la capătul clădirii. Un tramvaiu trece hodorogind spre Prut şi luminile lui dispar repede în spatele magaziei. Filip trage grăbit câteva fumuri de ţigară. Apoi, îl caută cu privirea pe Andrii şi-l descoperă într'un grup de ceferişti. Cineva agită un fanar şi lumina pâlpâie desnădăjduit prin burniţă. Filip îşi şterge fruntea îmbrobonată de sudoare. Un strop de ploaie i-a stins ţigara.

Acceleratul fulgeră pe lângă cabina acarului Gherasim Lupşa.

Lumina verde a unui semafor se schimbă în roşu.

— Seama la treeen!

Strângându-şi pumnii, Filip se rupe din loc şi-aleargă către linia pe care soseşte acceleratul. Se'mpiedică de o şină, însă nu cade. O durere ascuţită îi înghimpă genunchiul, însă Filip nu mai are timp să se gândească la asta. Ajunge la linia acceleratului. Ar putea să se mai ferească. Gata! Prea târziu! „Lalea... Lalea... Bietul Andrii... Lalea...“ — şi, deodată, i se face întuneric, aşa că nu mai aude cum cineva îi strigă sălbatic:

— La-o-parte!

Minutarele dela ceasul de mână al lui Filip arată **0,13.**

Minutarele dela ceasornicul depe peron arată **0,14.**

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

EPILOG

SOCOTELI DE TOT FELUL

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

SOCOTELI DE TOT FELUL

Paul Combra aruncă indignat ziarele.

— Ce porcărie! — îi spuse procuristului său. — Bietul om încă nici n'a fost înmormântat şi fiţuicile acestea de scandal îl şi acopăr cu tot noroiul imaginaţiei excitate a unor reporteraşi beţivi. Curios viciu! Să arunci asupra altuia murdăria ta, ca, apoi, tot tu să te bălăceşti în ea...

Ziarele speculau cu un mare lux de-amănunte sinuciderea lui Filip. Un săptămânal de şantaj afirma că sinucigaşul îşi pusese capăt vieţii din cauza alcoolismului, iar altul susţinea că Filip fusese cocainoman şi-şi încheia astfel reportajul: „Iată unde duce depravarea din cercurile milionarilor din Cernăuţi. In timp ce unii n'au ce mânca, aceşti sinistri vampiri şi corupători se dedau cu o perversă voluptate celor mai subtile desfrânări. Cerem ca poliţia să-şi facă până la capăt datoria, arestând pe toţi cei ce sfidează prin actele lor demente morala publică." Ziarele mai serioase erau potolite în ton, însă la fel de maliţioase în fond. Anton se purtase întotdeauna sever cu ziariştii, umilindu-i, aşa că aceştia se grăbeau acuma să-şi plătească poliţele.

Evident, ziarele din Bucureşti relatau cu obiectivitate cazul şi chiar îi transmiteau condoleanţe lui Anton, dar

Cernăuţii îşi aveau scandalul şi cafenelele vuiau de comentarii nefavorabile pentru familia Timoteu.

— Domnule profesor, sunteţi chemat la telefon, — şi procuristul îi întinse receptorul.

— Da...Chiar eu... Bine... Vin imediat... Da... Cum? Ingrozitor! Vin chiar acuma...

După ce închise telefonul, Paul îi spuse procuristului:

— Mafteiu a avut un soc de nervi şi-a orbit.

Inmormântarea lui Filip avu loc a treia zi după-amiază. Anton nu comunicase ora, aşa că nu venise decât foarte puţină lume la capela din faţa cimitirului. Prohodul se făcu într'o ploaie torenţială şi, spre mângâierea lui Anton, nu dură decât câteva minute. Inhumarea lui Filip se sfârşi într'o atmosferă cenuşie până şi pentru preotul care oficiase slujba divină.

— Totul a fost după cuviinţă, — spuse Mafteiu, care intervenise prin Rezeda la mitropolie, ca mortul să fie îngropat creştineşte. — De-acuma nu-mi mai pasă de nimic. Ploile şi soarele pot să mă bată, eu capul nu mi-l voiu acoperi niciodată. Unde-i băiatul acela, care se ţinea pe lângă Filip?

Paul îl chiemă pe-Andrii, care plângea cu hohot lângă mormânt.

— Vină mai aproape, băiete, — îi porunci bătrânul. — Vrei să stai pe lângă bătrâneţele mele? Oiu îngriji de tine, căci am nevoie de ochii tăi. Ia-mă de mână. Antoane, eu m'oiu duce pe jos acasă. Haide, băiete!

Porniră prin ploaie. Copacii foşniră ca'ntr'o furtună când Mafteiu şi-Andrii trecură pe sub ramurile lor uriaşe. Bătrânul Timoteu, încă prea puţin obişnuit cu lipsa vederii, înainta încet, temându-se la tot pasul să nu se'mpiedice de vre-un obstacol. Uneori, molizii îşi scuturau

ploaia din adâncimile lor verzi și ea uda creștetul gol al lui Mafteiu, care plângea liniștit, căci pieptul său nu mai avea putere să se sguduie. La colțul cimitirului era o cârciumă. Cei doi oameni, cari se țineau de mână, se opriră în fața ei. La urmă, Mafteiu se decise să intre în localul care mirosea a vin acru și-a rachiu. Astfel fiind, ajunseră abia spre seară acasă. Bătrânul băuse mult, însă nu se'mbătase, așa că oculistul chemat prin telefon de Anton, putu să-l consulte. După o examinare minuțioasă, medicul își formulă părerea că Mafteiu și-a pierdut vederea din cauza extraordinarei excitații nervoase.

— Nu e deloc exclus să vă redobândiți vederea tot atât de brusc cum ați pierdut-o, — spuse oculistul. — Păstrați-vă cumpătul și totul va fi bine, chiar dacă trece mult timp până atunci.

— Deocamdată, lucrul acesta nu prezintă nici o importanță pentru mine, — îi răspunse Mafteiu.

— Înțeleg... — șopti medicul. — Totuși, viața vă mai poate oferi multe. Sunteți robust și sănătos. Treceți printr'o mare durere în prezent, însă dorul de viață vă va reveni. Timpul acoperă umbra morților.

— Dar nu astupă rănile făcut de ei.

In odaia sa, Mafteiu luă masca mortuară a lui Filip și'ncepu s'o mângâie. In toată casa era liniște. Mafteiu se lungi pe pat și-l rugă pe-Andrii să vină lângă dânsul.

— Istorisește-mi ceva despre Filip, — îi spuse. — Indiferent ce, însă istorisește.

Lalea nu mai plecase din Cernăuți. Știrea că Filip s'a sinucis din cauza ei, se răspândise în întreg orașul în urma unei indiscreții a lui Ernest, unul din puținii cari știau adevăratul motiv al sinuciderii. O mulțime de lume o asalta cu întrebări și Lalea câștiga destul de frumos

în felul acesta, căci curioşii nu veneau niciodată cu mâna goală. După ce curiozitatea generală mai slăbi, femeca începu să bată trotoarul, însă nu se lăsa angajată decât când i se plătea bine, ceeace trezi invidia profesionistelor, cari o denunţară la poliţie, aşa că Lalea trebui să-şi scoată carnet ca oricare alta. Când Liuba îi propuse să locuiască împreună, Lalea primi şi ambele se'mprieteniră îndeaproape. La Gheorghe şi la Filip nu se mai gândea decât foarte rar. Profesiunea de prostituată îi făcea plăcere. Intenţiona să strângă bani mulţi, ca, apoi, să-şi deschidă o casă de noapte. Liuba aprobase cu însufleţire planul acesta şi'ncepuse să strângă şi dânsa bani.

— Vom face un local de familie, unde să se petreacă în linişte şi'n deplină siguranţă. Asta le place foarte mult bărbaţilor, — spunea Liuba.

— Da. Şi vom angaja o mică orchestră şi vom servi şi bufet, — completa Lalea.

— Minunat! — se'ntuziasma Lalea.

Totuşi, lucrurile nu merseră chiar atât de minunat. Intr'o noapte, dânsa — fără să ştie cu cine are a-face — primise la sine un hoţ căutat de poliţia din întreaga ţară. Un agent îl descoperi la ea şi femeia se pomeni arestată şi învinuită de complicitate. Până ce cazul se lămuri, fu ţinută la poliţie şi, când parchetul o puse în libertate, lumea începu să se ferească de ea. In scurt timp, Lalea decăzu şi era bucuroasă dacă putea face câţiva lei pe noapte. Deoarece o împovăra acuma pe Liuba, aceasta nu mai voi să locuiască împreună cu dânsa şi Lalea trebui să se mute într'un subsol din strada Cuciurului-Mare.

Pe Mabel, sinuciderea lui Filip o sguduise. La câteva zile dela moartea lui, dânsa se re'ntoarse la Ernest, care-o primi ca pe-o minune. Aproape că nu-i venea să creadă.

— M'am gândit că şi tu ai putea face la fel... — îi

spuse Mabel sărutându-l. — Voiu fi de-acuma'nainte femeia ta credincioasă, Erni. Mă ierţi? — şi-amândoi trimiseră un zâmbet depărtărilor lui Filip.

— Moartea prietenului nostru ne-a schimbat în întregime, — spuse Ernest. — Ea a trecut ca o adiere de crivăţ pe lângă noi şi ne-a desmeticit.

— Erni, e o ticăloşie cum lumea îi acoperă cu insulte mormântul. Ne vom lua angajamentul să-l apărăm împotriva acestei ticăloşii.

— A fost un om bun. Poate c'ar fi avut motive să ne urască şi nu ne-a urît. Mabel, îţi mulţumesc că te-ai întors... Mabel...

— Să nu mai vorbim, — şi sărutul îi pecetlui tăcerea.

Paul Combra află că Lidi e internată într'un sanatoriu din Bucureşti. Plecă imediat s'o vadă. Găsi o umbră în locul femeii de-odinioară. Lidi nu-i fu recunoscătoare pentru vizită. Dimpotrivă, se purtă dureros de cinic cu dânsul. Paul încercă s'aducă vorba despre Bob, însă femeia îi răspunse că moartea băiatului n'o interesează şi-şi întoarse faţa la perete. Cum Paul insista, Lidi avu un acces de nervi şi strigă:

— Pleacă, pleacă de-aici! Ai venit să te bucuri că mă găseşti slabă şi nenorocită! Pleacă! Doctore, spune-i să plece! Spune-i să plece!

Paul ieşi încet din camera mare şi albă. Trecu pela cassieria sanatoriului şi, cerând o cât mai bună îngrijire pentru bolnavă, îşi lăsă adresa pentru a i se trimite la Cernăuţi notele de plată. In curtea liniştită a spitalului, se-opri puţin. Era soare şi cerul se-arcuia senin peste Bucureşti. Paul avu deodată senzaţia că, lângă dânsul, se găseşte cineva; întrebă în şoaptă:

— Tu eşti, Bob?

— Da, tată... — par'că-i răspunse umbra și Paul începu să meargă liniștit și mulțumit mai departe.

La o lună după înmormântarea lui Filip, Anton își lăsă pe seama directorului său afacerile și plecă în străinătate. Timp de-aproape un an trăi ca un escroc internațional. Din tren în tren, din hotel în hotel, acompaniat de câte-o femeie celebră în lumea interlopă, Anton încercă toate plăcerile acestui fel de viață, cutreerând localurile de lux ale desfrâului modern, însă fiecare zi îi lăsa un gust tot mai amar în suflet, așa că, în cele din urmă, părăsi exasperat Coasta de Azur, ca să sosească extenuat la Cernăuți, unde intră din nou, cu un fel de disperare, în marele comerț. Afacerile îi reușeau mai bine ca niciodată.

Mânca și dormea în palatul întreprinderii sale. Intâlnirile cu Mafteiu îl îngrozeau; le evita, dar, uneori, Mafteiu venea pe neașteptate, ca să-l înghețe cu ochii lui morți. Anton îi admira stăpânirea de sine. Bătrânul Timoteu mai spera să-și recapete într'o bună zi privirile și făcea mereu planuri de viitor, pe cari fiul lui le-asculta cu o abia ascunsă plictiseală.

La una din aceste vizite, Anton îi spuse:

— Nu te gândești că mâne-poimâne poți să mori?

Mafteiu se sgudui ca lovit în creștet.

— Tu... tu... — dar nu continuă.

De-atunci nu mai veni pe la fiul său.

Cum se simțea prea singur, trimise la Combra după Veronia. Femeia sosi cu întreg calabalâcul într'o dimineață senină și călduță și se instală în odaia ei de-odinioară. Auzind sgomotul ce se făcea cu transportarea bagajului, Mafteiu îl întrebă pe-Andrii ce s'a întâmplat. Băiatul se duse să se intereseze. Când Andrii îi aduse

vestea că a venit Veronia, bătrânul își luă bastonul și se grăbi spre etaj, unde femeia îl întâmpină cu un zâmbet slab, zâmbet pe care Mafteiu îl ghici imediat în cuvintele ei:

— Iată, m'am re'ntors, omule.

— Mă bucur, Veronia. Hai, șezi lângă mine. Lasă-ne singuri, Andrii. Vei rămânea pentru totdeauna la mine, Veronia, nu-i așa? — și-și încordă fața, ca și cum s'ar fi silit s'o vadă pe femeie.

— Da, Mafteiu, noi avem nevoie unul de altul. Lucrurile s'au limpezit, așa că nu ne mai stă nimic împotrivă.

După câtva timp de ezitare, Mafteiu o întrebă:

— Tu, femee, dece m'ai urît?

— Eu nu te urăsc, Mafteiu.

— Dar m'ai urît! Pentru Trifon, Veronia?

— Da, pentru Trifon.

— Oare încă nu mi-am răscumpărat vina, femeie?

— Ți-ai răscumpărat-o, însă n'ai stins'o.

— Așa... Și cum crezi că mi-aș putea stinge vina?

— In nici un fel, căci nu poți întoarce timpul, ca să-l învii pe Trifon.

— Da, nu pot întoarce timpul, ca să... Veronia, tu l-ai iubit pe Trifon?

Femeia șovăi; apoi, răspunse:

— Cred că da, Mafteiu... Dar abia după ce a murit... Numai atunci mi-am dat seama... Doamne! Tare-i greu să iubești un mort... Dacă l-aș fi iubit când l-ai omorît, te ucideam ca pe-un câne, Mafteiu...

— Atunci... Vasâli...

— Imi era drag și Vasâli... A fost un om foarte bun și gingaș. Era blând ca un copil. Bob îi semăna...

— Iată că am ajuns iarăși la'nceput. Sunt singur... Singur și orb... Dar nădăjduiesc să-mi recapăt vederea. Ve-

ronia, socotelile noastre s'au încheiat, însă nu-mi pare rău. Dacă aș fi tânăr, aș lua-o dela capăt... Vrei să trăiești la mine?

— Da, Mafteiu. Vreau.

— Așa-i bine, Veronia. Doamne, prin câte-am trecut! Frumos e la capătul vieții, femeie.

— Da. Parc'am fi într'un amurg de toamnă.

— Insă nu va mai veni nici o primăvară după noi. Filip a murit.

— A trebuit să moară, ca să suferi tu.

— Și Filip?

— Da, și el. Numai așa puteai fi lovit tu.

— Veronia, te bucuri?

— Nu, Mafteiu. Sunt prea bătrână ca să mă mai bucur.

— Bietul Filip... Neamul meu a rămas fără muguri, Veronia. Acuma, totul e prea târziu. Anton par'că n'ar mai fi feciorul meu. A trebuit să vină o nebunie ca aceasta, mai cumplită ca un orcan, ca neamul meu să se răstoarne în pulbere. Totuși, nu-mi pun cenușă în cap, ci'nfrunt mai departe viața. Doamne, dece n'a avut Filip un suflet ca al meu?

— Filip și Bob au pus capăt unor neamuri crunte, Mafteiu. Așa a fost voia lui Dumnezeu. Acuma, nimeni nu mai poate păcătui în neamul nostru.

— Inceputul a fost într'o luptă cu diavolul, — spuse Mafteiu, ascultând într'un afund al amintirilor.

— Ce-i cu asta? — întrebă, aspru și bănuitor, Veronia.

— Nici eu nu te-aș putea lămuri, însă așa a fost. Totul a purces dintr'o luptă cu diavolul. Intâiu, diavolul a biruit pe om; apoi, a venit Filip și diavolul a fost răpus. Cum de nu m'am gândit dela'nceput la aceasta? Din Inochent a pornit răul, dar din sămânța lui, în Filip, mântuirea. Acuma înțeleg totul...

— Spui lucruri cumplite. Totuşi, se poate să ai dreptate.

— Deschide fereastra, Veronia. Afară e pâclă, nu? — şi, mergând la fereastră, îşi întinse în ceaţă mânile, ca şi cum ar fi voit s'o pipăie. Lui Filip îi plăcea o astfel de vreme. E o pâclă straşnică. Mânile mi s'au umezit. Mă duc să fac o plimbare, Veronia. Tu, culcă-te. Noapte bună, Veronia, şi-ţi mulţumesc încăodată c'ai venit.

In hall, Andrii îl aştepta gata îmbrăcat pe Mafteiu.

— Ştiam că veţi dori să vă plimbaţi.

— Da... E o vreme cum îi plăcea lui Filip. Ajută-mi să mă îmbrac.

Ieşiră în noapte.

Negurile se prelingeau ameninţător peste case. Trăsuri cu pasageri dela gară sau cu spectatori dela teatru treceau fantomatic prin ceaţa deasă, alburie. Câniî lătrau slab în suburbii. Câte-un copac se lupta disperat cu negurile cari voiau să-l înghită, însă braţele lui nu pridideau s'o destrame şi, până la urmă, dispărea sub vălul alburiu şi'ngheţat. Mafteiu şi-Andrii mergeau tăcuţi. Abia când ajunseră în dreptul gării, bătrânul spuse:

— Vorbeşte-mi ceva despre Filip, Andrii.

Primăvara era foarte frumoasă. Simţind căldura binefăcătoare a soarelui, Mafteiu îi telefonă într'o zi lui Anton, cerându-i automobilul. Imediat ce maşina sosi, Mafteiu şi-Andrii plecară la Camena. Bătrânul îi ceru băiatului ca acesta să-l conducă în câmp.

— Cineva ară în apropiere, nu?

— Da, domnule Timoteu.

Bătrânul se plecă şi ridică un bulgăre.

— Pământ gras şi bun... Pământ de-al Timoteilor!

Apoi, îşi îndreptă privirea stinsă la soare.

Deodată își duse mânile la ochi.

— Andrii, mi se pare că văd... Da, Andrii... Văd! Nu visez... Văd! Andrii, pleacă imediat la Cernăuți! Spune Veroniei c'o aștept aici... Să vină împreună cu tine... Mâne vreau să ies la arat, măi Andrii! — și chiui, răscolind până departe miriștile cari așteptau fierul generos al plugului și sămânța lanurilor viitoare.

— SFÂRȘIT —

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

NOAPTEA LUI DUMITRU DUNIC

SAU INTÂMPLAREA CU

GHEORGHE IURIDOVI

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

NOAPTEA LUI DUMITRU DUNIC SAU INTÂMPLAREA CU GHEORGHE IURIDOVI

Gheorghe Iuridovi se plictisea de moarte. Era Duminică şi n'avea bani. Să meargă la horă fără măcar o sută de lei în punga înfloritâ cu bucăţi de piele roşie şi-albastră dela brâu? Eh! N'are el poftă să-l ia în râs strâmbătura, golanul acela de Kobliuc, feciorul potcovarului de lângă podul sub care stă în fiecare noapte un domnişor îmbrăcat în straie nemţeşti, faica ştiulete'n gură şi cu papuci făcuţi anume, ca să-i ascundă copitele de ţap. Aşa că-i trase un căscat de să'nghită grămada sângerie de dovleci din faţa sa. „Ce draciu' să fac până la noapte?" — se'ntrebă pentru a zecea oară şi iar căscă de-i pocniră încheeturile fălcilor.

— Hi, măi Gheorghe, c'ai să mă'nghiţi şi pe mine! — râse Ieroftei, care tocmai răsărise în poartă, împodobit cu garoafe la pălărie şi sugând apucat dintr'o ţigară „prima", şterpelită dela Săndică, feciorul părintelui cooperator din Tisăuţi.

— Na, bine c'ai venit. C'om mai spune nişte istorii şi doar-doar s'o'nopta mai de vreme.

— Tu tot cu Irinuca?

— Aşa şi-aşa... De fapt, m'am cam săturat. Mă bate gândul să ies dela tata lui Kobliuc, să-mi vând căsuţa şi să-mi deschid covălie la Cernăuţi.

Ieroftei se trânti alături de Gheorghe și strujenii trosniră. Măduva lor uscată gâdilă nările băietanilor, cari strănutară ca și cum ar fi tras tabac pe nas.

— ...de bine!

— ...'țam! De-asemenea... — și Ieroftei râse ștergându-și ochii înlăcrămați.

Niște nouri subțiri curgeau fără nici o grabă spre pădurile de miază-noapte, încolo, departe, peste Plaiul-Cosminului și Ostrița, la apele Prutului. In sat era mare liniște. Numai dinspre moară venea, uneori, câte-o icnire de tobă, care se stingea repede, așa că băietanilor li se tot părea că n'a fost decât o năzărire. Iuridovi își aprinse și el o țigară. O duhăni rar și-apăsat, ca fumul să-l amețească. Deodată, cățelușa legată lângă șură prinse să latre sbătându-se sălbatic în lanț.

— Taci, fa hăi! — se stropși Gheorghe. — Ce latri așa, din senin?

Cățelușa îi aruncă o privire care par'că voia să spună că băietanul o ocărește degeaba, căci în uliță se-apropia într'adevăr pas omenesc. Iuridovi înțelese rostul privirii și'ncepu s'aștepte curios să vadă cine vine la dânsul. Peste o clipă, în poartă se arătă un flăcăuandru 'nălțuț, îmbrăcat în straie noui și purtând ciubote ca lipite pe pulpe. Flăcăuandrul dădu binețe și, ferindu-se de haita de lângă șură, se-opri în fața celor doi flăcăi, cari se ridicaseră în coate.

— Credeam că-i jandaru'... Știi, pentru bătaia de săptămâna trecută... — explică Iuridovi. — Șezi lângă noi, Dumitre, și spune-ne ce mai faci.

— Ia! Ce să fac? — și zâmbi oarecum stingherit: — Azi am împlinit optsprezece ani...

— A naibei treabă! — sări în picioare Gheorghe. —

Dece nu ne-ai vestit încă de ieri, ca să te scoatem cu lăutari din casă în zorii zilei?

Dumitru Dunic se făcu atât de roș, încât flăcăii începură să râdă cu hohote.

— Na-na-na! Că tare rușinos mai ești... — se stăpâni în cele din urmă Ieroftei, căruia îi plesnise ața dela cămeșă de-atâta râs cu scuturare de pântec.

Se-așezară iarăși, împreună cu Dunic. Băietănașul scoase o sticlă de rachiu din traistă și-o'ntinse prietenilor săi. Ieroftei plescăi mulțumit din limbă.

— Bună holircă! Pe asta n'a botezat-o Wender...

După obiceiu, flăcăuandrul îi cinsti și cu câte-o bucată de colac. Prin asta, arăta că, de-acuma'ncolo, e'n stare să câștige cu proprie putere cele de trebuință. Mama lui Dumitru adăugase și-un puiu fript cu mirodenii la colac — și friptura era bună, nu glumă! Cățelușa se-alese și ea cu un hartan de colac, așa că se'mprieteni la cataramă cu Dunic. Datoria lui Iuridovi era să-l scoată în lume pe Dumitru. Asta 'nsemna că trebuie să-l ducă la horă, să-i aleagă o fată, și să-i pună floare la pălărie, semn că băietanul are voie să-și caute drăguță în sat. Nu-i vorbă, flăcăuandrii și le găseau încă înainte de-a'mplini optsprezece ani, dar trebuiau să fie cu mare fereală, căci, dacă-i prindea vre-un flăcău, se-alegeau cu o bătaie din cele mai afurisite, care-i trântea la pat de trebuia să vină mătușa Manchirecha, ca să-i afume cu șoric de liliac prins în noaptea sfântului Andrei, când cumătrul Dardarot iese la crucea drumurilor, ca să se ia la harță cu toate babele pământului.

— Da' ai'nvățat să joci?

Dunic dădu din cap. O lună 'ntreagă se tot dusese pela Anița cea grasă depe Horaița, ca femeia să-i arate pașii horei, ai rusească, ai valțului și-ai coasei.

Se duseră la tolocuța de lângă moară unde hora era acuma în toiu. Vestea că Dumitru Dunic vrea să iasă în lume se răspândi ca fulgerul. Fetele se'ndesară la Iuridovi. Fiecare din ele ar fi vrut să fie aleasă de acesta pentru dantul cu Dumitru, căci flăcăuandrul, deși rușinos nevoie-mare, era chipeș și voinic. Numai Saveta, fata lui Iaremco, chiaburul de sub Storojinet, sta mândră la-o-parte, între mama și mătușa ei, însă nu scăpă privirii lui Ieroftei, care-i șopti ceva la ureche lui Iuridovi. Acesta se duse drept la fată, o prinse de mână și-o'mpinse fără multe fasoane în brațele lui Dumitru. Apoi, făcu un semn, ca lăutarii să'nceapă moldoveneasca; toți flăcăii cari dansaseră până acuma se retraseră cu fetele lor, lăsând liberă toloaca; așa că Dumitru se pomeni numai cu Saveta în mijlocul ei. După o scurtă codire, începu să danseze. Deși îl treceau nădușelile, se ținea bine și nu făcea nici o greșeală. Babele, strânse în jurul unei mese cu rachiu, dădeau mulțumite din cap, mai ales că Iuridovi le trimisese un clondir cu băutură din cea mai tare, bine înțeles din banii lui Dunic. Dupăce lăutarii terminară, flăcăuandrul sărută fata, cum cere datina, și-aruncă un pumn de monede țiganilor din taraf. Părinții lui, oameni săraci, trăiseră cu cea mai mare economie un an întreg, numai ca feciorul lor să-și poată face ca un chiabur intrarea'n lume. Iuridovi bătu din pălmi, ca să se facă liniște, și'ntrebă cinstita adunare dacă Dumitru Dunic, împlinind optsprezece ani, e vrednic să iasă în lume sau mai trebuie s'aștepte un an. Toți răspunseră că e vrednic, numai un glas strigă că nu, și Iuridovi îl văzu pe vechiul său dușman Kobliuc, fiul covaliului la care lucra. Sângele îi năvăli în obraji. Prima lui intenție fu să se repeadă la dânsul, ca să-l ia la bătaie, însă se gândi că nu face să-și strice pentru asemenea fleac Duminica, așa că lăsă în jos

pumnii şi, smulgând o floare din pieptul ibovnicei sale Irinuca, o prinse la pălăria băietanului. Fetele îşi plecară privirea şi cu toatele căutau să ghicească după ochii lui Iuridovi cine va fi drăguţa pe care şi-o va găsi Dumitru, dar privirea lui Gheorghe era nepătrunsă ca o negură. După terminarea acestui ceremonial, noul flăcău se-ataşă unui grup de băietani conduşi de Iuridovi şi Ieroftei, cari comandaseră o mulţime de băutură, ca să sărbătorească evenimentul. Deşi nedeprins cu băutura, Dunic se ţinu bine şi nici măcar nu se-ameţi; asta îl ridică mult în stima celorlalţi flăcăi. Părinţilor băietanului le creştea inima văzându-şi feciorul tăifăsuind cuminte cu oameni în toată legea.

Pe'ncetul, veselia începu să se domolească. Flăcăii şi fetele erau obosiţi de-atâta sbânţuială, iar limba bătrânilor se cam moleşise de băutură; numai copilăretul se mai hârjonea, jucându-se de-a flăcăii; când prea îşi dădeau în petec plozii naibei, se mai repezea câte-un băietan, care le cărăbănea o ploaie de dupaci în spate ori mai jos... — şi, atunci, zarva se potolea, însă numai pentru câteva clipe, ca, apoi, să reînceapă cu şi mai cumplit tămbălău.

Era limpede şi călduţă seara aceea. Amurgul se revărsase cu un potop de sânge asupra satului. Molcomindu-se, asupra lui se-aşternuseră odihnitoare apele întunecate în cari stelele răsăreau ca nişte nuferi din vre-o ţară a lui Prichindel. Vitele mugeau încet în ocoale, câinii lătrau cerându-şi dumicatul de noapte, iar fumul se'nălţa liniştit din acoperişurile de draniţă. Lumea se dusese pe-acasă; doar flăcăii se mai ţineau de stâlpii pridvorului cârciumii lui Berciu Wender, scoţând limba la steaua fetelor. Intr'o odae din fund, intelectualii comunei jucau taroc, îndulcindu-şi din-când-în-când limba acrită de tutun cu câte-o

gură de vin din acela pe care-l bea însuși Berciu Wender în serile de Vineri.

Irinuca încerca zădarnic să-l desprindă de cârciumă pe Iuridovi. Flăcăul o ținea într'una cu băutura, așa că fata oftă în cele din urmă și se tot duse pe-acasă. La-o-parte, cu capul cufundat în întunericul care încerca să năvălească pridvorul, Dumitru Dunic dădea să numere stelele, însă abia ajungea până la zece și ochii i se'mpăinjeneau de trebuia s'o ia dela capăt.

Un tren de marfă trecu încet, duruind peste podul străjuit de plopi amenințători. Fochistul tocmai trântea cărbuni sub burta înfierbântată a cazanului; cu fața luminată de văpaie, părea un diavol care poftește să se ia la harță cu focul. Dunic îl privi lung și-un fel de teamă îi sgudui atât de puternic, încât beția îi dispăru într'o clipă și flăcăul simți o sete cumplită, ca și cum și lui i-ar fi turnat cineva cărbuni pe gât. Deslipindu-se de stâlpul afumat și bortit de cari, Dumitru se duse'n grădină, unde știa că este o fântână ascunsă între niște tufișuri de liliac. In drum spre ea, călcase pe-o vietate. Oprindu-se, aprinse un chibrit și văzu o sălămâzdră. Călcând-o, o ucisese. Ochii sălămâzdrei îl fixau batjocoritor și Dunic avuse o strângere de inimă. Cine nu știe că nu se cade a ucide nici măcar fără vrere această vieţuitoare cu piele otrăvită ca a ciupercilor, care stinge văpaia cea mai nestinsă și înveninează pânea din cuptoarele oamenilor dacă a trecut cândva peste gătejele trebuitoare focului? Culoarea șofranie a sălămâzdrei arsese ochii lui Dumitru. Aruncând chibritul, își făcuse cruce și merse mai departe, dar în suflet îi stăruia impresia neplăcută, par'că prevestitoare de rele, a acestei întâmplări. Dupăce-și astâmpără setea, așeză înapoi ciutura cu apă rece ca ghiața, însă nu se urni de lângă fântână. Acolo, sub ramurile dese ale liliacului, înconjurat

de'ntuneric, se simţea în siguranţă. Luna se-arăta acuma de după dealul Horaiţei şi stelele păleau la lumina ei puternică; peste copaci, peste-acoperişurile caselor, peste iarbă, se-aşternea o pulbere gingaşă ca o ploaie de-argint topit. Din cârciumă, sgomotul vocilor venea nelămurit, gâlgâind ca o apă peste nişte prunduri afunde.

Dumitru Dunic sta cu ochii închişi, ca să revadă toate câte le trăise azi, când glasul lui Iuridovi răsună puternic din pridvor:

— Mă Dumitre măăă, unde eşti, măăă?

Primul gând al băietanului fu să nu răspundă; aici, lângă fântână, era atât de bine!, însă, pe urmă, îşi trase pe seamă şi, dând din umeri, ca şi cum ar fi vrut să se scuture de-o povară, o luă spre cârciumă. Ajungând la locul unde zăcea hoitul sălămâzdrei, îl înconjură scuipând de trei ori peste umărul stâng, şi'ncepu să fugă către pridvor, lovindu-se piept în piept cu Iuridovi.

— Da' pe unde mi-ai fost, măi smeule? — îl luă din scurt flăcăul.

— Mi-am astâmpărat setea la fântână.

— Cum? Auzi, măi Ieroftei? Îşi astâmpără setea la fântână! Bine, măi Dumitre, nu ţi-i ruşine să mă faci de râs? Eu te scot în lume şi tu bei apă! Uĭ-te, vezi cum hohotesc băietanii? Jupâne Berciu, ian adă încă o jumătate de rachiu, ca să-l bea flăcăiaşul aiesta! Un băietan îşi astâmpără cu rachiu setea, nu cu apă, măi Dumitre...

Dunic vru să refuze, însă îi fu ruşine de ceilalţi flăcăi şi'nşfăcă de gât sticla burtoasă pe care i-o'ntindea cârciumarul. O bău în întregime. Rachiul îi arse gura şi gâtlejul, căci Wender adusese rachiu din cel mai tare, dar nici nu clipi măcar din ochi.

„Ce, aieştea cred că's mucos?“ — şi-şi umflă mândru pieptul.

Ieroftei îl bătu peste umăr, iar Iuridovi plescăi admirativ din limbă:

— Strașnic flăcău!

Porniră — Iuridovi, Ieroftei și Dunic — pe ulița care ducea spre cimitir. Ieroftei se juca scormonind colbul de pe drum, iar Iuridovi lălăia un cântec fără'nceput și fără sfârșit.

— Apoi eu o iau de-aici spre casă, — spuse Dunic, al cărui creer par'că era împins de mii de bolduri.

— Cum? Ce? Nu se poate, măi băietane! Trebuie să vii cu noi.

— Da' voi unde vă duceți?

— Par'că nu știi! Incă n'ai intrat cu totul în rândul nostru. Te'nsoțim la Lănuca în noaptea asta. Ce, n'ai de gând să-ți cinstești până la capăt floarea pe care ți-am prins-o la pălărie?

Dumitru privi cerul, ca și cum n'ar fi înțeles ce-i spunea Iuridovi. Luna îi venea drept în față, potopindu-i-o cu flacările ei reci. Ieroftei sughiță, înjurându-l pe Wender că pune vitriol în rachiu, iar porumbiștile de după gardul de nuiele pocneau a copt.

— La dracu', nu m'ai auzit, Dumitre?

— Ba da...

— Atunci dece nu te urnești?

Porniră mai departe.

Dunic își aminti iarăși de sălămâzdră. Un fior îl străbătu, înghețându-i inima. Ii era somn. Mânile îi atârnau grele, ca și cum ar fi dus niște saci cu făină. Ii venea să se-arunce în iarba din marginea șanțului, ca s'adoarmă cu ochii la stele, fără să-i mai pese de nimic, însă Ieroftei îl apucase de braț, și lui Dunic îi era oarecum să-i părăsească pe tovarăși. Aprinzându-și o țigară, somnul îi mai pieri. Putu chiar să chiuie — așa, din senin; dealurile răs-

punseră cu mingi ascuțite și mici de sunet tăvălit prin rouă.

In fața unei case scunde, cu acoperișul de paie, băieții se-opriră. Iuridovi lovi cu pumnul în ușă; ochii ferestrelor se luminară peste-o clipă și Lănuca își scoase afară capul, întrebând cu glas legănat:

— Care-i acolo, măi?

Recunoscându-l pe Iuridovi, deschise îndată ușa și-i pofti înăuntru pe flăcăi.

In odaie era călduț; mirosea plăcut a pelin și mere domnești cu iz acrișor; mănunchiuri de busuioc umbreau cu sfială obrajii sfinților din icoane; pe masă, un clondir cu rachiu gălbuiu își răsfăța pântecul umflat, iar o bucată de colac proaspăt zâmbea ca un troian de omăt lângă el. In cele două ferestre scunde și'nguste, luna își amesteca razele cu pâlpâirea lumânării din odaie. Peste pat, fata svârlise la repezeală, ca s'ascundă așternutul, o scoarță neagră cu vălurele albastre ca un cer senin de primăvară. Ieroftei se trântise între pernele depe laviță și zâmbea mulțumit de-un astfel de așternut moale.

— Da' ce vânt v'aduce la asemenea ceas târziu? — se făcu a nu ști Lănuca.

Iuridovi își desgoli dinții și-arătă către Dumitru, care se juca încăpățânat cu orèul cingătoarei.

Fata începu cu nazuri — nu-i din acelea care... și-așa mai departe, dar Iuridovi se stropși și-i spuse fără multe ocoluri să stingă lumânarea și să-l ia lângă sine pe Dumitru.

— Bine, bine, — se supuse burzuluită fata. — Pentru asta îs căutată, că's meșteră, dar la horă vă faceți a nu mă cunoaște.

Odaia se cufundă în întuneric. Lănuca deschise toate geamurile, ca să intre lună mai multă și târâit de gân-

gănii între pereții alburii. Iuridovi și Ieroftei ieșiră, mergând să se-așeze pe prispă, sub ferestre, ca să fumeze tihnit, cu capul plin de aburii holercii, cărora par'că le crescuseră degete pentru a apăsa creerii flăcăilor cam obosiți de-atâtea prin câte trecuseră în cursul după-amiezii.

Lănuca își lăsă mâna pe ceafa lui Dumitru. Intâiu, băietanul se feri, dar fata îl apucă de păr și-l trase la sine, așa că dânsul se dădu cu totul în voia ei. Cămeșa muierii avea iz aspruiu de coada-șoarecului; flăcăuandrul se gândi la o dumbravă a sa din pădurea de sub Storojineț și se simți tare bine. Când fruntea îi căzu pe brațele goale și răcoroase ale fetei, avu sensația că se-odihnește pe-un maldăr de mușchiu păduros. Mânile fetei erau istețe și cu pricepere la desmierd; știau s'alerge sprinten peste obrajii băietanului, să'nvolbureze ca o furtună părul și să se lase ploaie călduță de Maiu peste ochi. Incet-încet, Lănuca îl încălzi cu totul pe Dumitru Mânile lui cuprinseră mânile fetei și-adulmecară genunchii calzi.

— Ce, ai început să prinzi viață, cotoșmanule? — îl hărăți cu'nțelesuri dânsa.

Băietanul se rușină și mânile îi căzură moarte, însă muierea îl aprinse iarăși:

— Așa de mult te'nspăimântă o vorbă proastă?

— Vezi bine că nu! — se'ntări bărbătește Dumitru, trezindu-și iarăși mânile.

Nu-i mai auzea pe Iuridovi și pe Ieroftei. „Poate c'au adormit," — își spuse. — „Nici n'ar fi de mirare să-i fi apucat somnul, c'au băut ca niște cazaci!" Luna îl pișcă de vârful nasului; strănută, iar fata râse. Lui Dumitru îi plăcu râsul și-o rugă să mai râdă. Cum dânsa se lăsa poftită, începu s'o gâdile la subțiori. Râsul isbucni din

nou, gâlgâitor ca un izvor de munte. Dumitru nu se mai putu răbda. Sărind, își trecu brațul pe după grumazul ei și se nărui lângă dânsa. Genunchii lui atingeau genunchii fetei. Buzele băietanului tremurau ca'n friguri. Deodată, Lănuca scoase un strigăt mic, ascuțit. Dumitru își deschise ochii. Odăița era scăldată în lumină de lămpi electrice de buzunar și zeci de capete se-arătară în ferestrele deschise. Hohote de râs răsunau într'un iureș drăcesc. Par'că râdea întreg pământul. Totul hohotea. Inseși figurile din fotografiile decolorate depe pereți zâmbeau. Dumitru se ridică buimăcit. Hohotele îi împungeau cu mii de ace creerii. Băietanul recunoscu ca prin vis hohotul desmățat al lui Iuridovi și, într'o clipă, ghici ce s'a'ntâmplat. Gheorghe s'a sfătuit la cârciuma lui Wender cu ceilalți flăcăi să-și bată joc de dânsul. El, Dumitru, a venit pe uliță cu Gheorghe și Ieroftei, iar ceilalți flăcăi au luat-o pe cărarea de lângă Dugan. Anume l-au lăsat cu Lănuca. Inima lui Dumitru Dunic sângeră. S'a lăsat aprins de muiere, dânsul, care n'a cunoscut nici una, iar ea, târfa, știa de planul celor doi și, acuma, râdea și ea. Râsul muierii îi suna ca lătratul unei cățele în urechi. Băietanul se duse drept la Iuridovi, care-și înălța în lună capul răutăcios de strigoiu.

— Cum ai putut face așa ceva, Gheorghe? — îl întrebă cu glas nefiresc de liniștit Dumitru.

Râsetele pieriră. Flăcăii erau curioși ce se va'ntâmpla. O încăierare ar fi încheiat frumos Duminica asta veselă. Dar Dumitru Dunic nu aștepță răspunsul lui Gheorghe Iuridovi, ci ieși cu capul gol în ogradă, de unde-o luă prin întunericul de sub răchitele uliței. Merse în neștire o bucată. Scorburile răchitelor luceau de putreziciune. Cineva par'că tot râdea în garduri, însă băietanul nu lua în seamă. Nu se opri nici când Lănuca îl ajunse din urmă,

apucându-l de braţ. El se opri puţin; apoi o luă iar înainte. Atunci, fata începu să meargă alături de dânsul, rugându-l s'o ierte, numai că Dumitru n'avea ochi decât pentru luna care-l atrăgea nebuneşte spre ea. Muierea alergă câţiva paşi înaintea lui Dunic şi i se'mplântă în faţă. Rupându-şi chiotoarea cămăşii, îşi desgolii umerii. Dunic se gândi s'o culeagă şi, ducând-o în fânaţ, s'o arunce în iarba înrourată, unde să se facă una cu ea, dar râsetele flăcăilor re'ncepură să-i sune sălbatic în urechi, aşa că, prinzând-o de mâni, o aruncă în trunchiul unei răchite, trecând mai departe.

Acuma, era cu adevărat singur. Nu-i mai sta nici măcar luna'n drum; nişte nouri vâscoşi veniseră s'o acopere cu negreala lor; se făcuse atât de'ntuneric, încât Dumitru avea impresia că merge printr'o odaie — nesfârşit de lungă — cu ferestrele astupate. La o cotitură a uliţei se opri. In dreapta, dacă săreai un pârleaz, era Derehluiul, un părâu care isvora undeva în pădurile Hlibicioculuí. După o clipă de chibzuială, Dumitru Dunic se hotărî s'o ia pe marginea părâului. Sărind pârleazul, picioarele îi căzură pe hleiul moale şi rece ca omătul. In salt, mâna băietanului se sdrelise uşor într'un par al gardului şi începu să usture ca şi cum ar fi fost urzicată.

„Ticălos om Iuridovi," — oftă Dumitru. — „Când să cunosc şi eu viaţa, atunci m'a..."

Un răcăteţ îi sperie gândul. Un răcăteţ sau poate luna, care rupsese deodată postavul întunecat al nourilor.

Băietanul trecea pe lângă bulboana Naibei. Era singurul loc de primejdie al Derehluiului. Apa asta n'avea nicăieri mai mult de-o jumătate de metru, însă aici pământul se golea deodată şi părâul măsura o adâncime de trei stânjeni. Valurile bolboroseau sălbatic peste bulboană. Ştima apelor rânjea sub bolovani şi broaşte mari,

cenușii, se'ncurcau în părul ei mâlos, în care putrezeau gângănii și mormoloci. Cu ani în urmă se'necase aici o mireasă. Pornise cu sania la biserică. Un cal isbise prea puternic cu ștolurile'n ghiață și pojghița crăpase. Vizitiul și două drușe săriseră la timp din sanie, dar mireasa se'ncurcase în mătăsurile ei cari se-agățaseră de reasa se'ncurcase în mătăsurile ei cari se-agățaseră de cu cai și sanie cu-tot sub pojghița de ghiață.

Dumitru Dunic se-opri să-și șteargă sudoarea care-i năpădise fruntea înfierbântată. Un fluture de noapte îi atinse obrazul. Pe Horaița, un fanar își sălta ochiul de lumină sub cerul negru, ca să se piardă în cele din urmă între niște răchite de lângă cimitirul din Voloca.

„Te pomenești c'o fi un strigoiu!" — se gândi băietanul. — „Par'că Voineagu n'a văzut lângă moara Iuliței un țap care vorbea omenește?" — și-o mulțime de'ntâmplări asemănătoare începură să-i treacă prin minte: Cătrănuț s'a isbit într'o noapte de Sân-Andrii nas în nas cu Ucigă-l-toaca în pomătul lui Schlosser; diavolul a strănutat cu pucioasă și lui Cătrănuț i s'au muiat picioarele de-a căzut în genunchi; Iuridovi a spus că și dânsul l-a văzut pe Sarsailă pe când făcea nuntă cu o strigoaică lângă tufișurile de soc din grădina Manchirechei, iar Ion Mihalescu, Petrea Țilețchi și...

Mâna lui Dumitru Dunic bojbăi brusc, apucându-se de nuielele unui gard. Un picior șii lunecase pe hleiul cleios; încă un pas și Dumitru s'ar fi prăbușit în gol.

„ „Sub mine e bulboana," — își aminti băietanul. — „Ptiu, ce'ntuneric al naibei!"

Dunic își încleștează și mai puternic mâna de nuielele gardului. Simte că un cuiu i-a spart palma, dar asta n'are nici o importanță. Dedesubt, apa bolborosește ca'n clocote. Hleiul e-al dracului de lunecos. Picioarele băieta-

nului caută un sprijin, o piatră ceva, însă nu găsesc decât acelaș hleiu rece, lunecos ca ghiața, și flăcăul începe să asude, broboane mari i se preling depe frunte în ochi, usturându-l ca niște ghimpi. Deodată, dintre copacii de peste părâu, răsar doi ochi cari cresc mereu. Dumitru îi privește fascinat. Din părâu prind să se ridice aburi; întortochindu-se, frământându-se, aburii încep să ia chip în jurul celor doi ochi de foc. Băietanul recunoaște, pe'ncetu', trupul uriaș al sălămâzdrei.

— Dece m'ai omorît? — cuvântă cu graiu omenesc sălămâzdra.

— N'am vrut să te ucid... — se apără băietanul, dar sălămâzdra râde.

Picioarele lui Dumitru lunecă și mâna nu mai are putere să strângă nuielele.

Făptura sălămâzdrei se stinge; nu rămâne decât râsul care continuă să înfioare sălbatic întunecimile rele, amestecându-se cu hohotele lui Gheorghe Iuridovi, născute deodată din tot ce noaptea are mai ascuns și mai primejdios în ea.

Flăcăul închide ochii. Oftează și, resemnat, dă drumul nuielelor. Genunchii i se'nfundă în hleiu. O clipă are impresia că nu va mai luneca, dar, pe urmă, cineva par'că-l trage de picioare și pământul se desface.

Bulboana se cască lacom, ca o gură uriașă. In cădere, băietanul a mai prins să zărească o spărtură între nouri; câteva stele se văd clipind mărunt. Apoi, Dumitru Dunic simte cum apa se'nchide deasupra lui. Nu se mai teme de nimic. Liniștea îl cuprinde ca o căldură plăcută. Când fruntea atinge mâlul, băietanul se lasă ușor și ochii văd lumina cea mare, cu care începe totul.

Pe mal, un răcăteț speriat sare în iarbă.

BIBLIOGRAFIA LUCRĂRILOR LUI FILIP TIMOTEU

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBLIOGRAFIA LUCRĂRILOR LUI FILIP TIMOTEU

1. Troia (teză de licență);

2. Viața și opera lui Schliemann (teză de doctorat);

3. O cetate la confluența Derehluiului cu Prutul? (studiu în „Analele arheologice");

4. Arheologia română (operă postumă, în trei tomuri, publicată de Anton Timoteu).

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ERA ŞI PRIMĂVARA DE VINĂ SAU INTÂMPLAREA CU UN PRIETEN AL LUI BOB COMBRA

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ERA ŞI PRIMĂVARA DE VINĂ SAU ÎNTÂMPLAREA CU UN PRIETEN AL LUI BOB COMBRA

Luciliu privea lacom zarea care se desfăşura cu dealuri mari peste suburbia Roşa. Venea ploaie. Nouri imenşi, de culoarea fierului, lunecau dinspre pădurile Ţeţinului. In părţile, în cari cerul era descoperit, albăstrimile lui păreau de-o puritate unică. Departe, câţiva hulubi albi se jucau deasupra caselor şi-aveau aspectul ciudat al unor frunze de zăpadă, purtate de vânt peste vineţiul norilor de ploaie. Furtuna încă nu se apropiase de oraş, dar băiatul o vedea în valea Roşei, agitând copacii şi răscolind praful drumurilor, care se ridica până la înălţimea cazarmei de jandarmi. Liliecii înfloriţi din grădina chimistului Dr. Adolf Schmidt, vecinul domnului Iosif Antonovici, tatăl lui Luciliu, răspândeau o boare dulce, iar ierburile creşteau cu proaspătă strălucire de primăvară, însufleţind petecul de pământ dintre casele cu No. 4 şi 6 din strada Vasile Conta, una din cele mai pitoreşti ale Cernăuţilor. Luciliu privea cu interes jocul hulubilor, cari executau loopinguri capricioase în văzduhul răcoros al începutului de Maiu. Deşi avusese azi o zi grea la şcoală — examen la matematici şi teză la elină — tânărul nu era deloc obosit şi nu se simţea tentat să facă un somnu-

leț după-amiază. Dealtfel, era și prea nervos pentru așa ceva, căci astăzi nu reușise s'o vadă pe domnișoara Crăița Grigorencu, elevă într'a opta la liceul ortodox de fete.

„Poate că s'a îmbolnăvit vre-o profesoară și n'au avut cursuri decât până la douăsprezece..." — își spuse; apoi, se-alarmă: — „Numai să nu fie ea însăși bolnavă!" — și privi îngrijorat nourii, cari veneau tot mai aproape, însă ei nu rostiră nici o vorbă de mângâiere pentru puiul de pământean.

Luciliu își închise ochii și rămase mult timp astfel, gândindu-se să se ducă la verișoara sa Marieta, colegă de clasă cu Crăița Grigorencu, și abia auzi când domnul Iosif Antonovici, consilier la Curtea de Apel, îi strigă din casă:

— Lucule, a venit domnu' profesor!

„Domnul profesor" era Ghiță Onufri, student în anul IV la fizico-chimice.

După ce mai privi odată cerul învolburat, băiatul părăsi cu părere de rău balconul și intră în odaia sa, unde meditatorul îl aștepta cu un manual de algebră, deschis la ultima lecțiune.

— Desigur că domnul Luciliu a binevoit să pregătească materia pentru astăzi, nu?

Așa vorbea întotdeauna Ghiță Onufri: teribil de ironic. Lui Luciliu, meditatorul îi era antipatic. Așezându-se în fața acestuia, elevul îl privi acuma cu mai multă atenție ca deobiceiu.

Ghiță Onufri era un tip bine-făcut, larg în umeri și înalt. Fața, întotdeauna perfect bărbierită, se lățea ca o pară în fălci și buzele acopereau niște dinți mari și gălbui, însă regulați, iar nasul indica o virilitate excesivă și trivială.

Apoi, Luciliu își trecu privirile în oglinda din fundul

odăii, în care se văzu palid, smead, cu trup subțire de mesteacăn. Părul, în cărare, îi acoperea o parte din frunte și-avea luciu stins de mătasa-păpușoiului. Mâinile, cu degete lungi și îngrijite...

— Domnul Luciliu Antonovici se privește'n oglindă? Mă rog, mă rog... Nu vă jenați! N'am nimic împotrivă...

Ghiță Onufri își propusese să fie grozav de distant cu elevii pe cari îi medita. Pentru a realiza această distanțare, se purta repezit cu ei sau îi persifla și le scormonea toate intimitățile, ca, apoi, să-și bată joc de ele. Incercase să-l facă pe Luciliu să-și deschidă inima, dar nu reușise. Elevul acesta era îndrăcit de închis și se'ncăpățâna să tacă mâlc oridecâteori dânsul aducea vorba despre femei.

— Nu cumva domnul Luciliu Antonovici e îndrăgostit? N'ar fi de mirare... E primăvară! — însă băiatul îl privi cu atâta furie adunată în ochi, încât Onufri socoti că e mai bine să nu continuie și trecu la problemele de algebră ale bătrânului Buga.

Intretimp, ploaia se-apropiase și, când Luciliu termină prima problemă, stropii începură să lovească în geamuri. Era o revărsare vijelioasă, un adevărat potop, care dură până la sfârșitul lecției.

— Domnul Luciliu Antonovici nu e deloc atent...

Inainte de-a pleca, Onufri obișnuia să se distreze câteva minute pe socoteala lui Antonovici-junior. Astăzi, însă, meditatorul renunță la repertoriul său de sarcasme și scoase o fotografie din buzunar. Intrase într'o nouă aventură amoroasă și-avea nevoie de-un confident.

— Frumoasă fata, nu? — și-i vârî lui Luciliu sub nas fotografia.

Elevul o privi cu coada ochiului și, deodată, tot sângele îi fugi din obraji.

— O chiamă Crăiţa Grigorencu, — îi spuse Onufri. — Fainâ fată, nu? — Casaţie!

— Da, fainâ... — rosti Luciliu, mecanic.

— Are-un trup, măi!

Sub masă, unghiile lui Luciliu se'nfipseră în carne.

— Am trecere la fetele frumoase! — şi-şi umflă satisfăcut pieptul.

Elevul îşi plecă în podele privirea şi-şi spuse:

„Dacă mai rămâne, îi crăp capul!"

Ploaia reîncepuse cu tărie.

Odaia se'ntuneca tot mai mult.

Onufri rânjea mereu.

— Dumneavoastră o iubiţi într'adevăr pe domnişoara asta? — îndrăzni Luciliu.

— Ei! Par'că de iubire îmi arde! Am poftă de-o aventură plăcută... Şi fata asta-i bine, solidă, nu? Ştiu ce-o să fac eu cu dânsa! — şi râse vulgar şi cu subînţelesuri. — Mâne-o să vin la orele cinci... Cu Carp nu-i de glumit! Să pregăteşti traducerea la latină, că, altfel, ne certăm. La revedere.

Rămânând singur, Luciliu încercă să înveţe, însă rândurile se'ncurcau şi literele săreau dela locul lor, aşa că închise cartea şi, îmbrăcându-şi paltonul, ieşi în oraş sub pretextul că se duce la un coleg, ca să lucreze câteva exerciţii de limba elină, obiect la care-l avea pe Paul Sireteanu.

Ajunse ud de ploaie la Marietta. Fata ghici imediat că Luciliu are ceva pe suflet şi-l încurajă să i se destăinuiască. Infrângându-şi jena, băiatul îi istorisi totul.

— Imi pare rău că suferi din cauza ei, — îi spuse Marietta. Crăiţa e o fată superficială şi răutăcioasă. Asta o ştiu nu numai din proprie experienţă, ci şi dela Ion Dracu, un bun prieten al meu.

— Marietta, am o rugăminte foarte mare. Invit-o la tine pe domnișoara Grigorencu. Îi voiu spune cât de mult o iubesc și va fi imposibil să nu mă înțeleagă.

— Cât de copil ești, Luciliu! Bine, vină mâne după-amiază pe-aici și-o vei găsi pe Crăița. Să știi, însă, că n'ai nici o șansă la ea. Va râde de tine.

— Sunt sigur că va sfârși prin a ține la mine. O iubesc prea mult ca să nu simtă că întreaga mea viață e a ei.

A doua zi, spre seară, Luciliu respiră ușurat când Ghiță Onufri termină lecția. Așteptă câteva minute, ca meditatorul să se îndepărteze îndeajuns de casă, și alergă într'un suflet la Marietta.

— A venit? — o întrebă dânsul, șoptind în antreu.

— Încă nu. Punctualitatea nu e una din virtuțile Crăiței, — și-l conduse în odaia ei.

— Mă temeam să nu întârziu. Lecția de azi mi-a părut o veșnicie. Credeam că Onufri nu se mai dă dus!

Crăița veni abia la orele 7. Marietta i-l prezentă pe Luciliu și, spunând că trebue să-și cumpere un caiet, îi lăsă singuri.

Emoționat și palid, băiatul se apropie de Crăița.

— Domnișoară... Vreau să vă mărturisesc ceva și mi-i teamă că vă veți supăra... Domnișoară, vă iubesc... Vă rog să mă ascultați... — și, într'un torent de cuvinte, dragostea lui Luciliu se revărsă cuprinzătoare și caldă, cu nopți înflorite de primăvară, cu plâns lung de după-amiezi singuratice, cu tot ceeace un copil poate spune când iubește pentru întâia dată.

Când Luciliu sfârși, Crăița îl privi flatată; apoi, însă, isbucni în râs și spuse răgușit, vulgar:

— Uite mucosul!

Băiatul tresări ca și cum cuvintele s'ar fi materializat deodată și l-ar fi plesnit cu un șfichiu de piele împletită.

Crăița își dădu seama că a fost trivială și, ca să repare impresia proastă, luă o înfățișare naivă de Anny Ondra.

— Și-ai vrea să te iubesc și eu, nu? Ei bine, tinere, o fată nu se cucerește așa. Intâiu, îi trimiți flori, îi faci curte, o duci la cinematograf și la cofetărie, te plimbi cu ea și abia pe urmă îi spui că o iubești. Numai cu servitoarele se procedează atât de direct cum ai procedat dumneata cu mine. Vai, se poate?!

— Cum? Când cineva iubește așa cum iubesc eu, e necesar să se joace cu astfel de fleacuri? — aproape că strigă Luciliu.

— Galanteria nu e un fleac! — ripostă jignită Crăița. Un om care iubește, trebuie să'nvețe a iubi frumos.

— Cred că numai în filmele proaste se iubește frumos, în filmele cu Harry Liedtke sau cu Liane Haidt.

Prin geamul deschis intrau esențe tari de liliac înflorit. Seara era verzuie, ca de basm, și câte-un cărăbuș, acest elefant al insectelor, intra în odaie, ca să cadă ametit de lumină. Rumoarea orașului susura ca un isvor depărtat, iar aerul avea moliciuni de mătasă parfumată.

— Domnișoară Crăița, te iubesc, — gemu Luciliu, — și vreau să te sărut.

— Ce obraznic! De două ori obraznic! Odată, fiindcă mă tutuiești...

— N'am sărutat pe nimeni în viața mea.

— Sunt încă prea tânără ca să aflu fermecătoare stângăcia dumitale. Mi se pare că Marietta s'a întors... Uf! Slavă-Domnului! M'a salvat din situația asta jenantă.

Obrajii lui Luciliu roșiră ca și cum l-ar fi pălmuit cineva.

— Nu te 'ntrista. Intâia dragoste n'are nici o importanţă. O uiţi întotdeauna.

— N'am s'o uit niciodată. Oare dece fetele iubesc întotdeauna bărbaţi mult mai bătrâni ca ele, lăsându-i pe cei tineri să sufere?

Marietta văzu o lumină atât de mare în ochii băiatului, încât se'nspăimântă:

— Lucule, să nu faci vreo prostie!

Elevul dădu din umeri şi ieşi în seara vastă şi'nstelată. Marietta îl întovărăşi până în piaţa Unirii. La despărţire, îi luă mânile şi-i spuse plină de milă:

— Nu trebuie să-ţi pierzi orice nădejde.

— Ai dreptate, verişoară, — se'nsenină dânsul. — Nu mă dau bătut!

— Bravo! Aşa-mi placi, — îl încurajă Marietta şi-l lovi prietenește peste umăr.

In drum spre casă, Luciliu îşi făcu zeci de planuri cum să atragă bunăvoinţa Crăiţei şi unul era mai fantastic decât celălalt. Citise cândva diferite cărţi despre sugestie şi despre magnetismul uman. „Prin răbdare şi perseverenţă poţi ajunge la orice rezultat! Gândindu-mă mereu şi concentrat la dânsa, Crăiţa se va îndrăgosti de mine..." — şi-şi propuse să recitească lucrările despre succesul personal, telepatie şi hipnoză, pe cari le avea în biblioteca sa. „Crăiţa trebuie, trebuie, trebuie să mă iubească".

— Hei, elev! Ce, eşti chior? Sau vrei să-ţi iau numărul?! — îl trezi glasul unei doamne, pe care-aproape c'o răsturnase de pe trotuar.

Luciliu îi trimitea în fiecare zi flori Crăiţei şi o aştepta întotdeauna, la ora 1, în piaţa Unirii, ca s'o salute respectuos dela distanţă. Uneori, îi trimitea şi bomboane

sau cărți scumpe — însă darurile acestea n'o impresionau de loc și n'avea decât zâmbete ironice pentru el. Inginerul Pichi Luța îi trimitea cadouri mult mai utile.

— Marietta, te rog să-mi ajuți, — îi spuse într'o după-amiază băiatul. — Vorbește-i despre mine..

— I-am vorbit, Lucule.

— Și?

Marietta nu răspunse, ci-l mângâie pe frunte și lacrimile din ochii băiatului o arseră.

— Astăzi ai dat mâna cu ea?

— Da. Dar dece mă întrebi?

Luciliu își plecă fruntea și sărută mâna Mariettei.

— Ai vre-o carte, vre-un caiet, indiferent ce, dela dânsa?

Fata îi dădu un dicționar și Luciliu își lipi fața de foile lui.

Ghiță Onufri își făcu o intrare foarte misterioasă. Băiatul îl privi cu un dispreț abia disimulat între sprâncene. Știa că meditatorul e dispus să-l ironizeze și numai cu greu se stăpâni să nu-i arunce ceva în cap.

— Va-să-zică domnul Luciliu Antonovici mă concurează la domnișoara Grigorencu... Ha? Ați spus ceva, distinse domn? Ii trimiteți flori și vreți s'o sărutați? Felicitările mele! — și isbucni în râs; când se liniști, adause: — Voiu comunica domnului consilier că te ții de măgării! Plictisești fetele, punându-le în situații neplăcute, și ești și obraznic cu ele. Aflând că eu sunt meditatorul dumitale, domnișoara Grigorencu m'a rugat să-ți spun că, dacă vei continua s'o inoportunezi, se va plânge imediat direcțiunii liceului. Domnul consilier e acasă?

— Da, Domnule Onufri, vă rog să...

— Nimic! — și meditatorul bătu în ușa odăii alăturate, în care, dupăce primi răspuns, intră ca o furtună.

Luciliu auzi glasul răgușit al lui Onufri, care vorbea onctuos și afectat. Ca să nu-l mai audă, băiatul ieși pe gangul exterior al casei; sprijinindu-și capul în mâni, începu să privească în grădina vecinului; chimistul Dr. Schmidt uda florile și Luciliu îl salută.

— Servus, Antonovici! Dece ești așa de amărît? — îl întrebă doctorul Schmidt. — Pe-o vreme ca asta, trebuie să fii vesel! E o primăvară minunată.

Băiatul zâmbi vag. Tufele de liliac împrăștiau, odată cu parfumul, jerbe de surâsuri albastre și albe. Verdele grădinii părea proaspăt ca apa unui isvor.

— Se veștejește liliacul... Vine vara... — spuse chimistul și rupse câteva crengi. — Prinde-le! Poate ai o fată, căreia să i le dai!

Luciliu primi un cer întreg în brațe. Inmormântându-și în flori obrajii, aspiră adânc și mireasma aproape că-l ameți. Un râs aspru și tăios îl desmetici.

Consilierul Antonovici și Ghiță Onufri hohoteau în casă.

Băiatul coborî în crepusculul înalt și auriu. Mergea halucinat, cu florile în brațe și cu un zâmbet îndepărtat pe buze. Ajungând la imobilul în care locuia Crăița, urcă într'o răsuflare treptele și bătu la ușă.

— Intră! — gâlgâi ca un râs glasul fetei; când Luciliu apăru în cadrul ușei, dânsa strigă: — Ce cauți aici? Pleacă imediat, nesimțitule!

Luciliu îi întinse florile și fata le luă cu un gest mecanic.

— Nu trebuia să-i spui domnului Onufri că te iubesc. El și-a bătut joc de mine și-a râs. Aceasta mă doare foarte mult... Am venit acuma la tine, pentrucă... As-

cultă, Crăiţa. Crezi că nu mă vei iubi niciodată? Ţi-am trimis flori, ţi-am făcut „curte" aşa cum spuneai... şi...

— Doar nu's nebună să mă 'ncurc prosteşte cu un plod ca dumneata! Şi te rog să nu mă mai tutuieşti! Pleacă! Eşti încă prea tânăr pentru dragoste.

— Te iubesc nesfârşit de mult, Crăiţa. Rămâi cu bine...

La podul din strada Romană, Luciliu se opri şi rămase acolo pânăce amurgul îşi amestecă sângele cu ploile de cenuşă ale serii. Când primele felinare se aprinseră, coborî pe terasament, luând-o încet spre gara Grădina-Publică. Un tren de persoane îşi vui pe lângă dânsul fierăria şi se pierdu în fumul plin de stele.

Era o noapte caldă şi senină. Calea robilor scânteia ca prundişul unui râu şi-un murmur vag simfoniza câmpiile, cari îşi unduiau alene semănăturile. Scorburile răchitelor luminau a putreziciune. O dungă viorie anunţa că, în curând, va răsări luna, iar copacii se înălţau ca şi cum s'ar fi pregătit s'o vadă mai bine.

Luciliu se lăsă pe marginea digului. Pământul era călduţ şi roua înfiora ierburile, pe cari băiatul le mângâia uşor cu palma. Un fluture de noapte se stinse încet în umbrele misterioase ale unui tufiş.

Gândul băiatului sbură la Bob Combra, care se sinucisese acù o săptămână, aruncându-se în valurile Prutului.

„Ce scandal a fost la liceu! Bietul Bob..." — şi inima i se strânse: „Mâne vor spune şi despre mine aşa... Bietul Luciliu! Crăiţa nici nu va plânge măcar. Dimpotrivă, ea va zâmbi flatată. Oare dece s'a sinucis Bob? Mă privea întotdeauna cu ochi mari, luminoşi... Cât de bun era! Odată, mi-a spus că vom muri de aceeaşi moarte... Bob, bietul Bob!" — şi, înduioşându-se la amintirea fostului său prieten, lăcrimă.

Un tren urca greoiu panta dispre gara centrală și ochii locomotivei sclipeau drăcește.

Luciliu privi fascinat monstrul de oțel, care se apropia învăluit de aburi. Trenul ajunse însfârșit la numai câțiva metri, însă băiatul nu se aruncă în fața locomotivei, cum intenționase, ci se dădu îndărăt. Voia să mai trăiască o oră sau două — până la venirea trenului următor. Aburii luminați roșietic de focul din cuptor, în care fochistul răsturna o lopată de cărbuni, îl învăluiră cu răsuflarea lor fierbinte și Luciliu se gândi cu groază că, în pământ, nu va mai simți niciodată căldura binefăcătoare a vieții.

„Jilăveala îmi va mura oasele și viermii mă vor pătrunde ca niște ace de ghiață... Eh! Prostii...“ — și se uită lung în urma trenului care gâfâia la deal.

Trecu aproape o jumătate de oră și nici un alt tren nu se ivi. Lângă o rampă, îl văzu pe prietenul său Fănel Bucevschi, care vorbea cu Neculai Pavel. Se furișă, ca să nu fie văzut, și-o luă înainte.

Luna arginta hanurile; sate îndepărtate răsunau de lătratul câinilor, iar tramvaele din oraș alergau cu sgomot asurzitor spre hangarele din strada Mihaiu Viteazul și, uneori, sârmele aruncau mari fulgere verzui spre cer. Un foc păstoresc se stingea tainic sub un deal.

„Am să mă joc cu moartea. Un fel de rămășag... Voiu merge între linii timp de-o jumătate de oră. Dacă până atunci nu vine nici un tren, nu mă mai sinucid“, — și începu să meargă prin mijlocul terasamentului.

Luna îl scălda în lumina ei și umbra băiatului părea enormă așa cum cădea peste dig. Luciliu se uita la cer și stelele mergeau odată cu dânsul, în timp ce orașul dispărea în legendă.

„Mai am douăzeci de minute...“

Douăzeci de minute până la capătul veacurilor — sau până la începutul lor?

„Poate că nici un tren nu va mai veni în noaptea asta... Doamne, cât de copilăros ești, Luciliu!" — se dojeni băiatul.

Când se uită din nou la ceas, mai erau cinci minute.

„Nu vine!" — și începu să meargă mai repede între liniile cari goneau argintii prin noapte.

Deodată, un sgomot ciudat vibrează în șine. Luciliu se oprește. I s'a părut sau... Dar nu! La un canton, bătăi de clopot vestesc apropierea unui tren. Bang... bang... bang... Rar și melodic... Băiatul a transpirat, dar își face cruce și merge înainte. De după cotitură, locomotiva se ivește uriașă, înghițind pământul.

Băiatul își continuă, ne'nduplecat, drumul.

„Voiu călători spre împărăția stelelor... Iată că vine trenul fermecat... Iu-hu-hu! Da' repede mai vine balaurul..." — și se uită, pentru o clipă, la cer. — „Trebuie să fie acceleratul de București". Din mari depărtări, Crăița flutură dintr'o batistă de aur. — „Oare dece s'a sinucis Bob? Oare dece trebuie să mor și eu?" — Ciudat: namila de fier care cotropește terasamentul nu-l mai înspăimântă și, vesel, șuierând, Luciliu merge din ce în ce mai repede în întâmpinarea acceleratului.

Văzduhul are miros dulce de grâu în lapte, în care se amestecă esențe amărui și proaspete de pelin și de cimbru. Calea robilor se lasă tot mai jos, până se contopește cu prundișul terasamentului. Luciliu calcă pe brumi de stele și răcoarea lor îi pătrunde până la inimă.

„Oare, dacă n'ar fi primăvară, aș mai muri?" — însă nu-și poate răspunde, căci simte o căldură uriașă inundându-i pieptul și un nour îl învăluie în pânze moi și catifelate.

Când acceleratul se stinse în valea de sub Weinberg, liniștea se lăsă cu lumină de lună peste câmpii.

Trupul lui Luciliu, sfârtecat și amestecat cu pietriș, zăcea roș între liniile de-argint. Un fluture de noapte îi dădu târcoale de câteva ori, căci sângele avea un ciudat iz de floare, și sbură către oraș, unde-l atrăgeau boldurile felinarelor electrice.

Apoi, veniră o mulțime de gângănii negre și un câne urlă pe-un maidan îndepărtat, iar luna se cufundă încet în spuma unor nouri mici și liliachii, în timp ce, în oraș, viața continua frenetic și inutil.

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUVINTE LA CARTE

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUVINTE LA CARTE.

Ceeace-i dureros, e că întreaga carte, dela primul la ultimul şir, n'are în ea nimic inventat. Pentrucă — o ştiţi şi Domniile-Voastre tot atât de bine — nu există nici o realitate mai înfricoşătoare ca visul. Cine din noi nu şi-a dorit, înverşunat, torturat, o viaţă în pădure? o eliberare în vis? o trăire din moarte pentru a depăşi cotidianul? Când simţim amărăciunea vieţii încleştate în forme de piatră cenuşie, ne sbatem să găsim în noi o a doua copilărie, construită ideal.

Charles Morgan, acest scriitor oribil, dumnezeesc de oribil, a spus că nu sunt decât trei lucruri cari îl preocupă mai presus de orice: arta, iubirea şi moartea. Pe acestea, spun, le'nconjoară epiteliul visului. In cadrul oniric vom reuşi să ajungem la ele, toate trei împreună. Altfel, nu. Căci viaţa e atât de împrăştiată, încât nu putem crea decât disparat cele trei atribute ale vieţii. O artă realizată exclude o iubire realizată sau o moarte realizată. Desigur, vorbesc despre aceste trei atribute ca de acte creaţionale.

Pentru a putea ajunge la delta creaţiei, trebuie să ne'ntoarcem prin vis la copilărie, căci, atunci, vorbeşte Dumnezeu prin noi.

„Drama casei Timoteu" am început s'o scriu când a trebuit să mă despart de Cuciurul-Mare. Atunci s'a rupt legătura organică dintre mine şi copilărie. Munţi uriaşi s'au înălţat în-

tre viața mea în pădure și sufletul meu. Cuciurul-Mare, cu dealurile, câmpiile și oamenii lui, a fost împărăția fermecată, paradisul pe care l-am pierdut. Am încercat, de-atunci și până nu de mult, să reconstruiesc un alt paradis. Dar n'am putut să ridic decât o cetate înconjurată de neguri: Cernăuții, pe cari i-am iubit. Cuciurul-Mare a fost pentru mine realizarea morții; Cernăuții: realizarea dragostei, o dragoste care voia să cuprindă întreaga lume, dar care n'a reușit să aducă la mine focul prieteniei niciunui om. Am fost singur, totdeauna singur. Și din singurătatea mea a crescut desnădejdea ucigătoare a „Tarotului" și-a „Bucolicelor".

Singur. Știți ce'nseamnă a fi singur? Inseamnă să cucerești înaltul cerului ca, apoi, să nu mai poți coborî niciodată la nivelul inimii omenești. Totdeauna vei vrea prea mult. Și cum să nu vrei foarte mult când ai avut soarele, stelele și luna în stăpânirea ta?

Voi, cari ați încercat să trăiți singuri, nu v'ați cutremurat de măreția acestui fapt, din care pornește visul?

Dacă singurătatea noastră, a oamenilor de rând, se'nfățișează atât de'ngrozitoare, oare cum e singurătatea oamenilor de geniu? Aș putea să plâng când mă gândesc la Michelangelo, stelarul, taciturnul, rătăcind ca o umbră printre statuile sale blestemate, halucinant de frumoase, pe cari el, din dragostea sa, cu mânile acelea aspre, dar binecuvântate de Dumnezeu, le-a creat din lut prin spirit. Nici o frunte nu s'a rezimat liniștitoare de fruntea lui, nici o mână nu i-a mângâiat creștetul. Pare-se că geniile nici măcar prin actul visului nu reușesc să unească dragostea, arta și moartea, ci se împlinesc doar în una.

Numai Dumnezeu din imensitățile Sale, Se copleșește, depășindu-Se, în trei prin unul.

Spune Cartea cea Mare, chiar la'nceput: Elohim, *ca dogma să-și afle sprijinul, mai mult, pecetea pentru arătarea celor trei ipostaze.*

Stau la marginea lumii şi mă gândesc: nimic nu mai are importanţă. Şi-i invidiez pe oamenii cari citesc ziare. Pentru ei, totul e important; viaţa li-i plină ca o farfurie de muşte pe cari le-a atras o bucată de zahăr. Programul lor cotidian prezintă mii de satisfacţii — dela căscatul de dimineaţă până la scobitoarea de după cină. Oamenii cari privesc cerul sunt cumplit de indiferenţi. Pe oamenii cari citesc ziarele, nimic nu-i jigneşte mai mult decât această indiferenţă. Deaceea, te sâcâie şi-ţi contestă dreptul la singurătate, vor să-ţi impună idealurile şi se supără când nu le accepţi prezenţa. Uneori, reuşesc să te exaspereze. Atunci, regreţi că Dumnezeu nu ţi-a dat putinţa să-i metamorfozezi în nişte vespa crabro. Nu de alta, dar pentru a salva prestigiul bietului neam omenesc, care-a dat, totuşi, pe-un Vergil sau pe-un J. S. Bach, pe-un Eminescu sau pe-un van Gogh.

*Admir scriitorii cu plete, lavalieră şi orgoliu *). I-am spus, unuia, că e infinit mai frumos să cultivi o grădină de zarzavaturi (i-am spus-o sincer, din dorinţa de-a-i face bine) decât o poezie onorabilă. O varză înrourată sau frunzele unui morcov bătut de soare sunt preferabile unei strofe cu trandafiri şi amante imaginare. Ţara noastră are prea mulţi poeţi mediocri şi prea puţini grădinari. Scriitorii cu plete nu vor să'nţeleagă asta. Ei au idei — în special la cafenea. Verzele nu se'mpacă deloc cu ideile trecute prin dampf de şfarţ. Evident — lucrul acesta e'n detrimentul ideilor...*

Imi place logoreea scriitorilor cu plete. Scriitorii cu plete sunt de-o candoare angelică. Răutatea lor e de căţei: complet inofensivă La'nceput, te plictiseşte lătratul lor ascuţit, bau-bau-ul de pujle prost-crescute. Apoi, te amuză şi asculţi cu un zâmbet că Rebreanu e un idiot care habar n'are cum se

---

*) Lavaliera şi pletele reale sunt, uneori, înlocuite cu lavalieră şi plete la idei.

scrie un roman, că Ionel Teodoreanu s'a zaharisit, că teatrul lui Camil Petrescu nu face o para chioară, că Mihail Sadoveanu îşi bate nevasta, că Păstorel e beţiv şi băiat bun (a scris „Patima Roşie" şi „Fântâna Blanduziei", probabil ca să-şi stingă setea...), că Mircea Eliade nu-i talentat, fiindcă are prostul obiceiu să citească şi ce scriu alţii (vedeţi presa la „Ifigenia"), că Emil Cioran e ţicnit, că X a fost bolnav de nervi („Ce e, dom'le porcăria asta? Ne îneacă în atâtea cărţi!" — se scandalizează consternaţi scriitori cu plete), că Mihail Dragomirescu şi E Lovinescu nu există. Cum s'a ridicat cineva peste media scriitorilor cu plete, îndată începe lătratul. Fâşneaţa cu o poezie scremută la trei luni odată îl bate peste umăr pe Ion Pillat („Ce, nu-l cunosc eu?! A scris ceva cu... eh! cum îi spune...?"). E o minunăţie să-i asculţi pe scriitorii cu plete. Când n'au ce mânca, de vină e bestia aia de stat.

Nu mi-l pot închipui pe Paul Constantinescu scriind muzică fără să-l fi cunoscut îndeamănunt pe Beethoven şi Bach Chiar acuma, de câte ori îl vizitez, îl găsesc citind o partitură de Bruckner sau studiind vechii autori italieni. Incă şi astăzi, Paul Constantinescu citeşte, deci, jumătate din timpul său muzică, iar cealaltă jumătate compune.

Atunci, dece domnul literat crede că, pentru a scrie, e suficient să mâzgălească hârtia? Eu socot că, fie şi la patruzeci de ani, scriitorul care-şi respectă chemarea e dator să recitească, să studieze literatura română şi literatura străină. Cea română, dela început până azi. Filimon, Grigore Alexandrescu, Bolintineanu, Vasile Alecsandri, Eminescu, C. Negruzzi, Coşbuc, I. L. Caragiale, Duiliu Zamfirescu — sunt maeştri desăvârşiţi, cari pot fi învăţaţi cu folos de noi toţi. Apoi, trebuie să cunoaştem, ca scriitori, scrisul tuturor literaţilor contemporani (să-i cunoaştem din cărţi, nu la cafenea!). In rândurile poeţilor tineri se găsesc creatori de valoare. Aceştia reprezintă

gloria literaturii române de mâne. Critica îi evită. Să nu-i evităm măcar noi.

*In „Jurnalul Literar" şi'ntr'o lucrare a sa, George Călinescu arată că la noi nu se cultivă poemul de amploare, nici proza fantastică, şi că scriitorul român are oroare de tot ce depăşeşte intriga măruntă de roman realist de salon *). Adevărul acesta ar trebui repetat mereu.*

Am impresia că singurii continuatori ai epopeelor elene sunt romancierii englezi şi americani (dintre germani, Gustav Freytag, cu „Soll und Haben"). Nu numai Joyce, ci şi Kipling, Dreiser şi Sinclair Lewis. La noi, oricât de riscantă ar părea afirmaţia, Mihail Sadoveanu se apropie prin „Zodia Cancerului" de tipul epopeei elene.

Un verset din Apocalipsul Sfântului Ioan Teologul:
„Şi-i voiu da lui steaua cea de dimineaţă".
Nu vi se pare o lume întreagă conturată în acest verset?

Pentru un program liric propriu, valabil şi pentru proză, îmi reamintesc Bucolicele IV, V şi VI:

---

*) Totuşi, George Călinescu are cuvinte net defavorabile pentru mine, deşi nu mi-a citit „Cele zece cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi", „Bucolicele", „Ulise reiterat". Nu mi-a citit nici „Viaţa în pădure", deşi vorbeşte despre ea. Dacă o citea nu putea afirma ceeace a afirmat despre această carte. George Călinescu e prea inteligent ca să nu aprecieze „Viaţa în pădure" dacă ar fi citit-o. Mi se pare însă, că între George Călinescu şi mine se interpun diverşi căţei literari. Bucovina oferă un climat spiritual special. George Călinescu, care reuşeşte să pătrundă problematica papiniană, nu e în stare să se desbare de anumite cenaclisme ca să intre într'o pădure cu mirozna aspră de fag şi ferigă? Oare a uitat „Capricorn"-ul? Eheu, fugaces...

Hei, ochelarii verzi! Munți de omăt nourii, munții verzi
[de omăt!
Deasupra, doar cerul cu pajuri nevăzute și cai tropotitori,
Inhămați la căleașca de aur a morților călători.

Mai sus — e raiul cu'ntinsul și verdele-i pomăt.
In zare sunt nourii, munți verzi de omăt.
Pe verzile-amiezii talazuri își scaldă
aripa de sânge omul cu coasa — și caldă
se sbate'n gura vulpii cloșca de aur;
Doamne, puii ei cum se tânguiesc prin grâiele grele,
iar vulpea pândește iarăși prin nevăzutele stele.
Cu pușca de-argint am plecat în zori,
ochelarii verzi abureau ninsori; căpriori
stăteau la dunga de pădure, sbătându-se.
Corbii veneau dintre coarne să le fure-adamantul.
Am avut întâlnire mare la-un hat.
Venise din serile-i Roș-Impărat.
In spânzurătoare l-au pus pe bietul Păcală —
hei! prea știa cântece multe. Pot să vă spun un secret:
Păcală era, de fapt, poet.
Visul — știți prea bine! — trebuie pedepsit.
Hoții de cai îs mai puțin păcătoși.
Lupii râdeau la spânzurătoare,
sfânta Vineri își avea ziua cea rea
și l-a ocărît pe sfântul soare,
iar Joița jelea c'a bârfit-o Miercurea.
In schimb, Făt-Frumos se veselea
că bietul Păcală — creatorul de iluzii — însfârșit murea!

Dar din vâlceaua lor albastră
și din smârcuri au venit—fetele-au fugit dela fereastră...—
cumpliții smei; totuși, umiliți și sfioși erau;

telegarii cu aripi mâncau jăratic,
Tândală înfulica bulci muiate'n lapte,
stelele îi cădeau ca niște muște'n mâncare
și Tândală înghițea ca la hram —
vezi, că mânca stele numai odată pe an.

Ochelarii verzi îmi aduceau tot ce voiam:
păsări de aur, cu ochii albaștri, amurguri cu turme
pe cari le mânau ciobani împărătești,
inorogi albaștri, albastre fânețe, — dar peste toate
curgea ploaia verde-a ochelarilor verzi.

Păcală murise. Din hoitul lui aburea poezia —
alcooluri rare, pe cari doar zeii le beau.
Păunii au venit să-l acopere cu largile lor cozi,
iar oamenii încremeneau ca niște irozi
la vederea capului de profet! Scorburile plângeau cu
[sângele lor
de dimineață, ascuns în cele mai tainice vine.
Smeii jăluiau, ei, oprimații, batjocura tuturor babelor,
cari — stând după horn — speriau copiii cu cavalerii
întunericului, înstelați pe umeri și-având noaptea cea
[mare în ochi.

Făt-Frumos râdea și pupa toate fetele — că alta nu știe,
de era'n prostime râs mare și mare veselie.
Păcală: după moarte ca un munte'nconjurat de neguri —
el, de care toți tonții râdeau cu gura până la ureche,
că nu degeaba-i pișca de nas câte-o streche.

Orașul dintre cețuri! Cernăuți... Prin livezile de piatră
toamne fumurii se pierd; îngeri palizi de lumină visul
cerului și-l poartă prin albastre ploi de Prut înegurat

și fumul cartierului industrial — și vine zeul câmpiei,
cu plete de ploaie; străzile miroasă deodată a țărnă și
[cimbru
Hei! Jidovi bătrâni și blânzi vând sulcină la tejghele;
hamalii
descarcă la gară snopi de soare; Liviu Rusu, Rudd
Rybiczka,
Leon Țopa și cu mine mergeam pe marginea liniei ferate;
un tren
de marfă aduce câmpiile Cuciurului-Mare; ce solemnă
plimbare!

Amurgul risipește liniști de aur pe Weinberg; în fabrici
imense
stau nopțile și Prutul ascunde'n luncile albe silvanii;
la noapte, luna-și va revărsa apele'n lumina electrică
a străzilor; și, totuși, vom veghea pentru Doctorul Faust;
să fim în ploaia amurgului iubitori, prieteni! — sau alții
ne-au ucis și suntem morți într'o familiară plimbare
duminicală?
Da! Noi am omorît fagii albaștri și sângele lor ne curge
mereu pe mâni — și ni-l ling cerbii îngenunchiați
într'o amintire, ca'n tinda unei biserici.

Prietenii s'au dus în case. Doamne, cât de singur am rămas!
Totuși, minunată mi-i singurătatea. Spăl stelele'n sudoarea
frunții mele. Ascult somnul pământului. Oamenii cu păr
albastru
se plimbă sub cimitir. George Drumur duce la Horecea-
Mănăstirii,
Nr. 75, o inimă cât soarele. Hei, unde ți-i seara,
Leon Țopa?
Ziua ta e dureroasă. Da, vei sta odată pe malul unei ape

și vei plânge. Liviu Rusu s'a burghezit și-și vinde stelele.
Dar cresc înaltele turnuri un cer de legende. Cu mâni
de-aramă cuprind sicriele voastre, Ion Roșca și George
Stratoiu !
Da, cred că'n curând voiu fi printre voi și totul va'ncolți
pentru o lume nouă, a poeziei.

Tăcută-i șura. Fânul miroasă a ploaie.
Vitele rumegă liniștit în grajd. Copilăria mi s'a dus
între cai și iată-mă's alergând hoțește pe mirişti.

*

Șerpii poeziei urcau dealul de aur, absconsul,
păzitul; săgetători albaștri vegheau; înseși cerurile
ocoleau înaltul turn: poezia; atât de tainică era !
Numai ciobanii cu femeile sau simplii călători
ai visului îndrăzneau. Simplitate ! Și ploile de aur
se revărsau, ca și cum poetul ar fi scuturat frunzele
mărului de aur. Hei, Faust ! Ignorabimus... Doftorii
și-au pus ochelarii pe nas, ca să poată număra
cuvintele, crezând că ele sunt poezia, iar alții
câte amante-a avut poetul, spunând: „Vai, ce
tragic!“ Aceștia, dacă Eminescu ar mai
trăi, ar svârli cu pietre'n dânsul. Iertare
triștilor belferi ! De unde să știe aceștia ce'nseamnă
poezie. Arta poetică e înțelepciunea lui Dumnezeu
trecută prin suava moarte de fiecare zi a poetului.
Cunoașterea lirică! — să te duci cu jivina pădurii
prin zorii apoși ai unei zile de toamnă, ca
negura să te'nvăluiască 'n aripile ei adormitoare,
să te joci cu lupii și urșii în caldele-amiezi,
când soarele curge 'n fluvii enorme peste țarini,

să legi frăție cu iarba pământului și s'asculți
sub tine cum freamătă viitoarele grâie — și
înger să fii, ca lacrimă să te dăruiești, mângâiere
și slavă, toate Americele visului, Australia imaginii
și Asia somnului euforic, liniștea savantă a
calmei ode — toate acestea să le cunoști.

Dacă n'ai plâns, nu poți fi poet.

Ah, lavalierele stupide și pletele — cum au compromis
poezia! Acești indivizi siniștri cred că e suficient
să vezi luna și stelele, ca să scrii poezie, —
când, de fapt, trebuie să le faci din nou,
ca Dumnezeu din nimic luna și stelele!

Mai sunt, apoi, inspirații, cari cred că panglicile
scoase de ei pe nas sunt versuri, ignorând
travaliul clăditorilor de solemne și albe coloane.

Și poezia este lumina primită de Iisus pe rănile Sale,
adusă de hulubul Sfântului Duh! Mai mare decât
cerul este, mai mare ca moartea, mai mare ca totul
ce este din cele ce se văd. Căci a fi poet
înseamnă să știi a creea munți de aramă
și fluvii de aur, păduri cu inorogi și păsări
măiestre, dealuri cu limpezi coline și-oceane,
liniștite cătune în seară, mori de vânt pentru un
zănatic și sfânt don Quijote.

Pentru marea
și calma binecuvântare-a poeziei am scris,
în timp ce șerpii ei urcau dealul de aur spre
cerul deschis, dealul de aur, absconsul, păzitul.

*

Elegie, seara. Sau ninsori albastre. Poate brumi
pe'nalte poduri, la stâlpii cărora balaurii au murit.

Molcumă chemare luna, stinse naiuri iarba, calme
unde poezia peste marea moartă a tăcerii; un ied
sălbatic l-a trezit pe-al nostru Pan; cu cimbru
și sulcină 'n blană, iedul fruntea de-amăruia
scoarță a unui fag și-o freacă; zeul beat de mied —
vin vechiu turnatu-i-am pe furiș în băutură —
se ia la harță cu iedul ale cărui corniţe l-au durut
dulce 'n primăvară; culeg în palme ploaia serii
care va crește sub luminile tăcutelor stele.

Unde-am putea veni s'ascultăm din ramuri cum
se revarsă 'n vale sufletul morților, dacă nu 'n
această pădure-a poeziei? Cerul își scutură pe
fruntea ta furtuna, poete. Mânile tale-au crescut
ca rădăcinile, din lut, iar stelele și-au muiat
luminile 'n ochii tăi. Inaltă coroană stejarii
ți-au pus pe creștet. Par'c'ar fi cununa de spini
a lui Iisus. In vale ți-ai lăsat coiful, spada
și 'nsângeratele zale; bucuriile, în livada cu stupi,
ca să se 'mprăștie cu albinile. Tu gol ai venit aici
— ca trupul așezat pe-al învierii pristol. Ai venit
cu mare tristeță să stai, să nu te mai petreacă
lumescul orgolios alaiu; iată, pe fiecare mână ai
câte-un semn; le-ai răstignit pe care lemn?

Ai venit să fii cu smăul și singurătatea;
te-a uitat, sgomotoasă, cetatea; acolo alții sunt
astăzi zei; versul tău e uitat, uitată ți-i fruntea

pe care se-odihnea privirea atâtor popoare de vis.

Să ne facem, deci, o nouă lume, după inima
ta anume, poete. Pan s'a trezit!

Marele poet — stejarul! El scrie
albastra 'nserării poezie pe cerurile 'nalte.
Cerneală de aur — atâtea stele 'n călimara
lui, călimara craiului, stejarului... Hai să mergem
sub coroana lui stufoasă — cufundare 'n umbra
pământului. Luncile să-i fie argintată foaie de hârtie.

Departe de vulgara frământare-a hapsânilor
de ieftină glorie, să mergem în dulcea serilor
singurătate. Cântecul să-şi bată aripa de melancolie
peste fruntea noastră, pe care-o liniştește albastră
pădurea ne'ncercată de securea hargaţilor
tocmiţi de negustorii visului. Iată, suntem cu smăul
şi singurătatea. Pan aleargă cu albinile, să
prindă 'n cornițe luminile. Ehei! Copitele-i de
ţap cum scot scântei de aur şi pe frunte i se-aţin
văpăi ca de-o comoară'n noaptea de Sânziene.
O pasăre geme în vis, măiastra.
Lângă ea să mergem, s'o mângâiem —
ca trecerea albă a lui Dumnezeu printr'un poem.

Cred că nu trebuie să omit nici „Ulise reiterat".

Ţărmul se desface din nou, drum albastrei corăbii;
vâslaşii zâmbesc prin vis depărtatelor valuri;
dela 'nceput! totul dela 'nceput să fie! haide,
întindeţi vântreaua pentru vechea călătorie!
Undeva, în amintire, cetatea cu zumzet de glasuri

și arme din nou se ridică și vuietul mării
cântă'n suflet. Dela 'nceput! Totul dela 'nceput
să fie — și morții își ridică spre lună pumnii
de lut și'nstelatele ceruri adie peste valuri
o nouă nostalgie. Ierburile mării cresc din lumină
spre nava care plutește spre-o zădarnică veșnicie.

Hei, Ulise, bătrâne, la ce această nouă călătorie?

Să ne mulțumim cu anii care ne-așternd pe tâmple
zăpada, cari ne-aduc focul din vatră și somnul,
convorbirile prietenoase și'nțelepciunea bătrâneții;
resemnare, iată insula fermecată spre care
trebuie să plutim, pentru-a culege liniștiți
pe pălmi aurul dup'amiezilor și zorii cu
cântec roz de scoică. Acolo ne-așteaptă,
cu zâmbet alb de bineventare, bătrâna prietenă *);
cu ea ne vom duce în marea liniște, ascultă!

Doarmă'n amintire sirenele; plutească fără tine
corabia; hei, și-argonauții s'au cuminți, Ulise;
vânt dinspre septentrion bate pentru tâmplele
noastre; haide, să convorbim sub singuraticii pini.
Unde ni-i râsul — largul, clocotitorul?
Unde ni's stelele cari ne-au condus spre
depărtate cetăți? Iată, am devenit didactici
și zâmbim amintindu-ne de marea aventură,
că ne-am putut bate pentru-o femee, care,
în definitiv, nu era mai frumoasă ca fetele
cari mi-au slujit în ogradă, la vite. Cred
că aceasta-i tristețea noastră: nu mai înțelegem

*) moartea, cumintea.

gratuitatea. Să ne depărtăm de țărm, boarea
ne-aduce izul sărat al mării — și ne turbură.

Totuși:

țărmul se desface din nou; ierburile
mării cresc din lumină; vâslașii zâmbesc
prin vis depărtatelor valuri; cetatea cu
zumzet de glasuri și arme din nou
se ridică și vuietul mării cu boare sărată
ne cântă iarăși în suflet. Dela 'nceput!
totul dela 'nceput să fie! haide! întindeți
vântreaua spre vechea călătorie!

Adie 'nstelată deasupra-ne-o nouă veșnicie.

Dar vreau să vorbesc și despre viață. Visez grădina mea din Cuciurul-Mare, pomătul, lucerna, fânațul din Stânca și lanul din Țarenca. Doamne, să te duci dimineață în porumbiște, să pipăi bostanii aurii, peste cari s'a lăsat roua, să cuprinzi nucii uriași, cari își mână prin nouri catargele-uriașe! Vesel nechez în grajd — e Puica... Bălaia și Roșcata întorc priviri umede spre primăvară. Mopi, Max și Ursu latră veseli, speriind gobăile cu pene albastre de promoroacă. Hii, Puica, haide spre Sneci, o să trecem pe lângă L. T. spre Luca Urâtu din pădurea lui Botosu, vom vedea Cuciurul-Mare în valea aburită de toamnă, iar în drum îl vom întâlni pe Sân-Petru, care-o să ne'ntrebe ce face părintele Gavriil, care cântă așa de frumos în fața lui Iisus din iconostasul înegurat. Galopând pe lângă casa din văgăună, ne-om reaminti de Gheorghe Paulovici, acela care sfida din clopotnița „ad Sanctam Mariam" cu chiotul său aspru cerurile.

Totul mă re'ntoarce spre tine, Cuciurul-Mare! De câte ori veneam dela Bucureşti la Cernăuţi, când trenul intra în plaiurile acelea vergiliene, stam în geamul vagonului, să aspir adânc cerul fâneţelor tale, să-l revăd în vis pe Dumitru Ungureanu cu cele trei capre sărace-ale sale, pe Iluţă Tivilic la rampă, privind goana locomotivei învăluite în scântei, pe Radul sau pe Mitric Mintencu.

Ţăranii mei dragi, ţăranii mei din Cuciurul-Mare, sufletul meu e lângă voi, căci voi sunteţi viaţă, sunteţi adevăr.

Vreau să scriu o carte despre viaţă. Cartea aceea va fi „Cuciurul-Mare". O simt în inima mea. In ea voiu vorbi despre voi toţi, despre lanurile voastre, despre nevoile şi durerile voastre. Singurătatea mea va deveni un cântec despre voi. E lucrul pe care trebuie să-l fac. Şi-ar trebui să scriu în genunchi şi-o asemenea carte. Văd atâta stârpiciune în jurul meu, încât simpla amintire a Cuciurului-Mare îmi înalţă sufletul *).

Azi, 11 Mai 1941, plouă cu găleata. Sting lumina, deschid geamul. Ascult toate ploile copilăriei mele. Mă revăd alergând cu Haniu în după-amiaza fumegoasă spre stodola uriaşă, unde grinzile încalecă peste maldăre imense de fân cu iz adormitor de sulcină, din care se scutură strohul pe pardoseala de lut bătucit. Acolo, ascunşi, citim poveştile lui Andersen şi basmele fraţilor Grimm *).

---

*) Dacă vreţi să ştiţi cum arată Cuciurul-Mare — mai precis: care e atmosfera lui — priviţi o reproducere a tabloului „Les chasseurs dans le neige" (titlul e arbitrar) de Bruegel-Bătrânul din Kunsthistorisches Museum (Viena).

*) ...cari i-au inspirat lui George Drumur aceste versuri atât de frumoase — nemenţionate, totuşi, în nici o istorie literară:

Am încercat să-mi refac fie cât de cât căminul. Dar de unde să iau cufărele cu scrisori, tablourile, statuile și desemnele lui Rudd Rybiczka (îndeosebi omul acela din seara cu ploaie, în fața unui afiș cu concertul Thibaud)? Aici nu mă pot plimba cu Bruegel-Bătrânul prin vă-

---

„Amurg împăunat cu aurite steme
prin burguri medievale lunecă tăcut;
legendele pornesc pe câmpuri să blesteme
herzogii cu armurile brumate 'n scut.

Se 'noadă în adâncuri mari de basme
pridvoare cu 'nserări și călăreți pribegi;
iubirile cum înălbesc fantasme
și prăbușirile cum se întorc la regi...

Bunicul Grimm aduce 'n fiecare seară
prietenilor săi năframe cu povești —
și hornul, tinda, cu balauri se presară,
ce-așteaptă numai ceasul și spada să-i lovești.

Inebunesc furtunile pe Rhin, spre munți,

Limanul unui schit pios ascunde-va
copiilor toți cavalerii blânzi, cărunți,
cari au plecat cu-o cruciadă 'n goană, crunți,
încât și-acuma, poate, se luptă undeva...“

(Și cum să-l menționeze cineva care nu știe ce-a însemnat mișcarea literară bucovineană cu plimbări înstelate și muncă de robi, care nu știe că ne-am dat muncă și avere ca să-i vedem citiți pe domnii Radu Boureanu, Mircea Pavelescu și chiar Ivașcu al lui George Călinescu în Bucovina, care nu știe că, aproape toți, am ratat orice carieră socială de dragul cuvântului și-al scrisului românesc. Avem, măcar, gloria de-a fi frați întru Eminescu, noi, pe cari atâția ne'njură și'ncearcă să ne lovească în tot ce-am făcut mai bun.)

găunile din marginea liniei ferate*), nu pot trece înnot Prutul cu ape verzui și adânci, nu pot să rătăcesc prin fastuoasele amurguri pline de aur ale Jucicăi. Pe Weinberg, Rudd Rybiczka nu mai recită monologul lui Hamlet în noaptea cu nouri sdrențuiți de furtună. Ochii cartierului industrial s'au stins. Ce face domnișoara Klimm?

Atunci, voi, cari nu înțelegeți aceasta, fiindă vi-i capul plin de cancanuri, de bârfeli și invidii meschine, dece nu mă lăsați în pace? Eu trăiesc departe în orașul dintre neguri. Numai când plouă re'nviu. Indată îmi voiu lua pardesiul, voiu coborî treptele, voiu ajunge în stradă și, luând-o prin ulițe mici, voiu începe să rătăcesc. In ploaia asta, în care străzile își pierd identitatea, voiu avea impresia că sunt acolo...

Și, când mă voiu re'ntoarce, mama mă va întreba iarăși:

— Mircea, ai fost la Cernăuți?

Căci în sufletul nostru al tuturora e aceeași mare, copleșitoare durere.

MIRCEA STREINUL

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII - IAȘI -

*) Țineți minte, Dragoș Luța, Porfir Popovici și Ianovici fantasmele nopților cernăuțene? Tu, Neluș Ursulescu, când într'o noapte de Kaethe Kollwitz, ne-am dus la Rudd Rybiczka, să bem o bere și omul acela care gâtuia pisicile? Ce știți voi despre Cernăuți!

1985

REMUS CIOFLEC
INSTITUT DE ARTE GRAFICE
București. – Vasile Conta, 7-9

84·024

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

13 NOEM 1946

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY